VINTILĂ CORBUL

1

dinastia SUNDERLAND BEAUCLAIR

Vintilă Corbul

dinastia Sunderland-Beauclair

idolii de aur

*

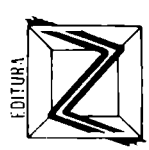

BUCUREȘTI 1993

Consilier literar: H. GRĂMESCU

Coperta de : V. OLAC

ISBN: 973-9127-95-9

Capitolul unu

Casa lui Josiah Sunderland era o clădire veche, în stil olandez, ca mai toate casele din New York în acea primă jumătate a secolului al XVIII-lea. Camerele largi, văruite, îmbrăcate până la jumătate în faianţă aveau pardoseala de piatră. Mobilierul, redus la strictul necesar, cuprindea scaune cu spătar înalt, mese grele, pe care abia le puteai urni, paturi încăpătoare, comode, şi dulapuri masive de stejar lustruit, patinate nu numai de vreme, dar şi de cârpele de praf mânuite cu energie de mătuşa Audrey, o bătrânică vioaie care ţinea gospodăria. O grădină cu flori, pomi fructiferi şi straturi de zarzavat, exemplar îngrijite, întregeau modesta proprietate.

În casa aceasta, viaţa lui Josiah Sunderland se depăna cu regularitatea mersului unui ceasornic. Zilnic se trezea înainte de cântatul cocoşilor. Mătuşa Audrey îi pregătea un *breakfast* frugal. Josiah se înfrupta tihnit, fiindcă timpul lui era perfect dozat pentru hrană, muncă, odihnă şi distracţii. Apoi, tot cu noaptea în cap, pleca spre atelierul lui de cuţite de pe Broadway, unde ajungea la cinci şi douăzeci. Lucrătorii îl aşteptau la poarta pe care Josiah le-o

deschidea solemn, ca pe un sanctuar rezervat numai inițiaților. La cinci și jumătate precis începea activitatea. După o întrerupere de un ceas — pentru prânz — dura până seara la șase. Personalul era alcătuit din opt lucrători și doi ucenici, care munceau pe brânci. Josiah le plătea simbrii relativ ridicate în raport cu alți patroni. În schimb, pretindea o producție de înaltă calitate. Cuțitele făurite în micul său atelier rivalizau cu cele mai fine lame străine. În acea epocă, industria de cuțite din coloniile americane era slab dezvoltată. Autoritățile îi puneau bețe în roate, pentru a nu concura producția de cuțite din metropolă. Lamele fabricate la Londra, Birmingham, Sheffield, Cork, Dublin și Leeds erau vândute în colonii cu prețuri mari. Josiah Sunderland reușise să-și formeze o clientelă numeroasă, care îi prețuia conștiinciozitatea, promptitudinea și calitatea produselor. Cuțitele sale de vânătoare aveau mare căutare și printre indieni. Adeseori aceștia le folosiseră la scalparea pionierilor aventurați pe teritoriile rămase încă în stăpânirea lor.

Josiah muncea cot la cot cu lucrătorii săi. De la cinci și jumătate și până la prânz, trudea cât zece, fie la forjă, fie la turnătorie, fie la montaj, gata să dea oricui o mână de ajutor. Între douăsprezece și unu, lua *lunch*-ul laolaltă cu lucrătorii, iar de la două până la șase trecea în birou, unde își opera cu pricepere scriptele, ajutat de un băiețandru, care făcea și pe curierul. Printre picături, găsea timp să își primească clienții și furnizorii. Discuta numai cît era necesar. Ura vorbăria inutilă. „Tăcerea — obișnuia el să spună — trage în cumpănă mai greu decât cuvintele pline de înțelepciune."

Mai practica o virtute. Ordinea. Pentru a-și îndeplini fără greș obligațiile, întocmea de cu seară o listă a treburilor de a doua zi, repartizându-le pe ore. Înainte de culcare își trecea în revistă activitatea

cotidiană, și numai după aceea își îngăduia să se bucure de odihnă.

Se străduia să-și păstreze în orice ocazie stăpânirea de sine și să nu se lase târât de mânie, căci în primele clipe supărarea capătă proporții mai mari decât cauzele care i-au dat naștere. Cumpătarea lui era proverbială. Nu mânca niciodată până la saturație, și de la o vârstă își impusese să nu mai bea decât un singur pahar de vin la masă. Respecta această regulă de conduită și la nunți sau praznice.

Economia era — după părerea lui — una dintre virtuțile cardinale. Josiah alcătuise o listă a cheltuielilor în ordinea necesității și a urgenței lor. În primul rând erau cheltuielile indispensabile, și anume cele impuse de procurarea hranei, a veștmintelor și a bunului mers al atelierului. În al doilea rând, grupa cheltuielilor pe care nu le putea înlătura fără să dăuneze bunului renume al familiei și al onorabilității sale. Printre acestea se numărau: întreținerea în condiții mulțumitoare a locuinței, a atelierului și a biroului. În al treilea rând erau cheltuielile, care fără să fie absolut necesare, nu puteau fi cu desăvârșire evitate; când le faci, încerci o plăcere, dacă le ocolești, nu suferi nici o pagubă. În categoria aceasta intrau: sărbătorirea Crăciunului și a Anului Nou, darurile ocazionale pentru membrii familiei, plimbările duminicale afară din oraș. În sfârșit, în ultimul rând, plasa cheltuielile nebunești, absurde, care trebuiau ocolite cu orice preț: petrecerile, jocurile de noroc, podoabele inutile.

Josiah era un înverșunat dușman al lenei. Un om leneș, spunea el, este dăunător societății și lui însuși.

Cina o lua întotdeauna acasă. După rugăciunea de seară, făcea ocolul casei, încuia porțile, verifica dacă ferestrele sunt bine închise, apoi lua cheile în camera lui de culcare și le punea la îndemână, pe masa de noapte.

Nimic din ceea ce se petrecea în gospodărie nu scăpa ochiului său vigilent. Ţinea socoteala coşniţei, a lumânărilor şi a uleiului folosit pentru luminat. Nu o făcea din zgârcenie. Pentru îmbrăcăminte cumpăra cele mai bune stofe, căci erau durabile şi deci mai avantajoase decât cele ieftine, care se uzau după un an sau doi de purtare.

Răposatul Zedekias Sunderland, tatăl lui Josiah şi întemeietorul atelierului de cuţite, fusese un bătrân venerabil, cu barbă albă de patriarh, respectat de întreaga comunitate. Gurile rele răspândiseră zvonul că bătrânul ar fi fost în tinereţe pirat şi că se retrăsese la New York, după ce îşi rotunjise avutul jefuind corăbii sub comanda celebrului Robert Kidd. Kidd, mai puţin norocos sau mai puţin prevăzător decât Sunderland, îşi încheiase cariera legănându-se în streang la Execution Dock.

Josiah nu dăduse niciodată crezare acestor zvonuri. Era convins că tatăl lui spunea numai adevărul când povestea despre trecutul său de muncă cinstită în Anglia şi despre emigrarea sa în coloniile americane. Acolo îşi agonisese treptat o avere care fără să fie însemnată, le îngăduia un trai relativ îndestulat.

Se stârni mare vâlvă în cartier când Josiah, omul acesta sobru, echilibrat, îşi anunţă hotărârea de a se căsători cu Isabella, fiica unui francez ruinat, pripăşit la New York.

Henri de Beauclair, viitorul socru, era un marchiz autentic. După o tinereţe aventuroasă, irosită prin tavernele şi tripourile Parisului, se exilase voluntar în America, pentru a scăpa de consecinţele unui duel, în cursul căruia ucisese un om. În Lumea Nouă nu reuşise să-şi creeze o situaţie convenabilă. Cunoscuse numai înfrângeri, umilinţe şi prăbuşiri. Însoţit de Isabella dusese o viaţă nomadă. Asemenea unui nou Ahasverus, rătăcise de la New Orleans la

Charleston, de la Boston la Philadelphia, de la Baltimore la New York. Nicăieri nu prinsese rădăcini. Ajunsese să-şi câştige existenţa măsluind cărţile de joc. Dar naivii se lăsau tot mai greu pescuiţi. Îl pândea mizeria. Îmbrăcămintea lui şi a Isabellei se zdrenţuise. Adeseori se culcau fără să fi pus ceva în gură.

În acea epocă, locuiau cu chirie într-o cameră sumar mobilată dintr-un imobil vetust, învecinat cu locuinţa lui Josiah Sunderland.

Marchizul şi făurarul de cuţite se cunoscuseră întâmplător, pe stradă. Josiah fusese cucerit de simplitatea, drăgălăşenia şi candoarea Isabellei. Le făcuse diferite daruri.

Într-o zi, se gândise că n-ar fi rău să-şi întemeieze un cămin. Se îmbrăcase în haine de sărbătoare şi se înfăţişase solemn marchizului, cerând mâna Isabellei.

Bătrânul francez fusese atât de surprins, încât rămăsese fără glas. În primul moment se gândise să-l respingă. Apoi îşi zisese că pripeala nu este sănătoasă. Experienţa îl învăţase să nu se mai bizuie pe propriile sale resurse. Isabella nu se scandalizase când Josiah o ceruse în căsătorie. Îl privise cu ochi umezi de duioşie.

Beauclair era perplex. Poate că n-ar fi fost potrivnic unei asemenea căsătorii, dacă soţul ar fi avut mai multe parale. Josiah Sunderland se bucura de o stare materială frumoasă, dar era departe de a fi bogat. Atelierul lui de cuţite se dezvolta, afacerile prosperau, dar aceasta nu însemna mare lucru. Pe de altă parte, partida asigura Isabellei şi lui însuşi un cămin şi hrană de toate zilele, ceea ce atârna greu în balanţă. După ce cântări toate argumentele, îşi călcă principiile de castă şi dădu un răspuns afirmativ. Căsătoria fu oficiată fără pompă, în cerc strict familial. Viaţa proaspetei familii intră în curând pe făgaşul rutinier. Josiah muncea din zori şi până în

noapte la atelier. Isabella își luase în serios rolul de gospodină.

Marchizul nu se dumirea în privința Isabellei, a cărei vrednicie contrasta cu disprețul pentru muncă al părinților ei. Cu cine semăna fata asta, care simțea o desfătare să deretice și să gătească? În orice caz, nu cu străbunii lui, care avuseseră armate de slugi.

În această atmosferă austeră, de muncă încordată, timpul se scurgea monoton, fără zguduiri și fără surprize. Fiecare zi semăna leit cu cea din ajun și cu cea care avea să urmeze...

În primii zece ani de căsătorie, Isabella născu trei băieți, Andrew, Aristotle și Patrick, și două fete, Bridget și Hannah.

Andrew era un copilaș zvăpăiat și blond, ca îngerașii zugrăviți în cărțile religioase. La vârsta de șapte ani, un cal îl izbi cu copita în cap, înfrățindu-i creerii cu țărâna.

Aristotle era potolit, blând, sfios și maleabil ca o ceară moale. Mătușa Audrey îl credea sărac cu duhul și poate că avea dreptate. Josiah spunea în glumă că are de gând să-l facă pastor.

Patrick era portretul în miniatură al tatălui său. Solid, vânjos, de o seriozitate neobișnuită, prevestea o maturizare precoce și dădea dovadă de un spirit practic remarcabil. În jocurile lui imita fie pe lucrătorii din atelierul de cuțite, fie pe băcanul din colț, pentru care nutrea o admirație fără margini.

— Ăsta o să fie viitorul cap al firmei, spunea cu mândrie Josiah. Promite să ajungă un adevărat negustor.

Bridget și Hannah erau urâțele. Nu semănau cu nimeni din familie. N-aveau nici finețea marchizului, nici gingășia Isabellei și nici înfățișarea plină de sănătate și vioiciune a lui Josiah. Subțiri ca niște fuse, cu părul gălbui ca paiul murdar, cu ochi

cenușii, inexpresivi, cu mâini și picioare osoase, erau supărător de serbede.

— Or să îmbătrânească fete mari, prevestea cu oarecare cruzime mătușa Audrey.

În acea vreme, izbucni războiul între francezi și englezi. Și unii și alții doreau să ocupe roditoarea vale a râului Ohio — numit de localnici „fluviul sfânt" — spre a-și consolida posesiunile.

La 1 iunie 1754, ziua în care englezii de sub comanda colonelului Monckton pătrunseră în golful Fundy, Isabella dădu naștere unui copilaș pe care-l botezară Richard-Henry și care avea să fie minunea familiei.

Richard satisfăcea gusturile tuturor. Era blond ca Andrew, însă mult mai frumos decât acesta. Îi uimea pe toți cu inteligența și zburdălnicia sa. Marchizul îl adora. Isabella nutrea o tainică preferință pentru copilul acesta, care îi împlinea așteptările. Numai Josiah îl trata cu asprime, nădăjduind astfel să-l mai disciplineze, deși în sinea lui era mândru de acest vlăstar ce trezea admirația întregului cartier.

— Pun rămășag că flăcăiașul ăsta o să ajungă departe, spunea el zâmbind.

— Da, da! Va realiza multe în viață, adăugă Beauclair. Are aerul familiei mele.

Apariția acestui copil dădu un scop vieții marchizului. Richard era destinat să-i continue numele și rasa. Josiah n-avea decât să păstreze pe Aristotle și pe Patrick. Marchizul voia să-l crească pe Richard în spiritul strămoșilor săi. Să-i insufle o dragoste fierbinte pentru Franța, o mândrie nemăsurată pentru obârșia sa aristocratică. Visa să-l vadă om de seamă, general ori diplomat cu vază.

Într-o bună zi, îi trecu prin minte că cel mai nimerit lucru ar fi ca după moarte titlul său nobiliar să treacă asupra lui Richard.

Josiah nici nu vru să audă.

— Vezi-ţi de treabă, socrule. N-am de gând să-i bag copilului gărgăuni în cap. Richard este fiul unui negustor de cuţite. Când o fi mare, o să lucreze în aceeaşi branşă. Dracu a mai pomenit negustor cu titlu de noblețe!

Stăruinţele repetate ale bătrânului se sfărâmau de rezistenţa neclintită a lui Josiah. În cele din urmă, Beauclair făcu apel la un argument suprem. Pretinse că avea în Franţa nişte rude care ar putea lăsa moştenire lui Richard o avere considerabilă, dacă acesta le-ar purta numele. Era o minciună sfruntată, dar scopul scuză mijloacele. În realitate, singura lui rudă din Franţa era un baron sărac, cu o droaie de copii şi despre care nu mai ştia nimic de peste treizeci şi cinci de ani, de când debarcase la New Orleans.

Argumentul acesta făcu o spărtură în zidul încăpăţânării lui Josiah. Banul avea asupra lui o influenţă magică. Posibilitatea îmbogăţirii rapide a lui Richard îi surâdea.

Marchizul câştigă bătălia. Întocmi în faţa judecătorului un act, declarând că după moartea sa titlul va trece asupra lui Richard-Henry Sunderland, căruia i se adăuga şi numele de Beauclair. Josiah îşi dădu consimţământul, întărind astfel un act care făcea din preferatul socrului său un viitor marchiz...

Josiah Sunderland nu trăgea mare nădejde asupra moştenirii din Franţa. Totuşi, surprizele nu erau excluse. Se mai văzuseră lovituri de teatru, datorită cărora oameni săraci se pomeniseră peste noapte posesorii unor averi formidabile.

Marchizul voia să se bucure prin nepotul său de toate izbânzile pe care el personal nu fusese în stare să le obţină. Acum, la sfârşitul existenţei, îşi dădea seama că era un ratat. Datorită experienţei, putea să analizeze retrospectiv toate greşelile săvârşite în tinereţe.

De aceste greșeli voia să-l ferească pe Richard. Când socoti că mintea copilului e îndeajuns de coaptă pentru a recepționa învățăminte folositoare, începu să-i strecoare povețe tălmăcite atractiv în basme și istorioare și totodată să-i imprime — într-o formă embrionară și deci foarte simplistă — concepțiile sale asupra vieții.

Vara, când căldurile caniculare se abăteau asupra orașului, marchizul și nepotul se așezau pe o bancă la umbra fortului zidit pe promontoriul sudic al Manhattan-ului, de unde puteau să admire în voie imensitatea oceanului, brăzdat de corăbii cu pânze albe.

Cu privirile îndreptate spre larg, Beauclair vorbea inspirat băiatului despre frumusețile fără pereche ale Franței, despre cavalerii cruciați, care-și părăseau castelele plecând să lupte pentru eliberarea Sfântului Mormânt, despre nobilul și neînfricatul paladin Roland, căzut eroic în bătălia de la Roncevaux, despre mareșalul Jean de Boucicault, care se ilustrase în bătăliile de la Nicopolis și Azincourt, despre Bayard, cavalerul *sans peur et sans reproche,* despre prințul de Condé și despre marele Turenne.

Cu aceeași plăcere asculta Richard și cronica faptelor mărețe ale înaintașilor săi, începând cu primul baron de Beauclair, fiul natural al lui Henri I Beauclair, regele Angliei, și continuând cu un întreg șir de ostași viteji, de diplomați iscusiți și de clerici onctuoși și gravi, ce își făceau un titlu de glorie din deviza *Tout pour la Croix, tout pour son Roy.*

— Și tu când vei fi mare, îi spunea marchizul sentențios, vei locui într-un palat de cleștar și vei fi un prețuit sfetnic al regelui. Toată lumea ți se va ploconi și îți va cerși prietenia. Te vei plimba în calești aurite, trase de câte șase cai, vei avea o gardă personală, alcătuită din câteva sute de ostași în straie de fir, și vei fi servit de paji aleși dintre vlăstarii celor mai nobile familii...

Dacă i s-ar fi cerut lui Beauclair să arate și modul în care nepotul său va ajunge la această înaltă situație, n-ar fi știut să răspundă. Avea însă credința nestrămutată că Richard va fi un personaj a cărui faimă va depăși fruntariile coloniilor americane.

De pe urma plimbărilor cu bătrânul, Richard se alese cu oarecare foloase practice. Învăță o franțuzească impecabilă, însușindu-și acel lustru indispensabil unui viitor *gentleman*. În acest domeniu, Beauclair era un educator excelent. Manierele alese ale lui Richard ieșeau în evidență pe lângă gesturile repezite, limbajul aspru, golănesc al lui Patrick și pe lângă aerul molâu, prostesc, al lui Aristotle.

Și Josiah observă acest lucru. Nu rămase prea încântat.

— Nu vreau să fac din Richard un filfizon, un pierde-vară, căruia să-i fie rușine de meseria părintelui său, spunea el indispus.

Când băiatul împlini șapte ani, Josiah începu să-l ducă pe la atelier, spre a-l familiariza cu activitatea de acolo. Sunderland socotea că de la această vârstă copilul trebuia să treacă sub supravegherea directă a tatălui, care să-l formeze după placul său. Aptitudinile copilului atârnau puțin în balanță. Fiul unui pielar trebuia să ajungă pielar, ca și tatăl său. Fiul unui băcan avea datoria să continue comerțul patern. Și Josiah înțelegea să respecte tradiția, făcând din copiii săi niște pricepuți făurari de cuțite.

Patrick, de pildă, deși avea numai zece ani, împlinea toate așteptările părintelui său. La forje privea cu interes foalele care întreținеau jarul, umflându-se și dezumflându-se ritmic, asculta cu deliciu muzica ciocanelor ce izbeau lamele de oțel încinse la roșu, îl impresionau cuptoarele dogoritoare, asemenea unor fantastice guri de iad, dar mai presus de orice îl captiva rotirea vijelioasă a

tocilelor care smulgeau din lama snopi de scântei. Josiah îl și pusese să lucreze la masa de montaj, unde băiatul își îndeplinea nemulțumitor îndatoririle.

Aristotle nu era în stare să mânuiască o unealtă, deși împlinise patruspreze[illegible] la care Josiah căpuse să muncească [illegible]. Nici în birou nu dădea rezultate mai bune. Se încurca printre registre și scripte, până când tatăl său îi poruncea dezamăgit să lase totul baltă și să plece acasă. La școală, Aristotle era un elev mediocru.

— Nu ești bun de nimic, băiete, îi vorbea Josiah domol. Umbli toată ziua cu capul în nori.

Aristotle îl asculta supus, cu mâinile împreunate și cu ochii pironiți în pământ.

Josiah își punea mari speranțe în Richard, în inteligența lui precoce, superioară spiritului practic și instinctului sigur la care se limitau posibilitățile lui Patrick. Dar reacția copilului în ziua în care îl aduse pentru prima oară în atelier fu un duș rece pentru Josiah. Richard aruncă în jur o privire distrată, aproape plictisită, apoi rosti strâmbând din nas:

— Nu-mi place aici, e prea cald. E mai bine afară.

Câțiva lucrători din apropiere pufniră în râs, dar redeveniră serioși când simțiră privirile severe ale patronului îndreptându-se asupra lor. Patrick se uită cu o superioritate fățișă la fratele său.

Josiah îl lăsă pe Richard să plece acasă, hotărând să repete experiența mai târziu, când băiatul se va mai coace la minte. „Teamă mi-e că băiatul ăsta e tot atât de filozof ca și Aristotle", își zise el posomorât, dând cuvântului „filozof" o semnificație adânc peiorativă.

Dar temerile lui nu-și aveau justificarea. Richard nu era un „filozof", în sensul pe care tatăl său îl dădea acestui cuvânt. La școala primară, condusă de reverendul William Talmadge, își uimea colegii și învățătorii, recitând fără sforțare pasaje întregi din

New England Primer, din catechism şi din alte cărţi de studii tot atât de indigeste. La aritmetică era neîntrecut.

Josiah Sunderland se simţi foarte mândru în ziua când reverendul Talmadge, întâlnindu-l întâmplător pe stradă, îl opri ca să-l felicite pentru calităţile excepţionale ale fiului său.

— Dacă vom reuşi cu ajutorul lui Dumnezeu să-i călăuzim paşii pe drumul potrivit aptitudinilor lui, băiatul acesta va ajunge un om mare, spuse cu convingere reverendul.

— Eu m-aş mulţumi să ajungă un om cinstit şi un priceput făurar de cuţite, zise cu modestie Josiah. Îndată ce va termina şcoala primară am să-l iau la mine la atelier.

— Nu te supăra că te contrazic, dragul meu Sunderland. Ai săvârşi un păcat dacă nu l-ai lăsa să înveţe mai departe. Universităţile au fost create pentru elemente ca el. Sunt încredinţat că la Harvard sau la William and Mary va cuceri în joacă toate premiile şi diplomele. Dacă aş fi în locul dumitale, aş face orice sacrificiu să-l trimit în Anglia, la Oxford sau Cambridge. Şi Columbia noastră este bună — departe de mine de a-i scădea meritele — totuşi nu se poate măsura cu universităţile engleze. Aşa că ai face bine să te gândeşti temeinic, înainte de a lua o hotărâre definitivă.

Josiah făgădui să ţină seama de sfatul reverendului. Făcu însă totodată serioase rezerve mintale.

Dar, pe măsură ce treceau anii, trebui să se încline în faţa evidenţei. Richard era un element care se ridica mult deasupra mediei elevilor. Asaltat de stăruinţele socrului, de rugăminţile Isabellei şi de poveţele repetate ale reverendului Talmadge acceptă să-l lase pe Richard să-şi continue studiile.

În acea vreme, preocupările lui Josiah în legătură cu educarea fiului său trecură brusc pe planul al doilea. Parlamentul britanic votase o lege potrivit căreia nici un cuptor destinat să producă oțel nu mai putea fi construit în colonii, iar cele existente trebuiau imediat închise. Această măsură constituia o lovitură mortală pentru industria fierului și oțelului, care pe atunci luase avânt în America. Metropola, temându-se de concurența americană, votase și alte legi împotriva manufacturilor coloniale. Legile navigației, care interziceau coloniilor să efectueze importul și exportul de mărfuri pe alte vase decât pe cele englezești, precum și legile cerealelor, ce închideau în mod practic piețele englezești grânelor cultivate dincolo de ocean, creaseră o stare de tensiune între americani și metropolă.

Spre a putea continua fabricarea cuțitelor, Josiah se văzu pus în situația de a-și procura — la un preț ridicat — oțel laminat din Anglia, pe care să-l prelucreze în atelierul său. Aceasta avu drept consecință scumpirea produselor. Acum îi era din ce în ce mai greu să reziste concurenței cuțitelor importate din Anglia, care începuseră să revină la un preț mai scăzut decât producția autohtonă.

Mulți tovarăși de breaslă ai lui Josiah dădură faliment. Din fericire, acesta avea un număr de clienți credincioși și de revânzători îndrăzneți, care desfăceau mari cantități de cuțite de vânătoare pionierilor și indienilor din regiunile de frontieră.

Cu mulți dintre clienții săi Josiah, întreținea relații de prietenie. Când veneau de pe frontieră, pentru a-și reface stocul de cuțite, îi poftea la masă. Isabella strâmba puțin din nas, căci de la o vreme făcea o economie strașnică. Dar nu spunea nimic bărbatului ei. Dacă el socotea necesar să poftească un oaspete sau doi, însemna că așa era bine. Vizitatorii aceștia

erau singurii care le mai descreţeau fruntea cu snoavele şi poveştile lor.

Toţi vorbeau cu aceeaşi dragoste despre pionierii care duceau o viaţă aspră şi plină de primejdii în regiunile sălbatice de frontieră, în pădurile seculare ale văii Mohawk, la poalele munţilor Alleghani, în Piedmont ori pe valea Shenandoah. Modeşti şi anonimi, defrişau codrii uriaşi, smulgeau din pământ rădăcinile adânci şi vânoase de pe terenurile curăţate, semănau grâu şi porumb. Cabanele lor, clădite din trunchiuri de arbori şi lipite cu lut, erau podite cu lemn ori cu pământ. La ferestre aveau, în loc de geamuri, hârtie unsă, cu untură ori cu grăsime de oaie. Bărbaţii purtau straie confecţionate din piele de animale ori din stofe ţesute în casă. Femeile îşi făceau rochii de bumbac sau de lână. Vara umblau cu picioarele goale, iar iarna în mocasini de piele primitiv tăbăcită. Mobilierul din lemn, grosolan cioplit, cuprindea o masă, câteva taburete, o laviţă, pe care dormeau de-a latul toţi membrii familiei, şi, în sfârşit, câteva poliţe. Hrana era alcătuită în primul rând din vânat — carne de porc mistreţ, căprioară, curcan sălbatic, potârniche, prepeliţă — sau peşti pescuiţi în pârâul ori în lacul din apropiere. Pentru a se feri de atacurile indienilor, mai multe familii de colonişti construiau în comun un fort, cu pereţi dubli, duraţi din trunchiuri de copaci, între care se turna pământ. În jur, se ridicau garduri solide şi se săpau şanţuri adânci, pline cu apă. Petrecerile lor erau tot atât de simple şi brutale, ca şi viaţa pe care o duceau. Ameninţarea atacurile indiene, dezlănţuite adeseori cu violenţa şi rapiditatea unor furtuni de vară, îi făceau să trăiască într-o stare, de continuă alarmă. Dar primejdiile nu-i înspăimântau. Dimpotrivă, îi stimulau, le oţeleau curajul şi le ascuţeau dârzenia. Păţaniile lor triste sau vesele, nu numai că nu

descurajau pe cei ispitiți să le urmeze pilda, ci îi fascinau, exercitând asupra lor o atracție irezistibilă.

Și unul dintre copii lui Josiah Sunderland răspunse acestui apel. Într-o seară de mai, familia întreagă era reunită în jurul cinei. În mijlocul mesei trona un castron uriaș, din care ieșeau aburi îmbietori de supă. Nu se auzea decât clefăitul celor care înghițeau cu poftă supa fierbinte și mestecau dumicaturile de pâine. După ce goli a doua farfurie, Josiah suspină mulțumit. Apoi făcu o observație banală în legătură cu vremea. Dădea astfel semnalul conversației, la care puteau să participe oamenii mari, iar copiii numai dacă erau întrebați.

Deodată, Aritotle cel timid, care ani de-a rândul nu deschisese gura în timpul mesei decât ca să mănânce, și aceasta cu moderație, își făcu o teatrală intrare în scenă. Își scoase șervetul de la gât, îl păturI, iar după ce-l așeză pe masă, lângă farfurie, păturI, iar după ce-l așeză pe masă, lângă farfurie, începu să vorbească rar și cu uimitoare siguranță în glas.

— Dragă tată, am așteptat să fim cu toții împreună ca să-ți cer încuviințarea de a pleca în Vest, cu o caravană de coloniști.

Josiah Sunderland clipi uluit, ca o pasăre de noapte scoasă brusc la lumină. Isabella se îngălbeni. Marchizul începu să zâmbească. Situația aceasta nouă, care tulbura monotonia zilnică, îi părea amuzantă. Mătușa Audrey își duse uimită mâna la gură.

— Ce să cauți în Vest? bâigui Josiah. Pentru prima oară în viață își pierduse cumpătul.

— Vreau să ajut la propovăduirea cuvântului Domnului printre indieni. Mâine în zori pleacă spre Vest o misiune alcătuită din reverendul Tyler și reverendul McGallager. Au primit să-i însoțesc.

— Ai căpiat, băiete, tună Josiah. Îți lași căminul, familia, atelierul, în care ai să fii stăpân, ca să pleci aiurea?...

— Răspund unei chemări de sus, dragă tată, răspunse Aristotle cu fermitate.

— Glumești!

— Nu glumesc de loc. Nu mi-aș îngădui să iau în deșert cuvântul Domnului.

— Nu cumva ești bolnav, băiete?

Aristotle surâse cu bunăvoința unui om matur, față de răzgâielile unui copil.

— N-am fost niciodată mai sănătos.

— Și-ți închipui că am să te las să-ți faci de cap? Am destule mijloace să te împiedic.

— Sunt major, tată.

— Ei și?... O dată, pe când aveam douăzeci de ani, taică-meu — Dumnezeu să-l odihnească — mi-a tras două palme de mi-au țiuit o săptămână urechile, fiindcă îndrăznisem să-l supăr. Nu mă face nici tu să-mi ies din fire, s-ar putea să-i urmez pilda.

Aristotle plecă fruntea, iar după câteva momente de tăcere, în care timp Sunderland se gândi că partida era câștigată, răspunse blând:

— Dragă tată, hotărârea mea e nestrămutată.

— Asta s-o crezi tu, sări ca ars Josiah. Am să vorbesc eu între patru ochi cu reverendul Tyler. Mă îndoiesc că după asta are să te mai ia cu el.

— Atunci, plec singur.

Josiah își încleștă pumnii.

— Iată ce știe molâul să facă! zbieră el. Începe propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu, nesocotindu-și părinții. Frumos! N-am ce zice! Află, băiete, c-am să te dezmoștenesc.

— Dacă ai ști, tată, cât de puțin sunt legat de bunurile pământești!... Am și iscălit o declarație prin care renunț la orice drept în favoarea fraților mei.

Ochii lui Patrick scăpărară. Va să zică, după moartea tatălui său el va rămâne stăpânul atelierului.

Josiah Sunderland închise ochii și respiră adânc. În încăpere se lăsă o tăcere adâncă, grea.

— Bine, poți să pleci, rosti el încet, recâștigându-și stăpânirea de sine.

Pleoapele lui se ridicară și ochii căpătară sclipiri de oțel.

— Din clipa asta nu mai ești copilul meu. Ai libertatea să faci tot ce dorești. Dar te previn că de azi înainte ușa acestei case îți va rămâne pe veci închisă.

Apoi se întoarse spre Isabella.

— Nevastă, poți să aduci friptura...

În același an, în casa Sunderland se mai petrecu un eveniment. Richard primi învoirea să plece în Anglia, la Oxford.

De când cu gestul de independență al lui Aristotle, intervenise o mare schimbare în concepțiile lui Josiah. Conștiința atotputerniciei lui asupra familiei, al cărei șef era, se năruise brusc. Aristotle, molâul și timidul Aristotle, pusese în șah autoritatea paternă, ieșind învingător. „Am încălzit la sân un șarpe", își zicea Josiah. Amorul propriu știrbit îi lăsase o rană adâncă.

De la o vreme, nu mai avea încredere nici în Richard. Simțea o ură surdă împotriva socrului său, care-i furase sufletește băiatul, modelându-l după chipul și asemănarea lui.

În străfundul inimii, Josiah nu mai era atât de ostil plecării lui Richard în Anglia. Nădăjduia că în felul acesta îl va scăpa de sub influența directă și nefastă a marchizului.

Astfel, toată lumea era mulțumită. Beauclair, fiindcă își vedea nepotul plecând în Europa, trambulina viitoarei sale ascensiuni. Isabella era entuziasmată la gândul că fiul ei mai mic va ajunge un autentic *gentleman*. Reverendul Talmadge socotea că succesul lui Richard la Oxford îi va confirma nu numai prevederile, dar îl va impune și pe el în fața

concetățenilor ca pe un magistru capabil să-și îndrumeze elevii mai bine decât oricare altul. În sfârșit, Josiah era încântat că jucase o festă socrului.

Într-o dimineață însorită de septembrie Richard puse piciorul pe pasarela care lega cheiul orașului de puntea corăbiei „Black Swan".

Preferatul marchizului de Beauclair abia împlinise șaisprezece ani: la vârsta aceasta era un copilandru dezvoltat, blond, cu ochi sclipitori de inteligență și frumos, atât de frumos, încât nu numai femeile, dar și bărbații își întorceau fără voie capul. Beauclair își amintea că văzuse la Versailles o statuie de marmoră a lui Antinous, care-l cucerise prin perfecțiunea ei clasică, prin formele admirabil proporționate și prin trăsăturile de o fascinantă eleganță, în care virilitatea se împletea cu gingășia. Richard era replica însuflețită a statuii.

Când corabia începu să se îndepărteze de chei, ochii băiatului rămaseră multă vreme ațintiți asupra bunicului, ce-și flutura batista albă, în semn de adio. În afară de marchiz, se mai aflau pe chei Isabella, reverendul Talmadge, mătușa Audrey, Bridget și Hannah. Josiah rămăsese la atelier, fiindcă nu concepea să lipsească din mijlocul lucrătorilor în timpul orelor de lucru. Nu era de față nici Patrick, care declarase ritos că îndatorirea de a lucra în atelier avea întâietate față de plăcerea de a-și conduce fratele la debarcader.

Promontoriul Manhattan-ului dispăru la orizont. Richard simțea un gol în suflet. Îi venea să plângă. Dar se rușină să dea frâu liber lacrimilor de față cu lumea.

Pânzele umflate ale corăbiei semănau cu niște platoșe bombate purtate de o ceată de uriași, gata să se ia la trântă cu norii. Catargele scârțâiau. Pescărușii izolați țipau ascuțit, rotindu-se în jurul navei...

Capitolul doi

După o traversare plăcută, care dură aproape treizeci de zile, marinarul de santinelă semnală Capul Lizzard. „Black Swan" intrase în apele englezești. Îndată ce corabia pătrunse în Canalul Mânecii, timpul se strică. O ceață groasă, ca un înveliș de vată, acoperi nava. Căpitanul și ofițerii își făceau veacul pe dunetă, încercând să străpungă cu privirile cortina alb-cenușie de negură. Clopotul de bord suna necontenit, lugubru.

Richard era dezamăgit. Europa, pe care bunicul o descrisese în tonuri aurii, îi făcea o primire rece. Călătorii, impresionați de ceața neobișnuit de groasă, se întrețineau pe șoptite, ca și când le-ar fi fost frică să nu tulbure liniștea unor spirite răuvoitoare. Circulau cele mai stranii istorisiri despre corăbii ciocnite pe timp de ceață și epave purtate în neștire pe crestele valurilor.

Marea semăna cu un imens lac de ulei. În liniștea grea, mormântală, nu se auzea decât clipocitul ușor al apei, tulburată de mersul lent al navei și dangătul sinistru al clopotului.

După trei zile de navigație pe orbecăite, „Black Swan" acostă la Portsmouth.

Când puse piciorul pe pământul Angliei, Richard încercă o mare emoție. Își rezervă un loc în diligența care trebuia să plece peste o oră spre Londra, apoi intră în sala de mese a hanului „Golden Salamander", unde comandă un *breakfast* copios. Deși se simțea stânjenit, afecta dezinvoltura unui tânăr de lume, pentru care călătoriile lungi nu reprezintă ceva excepțional.

În diligență i se dădu un loc între un pastor subțire și țeapăn și o matroană grasă, cu sâni revărsați și obraji roșii. În fața lui stătea un căpitan de infanterie, cu o cicatrice adâncă pe obrazul stâng, și un bărbat între două vârste, îmbrăcat în negru, care adormi îndată ce diligența se puse în mișcare.

Ceața nu se ridicase încă. În ciuda timpului mohorât, Richard se simțea atât de fericit încât, dacă nu l-ar fi scuturat diligența, și-ar fi închipuit că plutește în nori. Negura, care acoperea ca niște perdelute albe ferestrele portierelor, nu-i îngăduia să admire pitorescul peisajelor englezești. Dar chiar în interiorul banal al diligenței Richard descoperea multiple surse de amuzament, care ar fi scăpat neobservate altor călători. Îi părea ciudată vorbirea pasagerilor, atât de deosebită de cea folosită în colonii. Cuvintele aveau același înțeles, dar pronunțarea era diferită. Din cauza aceasta, Richard pierdu miezul unor glume debitate volubil de căpitan, spre hazul celorlalți călători.

Aproape de prânz, diligența opri la Winchester, unde coborî bărbatul în negru. Locul lui fu ocupat de un tânăr într-un costum de o eleganță bătătoare la ochi, dar care îi păru lui Richard expresia supremă a bunului gust. Tânărul, care se recomandase John Morton, vorbea cu vervă despre vreme, despre cursele de cai de la Ascot, despre concertele de la Rotonde ori despre balurile de la Ranelagh, Vauxhall și New Turnbridge Wells.

Timpul trecu astfel pe nesimțite. Ajunseră la Londra pe înserat. Capitala Angliei nu-i făcu lui Richard o impresie deosebită. Casele erau mari, dar cenușii, întunecate. Pe străzile strâmte și întortocheate circulația intensă și zgomotul asurzitor al vehiculelor îl zăpăceau.

După ce se instală la hanul „Sailor and Syren", făcu o vizită la sediul firmei „Jones and Boyle, English Steel Company", care întreținea de multă vreme relații comerciale cu Josiah Sunderland. Randolph Boyle, unul dintre asociații firmei, înmână lui Richard o sumă de bani, trimisă de Josiah din timp la Londra pentru fiul său.

Richard făcu a doua vizită la locuința din Craven Street a doctorului Benjamin Franklin. Era înarmat cu o scrisoare de recomandație din partea bunicului său, care-l cunoscuse pe doctor la Boston. Franklin fusese numit de câțiva ani agent la Londra al coloniilor americane Georgia, New Jersey, Massachussetts și Pennsylvania. Datorită capacității și tactului de care dăduse dovadă în cursul acestei misiuni cvasidiplomatice câștigase o reputație binemeritată, dobândind încrederea guvernului și prețuirea opiniei publice. Alegerea lui ca membru al Societății Regale de Științe îi consfințise și faima de cercetător în domeniul electricității și chimiei.

Se întunecase de-a binelea, când Richard sosi în Craven Street. Amfitrionul se afla în tovărășia câtorva prieteni. Cu bonomia lui proverbială, Franklin îl întâmpină zâmbind:

— Îmi pare bine că te cunosc, spuse el după ce citi mesajul lui Beauclair. Marchizul îmi scrie lucruri frumoase despre dumneata. Am primit o scrisoare și din partea reverendului Talmadge. Te recomandă ca pe cel mai bun elev al său. M-a rugat să te înscriu la Oxford... *Gentlemen,* se adresă el prietenilor, vă prezint pe tânărul Richard Sunderland-Beauclair...

Richard, strânge mâna prietenilor mei. Iată pe Mylord Shelburne, care a intervenit personal pentru înscrierea ta la universitate.

Shelburne aruncă o privire plină de simpatie lui Richard.

— Doctore, tânărul dumitale protejat are ochi inteligenți. Cred că nu te va dezamăgi.

Richard se înclină, roșindu-se de plăcere.

— Vă mulțumesc cu recunoștință pentru sprijinul acordat și vă asigur că mă voi strădui să corespund încrederii doctorului Franklin.

— Se pricepe să întoarcă bine frazele, rosti zâmbind un bărbat cu trăsături aspre, în uniformă de general, despre care Richard află că se numește Sir Henry Seymour Conway.

Un servitor anunță că cina e servită.

Richard era emoționat. Ajunsese să stea la masă alături de un lord, de un general și de cel mai de seamă reprezentat al coloniilor din America. Toate acestea se datorau bunicului său. Bătrânul marchiz îi deschisese porțile unei lumi la care fiul lui Josiah Sunderland nici n-ar fi îndrăznit să viseze. În timpul cinei, discuția se învârti în jurul minciunilor calomnioase din ziarul „Public Advertiser", care dezlănțuise o campanie furioasă împotriva guvernului. Convivii vorbiră și despre poziția șubredă a ducelui de Grafton, președintele consiliului de miniștri, pe care lordul North încerca să-l doboare, creându-i o situație critică în Camera Comunelor.

Apoi lordul Shelburne se ridică de la masă, cerându-și scuze, fiindcă era silit să se retragă mai devreme ca de obicei.

— Mâine voi avea o ședință furtunoasă la Cameră. Ghebosul Lanchester a anunțat că va face o interpelare în problema coloniilor. E un opoziționist înnăscut. Dacă ar fi ales prim-ministru, ar dezlănțui un atac înverșunat împotriva lui însuși.

Shelburne plecă însoțit de generalul Conway.

Îndată ce rămase singur cu Richard, amfitrionul aspiră o priză de tabac, apoi i se adresă cu bunăvoință.

— În Anglia, fiul meu, ai păsit cu dreptul. Protecția lordului Shelburne, îți va fi de mare folos. Shelburne e ministrul coloniilor... Ai o înfățișasre și un fel de a te purta care îți atrag simpatia oamenilor. Să nu uiți însă niciodată, Richard, cuvintele lui Ariosto, care spunea că orgoliul izvorăște de cele mai multe ori din deprinderea și încrederea vană că poți plăcea oricând oamenilor. În lume, fiule, orgoliul este întotdeauna pedepsit. Orgoliul prânzește cu belșugul, cinează cu sărăcia, iar la culcare nu-i rămâne decât rușinea. Și-ți mai dau o povață, Richard. O dată ajuns la Oxford, să muncești mult. Ca să te bucuri de belșug, nu e nevoie să descoperi comori și nici să primești moșteniri mari. Munca este părintele prosperității. Și încă ceva, fiul meu. Să ții seamă de sfaturile bune. Să nu aștepți să te izbești cu fruntea de pragul de sus ca să-l vezi pe cel de jos. Cel care pune temei numai pe propriile lui experiențe e un neghiob. Shakespeare compătimea pe oamenii surzi la sfaturi bune. Deocamdată, atât, Richard. Cât ai să mai rămâi la Londra, casa mea îți va fi întotdeauna deschisă.

Pentru că era târziu și Richard nu cunoștea încă străzile orașului, Franklin îl trimise cu trăsura sa până la han. În noaptea aceea dormi dus. Puhoiul de impresii noi, călătoria îl istoviseră.

Mai rămase câteva zile la Londra. Îi plăcea să se plimbe pe străzi, să admire clădirile monumentale, să privească lumea. Se pregătea tocmai să plece la Oxford, când primi o scrisoare din partea Isabellei, care-i vestea moartea bunicului.

„Exact la o săptămână după îmbarcarea ta s-a stins. Până în ultima clipă ți-a șoptit numele. «Richard

va ajunge departe... Trebuie să ajungă departe, repeta el, privindu-mă în ochi și strângându-mi mâna. Să-i scrii, mi-a mai spus el, că și de dincolo de moarte voi veghea asupra lui...»"

Lacrimi mari, fierbinți, porniră să se rostogolească pe obrajii băiatului. Trebuia să izbândească în viață, să ajungă om mare, să facă cinste numelui de Beauclair. Nu-și putea îngădui să înșele așteptările bunicului...

În dimineața următoare plecă la Oxford. Când se urcă în diligență, ploua mărunt, ca prin sită, și domnea un frig umed, pătrunzător.

După douăsprezece ore de drum, ajunse la destinație. Noaptea dormi la „Royal Crown", iar de dimineață se prezentă cu o scrisoare de recomandație, din partea lordului Shelburne, la Magdalen College, unde fusese înscris din timp. Drumul de la han la colegiu fusese pentru Richard o încântare. Se înseninase. Clădirile masive, cu ferestre înalte, cu turnuri și turnulețe ogivale, împodobite cu dantelării în piatră, zidurile cenușii, patinate de vreme, dădeau Oxfordului un parfum arhaic, neobișnuit pentru Richard, care se deprinsese cu casele noi, mai toate asemănătoare, din orașele americane.

La Magdalen College îl primi cancelarul. Severul și impunătorul magistru citi cu luare-aminte scrisoarea lordului Shelburne. Mesajul unui secretar de stat la Departamentul Coloniilor merita toată atenția. După ce ură lui Richard bun-venit, îl dădu în primirea unui repetitor. Acesta îl conduse în odaia care i se rezervase.

— Colegul dumitale de cameră, spuse cu răceală repetitorul, este Onorabilul James Fortescue, fiul lordului Cranham. Cred că o să vă înțelegeți bine. Fortescue este un *gentleman,* de la care oricine ar avea de învățat.

„Ce-o fi vrut să spună? se întrebă Richard, mirat de tonul repetitorului. Am aspectul unui om care ar avea nevoie să primească lecții de la un *gentleman?...*"

— Despachetează-ți lucrurile, iar la douăsprezece să fii gata pentru masă, adăugă repetitorul și ieși trântind ușa.

Înainte de a-și desface bagajele, Richard se roti prin cameră, examină curios gravurile cu femei goale aninate în perete, deasupra patului lui James Fortescue, aruncă o privire fugară asupra raftului cu cărți pe care, alături de câteva volume de studiu, găsi o serie de romane și cărți erotice franțuzești și italienești: *Les Contes* de Voltaire, *Le Joujou des Messieurs, L'Éloge des Tétons, Le Joujou des Demoiselles,* precum și *Decameronul* lui Boccaccio.

„Chiar că am ce învăța de la Onorabilul James Fortescue", își zise Richard, în vreme ce răsfoia o carte cu gravuri îndrăznețe, cum nu mai văzuse în America. Apoi își desfăcu bagajele. Își așeză hainele în dulapul lui, orândui rufăria în sertare și după ce termină cu treaba se așeză pe patul moale, acoperit cu un pled scoțian.

În odaia aceasta avea să locuiască mai mulți ani. Se întrebă ce fel de om era James Fortescue. Se va strădui să-i intre în voie. Se simțea singur. Foarte singur. La Londra nu-și dăduse seama de acest lucru. Interesul pe care i-l treziseră străzile, forfota, vizita la doctorul Franklin îl menținuseră într-o stare de continuă agitație. Dar în liniștea acestei camere, singurătatea începea să-l apese.

Ușa se deschise fără veste și în prag apăru un tânăr pistruiat, cu nas obraznic și păr de o nuanță bizară, ce bătea în cărămiziu. Purta pe brațul stâng un costum verde smarald, iar în mână ținea o pereche de pantofi cu catarame late de argint.

La vederea lui Richard, tânărul se opri mirat.

— Pun rămășag că ești Richard Sunderland, zise el, arătându-și într-un zâmbet larg dinții cu strungăreață.

— Exact! De unde știi? întrebă înveselit Richard.

— Erai așteptat. Ți se rezervase un pat în camera aceasta. Din moment ce te găsesc aici, cu bagajele desfăcute, înseamnă că dumneata ești Richard Sunderland.

— Perfect raționament. Folosindu-mă de sistemul dumitale de gândire, pun și eu rămășag că te numești James Fortescue sau, după cum mi te-a recomandat repetitorul care m-a adus aici, Onorabilul James Fortescue.

— Ai greșit. Sunt și eu un individ destul de onorabil, dar nu fac din această calitate un titlu. Numele meu e Joe Phipps. Student în drept. Prietenii îmi zic Joe. Poți să-mi spui și dumneata tot așa.

Noul venit băgă hainele și pantofii în dulapul lui Fortescue. Amuzat de expresia de uimire de pe chipul lui Sunderland, se întoarse spre el râzând.

— Te miră că mă numesc Phipps și că totuși umblu în dulapul lui Fortescue. Nimic mai simplu. Mă ocup de garderoba lui. Onorabilul James Fortescue e prea absorbit de problemele înalte ca să aibă timp să-și scuture hainele ori să-și curețe pantofii. În schimbul unei mici retribuții, îndeletnicirea aceasta îmi revine mie. Cu banii obținuți de la Fortescue și de la alți studenți, cărora le ofer servicii, mă întrețin pe timpul studiilor mele universitare... Dacă dorești, pot să mă ocup și de garderoba dumitale. Sunt specialist.

— Îți mulțumesc pentru ofertă. La mine acasă am fost deprins să-mi scutur singur hainele.

Phipss se recomanda cu un ton atât de firesc, încât jena pe care Richard o simțise în primele momente începea să se risipească.

— Să nu crezi Mr. Sunderland că mă rușinez de situația mea. Studenții servitori, printre care mă

nume și ele, se mândresc cu o serie de înaintași ilus[illegible]. De pildă, George Whitefield, unul dintre inițiatorii mișcării metodiste, și celebrul Samuel Johnson era atât de sărac, încât nu avea [illegible] să se ducă la cursuri... Eu am pantofi. Su[illegible] era Samuel Johnson. Așa viața, Mr. Richard.

— Prietenii îmi spun Richie, rosti el simplu. Vrei să fim prieteni, Joe?

— Cu dragă inimă, Richie.

Cu un gest spontan, cei doi tineri își strânseră mâna.

— Aștept cu nerăbdare să-l cunosc și pe Fortescue, spuse Richard.

— E și firesc. Odaia aceasta ai s-o împarți cu el trei ani. Să știi, e un băiat cumsecade.

— Cred că o să-l întâlnesc la masă.

Phipps se scărpină în cap.

— Astăzi nu, poate mâine.

— De ce tocmai mâine?

— Fiindcă e internat la infirmerie.

— Este bolnav? se interesă Richard.

— Hm... Nu tocmai. A benchetuit astă-noapte până în zori, când Job, portarul nostru, l-a găsit dormind cu capul pe o bornă, lângă intrarea colegiului. Sforăia de răsuna strada. Cu toate strădaniile sale, Job n-a reușit să-l trezească. A încercat să-l târască până la el în odaie, dar ghinionul a făcut ca tocmai atunci să treacă pe acolo un repetitor. Din porunca acestuia, Fortescue a fost transportat la infirmerie. Când băiatul se va trezi din beție, se va alege cu o săpuneală strașnică.

În aceeași clipă, se auzi un ciocănit imperios în ușă. Înainte ca Richard să fi strigat „intră", repetitorul, care-i făgăduise că va trece să-l ia la masă, își făcu apariția.

— Ce-i cu dumneata, Phipps? întrebă el repezit.

— Am adus un costum de haine călcate pentru Fortescue, Mr. Blackstone.

— Ai face bine să i le duci lui Fortescue la infirmerie. S-a trezit din beție și n-are cu ce să se îmbrace. Hainele pe care le purta de dimineață sunt în ultimul hal de mizerie. Pe vestă și pe pantaloni s-a așternut o crustă de noroi amestecat cu vărsătură. Puah!... Dezgustător!... Mr. Sunderland, haidem la masă.

Richard urmă pe repetitor printr-un șir de coridoare întortocheate. Traversară o curte pătrată, mărginită de clădiri cu aspect sever, și intrară în uriașul refector al colegiului. În holul luminat de ferestre cu vitralii viu colorate se aflau mai multe mese lungi, în jurul cărora se ospătau puzderie de studenți.

Repetitorul îl duse pe Richard la o masă laterală, indicându-i un loc lângă un tânăr nemaipomenit de gras. Capul lui, rotund ca o tărtăcuță, părea înțepenit pe un trup ce evoca un dovleac de proporții prodigioase.

— Vă prezint pe Richard Sunderland, noul dumneavoastră coleg, se adresă repetitorul tinerilor de la masă. A venit tocmai de la New York spre a se adăpa la izvorul înțelepciunii oxfordiene, vorbi el cântat și înflorit. Comportați-vă astfel, încât să se simtă bine printre noi. La loc, Mr. Sunderland.

Apoi repetitorul se întoarse spre grăsan.

— Wragby, ocupă-te tu de Mr. Sunderland. Fă-i cunoștință cu noii lui colegi. Ajută-l să se aclimatizeze.

Mr. Blackstone se retrase tot atât de demn precum venise.

Wragby întinse o mână prietenească lui Sunderland.

— Numele meu este Guy Wragby. Mi se mai spune și Wragby — „Dolofanul". Colegii n-au prea

dat dovadă de imaginație când m-au poreclit „Dolofanul". Ar fi putut să-mi zică „Borțosul", „Purcelul", „Puiul de elefant", sau ceva asemănător. S-au mărginit la „Dolofanul". Fiindcă sunt comod, mă mulțumesc și cu atât... Tânărul cu mutră gânditoare din stânga dumitale este lordul Gerald Eastleigh. Îi zicem „Poetul", fiindcă are mania versurilor. Încolo, e inofensiv ca orice poet. Noi îl condamnăm cu asprime, fiindcă își pierde vremea compunând poezii, în loc să guste din plin bucuriile vieții, așa cum l-ar îndritui averea colosală a indulgentului său părinte, ducele de Northland.

Gerald Eastleigh se înclină ușor.

— Încântat de cunoștință, Mr. Sunderland. Te rog să nu-l iei în serios pe „Dolofan". Ar fi un băiat cumsecade, dacă n-ar avea o limbă mai ascuțită dect o viperă. În ceea ce mă privește, nu aspir să-l întrec pe Dryden sau pe Alexander Pope. În orele libere scriu câte un madrigal fetelor naive, pentru care un vers de dragoste e cea mai bună nadă.

— Mr. Sunderland, interveni Wragby-„Dolofanul", vom petrece mulți ani împreună. În acest lung interval ai să judeci cine a spus adevărul. Poetul sau eu... Și acum să continui cu prezentările, reluă el, în vreme ce își tăia tacticos friptura de porc din farfurie. Tânărul subțirel și capricios ca o domnișoară din fața dumitale este Everard Fordyce. Fiindcă tatăl lui, bancherul Alexander Fordyce, este cel mai bogat om din Anglia, amicul nostru Everard își închipuie că totul i se cuvine. Îl vezi... Stă numai cu nasul pe sus, de parcă toate i-ar puți. Am fi putut să-l numim Cresus sau Mecena. Am preferat să-l poreclim „Midas". Ca și legendarul rege Midas, are urechi de măgar și, în oarecare măsură, firea acestui patruped. Și pentru că face fasoane și e capricios ca o fată mare, îi mai zicem și „domnișoara Midas".

— Te întreci cu gluma, „Dolofanule", rosti condescendent Everard.

Toți începură să râdă. Nimeni nu se supăra pe Wragby-„Dolofanul".

— Mastodontul de lângă Fordyce este Matthew Broxton. Ai zice că e omul preistoric redivivus. Noi îi spunem „Gorila". Asemănarea este izbitoare. Privește și dumneata. Frunte mică, nas turtit, bot mare, brațe lungi, corp mătăhălos, picioare arcuite. Să îl vezi gol, la baie. E plin de păr, de sus până jos. „Domnișoara Midas" și „Gorila" sunt prieteni. Wragby-„Dolofanul" arată locul liber de lângă Everard Fordyce.

— Regret că nu ți-l pot prezenta și pe James Fortescue, colegul dumitale de cameră. Lipsește, deoarece e reținut de urgente afaceri de stat. Deși are o siluetă impecabilă, l-am poreclit „Butia fără fund", fiindcă toarnă în el fără să se umple niciodată... Iată-l și pe Geoffrey Horncastle, snobul Horncastle. E înrudit cu cele mai nobile familii din Anglia. Dar nu are un ban în buzunar... Restul colegilor, am să ți-i prezint în sala de clasă. Sunt o colecție de specimene demne să figureze într-un muzeu de curiozități. Băutura și femeile sunt unica lor preocupare. Ehe, bine a făcut Mr. Blackstone că mi te-a încredințat. Oxfordul e o junglă în care, fără ajutorul unei călăuze competente, ai cade pradă fiarelor.

Wragby-„Dolofanul" exagera. Oxfordul nu era o junglă. Richard avu prilejul să constate că pe străzile orășelului se putea plimba în voie, fără a se teme de animale sălbatice. Oxfordul ascundea primejdii de altă natură. În tavernele pline de studenți erai oricând în pericol să-ți cheltuiești ultimul ban din buzunar. Femeile de moravuri nu tocmai austere abia așteptau să-ți ușureze punga în schimbul unor mângâieri ieftine, dar scump tarifate. Studenții care etalau viciile cele mai sordide dădeau tonul modei. Învățătura era lăsată pe planul al doilea. La High Borlace Club descendenții marilor seniori risipeau cu amândouă

mâinile aurul pe care administratorii domeniilor paterne îi-l trimiteau cu regularitate. Aroganți, superbi, cheltuitori, duceau o viață fastuoasă, ruinând pe studenții mai puțin bogați care încercau să-i imite. Cămătarii făceau afaceri minunate. Studenții, îndatorați la croitor, la cârciumari și la alți furnizori, găseau oricând credit, dar cu dobânzi scandaloase. În crângul de pe malul râului Cherwell și în parcurile colegiilor Magdalen și Merton se întâmplau noaptea lucruri care umpleau de scârbă și indignare pe burghezii austeri din Oxford. Studenții zurbagii, și aceștia erau destui la număr, simțeau o adevărată plăcere să iște scandaluri, pe care le rezolvau cu pumnii, după regulile nobilului sport al boxului. Erau și studenți mai rafinați, care preferau să-și lichideze conflictele folosind spada. Duelurile erau pedepsite sever, dar numai când puteau fi descoperiți făptașii. Un rigid cod al onoarei împiedica însă pe participanți, fie ei adversari sau martori, să scoată vreun cuvânt în legătură cu aceste întâlniri, care îndeobște rămâneau nesancționate.

Un incident fără însemnătate, iscat din cauza unei fete de serviciu de la „Black Bear", taverna preferată a studenților de la Magdalen College, avu drept urmare un duel între lordul Eastleigh și Everard Fordyce.

Poate că incidentul fusese numai un pretext. Între vlăstarul ducal și fiul parvenitului din City domnea o rivalitate surdă, izvorâtă dintr-o antipatie reciprocă și instinctivă, care nu aștepta decât un prilej ca să explodeze. Și unul și celălalt erau spadasini de forță. Educația unui *gentleman* trebuia să comporte și o pregătire temeinică în mînuirea armelor. Întâlnirea pe teren, îndelung disputată, se încheie cu rănirea superficială a lui Fordyce. Înciudat la culme de victoria rivalului său fiul bancherului hotărî să se răzbune.

Într-o seară ploioasă, pe când Eastleigh se întorcea de la „Black Bear", însoțit de Guy Wragby, se pomeni atacat la un colț dosnic de stradă de un grup de tineri mascați. Lordul opuse o rezistență îndârjită, apărându-se cu un baston. Wragby, care nu se bătuse în viața lui, nu-i putea fi de nici un ajutor.

Atuncl interveni Richard, care trecea întâmplător pe acolo. Aportul lui ar fi fost iluzoriu, dacă n-ar fi avut asupra sa un box de metal, armă albă — intrată de curând în arsenalul marinarilor americani — dar necunoscută încă în Anglia. Richard făcu ravagii printre agresori, care o luară la fugă.

A doua zi, Broxton nu se prezentă la cursuri. Abia mai târziu se află că fusese internat la spital pentru o gravă fractură a maxilarului inferior. Sir Josua Broxton, tatăl „Gorilei", sosit dinadins la Oxford, ceru anchetarea cazului. Conspirația tăcerii era atât de adâncă, încât nimeni nu depuse mărturie împotriva lui Richard.

Broxton fu retras din colegiu. Rămas fără aliat, Fordyce se resemnă să-și rumege amărât înfrângerea.

Datorită acestei întâmplări, Richard câștigă prietenia lui Eastleigh, care ajunsese să nu se mai poată lipsi de el.

Între timp, Richard se așternuse cu nădejde pe învățătură. Materiile lui preferate erau istoria doctrinelor economice, economia politică, științele financiare și bancare și istoria comerțului englez. Problemele legate de monedă și de speculațiile bursiere exercitau asupra lui o adevărată fascinație.

Aproape în fiecare zi lucra la biblioteca colegiului ori la Biblioteca Bodleyană, unde se împrietenise cu Jeremy Perkins, unul dintre bibliotecari, care îi recomanda cele mai bune tratate în legătură cu studiile sale.

Pentru Perkins, Oxfordul era un colț de rai, iar universitatea, un templu al culturii. Biblioteca

Bodleyană, susținea Perkins, are o proprietate miraculoasă. Cultura pe care o radiază, prin fiecare filă a cărților sale, încarcă atmosfera cu un fluid care pătrunde prin toți porii în corpul studenților, localizându-se la creier, pe care-l dezvoltă în chip prodigios. Studenții își îmbogățesc astfel cunoștințele, chiar dacă nu depun eforturi la învățătură. Perkins recomanda studenților să-și petreacă săptămâni întregi în bibliotecă, pentru a înmagazina cunoștințe cât mai vaste. Dar rețeta nu dădea întotdeauna rezultate optime.

Și la bibliotecă, și în sălile de cursuri, studenții vorbeau în timpul orelor, acoperind expunerea profesorului. Seara, când se retrăgea în camera lui, dornic să învețe, Richard îl găsea pe Fortescue jucând cărți ori bețivindu-se cu prietenii. Într-o noapte, în timp ce Richard dormea, Fortescue aruncă pe geam o scară de frânghie, pe care se cățără o fată de șaptesprezece ani — una din spălătoresele colegiului — care făcu drumul întors abia la cântatul cocoșilor. Dezmierdările îndrăzneței perechi îl treziră din somn pe tânărul american, care nu mai fusese în stare să închidă ochii până în zori. Isprava aceasta se repetă de câteva ori. Prima dată, Richard se indignase peste măsură, dar se abținuse să facă vreo observație colegului de cameră. Fiul puritanului de la New York păstra încă respectul principiilor severe insuflate de tatăl său. Însă, treptat, se deprinse cu aceste obiceiuri păcătoase. La început, în calitate de martor dezgustat, mai târziu, de spectator pasiv, apoi plin de curiozitate, ca în cele din urmă să devină participant. Tinerețea își impunea drepturile.

Chefurile de la „Black Bear" nu izbutiră să-l facă robul vinului. În schimb, îl captivă jocul de cărți. Marchizul nu-i împărtășise niciodată secretul mijloacelor care pot influența norocul. Îl familiarizase însă cu toate jocurile de cărți. Cunoașterea jocurilor

de noroc, spunea Beauclair, este indispensabilă unui *gentleman*...

Aproape de sfârșitul anului școlar, Eastleigh îl pofti pe Richard să-și petreacă vacanța la Hardwicke Castle, reședința de vară a familiei Nortland. Înainte de a accepta invitația, Richard scrisese tatălui său, rugându-l să-l autorizeze a-și petrece vacanța de vară în Anglia, la colegul său Eastleigh. Josiah îi dădu încuviințarea, cu atât mai mult cu cât economisea costul unei călătorii din Anglia în America și înapoi.

Richard aștepta cu justificată emoție plecarea la Hardwicke Castle. Simțea o bucurie împletită cu teamă la gândul că va petrece vara într-un castel ca în romane și că va trăi în mijlocul unei lumi strălucite, pe care n-o cunoscuse decât din povestirile bunicului.

Înainte de a părăsi Oxfordul, își comandă din ultimele lui economii un costum de mătase purpurie, brodat cu aur, și o perucă nouă, „*à la* Cadogan". Era încredințat că hainele acestea vor face furori. În ziua în care și le probă la croitor rămase mut de încântare. După ce purtase o viață întreagă straie negre, de o croială severă, lipsită de fantezie, se vedea într-un costum de o splendoare nemaipomenită, cel puțin pentru el. Aproape o oră se admiră în oglindă. Își completă echipamentul cu un tricorn împodobit cu pene de struț, care se agitau la cea mai ușoară adiere, cu cinci cămăși de mătase garnisite cu dantelă de Alençon, cu două perechi de ciorapi albi și cu o pereche de pantofi cu tocuri roșii și catarame incrustate cu pietre semiprețioase. Croitorul îi atrase în ultimul moment atenția că două perechi de mănuși din piele de Suedia și câteva batiste din linou de Olanda sunt indispensabile. Când Richard făcu totalul cheltuielilor, constată cu strângere de inimă că irosise aproape toți banii care în mod normal ar fi trebuit să-i ajungă până la toamnă.

Își luă cu succes examenele de sfârșit de an.

În fine, într-o seară, Eastleigh îl anunță să-și facă bagajele. În noaptea aceea Richard dormi agitat. Se deștepta la fiecare ceas ca să vadă dacă nu se luminase de ziuă. După al doilea cântat al cocoșilor nu mai fu în stare să aţipească. Era bucuros că Fortescue plecase din ajun de la Magdalen College, căci i-ar fi fost rușine să-și arate emoția. Își strânse bagajele, ajutat de serviabilul Joe Phipps, care refuză să primească vreun ban, apoi își făcu îndelung toaleta. Fusese ispitit să-și îmbrace hainele noi, însă Joe îl convinsese că nu e de *bon ton* să călătorești cu astfel de veșminte.

Pe la orele nouă de dimineață apăru și Eastleigh, care îl invită să ia *breakfast*-ul în apartamentul său. Mâncară câte o omletă cu șuncă și *beefsteak* în sânge, stropit cu vin de Burgundia.

Când sosi clipa plecării, Richard avu prima surpriză. În locul diligenței, cu care se așteptase să călătorească până la Londra, văzu oprindu-se în fața intrării principale a colegiului o caleașcă azurie, trasă de șase cai negri, nervoși, cu păr lucios ca lacul japonez și cozi ondulate. Copitele lor izbeau pavajul, răscolind ecouri în gangul colegiului.

În vreme ce vizitiul strunea caii, doi lachei încărcară cuferele în portbagajul de la spatele caleștii. Richard urmărea cu afectată indiferență acest spectacol. În sinea lui era însă plin de respect pentru stăpânii banului. În vreme ce muritorii de rând se îmbulzeau ca sardelele în poștalioanele neîncăpătoare, cu miros de năduşeală, usturoi și cârnați, Eastleigh călătorea comod în trăsură proprie, gonindu-și caii în galop, dacă era grăbit, sau făcând popasuri dese, dacă inima și fantezia îl îndemnau spre contemplație și hoinăreală.

Richard admira nepăsarea cu care Eastleigh beneficia de bunurile și avantajele așternute la

picioarele sale. Dacă el ar fi fost stăpânul acestei calești, nu și-ar fi încăput în piele de bucurie. Eastleigh privea însă acestea cu blazarea omului căruia toate i se cuvin.

După ce se urcă în trăsură, tânărul lord trase perdeaua, ca să nu-l bată soarele. Tolănit comod pe pernele de catifea violetă, începu să moțăie. Richard era atât de încîntat de caleașcă, încît nu-și găsea astâmpărul. Paroxismul plăcerii îl încercă la ieșirea din orașul Wheatby, când trăsura ajunse din urmă o diligență plecată din Oxford cu două ore înaintea lor, întrecând-o apoi în galopul celor șase cai negri. Invidia citită în ochii călătorilor, în clipa în care îi depăși, îl făcu să simtă o exaltare nemaipomenită.

Până la Londra, unde ajunseră pe înserat, schimbară patru rânduri de cai. Nici pe străzile strâmte ale capitalei echipajul nu își micșoră iuțeala. Pietonii săreau îngroziți din calea atelajului care gonea nebunește, scoțând scântei din caldarâmul de bolovani.

Ziua se îngâna cu noaptea când trăsura se opri, în sfârșit, în fața somptuosului portal, în stil baroc, ce împodobea fațada palatului Northland din Grosvenor Square.

În întâmpinarea lor ieși Rivers, un majordom impozant, cu figură tipică de personaj nobil dintr-o piesă de teatru, urmat de patru lachei în livrele galonate, care purtau sfeșnice de argint cu lumânări aprinse. După ce le ură bun venit, Rivers anunță pe Eastleigh că înălțimea sa ducele de Northland plecase în ajun la Hardwicke Castle, însoțit de înălțimea sa ducesa și de Mylady Patricia.

Traversară un vestibul de marmură roșie, o galerie încărcată cu statui și tablouri cu rame groase, aurite, și intrară într-un hol uriaș. În fund se desfășura evantaiul unei mărețe scări de porfir.

— Rivers, condu pe Mr. Sunderland în camera de malahit, porunci Eastleigh. Peste o jumătate de oră servești masa. Dragă Richard, se adresă el prietenului, fă-ți repede toaleta, căci mi-e o foame de lup. Mă duc și eu până sus să mă schimb.

Majordomul, precedat de doi lachei, cu nelipsitele lor girandole cu lumânări aprinse, conduse pe Richard printr-un șir de saloane și de galerii de dimensiuni gigantice. Flăcăruile jucăușe ale lumânărilor se reflectau în enorme oglinzi de Veneția, în ramele late ale tablourilor cu personaje în mărime naturală, în sculpturile aurii ale mobilelor.

Camera de malahit era o încăpere de proporții aproximativ egale cu sala cea mare a tavernei „Black Bear". Un pat uriaș, cu baldachin de brocart verde, străjuit de două coloane de malahit, constituia elementul esențial al acestei încăperi împodobită cu tapiserii și mobile în stil rococo.

Un valet rămase să-l servească.

„Ce-o mai fi așteptând și ăsta? se întrebă Richard contrariat. De când mă știu m-am îmbrăcat singur."

În timp ce se spăla, asistat de valetul care-i turna apă, chibzui la înțelesul îndemnului lui Eastleigh, de a-și face cât mai grabnic toaleta.

„Nu cumva a vrut să spună că trebuie să-mi schimb hainele?"

Richard citise prin romane că la masa de seară nobilimea își expune cele mai frumoase veșminte. Ca să nu se facă de râs, hotărî să-și îmbrace hainele noi. Își puse magnificul costum confecționat la Oxford, încercând zadarnic să descifreze un semn de admirație, sau cel puțin de aprobare, pe chipul impasibil al valetului.

După ce Richard își termină toaleta, apăru și majordomul, care cu același ceremonial îl conduse în marele hol. Eastleigh îl aștepta, delectându-se cu un pahar de whisky. Lordul purta un halat ponosit, de mătase moarată, și papuci largi, comozi.

Când îl văzu pe Richard descinzînd parcă din vitrina unui croitor de pe Saville Row făcu ochii mari.

— Ce-i cu tine, Richie, vrei să mergi la balul Curții? Elegant mai ești!

Obrajii lui Richard se învăpăiară. Își dădu seama că făcuse o gafă. Încercă s-o repare.

— Am crezut că după cină vom ieși puțin în oraș. După atâtea luni petrecute în atmosfera pronvincială a Oxfordului m-am gândit că n-ar strica să evadăm puțin.

— De acord. Dacă voiai să ieșim, de ce nu mi-ai spus de la început? Mi-am pus halatul fiindcă îmi închipuiam că ești obosit, că preferi să ne culcăm devreme. Rivers, pregătește-mi un costum de seară și servește-ne degrabă un aperitiv.

Richard urmări cu interes eficiența cu care Rivers conducea armata de servitori. Cu gesturi măsurate și cuvinte puține, abia șoptite, transmise unui valet porunca stăpânului, ordonă unui valet să aducă aperitivul și îl expedie pe al treilea în sala de mâncare, cu dispoziția ca cina să fie servită în cinci minute. Servitorii forfoteau tăcuți, ca niște umbre, executându-și cu precizie atribuțiile. Un servitor împinse până în dreptul amfitrionului și al oaspetelui o măsuță pe rotile, acoperită cu tăvi mari, de argint, pline cu tot felul de bunătăți. Altul aduse o tavă cu pahare de cristal de diferite mărimi. Rivers le servi personal, mai multe sticle cu băuturi tari și cu nume exotice.

Ca să nu mai facă altă gafă, Richard imită în totul pe Eastleigh, servindu-se numai cu o tartină cu șuncă în aspic și cu un păhărel de whisky. Același procedeu hotărî să-l aplice și la masă.

Risipa din casa aceasta era surprinzătoare. Ce se făcea oare cu restul aperitivelor? Cine le consuma? Băuturile se puteau păstra, dar feliile de morun ori de piept de curcan, singurele pe care le putu identifica

în profuziunea de *hors d'oeuvres* cu aspect bizar, se alterau dacă nu erau consumate într-o zi sau două.

Cina îl uimi și mai mult. Remarcă patru crapi la grătar, vreo șaptezeci de raci, patru languste, un castron de argint cu cel puțin două kilograme de icre, patru fazani, un purcel fript cu o lămâie în bot, patru torturi și o înghețată în formă de cetate medievală, cu turnuri, creneluri și ostași în armuri, toate admirabil executate.

Lui Richard îi era atât de foame, încât uită de prudența care și-o impusese și se servi din belșug, din cele mai multe feluri. Spre mijlocul cinei, constată cu regret că pântecele i se rotunjise, gata să plesnească, și că nu mai putea să se înfrupte și din celelalte mâncăruri, toate îmbietoare, aduse de servitori.

Se felicită că se îmbrăcase în hainele noi, obligându-l astfel pe Eastleigh să iasă în oraș. Dacă n-ar fi făcut puțină mișcare și s-ar fi culcat în starea de saturație în care se afla s-ar fi îmbolnăvit de indigestie.

Cu această ocazie, făcu un aproximativ calcul mintal, constatând că suma de bani pe care o reprezenta acest dineu depășea salariile pe o săptămână ale lucrătorilor din atelierul patern.

După cină, ieșiră cu trăsura. Richard ar fi preferat să meargă pe jos, dar Eastleigh spuse că nu era prudent să circule fără trăsură la o oră atât de înaintată. Deși era trecut de nouă, intrară la Opera House de pe Haymarket Street, unde familia Northland dispunea de o avanscenă. Se juca opera *La Schiava,* de Signor Niccolo Puccini. Când pătrunseră în sală, se lăsase tocmai cortina după finalul actului al doilea.

Era pentru prima oară că Richard intra într-un teatru. Spectacolul oferit de lumea elegantă din loje și de la parter era strălucitor.

Pe cât de emoționat era Richard, pe atât de indiferent rămânea Eastleigh. Cu înclinări ușoare din cap, lordul salută câteva femei tinere, pe care Richard ar fi fost fericit să le cunoască. Murmurul sălii era întrerupt de ansamblul disonant al instrumentelor muzicale pe care orchestranții le acordau înainte de începerea actului al treilea. Opera făcu asupra lui Richard o impresie puternică. Muzica și vocile interpreților îl încântară.

După spectacol, trăsura îi duse la taverna „Ship and Turtle" de pe Leanden Hall Street.

Pe masă, fumegau într-un castron uriaș câteva broaște-țestoase rasol, iar într-o tavă, umplută până la jumătate cu sos de vin, plutea o caracatiță mărișoară. Eastleigh gustă câte puțin dar Richard, care nu era deprins cu aceste specialități exotice, se mulțumi cu câteva pahare de vin.

După ora unsprezece se înapoiară la Northland House. În noaptea aceea, Richard visă că se află în mijlocul unui stol de femei tinere și frumoase, senzuale ca niște hurii, care-l mângâiau pline de tandrețe; dar, de îndată ce el încerca să le prindă în brațe, se îndepărtau, strecurându-i-se printre degete ca argintul viu. Deodată, în fața lui se despică pământul și din străfunduri țâșniră ca dintr-un vulcan jerbe de flăcări și de scântei, care luară înfățișarea unui diavol cu coarne ascuțite, ochi învăpăiați și coadă răsucită. Ghearele încovoiate, ca de uliu, mânuiau un trident înroșit în foc, cu care diavolul îl împunse deodată în pântece. Richard scoase un răcnet...

Crampe dureroase, rezultat al cinei copioase din ajun, îl făcură să se trezească brusc din somn. Șiroaie de nădușeală i se scurgeau pe gât și pe frunte. Restul nopții se frământă ca pe jăratic.

În zori, când valetul ciocăni în ușă, Richard gemu din greu. Era atât de obosit, încât după ce coborî din

pat nu se mai supără când valetul îl ajută să se îmbrace. Simțea în gură un gust amărui, de cocleală. La *breakfast* nu putu să guste nimic. Se urcă năuc în trăsură și dormi toată ziua, fără să știe când și cum ajunseră la Hastings. Hurducăturile trăsurii pe caldarâmul de piatră îl treziră din toropeală. Capul i se limpezise și simțea chiar o ușoară poftă de mâncare. Când mărturisi lui Eastleigh că i-e foame, acesta începu să râdă:

— Semn bun, te-ai pus pe picioare. Mă temeam că ai să te îmbolnăvești.

Peste aproximativ treizeci de minute de mers, pe un drum neted de țară, mărginit de copaci înalți ce fosneau agitându-și frunzele în briza sărată a mării, trăsura intră în vastul parc al castelului Hardwicke.

La capătul unei alei pietruite, străjuită de ulmi seculari, apăru o clădire masivă, cu trei rânduri de ferestre înalte, cu vitralii magnific luminate. La intrarea principală erau trase câteva calești din care coborau invitați sosiți de pe domeniile învecinate.

Gerald Eastleigh și Richard se urcară în camerele lor, unde se schimbară la iuțeală, pentru a coborî în marele hol înainte de a se servi masa.

Richard își îmbrăcase iarăși costumul cel nou. Se felicita că și-l făcuse. Ce înfățișare ar fi avut cu straiele lui negre? S-ar fi uitat oamenii la el ca la altă drăcovenie.

Când cei doi prieteni coborâră în hol, se auzea dinspre sala de bal melodia dantelată a unui menuet de Boccherini. În jurul meselor verzi din saloanele de jos se îmbulzeau aceiași jucători pasionați, care nu se simțeau bine decât mânuind cărțile în cluburi sau cazinouri. În sufragerie se servea un îmbelșugat bufet rece. Ușile saloanelor erau deschise spre terasele cu vedere la mare. Ghirlande multicolore de lampioane japoneze luminau peluza vastă și aleile împodobite cu statui de marmură și jocuri de apă. Pe lacul de la

capătul peluzei pluteau gondole învelite în covoare. O orchestră, instalată pe o insuliță, revărsa valuri de armonii.

După ce îl prezentă ducelui și ducesei de Northland, care-i zâmbiră distrat și condescendent, Eastleigh îl conduse în sala de bal, pentru a-i face cunoștință cu Patricia. O căutară în zadar. Un tânăr elegant, care-și prinsese coada perucii cu o panglică violetă, le spuse că Patricia ieșise în parc împreună cu contele de Carlysle.

Richard făcu senzație printre prietenii lui Gerald. Fetele, mai ales, îl găsiră încântător. Le plăcea prospețimea și naivitatea lui, atât de deosebită de blazarea și rafinamentul artificial al celorlalți tineri.

— Acum să dăm o raită prin sălile de joc, spuse Eastleigh. Vreau să pun o mie de guinee la bătaie.

— O mie de guinee? se sperie Richard.

— Puțin?

— Dimpotrivă. Prea mult. Cu banii aceștia poți trăi minunat un an întreg.

— Când îi pierzi sau îi câștigi într-o oră la joc încerci satisfacții și mai minunate. Ție nu-ți place să joci?

— Îmi place. Dar în seara aceasta nu prea am chef, replică Richard, trecând sub tăcere faptul că nu dispunea decât de două livre.

— Atunci, asistă-mă. Ai să-mi porți noroc. Fortuna e femeie și, ca orice femeie, e sensibilă la zâmbetul unui flăcău chipeș ca tine.

Trecură în revistă saloanele de joc, în care se îmbulzeau curtezanii norocului.

Eastleigh se așeză la o masă de faro. Richard rămase în picioare, dinapoia prietenului său. În fața jucătorilor se îngrămădeau movilițele de aur. Majoritatea participanților afectau o nepăsare elegantă față de toanele norocului. Cel care dădea însă tonul, jucând cu o degajare și o fantezie

inegalabilă, era William Douglas, duce de Queensberry, unchiul lui Eastleigh. Queensberry semăna cu un satir desprins din tablourile cu subiecte erotico-bahice. Aceiași ochi vioi și scăpărători ca doi cărbuni aprinși, aceleași sprâncene groase, în formă de unghi ascuțit, aceeași frunte sbârcită, același nas adus ca un cioc de pasăre răpitoare, aceeași gură cu buze senzuale, veșnic arcuite într-un zâmbet de o mușcătoare ironie. Lui Queensberry nu-i lipseau decât urechile lungi și ascuțite, ca vârfurile de suliță, coarnele răsucite, picioarele cu copite și coada de țap ca să se identifice cu vechea zeitate câmpenească, al cărei caracter îl dobândise în întregime. Adorator al lui Bachus și al Afroditei, ducea o viață veselă, luând totul în glumă. „Cel mai sigur mijloc de a întâmpina cu plăcere ziua de mâine e să nu-ți pese de ea", obișnuia el să-l citeze pe Plutarh. Haina de curte, brodată cu aur, marele cordon, care-i bara pieptul și placa incrustată cu briliante din dreptul inimii îi dădeau un aspect impozant. Aventurile lui amoroase erau fără număr. Când i se reproșa frivolitatea Queensberry răspundea cinic:

— Virtuțile îngrădesc spiritul. Un om liber nu se lasă încorsetat de asemenea considerente burgheze. Plăcerea e un corolar indispensabil vieții.

Contemporanii îl socoteau un munte de corupție. În toată Anglia nu avea decât trei prieteni. Primul era Maiestatea Sa Regele George al III-lea, care-l numise Gentilom de Cameră, al doilea era Prea Onorabilul George Selwyn, un inofensiv membru al Camerei Comunelor, ce-și petrecea timpul scriind prietenilor scrisori menite să rămână celebre, în sfârșit, al treilea era Onorabilul Charles Fox, cel mai prodigios și inteligent om din Anglia. Nu se puteau firi mai diametral opuse.

Un lacheu se plecă la urechea lui Eastleigh și îi șopti câteva cuvinte. Lordul se ridică repede de la masă și, înainte de a pleca, rugă pe Richard să-i țină locul.

Richard se așeză pe scaunul rămas liber. Inima îi tresălta de emoție. Încerca o nouă experiență. Participa pentru prima oară la un joc de o asemenea amploare. I se părea că toți ochii erau îndreptați spre el. Când ducele de Queensberry împărți cărțile, Richard le luă cu teamă. Norocul îi surâse. Câștigă douăsprezece lovituri succesive, adăugând la capitalul lăsat de Eastleigh încă patru sute de guinee. Când lordul se înapoie la masă, Richard îi arătă încântat câștigul. Eastleigh strâmbă din nas.

— Cine câștigă la joc, pierde în dragoste. Mă înșală Kitty.

Richard încercă o mare dezamăgire, dar Eastleigh i-o îndulci, propunându-i să împartă câștigul pe din două.

— Și acum, haidem la culcare. Sunt mort de oboseală. Mâine vânăm. Vreau să fim odihniți. Cu Patricia am să-ți fac mai târziu cunoștință. E o fată drăguță, dar obositor de complicată.

Eastleigh căscă somnoros.

— Mi-e somn și sunt plictisit... Foarte plictisit...

De dimineață, în jurul orei șapte, Eastleigh intră grăbit în camera lui Richard.

— Haide, leneșule, trezește-te!

Richard se deșteptă, tresărind. Deschise ochii cârpiți de somn.

— Ce?... Ce s-a întâmplat?...

— Peste o jumătate de oră plecăm la vânătoare. Am să-ți aleg un cal excepțional.

— Cal? Ce să fac cu el?

— Vom vâna călare.

Richard simți o împunsătură în inimă. Vânătoare călare? El nu se urcase în viața lui pe cal.

— Nu mi-am adus costumul de vânătoare, găsi el un pretext.

— N-are importanță. Îți trimit un costum de-al meu. Am patru sau cinci, zise lordul, agitând clopoțelul de pe noptiera lui Richard.

Apăru un valet. Eastleigh îi ordonă să aducă în grabă un costum de vânătoare cu echipamentul respectiv. Ajutat de valet și sub supravegherea directă a lui Eastleigh, Richard își puse pantalonii albi, strânși pe corp, cizmele cu carâmbi moi și pinteni zornăitori de argint, vesta roșie și haina albastră, cu găitane de fir.

Când se privi în oglindă, constată cu plăcere că avea un aspect marțial, pe care i-l accentua spada ușoară prinsă la șold. Costumul lui era identic cu al lui Eastleigh.

Richard își pipăi cuțitul de vânătoare prins la brâu, apoi luă de pe masă tricornul și mănușile albe.

— Sunt gata, rosti el, punându-și mândru o mână în șold.

Când ieșiră în parc, soarele era sus.

Fațada severă a castelului, cu ziduri cenușii și ferestre înalte, ogivale, se armoniza cu verdele proaspăt al copacilor. Pe esplanada din fața castelului era întinsă o masă îmbelșugată, în jurul căreia se îmbulzeau vreo sută de invitați, bărbați și femei, în costume de vânătoare. Ca și Richard, domnii purtau pantaloni albi, vestă roșie și haină albastră, cu găitane de fir. Pe urmașele Evei nu le deosebeau de bărbați decât fustele albe, de o stofă de lână moale și mătăsoasă. Vestele și hainele erau de aceiași croială și culoare ca ale domnilor.

— Richie, hai să te prezint Patriciei. E în grupul din dreapta.

Când Patricia își întoarse privirile asupra lui, Richard se pierdu cu totul. Întâlnise pe ființa visurilor lui. Era atât de emoționat, încât nu i-ar fi putut defini nici culoarea ochilor.

— Mr. Sunderland, Gerald mi-a vorbit adeseori despre dumneata, rosti ea.

Tinerii care o însoțeau se întunecară, indispuși de expresia de plăcută surprindere care se așternuse pe chipul Patriciei la apariția acestui bădăran din America.

Lordul Carlysle, unul dintre cei mai fervenți admiratori ai fetei, se plecă la urechea lui Eastleigh:

— Americanul tău e prea chipeș ca să nu-și facă inamici.

După ce luară cu toții gustarea, lordul Queensberry, care dirija vânătoarea, dădu semnalul încălecării. Majoritatea invitaților își luară caii la întâmplare.

Richard nimeri un roib plin de foc, care sforăia bătăios.

Cu oarecare teamă, se urcă în șa, ajutat de un lacheu care-i ținea scara. Când se pomeni pe cal, simți o serioasă îngrijorare. Roibul se frământa plin de neastâmpăr, periclitându-i echilibrul.

— Îmi permiteți, Sir, să vă dau o povață. Strângeți-l bine în genunchi. Trăsnetul e un cal bun, dar năzuros. Nu-i îngăduiți, Sir, să-și facă mendrele. Strângeți-l bine în frâu. Să vă știe de stăpân.

Richard ciuli urechile mai strașnic decât roibul pe care-l călărea. Recomandările lacheului nu-i păreau de bun augur. Trăsnetul! Ce ghinion! Dintr-o sută de vânători să aibă tocmai el nenorocul de a încăleca pe Trăsnet. Numele acesta, care evoca arma favorită a lui Jupiter, îl făcu să blesteme vânătoarea, pe invitați, și toți caii din lume. Îi era frică. Numai de nu i-ar simți roibul slăbiciunea. Trebuia să pară curajos, nepăsător.

Se îndreptă de spinare, umflă pieptul și se gândi că n-ar fi rău să-și pună pumnul în șold, așa ca tânărul Carlysle. După câteva momente de calm, Trăsnetul dădu iarăși semne de nerăbdare, scurmând cu copita pământul.

Între timp, haita de câini de vânătoare porni să latre, făcând o larmă asurzitoare. Vânătorii se strigau între ei, glumeau, își struneau cu nepăsare caii.

Richard auzi ca prin vis un sunet de goarnă. Alt sunet răspunse dintr-un punct mai depărtat al parcului. Se abătu apoi un cor de sunete, unele mai ascuțite decât altele. Câinii, excitați de larma metalică a goarnelor, lătrau ca scoși din minți. Deodată, li se dădu drumul. În iureș nebunesc, se avântară spre o pajiște însorită, prin care trecu fulgerător un cerb cu coarne rămuroase de toată frumusețea.

Ducele de Queensberry ridică cravașa și, după câteva secunde de așteptare, în care invitații încremeniră plini de încordare, dădu pinteni calului, pornind în galop pe urmele câinilor.

— Atenție, Sir, mai auzi Richard o dată glasul lacheului. Strângeți calul în genunchi și struniți-l bine.

Restul cuvintelor lui se pierdură acoperite de puhoiul furtunos al ropotului de copite, care se dezlănțui cu zgomot de tunet. Masa compactă de călăreți, măturată parcă de vijelie, se repezi pe urmele lui Queensberry.

Trăsnetul țâșni ca o săgeată dintr-un arc încordat. Richard se pomeni aruncat în sus ca de-o catapultă. Căzu apoi în șa cu atâta violență, încât icni. Și, în timp ce Trăsnetul despica spațiile, Richard nu mai vedea nimic, nici înainte, nici în dreapta, nici în stânga.

Toți copacii păreau că se avântă cu viteză amețitoare spre el. Într-o străfulgerare, Richard își aminti de recomandațiile lacheului. Trase de frâu și

strânse calul între genunchi. În aceeași clipă, pintenii săi de argint se înfipseră adânc în flancurile sensibile ale roibului, care necheză, întețindu-și iuțeala. Trăsnetul galopa atât de întins, încât Richard nu mai simțea zguduirile.

Roibul, înnebunit de pintenii ce-i scormoneau flancurile sângerânde, alerga întrecându-se cu toți dracii din iad. Tricornul lui Richard zbură, rămânând aninat în frunzișul des al unui copac, cravașa îi scăpă din mână, plesnind peste nas pe un vânător din apropiere. Spada, încurcându-se într-un lăstăriș, fu smulsă, cu portspadă cu tot de la brâul lui Richard care habar n-avu de acest incident mărunt.

Vântul îi șuiera la ureche, bucățile de pământ, zvârlite de copitele cailor care alergau înaintea lui, îl izbeau în piept și peste față. Richard se zgârie în niște crengi joase, șfichiuitoare, de trandafiri sălbatici, în care peruca rămase agățată, ca un trofeu. Haina lăsă smocuri de lână și de fir, care luceau printre frunze ca niște podoabe într-un pom de Crăciun.

Trăsnetul gonea, gonea de-a dreptul spre porțile infernului, care păreau să se deschidă în depărtare, spre a-l înghiți pe Richard cu calul lui cu tot...

Deodată, din dreapta, țâșni o umbră.

În clipa aceea, Richard simți că se pierde...

Dar starea aceasta dură numai câteva secunde.

Când își reveni, constată că o mână puternică îl ținea să nu cadă din șa. Calul se oprise. Era acoperit de spumă, picioarele îi tremurau, flancurile îi erau agitate de respirația grea, gâfâită.

În fața lui Richard se afla ducele de Queensberry călare. Bătrânul aristocrat, cu chipul de satir, îl sprijinea cu mâna dreaptă, pe care i-o priponise în umăr, iar în stânga ținea strâns dârlogii Trăsnetului.

Queensberry îl salvase de la moarte.

Richard bâigui câteva cuvinte de mulţumire. Era copleşit de ruşine. Se compromisese. Desigur că toată lumea râdea de el. Şi de nimic nu se temea mai mult decât de ridicol...

Tot ducele îl conduse până la castel, povăţuindu-l să facă o baie fierbinte, să bea câteva pahare de alcool şi să doarmă apoi câteva ore.

— Diseară ai să te simţi proaspăt ca un nou-născut.

Richard îi mai mulţumi o dată.

Colţurile gurii lui Queensberry se ridicară într-un zâmbet mefistofelic.

— Mulţumeşte mai bine interesului pe care mi l-a trezit o idilă... cu urmări previzibile...

Vorbele lui erau atât de sibiline, încât băiatul — care nu se dezmeticise încă bine — renunţă să le mai tălmăcească.

Când Richard se trezi din somn, soarele în asfinţit revărsa valuri de lumină purpurie prin ferestrele deschise, aşternând peste mobile, peste goblenuri şi covoare o tentă unitară, sângerie.

Eastleigh stătea lângă pat şi îi zâmbea cu simpatie.

— Dragul meu Richie, toată lumea aşteaptă să te felicite.

— Să mă felicite? rosti Richard uluit. De ce să mă felicite?

— Queensberry a declarat că i-ai salvat viaţa. Calul i se ambalase. Tu, ca un adevărat erou, ai făcut un mic ocol prin desişul pădurii, rupându-ţi hainele prin lăstăriş şi, riscând în orice clipă să te zdrobeşti de trunchiurile copacilor, i-ai ieşit înainte şi ţi-ai înfipt mâna în dârlogii calului său, reuşind să-l opreşti. Şifonat din chestia aceasta a ieşit tocmai Carlysle, care se bizuise pe un valet spre a-ţi repartiza pe cel mai nărăvaş armăsar. Voia să te facă de râs în faţa

Patriciei. Şi acum, îmbracă-te. Lumea e nerăbdătoare să te sărbătorească.

Richard avu senzaţia că se învârteşte casa cu el.

Ce urmărise Queensberry, dând această întorsătură ciudată unei întâmplări atât de simple?

Se întrebă ce atitudine să adopte? Să mărturisească adevărul, punându-l pe Queensberry într-o situaţie falsă? Dar dacă ducele îi crea această atmosferă de legendă ca mai târziu să dea totul în vileag? N-ar fi avut însă nici o raţiune. Poate că bătrânul duce voia să-l umilească pe Carlysle. Era plauzibil. Poate că voia să scoată din încurcătură pe un tânăr care îi inspirase simpatie!

Se îmbrăcă, apoi coborî în sală. Richard avu în curând ocazia să constate că Eastleigh nu exagera când afirmase că lumea abia aştepta să-l sărbătorească. Ducele şi ducesa de Northland, în calitatea lor de gazde, îi mulţumiră, fiindcă datorită lui petrecerea nu se încheia în chip tragic. Lady Patricia Darnley, mânată de un spontan şi exuberant entuziasm, îi sări de gât şi îl sărută pe obraji.

La sfârşitul săptămânii, invitaţii îşi făcură bagajele şi plecară la Londra. Printre ultimii oaspeţi care părăsiră castelul se număra şi Carlysle. Acest zelos şi înflăcărat curtezan al Patriciei era plin de amărăciune, fiindcă lăsa în preajma iubitei un rival de temut... În sfârşit, la cincisprezece iunie, ducele şi ducesa de Northland, însoţiţi de Patricia, Gerald şi Richard, se înapoiară la Londra.

Richard avea impresia că trăieşte într-o lume de basm. Baluri, curse de cai, chermese, recepţii, lupte de cocoşi, meciuri de box, dineuri, reprezentaţii de teatru şi operă, parade militare, orgii, partide de joc de cărţi, excursii la Harrow şi Eton, vizite prin magazinele de modă, expoziţii, banchete, toate se înlănţuiau într-un cortegiu ameţitor de distracţii,

care-l îmbătau, creându-i o stare sufletească și o mentalitate nouă.

Printr-o întâmplare, câștigase prietenia lordului Eastleigh. Grație acestuia, intrase în vârtejul *highlife*-ului londonez. Contactul cu această lume sus-pusă îi îmbogățise experiența. Pe Richard nu l-ar mai fi satisfăcut orizontul îngust pe care i-l oferea atelierul de cuțite al tatălui său. Era însetat de perspective largi, de putere, de bani, de o reputație pe care nu o putea dobândi la New York. Dar nu era ușor să ajungi în vârful piramidei. În lumea lui Eastleigh era acceptat numai ca figurant.

Pătrunsese în această lume strecurându-se pe ușa din dos. Acum visa să-și facă o nouă intrare, triumfală, pe ușa din față. Să se plaseze în centrul atenției generale. Dar cum putea ajunge acolo? Richard observase că banul era pașaportul care deschidea cu ușurință porțile cele mai strașnic ferecate. În cluburile exclusive și în saloanele înaltei aristocrații, potentații banului începuseră să fie primiți cu onoruri. Un masiv cont în bancă echivala cu un titlu de baronet sau de viconte. Proprietarul băncii se putea socoti egalul unui duce.

În câteva rânduri, Richard însoți la operă pe Eastleigh și pe sora acestuia. În prezența Patriciei încerca o senzație de neliniște, o tulburare ciudată, o stare de excitare asemănătoare beției ușoare, provocată de trei sau patru cupe de șampanie, băute pe îndelete. Începuse să o iubească. Era atât de frumoasă... Avea impresia că și Patricia îl plăcea. În ochii ei catifelați întrezărise un licăr de interes, de simpatie, simțăminte pe care Richard nu îndrăznise să le tălmăcească într-un sens mai profund... Vara zbură ca un vis.

În toamnă, Richard și Eastleigh se înapoiară la Oxford. Regăsiră cu plăcere atmosfera veselă de la „Black Bear", dragostea lipsită de complicații a

fetelor de acolo, interminabilele partide de *faro* și de *ecarté*, escapadele nocturne din parcul colegiului.

Medalia are însă și revers. Într-o dimineață, căzu ca un trăsnet vestea că Geoffrey Horncastle „Snobul", frații Kennedy și Joe Phipps, studentul servitor, fuseseră arestați sub învinuirea de asasinat. Totul se datora unui nenorocit complex de împrejurări. După un chef la „Black Bear", încheiat abia în zori, tinerii se înapoiau la colegiu făcând un tărăboi de treziseră toată strada. Pe drum, unul din frații Kennedy se luase la harță cu un trecător pașnic. Un paznic bătrân intervenise în ajutorul trecătorului. Urmase o busculadă. Cineva — nu se știa bine cine — lovise cu o piatră în cap pe bătrân, care căzuse fulgerat ca o vită la abator.

Crima făcu mare vâlvă. După un proces monstru, cu multiple peripeții, frații Kennedy și Joe Phipps se văzură condamnați la moarte. În ultimul moment, regele, ținând seama de vârsta lor, le comută pedeapsa capitală în deportare perpetuă. Horncastle fu achitat, datorită declarațiilor favorabile ale unor martori de ultimă oră. Pățania celor trei studenți avu un efect salutar asupra lui Richard. Renunță la petreceri și se așternu iarăși pe învățătură. Abia se stinseră ultimele ecouri ale acestei afaceri, și un nou scandal explodă ca un butoi de pulbere. De data aceasta, eroul principal era lordul Eastleigh în persoană.

Richard află știrea într-o seară, pe când se înapoia de la Biblioteca Bodleyană. Wragby îl aștepta în poarta colegiului, dând semne de mare agitație.

— Ai auzit ce-a pățit Gerald? îl întrebă „Dolofanul", ștergându-și transpirația de pe frunte.

— N-am auzit nimic. Ce i s-a întâmplat?

— Un accident tragicomic, cu urmări destul de neplăcute, rosti gâfâind Dolofanul, după ce-și trase sufletul. Gerald se afla în vizită galantă în budoarul

nevestei profesorului Saunders, când soțul încornorat și-a făcut pe neașteptate apariția. Figura clasică. Bănuind că soția îi pune coarne, a anunțat-o că e convocat la un consiliu profesoral și că se va înapoia acasă mai târziu ca de obicei. Mrs. Saunders s-a grăbit să-l cheme pe Gerald. Voios, flăcăul s-a înființat în budoarul ei. Profesorul s-a întors acasă, surprinzându-i în cel mai tipic flagrant delict. Auzind bătăi în ușă, Gerald a ieșit pe fereastră. Dormitorul era la etajul I. La coborâre, vița sălbatică de care se ținea s-a rupt, așa că bietul băiat a căzut de la trei metri, fracturându-și mâna dreaptă și făcându-și o entorsă la picior. Mă mir cum a găsit putere să se urce într-o trăsură care trecea întâmplător pe acolo. A ajuns la colegiu mai mult mort decât viu. Fiindcă n-are încredere în medicul colegiului, a trimis un mesager la Northland House, cerând să i se expedieze urgent un chirurg din Londra. Apoi m-a trimis după tine. Hai să-l vezi. E într-un hal...

Când ajunseră la colegiu, doctorul, ajutat de un infirmier, fixa între atele brațul fracturat al lui Gerald, pe care suferința îl storcea de sudoare ca pe un burete. După ce aplică un unguent pe contuzii și îi scoase o doză masivă de sânge — remediu suveran și universal în acea epocă — medicul se retrase, lăsându-și pacientul în seama infirmierului.

Gerald avea dureri cumplite. Ca să-și stăpânească gemetele, își mușca buzele până la sânge. Impresionați, Richard și Wragby hotărâră să-l vegheze toată noaptea.

În cursul dimineții, ducesa de Northland sosi în galopul cailor de la Londra, însoțită de Patricia și de doi chirurgi. L-ar fi adus și pe duce, dacă acesta nu s-ar fi întâmplat în acel timp să fie Viena, într-o misiune diplomatică extraordinară.

Când ajunse la patul fiului ei, ducesa era zdrobită de emoție. Își tampona ochii cu o batistă de dantelă

fină, în vreme ce pieptu-i opulent sălta, zguduit de suspine. Durerea ei părea teatrală. În toate manifestările ei, ducesa de Northland se comporta cu măreție și solemnitate. Chiar și exteriorizările de sentimente duioase păreau ostentative, de paradă. Era aidoma unei tragediene care interpretează rolul unei regine.

Îndată ce-și văzu fiul, îl sărută pe frunte și îi sprijini capul de sânul ei matern, vărsând torent de lacrimi. După aceea, chirurgii din Londra își luară în primire pacientul. Examinară aparatul aplicat de colegul din Oxford, apoi declarară că totul trebuie refăcut. Cercetară contuziile, entorsa, iar după un consult purtat în șoapte dădură sentința: pacientul nu suferise leziuni interne care să-i pună viața în pericol, dar se impunea să i se aplice alte atele ghipsate la braț și să i se preschimbe radical tratamentul medicamentos. Pacientul urma să mai stea la pat câteva zile, sub directa supraveghere a medicilor.

Richard instală provizoriu pe ducesă și pe Patricia la Mitre Inn, apoi plecă să le caute un apartament confortabil pentru timpul cât vor rămâne la Oxford. În după-amiaza aceleiași zile avu norocul să găsească pe Oriel Street o căsuță liniștită, curată și învăluită în cortine de iederă. Parterul era ocupat de proprietar, reverendul John Greenfield care, în schimbul unei chirii rezonabile, puse la dispoziție etajul alcătuit din două dormitoare, un salonaș și o sufragerie, mobilate sobru, dar cu gust. Personalul de serviciu al ducesei urma să fie găzduit în câteva cămăruțe la subsol.

În ziua următoare, nobila doamnă, însoțită de fiica ei, se mută la noua reședință, unde avea de gând să rămână până în ziua în care Gerald va fi autorizat să părăsească patul.

La masa de prânz, la care fu invitat și Richard, ducesa se plânse de dureri de cap și de frisoane. Către seară, starea i se înrăutăți. Medicii din Londra

constatară o congestie pulmonară. Îi aplicară luări de sânge și cataplasme cu alcool, în care fuseseră macerate broșate de câmp, recomandându-i și o poțiune soporifică, alcătuită din boabe de mac pisat, amestecat cu bojoc de iepure, păstrat în vin de Porto.

Patricia trebui să se ocupe acum de doi bolnavi, făcând naveta între Magdalen College și Oriel Street. Richard era cavalerul ei, spre invidia celorlalți studenți. Din când în când se plimbau prin luncă. Zilele erau calde, cerul senin, de un albastru luminos, ca porțelanul de Delft, râul cânta laolaltă cu freamătul copacilor. O dată, pe înserat, în singurătatea complice a luncii, Patricia i se dărui. Totul se petrecu simplu, într-un elan tineresc, fără artificii și fără tirade de dragoste...

În aceeași săptămână, Richard primi un mesaj de la Patrick. Îi recunoscu de îndată scrisul cu trăsături energice, clare, aproape caligrafice.

„New York, 17 aprilie 1773

Dragul meu frate,

Îți anunț o veste mare. M-am însurat. Nevasta mea, Rebecca, este fata pastorului Isaiah Brown din Albany. Toată lumea mă invidiază pentru această partidă strălucită. Familia Brown este una din cele mai vechi și mai onorabile din Albany. Tata e foarte bucuros și spune tuturor cu mândrie că așteaptă să-mi urmezi și tu pilda, însurându-te cu o fată gospodină, frumoasă, tânără și de familie tot atât de bună ca a soție mele. Locuim în casa noastră, fiindcă tata a fost de părere să nu cheltuim bani construindu-ne alt cămin, ci să-i investim în atelier. Rebecca a fost de acord cu această propunere. Curând după căsătorie, tata mi-a spus că vrea să ne asocieze la firmă, pe care va scrie «Josiah

Sunderland and Sons». Bineînțeles, după ce ai să te înapoiezi și tu de la Londra. Tu ai să te ocupi cu scriptele, eu cu îndrumarea muncii în atelier, iar tata cu supravegherea generală.

De la Aristotle n-am mai primit nici o veste. Poate că l-au scalpat indienii. Să mă ierte Dumnezeu, dar dacă s-a întâmplat așa, apoi și-a meritat soarta. Mama nu se simte bine. Doctorul Westerley se ocupă de ea, dar nu i-a găsit încă leacul. Bridget și Hannah o ajută la gospodărie. Tata e îngrijorat, fiindcă până acum nimeni nu le-a cerut în căsătorie. Și mie mi-e temă să nu rămânem cu pietrele în casă.

Alte noutăți, nu prea am. O ducem greu cu impozitele. Până acum ne-am descurcat, dar mai târziu nu știu ce are să se întâmple. Ne supără că nu ne scrii mai des. Ne-ar plăcea să știm ce se mai petrece prin Anglia. Cu învățătura cum o duci? Întrebarea asta o pune și reverendul Talmadge ori de câte ori se întâlnește cu tata. Și tot de atâtea ori adaugă că ai să ajungi departe. Nici vorbă că ai ajuns departe. De la noi și până la tine sunt câteva mii de mile.

Dragă frate, să nu iei în nume de rău gluma asta. N-am făcut-o cu intenția să te supăr. Vreau să te mai înveselesc, că destul ți-o fi dând de lucru învățătura. Termină mai repede cu universitatea și vino acasă. Trebuie să ne punem serios pe treabă. Sper că după ce ai să te întorci la New York, n-ai să mai faci nazuri când ți s-o cere să lucrezi la atelier.

Închei această misivă, deși aș mai avea multe să-ți scriu. Mi-e un somn de mi se lipesc ochii. Toată ziua am muncit cât șapte. Familia întreagă îți trimite salutări și te povățuiește să nu te întreci cu firea la învățătură, dar nici să nu te dai lenei. Universitatea ta ne costă bani. Nu vreau să faci ca vecinul nostru

Gompers, care a plecat la Princeton vițel și s-a întors bou.

Te îmbrățișez frățește, al tău,

Patrick."

Richard rămase câteva momente pe gânduri. Împături scrisoarea și o aruncă într-un sertar. Cât de meschine îi păreau preocupările fratelui său și cât de ridicol sunau elogiile aduse „vechii și onorabilei" familii Brown. Ce prezumțios era Patrick când îl sfătuia să-i urmeze pilda, punând această povață în gura lui Josiah. Se socotea generos, oferindu-i o participare la firmă. „Josiah Sunderland and Sons"...

Richard zâmbi disprețuitor. La atât se mărgineau oare pretențiile lui? Studia la Oxford, frecventa nobilimea, începuse să se familiarizeze cu dedesupturile bursei, iubea și era iubit de o lady... De o adevărată lady, alături de care mult lăudata fiică a pastorului Brown era o burgheză fără importanță. Aspira să ajungă bogat, puternic, să acopere lumea cu aurul său. Iar Patrick îi oferea o nenorocită de participație într-un atelier de cuțite. Ridicol... Să-și îngroape viața ținând scriptele firmei „Josiah Sunderland and Sons". Să renunțe la idealurile sale și să accepte tutela, jugul tatălui și al fratelui său. Al unor oameni simpli, cu vederi strâmte... cât erau de proști! Își închipuiau că pot aduna bani mulți, trudind ca niște nenorociți într-un biet atelier de cuțite. Erau convinși că fac mare ispravă, investind în „formidabila" lor afacere câteva livre cu care imbecilul de Patrick ar fi putut să-și construiască o casă... Se privau de toate plăcerile, ca să robească în atelier... Marile averi se acumulează prin speculații, riscând totul pentru tot, în îndrăznețe tururi de forță. Ca să dai lovituri de teatru pe scena marii finanțe trebuie să ai concepție și prudență. Să folosești

economiile mulțimii anonime și capitalurile întreprinderilor anexate la remorca ta în jocuri de bursă spectaculoase, care să înflăcăreze imaginația acționarilor amăgiți de mirajul unor câștiguri mirobolante... Munca de cârtiță a lui Patrick și a tatălui său era bună numai pentru oamenii care văd doar până la vârful nasului. Și Patrick, această mediocritate patentă, își permitea să folosească față de el un ton protector, condescendent... Avea tupeul să facă jocuri de cuvinte ieftine pe seama lui. Săracul! Cât îl compătimea. Patrick îl umilea, amintindu-i că face sacrificii pentru a-l ține la învățătură... Richard era hotărât să-i restituie toți banii, cu dobândă încincită. Fratele său va fi foarte încântat și îi va investi și pe aceștia în atelier...

Richard era în plină euforie. Fusese consecvent principiilor sale și speculase succesul până la sfârșit. Ajunsese amantul unei fete frumoase, care mai era și fabulos de bogată. Nu depindea decât de el ca această legătură să fie legalizată și sancționată de ducele de Northland. Patricia îl adora. Era neîndoios. Numai o fată care iubește la nebunie se dăruiește cu elanul și generozitatea cu care i se dăruise Patricia.

Dacă se va însura cu Patricia va dispune de bani mulți. Înarmat cu acest capital, se va lansa în afacerile plănuite de atâta timp.

Dar toate acestea nu se puteau face cât ai bate din palme. Trebuie să pregătesc terenul...

În fiecare seară, după ce se despărțea de Patricia și de Eastleigh, se repezea la Biblioteca Bodleyană, unde cerceta zeci de volume, pentru a se documenta asupra unui subiect care-l preocupa mai mult decât orice, și anume, cum să facă avere.

Jeremy Perkins, bătrânul bibliotecar, îi scotea din rafturi cele mai rare și mai interesante lucrări despre această chestiune, care preocupase de-a lungul secolelor zeci și sute de autori. Perkins nu avusese în

viață decât o singură pasiune — cărțile. Ore întregi putea să vorbească despre setea de aur, despre patima de îmbogățire a oamenilor, despre luptele duse pentru cucerirea acestui prețios metal. El, care uita în așa măsură de sine, încât habar n-avea dacă afară se lăsa noapte sau se lumina de ziuă, dacă în cameră era frig sau cald, făcea expuneri atât de interesante, încât s-ar fi zis că fusese martor ocular la mai toate întâmplările și episoadele istorice, narate cu neobosită vervă.

— Oamenii care s-au închinat Vițelului de Aur, spunea bibliotecarul, au sufletul secătuit. Sunt lacomi, lipsiți de scrupule, înrăiți... Mi-ar părea rău, Sunderland, să aflu că faci parte din tagma lor. Phocylide scria că aurul rătăcește pe oameni, mânându-i la pierzanie. Aurului i se datoresc războaiele, jafurile, masacrele. El sădește în sufletul copiilor ura împotriva părinților și împinge pe frate să-și dușmănească fratele. Sofocle condamna aurul, dușman al virtuților. Virgiliu, Salustiu, Properțiu deplângeau omenirea care a ajuns să venereze un singur zeu — aurul. Nu numai înțelepții din vechime, dar și filozofii și scriitorii de mai târziu au ridicat glasul împotriva venerației aurului. Camöens scria că aurul e cauza trădărilor, a mârșăviilor și a vânzării celor mai nobile teluri. Shakespeare blestema aurul care consfințește nelegiuirile, înscăunează pe tâlhari în locurile de cinste, împinge pe oameni să-și prostitueze conștiința și seamănă discordie între popoare. Dante cerea să fie excomunicați toți acei care-și fac din aur un țel în viață, afirmând că ar fi posedați de diavol.

— Mr. Perkins, înțelepții care proclamă disprețul față de aur o fac fiindcă nu sunt în stare să-l adune. Amintiți-vă de fabula lui Esop: *Vulpea și strugurii.*

— Aceasta e teoria tuturor idolatrilor Vițelului de Aur, dragă Sunderland.

— Este o teorie logică. În mizerie, poeții și filozofii se simt în elementul lor. Să-i lăsăm deci în sărăcie, pentru a nu le stânjeni inspirația. În ceea ce mă privește, prefer să mă bucur din plin de plăcerile vieții decât să aștept ca poeții consacrarea posterității.

— Din nefericire, ai și tu dreptate, recunoscu Perkins cu amărăciune. Apostolatul în slujba unui ideal nu este la îndemâna oricui.

— Credeți că cei care îndrăgesc aurul n-au ideal? replică Richard. Idealul lor e acumularea aurului. Cred că s-au găsit și oameni care să facă elogiul acestui metal miraculos.

— S-au găsit destui, spuse Perkins. Am în bibliotecă o carte apărută în 1703 la Hamburg: *Elogiul patimii aurului,* de un oarecare Van Decker. Autorul glorifică aurul, cântându-i binefacerile. Aurul, scrie Van Decker, dirijează societatea umană, întreține proprietatea statelor și orașelor, favorizează artele, științele, comerțul, alchimia, finanțele, medicina. El a dus la crearea imprimeriei, la dezvoltarea măiestriei militare, la ameliorarea navigației, la descoperirea Americii.

— Argumente perfect valabile, spuse Richard.

— Pe care, din păcate, le-au socotit literă de evanghelie prea mulți oameni, completă Perkins. Unul dintre aceștia a fost ducele de Prias, care a lăsat moștenire celor trei fete ale sale, printre alte bunuri mobile și imobile, trei lăzi cu câte două sute de mii de scuzi de aur. Ducele de Albuquerque a fost și mai avid de averi. După moartea sa a fost nevoie de șase săptămâni încheiate ca să se inventarieze toate obiectele de aur și argint. S-au găsit, printre altele, 1 400 duzini de farfurii de aur, 700 tăvi de aur și 40 scări de argint, pe care servitorii se cățărau ca să ajungă la rafturile de sus ale bufetelor. Ducele de Alba, care nu se număra printre cei mai bogați oameni din Spania, avea 600 duzini de farfurii de

argint și 800 tăvi de aur și argint. Principii se întreceau să aibă obiecte de aur de dimensiuni cât mai mari. Unele tăvi de aur erau atât de grele, încât nu puteau fi ridicate decât cu scripeți. În India, în cursul unei campanii, califul Mahmud a luat pradă dintr-un singur templu 700 000 monede de aur, 28 000 livre de vase de aur, 106 000 livre de lingouri de aur, iar în Gujarat a pus mâna pe 56 coloane de aur masiv, incrustate cu pietre prețioase, precum și pe un lanț de aur cântărind 1 800 livre. Tezaurul de campanie al marelui Darius era cărat de 12 000 de cămile. Papa Clement al V-lea a lăsat o avere de un milion de florini de aur, Ioan al XXII-lea — 775 000 florini de aur, iar Alexandru Borgia — 300 000 de galbeni în numerar și 200 000 în valori, ceea ce dovedește că domeniul spiritual nu-i acapara în exclusivitate pe conducătorii bisericii catolice. În decurs de două secole și jumătate regii Spaniei au stors din posesiunile americane peste un miliard de piaștri.

Perkins făcea să defileze prin fața lui Richard comorile faraonilor și ale regilor din Asiria și Babilon, tezaurele uriașe ale Cezarilor, giuvaierele neprețuite ale Bazileilor din Bizanț și bogățiile colosale ale potentaților Indiei...

După aceste lungi discuții, Richard visa noaptea numai aur, pietre prețioase și cascade de guinee...

De la o vreme, toate îi mergeau din plin. La Oxford era cotat printre studenții de frunte. Doctorul Franklin și lordul Shelburne îl protejau. Se bucura de prietenia lui Gerald Eastleigh, iar cucerirea Patriciei îi încoronase acest șir de succese.

În fiecare dupa-amiază petrecea cu Patricia două sau trei ore în crâng. Îndrăznise să o întrebe dacă ar accepta să-i fie soție. Spre bucuria lui Patricia îi răspunsese afirmativ, dar îl sfătuise să procedeze cu prudență și dibăcie când va fi să ceară autorizația părinților ei.

Într-o seară, la colegiu, Wragby îi dădu o veste neplăcută.

— Sunt informat că situația lui Gerald se discută în prezent în consiliul profesoral. Până acum a mai avut loc o ședință cu ușile închise. Cancelarul universității a încercat să mușamalizeze afacerea, deoarece e prieten cu bătrânul Northland. Din nenorocire, s-a creat un curent de opinie împotriva lui Gerald. Profesorii s-au împărțit în două tabere. Grupul ostil lui — și cel mai vehement — îi cere îndepărtarea din universitate.

Informațiile lui Wragby erau exacte. Două zile mai târziu, Gerald Eastleigh fu anunțat în scris că, în urma unei anchete care stabilise în sarcina lui acte de o gravitate excepțională, ce-l dezonorau atât ca student, cât și ca om, era exclus din colegiu. Adresa prin care i se aducea la cunoștință această aspră măsură disciplinară nu cita nume, dar menționa că pentru prestigiul universității, cât și al părților, nu se va da nici o publicitate sancțiunii ori cauzelor care au determinat-o. În încheiere, Eastleigh era invitat ca în douăzeci și patru de ore să părăsească definitiv Magdalen College.

Hotărârea consiliului profesoral afectă mai puțin pe Gerald decât pe Richard.

— Îmi voi continua studiile la Heidelberg, spuse lordul calm. Îi redau belferului liniștea conjugală. Din nefericire pentru el, liniștea aceasta va fi de scurtă durată. Plecarea mea nu rezolvă nimic. Nu va putea salva virtutea nevestei decât excluzând din universitate pe toți studenții.

Richard era consternat. Eliminarea aceasta îi primejduia planurile. Prin plecarea lui Gerald la Heidelberg pierdea un aliat. Trebuia să-i vorbească despre proiectele lui matrimoniale înainte ca acesta să fi părăsit Anglia. Nu avu însă timp să i se destăinuie. Eastleigh, însoțit de Patricia și de ducesă,

a cărei stare se ameliorase simțitor, părăsi în aceeași zi Oxfordul.

În timp ce trăsura se îndepărta stârnind praful, Richard stătea în fața casei din Oriel Street și își flutura trist batista. Perspectivele-i atât de trandafirii până mai ieri se întunecaseră brusc. Pe când se înapoia posomorât spre colegiu, un tânăr înalt și subțire, pe care hainele atârnau ca pe un cuier, îl opri salutându-l politicos.

— Bună seara. Sunteți Mr. Suderland, dacă nu mă înșel? spuse el, scoțându-și cascheta de student.

Smuls din gânduri, Richard îl privi nedumerit, apoi replică mașinal:

— Da, sunt Richard Suderland. Cu ce vă pot servi?

— Aș vrea să stăm de vorbă câteva clipe. Suntem compatrioți. Numele meu John Halsey.

— Halsey... Halsey... repetă Richard ca pentru sine, încercând să-și împrospăteze memoria.

Numele îi era vag cunoscut. Își aminti că auzise vorbindu-se despre el în legătură cu atitudinea antiguvernamentală luată de un grup de studenți americani ce studia la Oxford.

— Țineam să-ți vorbesc, Mr. Sunderland, fiindcă ești american ca și mine, reluă Halsey. Am sperat mult timp că ai să te înscrii în clubul nostru, al studenților americani, cu atât mai mult cu cât știu că îl cunoști bine și pe doctorul Franklin, pe care îl prețuim cu toții în egală măsură. Fiindcă dumneata n-ai găsit timp sau poate ai neglijat să vii în mijlocul nostru, am hotărât noi să venim la dumneata.

Apoi adăugă zâmbind:

— Dacă nu vine Mahomed la munte, vine muntele la Mahomed.

Richard era din ce în ce mai nedumerit. Unde voia să ajungă acest Halsey, care semăna cu o barză îmbrăcată? Avea aceleași picioroange drepte și fără

formă, același corp scurt, disproporționat cu lungimea mâinilor și a picioarelor, același gât subțire și același cap mic, pe care stătea în echilibru nestabil cascheta de student. Nu-i lipsea decât ciocul ascuțit și roșu. Ochii lui negri, adânci, ca o mare liniștă, și inspirați, ca de profet, dădeau însă feței o expresie de o seriozitate atât de impunătoare, încât îi uitai aspectul grotesc.

— Dacă nu-ți răpesc prea mult timp, te-aș invita să bem o halbă de bere la „Hanged Man's Head". Acolo mă mai întâlnesc cu un grup de prieteni, printre care un om foarte apreciat de doctorul Franklin.

Chiar dacă Richard ar fi șovăit să-l urmeze, era firesc ca numele lui Benjamin Franklin să-i înlăture orice îndoieli.

John Halsey îl conduse pe Cornmarket Street, într-o tavernă a cărei firmă înfățișa un zpânzurat cu limba scoasă de un cot. Traversară o sală arhiplină, în care domnea o hărmălaie de târg, și pătrunseră într-o cameră dosnică. În jurul unei mese lungi zări vreo douăzeci de studenți, care ascultau cu atenție cuvintele înflăcărate ale unui bărbat între două vârste, cu ochi de iluminat și cu obrazul agitat de un tic ce-i schimonosea colțul gurii. Părul lui negru, fără cute, era legat la spate într-o coadă țeapănă, ca de șobolan. Hainele cenușii, ponosite, cravata înnodată neglijent, cămașa mototolită vădeau lipsa-i de preocupări vestimentare. În ciuda aspectului său răpănos, omul avea o personalitate puternică, de un dinamism ce magnetiza auditoriul. Halsey și Richard se așezară pe o bancă, lângă perete.

— Vorbitorul este Thomas Paine, un luptător al cauzei săracilor și un campion al libertăților poporului nostru, îi șopti Halsey. Nu de mult a organizat o grevă a funcționarilor de stat, cerând salarii omenești. Aceasta i-a atras persecuțiile

guvernului, care îi face traiul imposibil în Anglia. Mr. Paine plănuiește să plece în America.

Paine folosea termeni de o brutalitate uluitoare.

— Dumneavoastră, americanii, trebuie să sfărâmați jugul britanic și să proclamați republica. Luați măsuri eroice! Porniți neîntârziat insurecția împotriva coroanei și a guvernului englez! Republica este forma ideală de guvernământ. Și Dumnezeu este în sufletul său un republican convins. Când evreii au cerut un rege, Atotputernicul le-a trimis pe judecătorul Samuel, spre a-i dojeni și a le lumina mintea, arătându-le cât de păcătoasă este monarhia. Monarhia, prieteni, n-a blagoslovit lumea decât cu sânge și cenușă. Ce folos aduce regele George al III-lea poporului britanic? Nici unul. El nu poate fi socotit nici providența, nici generalul și nici judecătorul supușilor săi; nu este decât o pacoste care implică o cheltuială inutilă pe spinarea poporului. Un singur om cinstit e mai de folos societății și mai prețuit de Dumnezeu decât toți banditii încoronați care au trăit vreodată.

Lui Richard nu-i venea să-și creadă auzului. Insultele aduse regelui îl împietreau. În lumea frecventată de el se vorbea de rege dacă nu cu dragoste, cel puțin cu respect și teamă.

— Să nu vă lăsați înșelați de acei care încearcă să vă argumenteze că aveți o datorie sfântă față de Anglia, țara voastră mumă. Europa întreagă este muma Americii. Lumea Nouă a fost de la început azilul persecutaților, al iubitorilor de libertate politică și religioasă, veniți de pe toate meleagurile Europei. America nu este o țară engleză.

Studenții îi sorbeau cuvintele. Adânca lor semnificație îi cutremura.

— Nu vă rămâne decât să alegeți între două căi: sclavia sau independența. Alternativa este limpede. Aveți o cauză precisă pentru care să luptați.

Sfărâmați lanțurile robiei. Dărâmați guvernământul real și creați în locul lui un guvernământ al vostru: statele libere și independente ale Americii, strigă Paine, izbind cu pumnul în masă. Am să plec în curând în colonii. Vreau să lupt umăr la umăr cu cei care tind să făurească în America o lume fără regi, fără războaie și fără clase sociale.

— Bine zis! Fără regi, fără războaie, fără clase sociale. Aceasta să ne fie lozinca.

— Jos tirania regală!

— Ducă-se dracului George al III-lea cu toți slugoii lui.

— Trăiască libertatea!

— La arme! Să le dăm la cap englezilor.

— Trăiască America! Trăiască republica americană!

Halsey puse mâna pe umărul lui Richard.

— Nădăjduiesc că vei merge cu noi, Sunderland. Vrem să fii de-al nostru. Vrem să te încadrăm în rândurile „Fiilor Libertății".

— Voi mai chibzui, Halsey, spuse Richard. Îmi trebuie timp de gândire.

— Nimeni nu te zorește, Sunderland. E bine să cugeți temeinic înainte de a lua o hotărâre. Bineînțeles, până atunci nici un cuvânt despre tot ce ai văzut și ai auzit.

Richard își luă rămas bun de la Halsey, apoi ieși buimac în stradă. Scena la care asistase părea de domeniul închipuirii. Era pentru prima oară că auzea punându-se în discuție posibilitatea unei rupturi între colonii și patria-mumă. Se pregăteau deci evenimente mari. Ideea eliberării câștigase teren. Dacă studenții americani înscriși la Oxford — despre care era firesc să se presupună că făceau parte din familii loialiste, proengleze — nutreau astfel de sentimente, apoi cât de înfierbântate trebuiau să fie spiritele în America!

Dar preocupările legate de aceste frământări politice nu-l stăpâneau mult. Era de ajuns să-i zboare gândul la Patricia, ca să uite și de Halsey, și de Thomas Paine, și de lupta pentru libertate a poporului american. Amintirea îmbrățișărilor ei îl obseda.

Îi scrise în mai multe rânduri, dar nu primi răspuns. După câteva săptămâni de neastâmplăr, de îndoieli, de zbucium sufletesc, hotărî să plece la Londra.

Călătoria cu diligența îi păru fără sfârșit. Îndată ce ajunse în capitală se prezentă la Northland House.

Îl întâmpină Rivers, majordomul. Cu aerul său impasibil, acesta îi dădu o serie de vești care îl doborâră. Mylord Gerald Eastleigh plecase la Heidelberg. Înălțimea sa ducele sosise de la Viena și se afla în prezent la Balmoral, în preajma Maiestății Sale. Înălțimea sa ducesa se afla la Paris, împreună cu Mylady Patricia și cu logodnicul acesteia, lordul Edward Stainforth.

Richard simți că i se taie răsuflarea.

— Logodnicul lady-ei Patricia?

— Da, Sir. Logodna a fost celebrată acum zece zile.

— Ah, da, înțeleg. Mulțumesc Rivers.

Richard părăsi năuc palatul Northland. Suferise prima lui mare înfrângere... Înfrângere care, în ochii lui, lua proporțiile unei catastrofe. Se înapoie la Oxford într-o stare de descurajare și apatie totală...

Examenele de sfârșit de an le luă la limită. Hotărî să-și petreacă vacanța la New York. Era dornic să schimbe atmosfera și decorul ce-i aminteau necontenit de Patricia. Despre logodnicul ei află de la Wragby lucruri surprinzătoare. Edward Stainforth, fiul lordului Charles Derby, nu se remarca decât prin faimoasele lui grajduri de curse. Era pirpiriu, avea

picioarele strâmbe și un umăr mai înalt decât celălalt. Nici inteligența sa nu ieșea din comun. Se bâlbâia și trebuia să i se repete un nume pentru a-l reține. În schimb, descindea dintr-o ramură bastardă a Stuarților, era înrudit cu câteva capete încoronate, iar tatăl său stăpânea trei sferturi din orașul Manchester, domenii care depășeau granițele unui comitat, și câteva mine de fier și cărbuni.

La New York, Richard nu reuși să-și uite amărăciunea. Casa părintească îi păru meschină, sărăcăcioasă, tatăl său mai rutinier și mai lipsit de imaginație ca niciodată, Patrick îngâmfat și de o prostie fenomenală, nevastă-sa arogantă și cu nasul pe sus, mama lui mai ștearsă și mai resemnată ca oricând, iar surorile sale de o urâțenie înspăimântătoare. Patrick îi arăta o ostilitate vădită.

Către sfârșitul lui august, Richard se înapoie în Europa. Vacanța petrecută în America îi lăsase un gust amar. Ajunsese la concluzia că, față de pregătirea lui intelectuală, atelierul de cuțite de la New York îi oferea un teren de activitate prea restrâns. Înainte de a pleca spre Europa, convenise cu tatăl său ca după încheierea studiilor să facă practică doi sau trei ani într-o mare întreprindere din Anglia.

În iarna aceea se petrecu un eveniment însemnat pentru relațiile dintre coloniile americane și metropolă, eveniment care avea să aibă o serioasă înrâurire și asupra lui Richard. În noaptea de 16 decembrie, la Boston, vreo cincizeci de oameni deghizați în italieni luară cu asalt vasele englezești ancorate în port și aruncară în mare câteva sute de lăzi cu ceai, în semn de protest împotriva taxelor arbitrare impuse de guvernul Maiestății Sale. Acest act de violență, aplaudat cu frenezie în colonii, constituia un afront la adresa Coroanei și a guvernului britanic, care nu întârzie să ia măsuri

drastice, în ciuda opoziției lui Burke și a lui Chatham. Cabinetul, la injoncțiunile regelui, dispuse modificarea Cartei statului Massachussetts, abolind drepturile fundamentale ale coloniei, închise portul Boston comerțului maritim și trimise patru regimente englezești care să reprime răscoalele populare. Atât în coloniile americane, cât și în Anglia spiritele se înfierbântară la culme. Lumea avea senzația că trăiește pe un butoi cu pulbere al cărui fitil luase foc.

Richard era absent de la aceste frământări. Eludase invitația repetată a lui John Halsey de a se înscrie în „Asociația Fiilor Libertății" și, în general, evita să discute probleme politice. Înainte de a-și preciza atitudinea față de conflictul care căpăta o virulență crescândă, voia să analizeze forța taberelor angajate în luptă, să le cântărească sorții de izbândă.

Învățătura trecu iarăși pe primul plan. Deziluziile sale sentimentale se estompaseră. Viața își relua cursul firesc. În tinerețe, suferințele dragostei sunt crâncene, dar de scurtă durată.

Reuși să-și termine studiile universitare în condiții strălucite. În primăvara anului 1774 își luă rămas bun de la colegiu și plecă la Londra, înarmat cu o diplomă frumos scrisă. Obținu o scrisoare de recomandație semnată de lordul Shelburne și, într-o bună dimineață, se prezentă la sediul băncii „Bancroft and Co." de pe Lombard Street.

După o așteptare de o oră și mai bine într-o sală lungă, cu ferestre înguste, în care lucrau câteva zeci de funcționari, aplecați asupra unor pupitre înalte, un bătrânel slăbuț, încovoiat, cu urechi clăpăuge, nas bubos și o pană de gâscă aninată după ureche, îl introduse în biroul lui Mr. Charles Bancroft.

În încăperea vastă, cu lambriuri de stejar sculptat și cu tavanul susținut de bârne masive, trona la o masă mare, florentină, un uriaș cu ochiul drept acoperit cu un bandaj negru, ce-i dădea aspectul

unui pirat. Impresia aceasta era accentuată și de obrazul său tăbăcit parcă de toate vânturile mărilor. Personalitatea lui era covârșitoare. Charles Bancroft reprezenta tipul omului priceput să conducă, să poruncească, să tragă sfori și să nu se dea înapoi de la nimic.

La intrarea lui Richard se ridică de la masă și-i întinse mâna. Gâtul lui vânjos, brațele lungi, picioarele musculoase, pe care stătea înfipt cu nădejde, îi împrumutau înfățișarea unei uriașe maimuțe antropoide; putea să aibă orice vârstă, între patruzeci și șaizeci de ani. Fruntea îi era încă netedă, ochiul ager, dantura albă, puternică, gestul vioi. Tiranic față de subalterni și neînduplecat cu servitorii, se arăta însă în viața de toate zilele jovial și prietenos. Charles Bancroft era tipul unui *self-made man,* care nu se sfia să declare că se născuse într-o cocioabă din Shoreditch.

După ce măsură îndelung cu privirea pe Richard, de parcă ar fi vrut să-i citească până în străfundul inimii, îl pofti să ia loc pe scaun. Se așeză la rândul său în jilț. Parcurse scrisoarea lordului Shelburne.

— Contele Shelburne te recomandă în termeni elogioși. Judecând după înfățișarea dumitale, pari să fii un tânăr de nedejde. Mai scrie aici că ai studiat la Oxford.

— Da, Sir. Am studiat științele economice și matematica.

— În afara lordului Shelburne, ar mai putea cineva să-mi dea referințe despre dumneata?

— Doctorul Franklin și ducele de Queensberry, Sir.

— Bun. Te bucuri de recomandații tari.

Bancroft făcu o pauză, apoi reluă:

— Te angajez. Ai să lucrezi câtva timp la Serviciul titluri, Secția ordinelor de bursă.

— Vă mulțumesc, Sir.

— Cunoşti operaţiile de bursă?

— Da, Sir. Le cunosc. Le-am studiat. Am fost adeseori la bursă, dar n-am jucat niciodată.

— Din lipsă de bani, Sunderland?

— Nu mi-a plăcut să joc Sir, minţi Richard cu seninătate.

Bancroft îl privi lung, apoi rosti:

— E bine că nu-ţi place să joci. Jocul de bursă, ca şi jocul de cărţi, e o patimă primejdioasă, în special pentru novici. De altfel, regulamentul băncii mele interzice funcţionarilor să facă speculaţii de bursă în interes personal. Ai fost şi la bursa de mărfuri din Mincing Lane?

— O dată sau de două ori, Sir.

În realitate, Richard fusese de mai multe ori pe acolo. Îşi dădea însă bine seama că Bancroft căuta un agent nu prea versat în sforăriile jocului de bursă. Cu alte cuvinte, avea nevoie de un executant priceput, care să-i îndeplinească prompt ordinele, dar fără spirit de iniţiativă.

— Atunci, rămânem înţeleşi, Sunderland. Începând de astăzi, îţi iei serviciul în primire. William McFee, şeful Secţiei ordinelor de bursă te va pune în curent cu atribuţiile dumitale. Eşti liber.

Richard se înclină şi se îndreptă spre uşă. Tocmai când să pună mâna pe clanţă, se auzi strigat de bancher.

— Sunderland!

— Da Sir.

— Îţi mai fac o recomandare. Pretind salariaţilor mei o calitate pe care o socotesc de căpetenie în activitatea lor. Să ştie să tacă. În această bancă vei fi iniţiat asupra unor operaţii financiare al căror secret trebuie păstrat cu strictețe. Multe întreprinderi bancare s-au năruit datorită indiscreţiilor. Eu mă feresc de indiscreţi, Sunderland. Atât de cei care scapă informaţii din prostie, cât mai ales de cei care

le dau în schimbul unor... compensații bănești. Cred că m-ai înțeles?

În ochii lui Bancroft licări o lumină aspră, tăioasă.

— V-am înțeles perfect, Sir. Vă puteți bizui pe discreția mea.

— E de dorit. Pentru binele dumitale, de altfel.

Amenințarea era abia deghizată.

În felul acesta deveni Richard funcționar al Băncii „Bancroft and Co."...

În curând, Richard se făcu remarcat prin activitatea sa neobosită, prin setea de muncă și prin atenția pe care o acorda celor mai mărunte șuruburi din uriașul și complicatul mecanism pe care-l reprezenta o bancă de proporțiile întreprinderii create de Charles Bancroft. Spre deosebire de majoritatea colegilor săi, care lucrau de mântuială, așteptând cu nerăbdare terminarea orelor de birou, Richard rămânea la bancă până noaptea târziu, operând în registre, confruntând conturi, răsfoind dosare, analizând dările de seamă ale operațiilor de bursă. Era atât de conștiincios și de eficient, încât reuși să câștige stima șefilor săi direcți. I se încredințară misiuni tot mai grele și mai delicate. Operațiile de bursă rămâneau specialitatea lui. Activitatea febrilă de la Stock Exchange, iuțeala cu care se clădeau și se năruiau averi îl fascinau, creându-i-se o stare de extaz mistic.

Șeful său direct, William McFee, îl tachina adeseori:

— Sunderland, ești îndrăgostit de bursă ca de o femeie frumoasă. Să știi de la mine, femeia aceasta e foarte capricioasă. Azi te copleșește cu daruri, iar mâine se poate burzului, luându-ți tot ce-ai agonisit.

William McFee era un irlandez jovial, amator de glume și de farse. Deși n-avea decât șaizeci de ani, se uscase ca o mumie ce-și calculează vârsta în

milenii. Avea însă o experiență extraordinar de bogată. Tinerețea lui fusese aventuroasă. Făcuse de toate. Fusese marinar, vânător de negri pe Coasta de Azur, negustător de perle în Bahrein, alchimist, căutător de aur în Brazilia, ranchero în Argentina, contrabandist și traficant de stupefiante. Viața lui cunoscuse nenumărate suișuri și coborâșuri. Avusese epoci în care se bălăcise în bani, și altele când dormise flămând pe sub poduri. În cursul peregrinărilor lui îl cunoscuse Charles Bancroft. Bancroft îi prețuise inteligența și spiritul de inițiativă și îi oferise un post la banca lui. William McFee acceptase propunerea, căci pe atunci trecea printr-o criză financiară acută. Nici vârsta nu-i mai îngăduia să-și continue existența trepidantă.

Și William McFee se dovedise a fi un excelent negociator în bursă. Avea un simț sigur, care nu-l înșela aproape niciodată. Grație sfaturilor sale, Bancroft dăduse câteva lovituri senzaționale. Irlandezul evita să joace pe cont propriu.

— Dacă aș face speculații în numele meu, cred că aș pierde cu siguranță, obișnuia el să spună.

În privința aceasta se deosebea de Richard, care de abia aștepta să-și creeze un capital și să se lanseze în speculații personale.

— Pentru mine, spunea McFee, jocul de *hausse* și de *baisse*, cotele acțiunilor înscrise pe tabla neagră au o semnificație deosebită, o poezie aparte. Da, da. Să nu ți se pară ciudat, Sunderland. Creșterea sau scăderea acțiunilor, care pentru cei mai mulți oameni reprezintă un mijloc mecanic de îmbogățire, sunt mai pasionante pentru mine decât cel mai captivant spectacol. Când citesc, de pildă, că acțiunile Companiei Indiilor Orientale sunt în plin urcuș, știu că vase încărcate cu mărfuri străbat mările, îndreptându-se spre Anglia, mai știu că în India domnește pacea și că indienii de rând muncesc cu

voia sau fără voia lor pentru prosperitatea metropolei și pentru rotunjirea pungilor speculatorilor din Change Alley. Când văd că acțiunile minelor de aur din Minas Geraes înregistrează salturi impresionante, știu că în Brazilia minerii au descoperit noi filoane de aur, că pântecele galioanelor gem de lingouri, că piratii pun mâna pe prăzi uriașe și că, în ciuda acestor pagube, prosperitatea se revarsă în Portugalia și în Anglia... Când cotele de pe tabla neagră încep să scadă, prăbușirea acțiunilor îmi evocă alt spectacol. Văd corăbii aliniate în porturi, marinari rătăcind nemâncați pe cheiuri, hamali famelici scrutând orizontul în așteptarea vreunei nave cu mărfuri care nu mai apare, antrepozite și magazine goale. Producătorii își vând bunurile la mezat, iar consumatorii sunt storși de bani. Speculatorii care joacă la *baisse* își freacă însă mâinile de bucurie. Fac afaceri minunate. Nicăieri nu-ți dai seama mai bine ca la bursă de adânca semnificație a visului biblic cu șapte vaci grase și șapte vaci slabe...

Într-o dimineață, McFee luă deoparte pe Richard.

— Am o veste bună pentru tine. Șeful are de gând să te folosească pentru anumite misiuni în străinătate. I-ai câștigat încrederea. Bravo ție.

Într-adevăr, Richard fu trimis la Haga, Frankfurt, Lisabona, Stockholm, Kassel. Avu astfel prilejul să ia legătură cu cele mai puternice case de bancă europene, să se inițieze în marile operații bancare și să cunoască personal câțiva bancheri care trăgeau sforile finanțelor Lumii Vechi. Mandatul său era însă limitat. Charles Bancroft nu lăsa niciodată pe agenții săi să cunoască în ansamblu operațiile pentru care erau folosiți.

În cursul peregrinărilor sale, Richard avu de încheiat o serie de tranzacții, care-i dădură serios de gândit. Banca sa efectua masive cumpărări de grâu,

atât pe pieţele englezeşti, cât şi din străinătate, pentru diverşi clienţi. Până acolo, nimic deosebit. Dar printre cumpărătorii care figurau în contracte, Richard descoperi şi numele lui William McFee. Valoarea contractului se ridica la zece mii de livre. Or, după câte ştia el, bătrânul irlandez nu era în măsură să ruleze sume atât de mari. Se impunea o singură concluzie. McFee era un om de paie, care-şi împrumuta numele, îngăduind lui Charles Bancroft să achiziţioneze grâu fără ca bursa să prindă de veste. Bănuielile lui Richard sporiră când găsi într-o serie de contracte numele altor oameni de încredere ai bancherului. Nu cumva acesta pregătea o lovitură de bursă? Numai aşa se explicau uriaşele stocaje de grâu pe care şi le crea. De ce alesese tocmai acest moment?

Hazardul îl servi şi acum. Explicaţia îi fu oferită indirect de o scrisoare primită de la maică-sa. În ultimele pasaje Isabella i se plângea de greutăţile întâmpinate de Josiah şi Patrick din partea autorităţilor. „Tatăl şi fratele tău, scria ea, nu ştiu de unde să mai scoată bani pentru fisc. Impozitele sunt tot mai grele. Josiah se teme că va fi nevoit să închidă atelierul. Certurile dintre colonişti şi autorităţi se înveninează zilnic. Soldaţii aduşi în mare număr din Anglia se poartă ca într-o ţară cucerită. Mulţi dintre ei nici nu vorbesc englezeşte. Umblă beţi pe stradă, se leagă de femei şi stârnesc scandaluri din te miri ce. După lăsatul serii nu mai îndrăznim să ieşim din casă. Coloniştii sunt furioşi. Acum câteva zile, a luat masa la noi Scotty Jarvis, negustorul de blănuri. Scotty ne-a spus că Mr. Samuel Adams vorbeşte pe faţă de un război între colonii şi Anglia. Cred că nu este cuminte să porneşti la luptă împotriva propriului tău rege. E de mirare că Mr. Adams nu se teme de mânia cerului. Culmea e că tatăl tău şi Patrick sunt de părere că numai un război ar pune capăt relelor.

N-am discutat niciodată cu ei asemenea lucruri — căci o femeie nu se cuvine să-şi contrazică bărbatul — însă m-am rugat de Cel de Sus să pună stavilă mâniei oamenilor şi să împiedice orice vărsare de sânge..." Într-un post-scriptum, mai puţin interesant, Isabella vestea venirea pe lume a doi gemeni, dăruiţi de Rebecca lui Patrick.

Richard împături scrisoarea, rămânând cu ochii în gol. În mintea lui se făcuse lumină. Aflase pe o cale ocolită motivul care-l determinase pe Charles Bancroft să stocheze grâul: perspectiva unui război între metropolă şi coloniile din America. Eventualitatea aceasta, care ar fi părut absurdă celor mai mulţi englezi, era totuşi posibilă. Richard descoperise taina lui Bancroft. Intrase în posesia unei informaţii de mare importanţă. Interesaţii ar fi plătit-o scump. Dar el nu se mulţumea cu firimiturile banchetului. Voia totul sau nimic. În viaţă, norocul nu-ţi iese de două ori în cale. Şi Richard nu avea de gând să-l piardă. Informaţia trebuia s-o folosească numai el. Pentru aceasta, avea nevoie de capital. Problema procurării lui era greu de rezolvat. De doi ani încoace, de când era angajatul băncii, îşi făcuse oarecare relaţii printre magnaţii finanţelor. Dar nici unul dintre aceştia n-ar fi acceptat să-i avanseze banii fără a-i cere garanţii. Şi ce garanţii putea oferi el?

Gerald Eastleigh i-ar fi pus eventual la dispoziţie suma necesară. Dar în prezent se afla la Berlin, într-o călătorie de agrement. Doctorul Franklin lipsea de la Londra. Şi această poartă îi era deci închisă. Nu-i rămânea decât să apeleze la lordul Shelburne sau la ducele de Queensberry. Relaţiile sale cu Shelburne se reduceau însă la câteva vizite protocolare. Bătrânul aristocrat, cu chip de satir, îi părea singurul om capabil să-l ajute. Îi arătase întotdeauna interes. Richard îşi zise că se putea prezenta lui cu tot curajul.

Ducele, care în seara aceea se pregătea să plece la club, îl primi cu bunăvoință.

După obișnuitele formule de politețe, Richard îl rugă să-i permită a-i vorbi într-o chestiune importantă.

— Dragul meu, peste o jumătate de oră am întâlnire la club cu generalul Conway, zise ducele. Dacă n-ai nimic împotrivă, în seara aceasta ești invitatul meu. Vom discuta pe drum.

Richard acceptă invitația. Primirea pe care i-o făcuse Queensberry era de bun augur. Nerăbdător, intră în subiect:

— Mylord, am nevoie de douăzeci de mii de guinee pentru o afacere extraordinară. Garantez izbânda.

Queensberry îl privi surprins.

— Douăzeci de mii de guinee? repetă el făcând ochii mari. Bani, nu glumă! Aș putea să aflu despre ce e vorba?

Richard îi istorisi pe scurt împrejurările în care fusese angajat în serviciul lui Charles Bancroft, precum și chipul în care intrase în posesia prețioasei informații.

— Bancroft a pus la cale o mare lovitură de bursă, continuă el înfierbântându-se. Achiziționează sub nume fictive și la preț scăzut cantități uriașe de grâu, pe care-l va reține stocat până când cererea va crește atât de mult, încât va forța pe cumpărători să plătească prețul fixat de el. Mi-am dat seama de importanța acestei afaceri numai după taina de care se înconjoară. Intenția lui este să zdrobească pe jucătorii care speculează la *baisse*.

Queensberry îl privi cu admirație. Deslușea în ochii lui Richard o voință fanatică, pusă în slujba unei mari inteligențe.

— Știi ceva, tinere? N-ai putea să-mi explici și mie jocul de bursă? Îmi pare însă destul de confuz.

— Voi încerca să vă lămuresc, folosindu-mă de afacerea plănuită de Bancroft. Urmăriți-mă cu atenție. La bursa de cereale, Charles Bancroft vrea să realizeze o operație fructuoasă, forțând urcarea prețului grâului pe care-l cumpără — să zicem — cu 100 de șilingi quarterul și pe care intenționează să-l vândă, peste trei sau patru ani, cu 150 de șilingi quarterul. Înseamnă că Bancroft joacă la *hausse,* adică mizează pe creșterea prețului.

— Acesta e jocul la *hausse,* repetă Queensberry ca un școlar silitor. M-am lămurit. Explică-mi acum jocul la *baisse.*

— Nimic mai simplu. Să zicem, de pildă, că Brown este un speculant la *baisse.* El vrea să realizeze câștiguri din diferența de prețuri rezultate din scăderea grâului la bursă.

— Folosește te rog termeni mai puțin tehnici.

— Brown încheie *azi* cu Bancroft un contract prin care își ia angajamentul ca *peste o lună* să-i vândă grâu cu 100 de șilingi quaterul, plătibili la același termen. Brown vinde o cantitate de grâu pe care *azi nu o are.* El vinde grâu din recolta viitoare, pe care a contractat-o cu diferiți producători.

— Și ce interes are Brown să scadă prețul grâului?

— Un interes arzător. Speră ca până la termenul la care va trebui să predea grâul cu 100 de șilingi quaterul acesta va costa mai puțin. Astfel că el va putea să achiziționeze grâul de la producător cu 80 de șilingi quaterul, apoi să-l vândă lui Bancroft cu 100 de șilingi quaterul, așa cum au convenit inițial în contract. Diferența aceasta de 20 de șilingi îi rămâne deci lui Brown în buzunar, fără nici un fel de muncă. La un quater de grâu, câștigul pare neînsemnat. Dar când tranzacțiile au ca obiect sute de mii de quateri de grâu diferențele de prețuri se ridică la sute de mii de guinee.

— Şi producătorul direct, adică omul care-l munceşte, cu cât se alege?

— Cu nimica toată. Astăzi quarterul de grâu se vinde cu 100 de şilingi. Dintre aceştia, 20 de şilingi sunt înghiţiţi de impozite, 15 şilingi reprezintă câştigul negustorului *en détail,* iar alţi 20 de şilingi alcătuiesc profitul negustorului *en gros.* Vreo zece-douăzeci de şilingi intră în buzunarele altor intermediari, mai mici sau mai mari, iar restul revine producătorului.

Queensberry se izbi cu palma peste genunchi.

— Formidabil! exclamă el. Va să zică, la un quarter de grâu producătorul obţine maximum 30 de şilingi, iar negustorii şi speculanţii diferenţa până la o sută de şilingi.

— Exact.

— Îmi pare rău că nu m-am făcut negustor, suspină Queensberry. Rangul nobiliar a devenit o haină veche, bună de aruncat la gunoi.

— Nu e chiar aşa. Titlurile nobiliare oferă încă destule avantaje. Locuri în Camera Lorzilor, prestigiu, libera intrare la Curte, stima snobilor şi multe altele...

— Dar cu banii cum stăm?

— Ceva mai slab, conveni Richard.

— Dacă aş fi iarăşi tânăr, spuse Queensberry, aş renunţa la titlul meu şi m-aş apuca de negustorie. Dar la vârsta mea trebuie să mă resemnez şi să-mi port mai departe coroana... coroana şi mantia ducală... Apropo, mi se pare totuşi, tinere, că facem parte din aceeaşi tagmă. Amicul meu Northland mi-a spus că eşti marchiz.

— Da. Marchiz de Beauclair. Am moştenit titlul bunicului meu matern.

— Aşa. Frumos. Şi decorativ. Din nefericire, zise Queensberry, numai decorativ. Cele discutate cu dumneata până acum m-au dezgustat de tiluri şi de

nobilime. Să revenim la subiect. Spuneai că ai nevoie de câteva zeci de mii de guinee. O sumă respectabilă.

— Miza merită riscul.

— Ți-aș pune la dispoziție banii aceștia, dar aseară Wythburne m-a scuturat la *trente et quarante* de zece mii de guinee. Alaltăseară, Maiestatea sa m-a ușurat de alte trei mii. Mă urmărește un ghinion...

Figura lui Richard se lungi, exprimând plastic o dezamăgire comică.

— Aceasta să nu te sperie, reluă Queensberry după o scurtă pauză, în care savură glumeț dezumflarea lui Sunderland. Te scot eu din încurcătură. Față de dumneata am anumite obligații morale, pe care mi le-am asumat din ziua în care m-ai salvat de la moarte, zâmbi el.

— Mylord, obligațiile sunt ale mele... Știți prea bine.

— Să zicem atunci că obligațiile sunt reciproce, rosti bătrânul cu chip de satir, ducând la gură un cornet acustic. Wilton, ordonă el vizitiului, întoarce! la-o spre Jermyn Street. În cinci minute să fiu la Wythburne House.

Queensberry lăsă cornetul, apoi se întoarse spre Richard.

— Vreau să-l prind pe Wythburne acasă. Dacă apucă să iasă în oraș, nu mai dai de el până mâine. Ca să-l pot găsi, trebuie să cutreier toate bordelurile. Începând cu coliviile de lux din Pall Mall și terminând cu speluncile din Limehouse.

— Credeți că Mr. Wythburne ar fi dispus să mă finanțeze?

— Nu cumva să-i spui Mister că strici totul. Este Sir. Baronet. Nobil ca și dumneata. Singura lui amărăciune e că Maiestatea Sa nu a binevoit încă să-l ridice la rangul de viconte. Dacă vrei să-l câștigi, să-i vorbești despre strămoșii lui, care au debarcat în Anglia o dată cu William Cuceritorul. Să-i admiri și însușirile de donjuan. Rețetă cu succes garantat.

Peste câteva minute trăsura opri în fața casei lui Wythburne. Bătrânul duce și Richard intrară pe sub un portal măreț ca un arc de triumf. Călăuziți de un majordom grav ca un cioclu, străbătură un șir de saloane somptuoase, urcară o scară de marmură și pătrunseră într-un dormitor uriaș, tapisat cu goblenuri, covoare orientale și mobilat cu piese autentice Chippendale. Un tablou de Rembrandt era atârnat deasupra unei comode chinezești, sculptată în fildeș.

În fața unei oglinzi venețiene, un frizer și trei valeți trebăluiau în jurul stăpânului casei, o mogâldeață învăluită într-un halat amplu de mătase albă.

— Ce vânt te aduce, Queensberry? auzi Richard un glas ascuțit și tremurat de babă.

În același timp, mogâldeața se ridică de pe scaun și, scuturându-se ca o găină, lepădă halatul pe care frizerul i-l luă de pe umeri cu aceiași venerație cu care un preot ia din altar sfânta cuminecătură.

Ca și fluturele ieșit din crisalidă, Wythburne se roti de câteva ori înaintea oglinzii, privindu-se pe toate părțile. James Orville Wythburne strălucea ca o icoană bizantină, împodobită de cucernici cu ploaie de diamante. Chipul lui nu avea însă nimic din ascetismul sfinților bizantini. Obrajii slabi, descărnați, cu pielea scorojită, lipită parcă de pomeți și maxilare, erau fardați violent cu roșu. În urechea stângă, ascuțită ca aripa unui liliac de noapte, sclipea un diamant. Gura cu buze subțiri, uscate, în care mai rămăseseră doar câțiva dinți cariați, cenușii, ca niște străvechi pietre funerare înfipte în cimitirul fălcilor, clămpănea sec, scoțând un fluierat de satisfacție ce aducea cu șuierul unui șarpe. Doar în ochii tulburi, bătrâni, scăpăra un foc neostenit, care-și striga parcă la cer dorul de viață, în cinstea căruia continua să ardă frenetic. La șaptezeci și cinci de ani James Orville Wythburne se gătea țipător și era setos de

petreceri carnale, ca un tânăr de douăzeci. Idealul lui nemărturisit era să trăiască aventura magnifică a lui Faust, prodigiosul erou al lui Marlowe; tocmai când ajunsese cu un picior în groapă, ghidușarul Belzebut îl blagoslovise cu vigoarea tinereții și cu dragostea unei fecioare. Wythburne ar fi fost gata să-și dăruiască oricând sufletul diavolului, numai să renască la o viață de necontenite desfătări. În fiecare miez de noapte dedica cinci minute unei rugăciuni fierbinți, pe care o cobora în adâncurile Infernului, implorând pe Lucifer să-i redea tinerețea.

În jurul lui Wythburne colcăiau aventurieri, alchimiști, vraci și șarlatani, care se ofereau să-i procure elixirul tinereții veșnice. Într-o aripă a palatului său transformase câteva saloane în laboratoare încărcate cu alambicuri, eprubete și cuptoare, în care pescuitorii în apă tulbure făceau experiențe și scamatorii năstrușnice, străduindu-se să obțină pentru trupul vlăguit de excese al lui Wythburne remediul suveran împotriva bătrâneții. În schimbul unor sume fantastice, îl dopaseră cu substanțe afrodiziace, redându-i dacă nu tinerețea mult visată, cel mult iluzia unei renașteri sexuale.

În seara aceea, Sir James Wythburne se pregătea, ca de obicei, să plece în oraș, spre a-și începe turneul prin tripouri și bordeluri. Ca în fiecare noapte, pornea la drum plin de exuberanță juvenilă, întreținută artificial cu stimulente puternice, ca în zori să se înapoieze acasă dărâmat, extenuat, flasc, ca și o păpușă stricată căreia îi atârnă capul pe pieptul inert.

Queensberry, care știa că la ora aceasta starea de spirit a lui Wythburne era propice celor mai îndrăznețe proiecte, hotărâse să-l tapeze cu câteva mii de guinee pentru Richard. După ce îl complimentă qentru aspectul său tineresc, intră în materie:

— Dragul meu Wythburne, dă-mi voie să-ți prezint cu această ocazie pe Richard Sunderland, marchiz de Beauclair, un tânăr de mare viitor. Richard, se adresă Queensberry protejatului său, salută pe reprezentantul celei mai vechi și mai nobile familii engleze.

— Scumpul meu Queensberry, familiile noastre sunt deopotrivă de nobile, se înclină Wythburne, vorbind sâcâit și clămpănind din fălcile-i știrbe. Încântat să te cunosc, tinere, adăugă el, privindu-l pe Richard prin lornionul său incrustat cu diamante. Ei, dar chipeș mai ești! Îmi amintești de vremurile când eram și eu tânăr ca dumneata. Ce timpuri! sâsâi el liric. Aveam pe atunci un prieten, ceva mai vârstnic decât mine: Contele Sunderland, ginerele lui Marlborough... Apropo, tinere, nu ești cumva nepotul lui Sunderland?... Îi semeni grozav.

Richard vru să-i explice că nu era înrudit cu conții de Sunderland, dar Queensberry îi făcu semn să tacă.

— Ești extraordinar, Wythburne, interveni el râzând. Nimic nu-ți scapă.

— Deci nu m-am înșelat! exclamă încântat bătrânul. Sunt de o perspicacitate... Vino în brațele mele, Richard băiatule! se întoarse spre Sunderland, care se uita buimac când la Wythburne, când la Queensberry.

Și de data aceasta ducele cu chip de satir îl punea pe Richard în fața faptului împlinit. Intervențiile lui erau, ca de obicei, diabolice. Și azi, Queensberry juca rolul unui personaj miraculos, care cu o mișcare de baghetă creează cele mai extraordinare și burlești situații.

Richard se pomeni în brațele lui Wythburne, care-l sărută pe amândoi obrajii, cu buzele sale lipicioase și moi.

— Richard, clămpăni Sir James expansiv, de astăzi înainte te rog să te consideri fiul meu. Casa și

punga mea îți stau la dispoziție!... Queensberry, în cinstea voastră îmi modific programul. Vom petrece toată noaptea împreună. Sper că n-aveți nimic împotrivă?

— O noapte în compania dumitale, Wythburne, promite desfătări alese, rosti Queensberry cu prefăcut entuziasm.

Se hotărâse să renunțe la întâlnirea cu generalul Conway. Îi va servi o scuză potrivită.

Supară la „White's", unde, potrivit recomandațiilor meticuloase și competente ale lui Wythburne, li se servi o masă bogată, stropită cu vinuri delicioase.

La șampanie, Sir James începu să depene amintiri despre presupusul unchi al lui Richard.

— Sunderland era un extraordinar om de afaceri. Prin 1720 deținea un pachet de acțiuni ale Companiei Mărilor Sudului, achiziționate imediat după emisie, la valoarea lor nominală, dar al căror curs crescuse între timp. Înflorirea companiei era numai aparentă. Cotele tot mai mari înregistrate în bursă se datorau unor speculații nebunești, disproporționate cu posibilitățile reale ale companiei. Acest dezechilibru trebuia să ducă fatal la prăbușire. Sunderland, datorită înaltei sale poziții, a obținut cu ușurință informații asupra dificultăților financiare întâmpinate de companie. Francezii spun că *un homme averti en vaut deux*. Nicăieri acest aforism nu e mai valabil decât în speculațiile de bursă. Bazat pe aceste informații și-a lichidat acțiunile la cursul lor maxim, realizând beneficii considerabile. O săptămână mai târziu, Compania Mărilor Sudului a plesnit ca un balon de săpun, ruinând pe toți deținătorii de acțiuni care se încrezuseră în soliditatea ei. Mulțumită lui Sunderland, care-mi arăta o mare afecțiune, mi-am vândut și eu acțiunile la vreme, astfel că averea mea nu numai că a supraviețuit acestui dezastru fără precedent, dar s-a și înzecit...

Richard era numai ochi și urechi. Citise volume întregi în legătură cu răsunătorul faliment al Companiei Mărilor Sudului, dar până în ziua aceea nu avusese prilejul să stea de vorbă cu vreunul dintre autorii formidabilului crah.

— Wythburne, rosti Queensberry, după ce-și goli cupa de șampanie, am impresia că Richard își va depăși unchiul.

— Foarte frumos. Sper să-l văd la lucru.

— Ai să-l vezi la lucru mai devreme decât crezi. Richard e născut pentru afaceri. Nu fac o indiscreție dacă îți destăinui că e pe punctul de a încheia o tranzacție colosală, spuse Queensberry, aruncând abil nada.

— Ce spui! exclamă Wythburne interesat.

— Pentru că nu sunt potrivnic unui câștig ușor, l-am rugat să-mi îngăduie a participa la această afacere cu un aport de cinci mii de livre. Aș fi pus la bătaie mai mulți bani, dar pentru moment nu dispun de suficient numerar.

— Mă faci curios, Queensberry. Pot să aflu și eu despre ce e vorba?

„Gata, s-a prins de undiță", gândi încântat ducele, care se grăbi să răspundă cu voce tare.

— Dragul meu, astfel de afaceri nu se trâmbițează în cele patru vânturi. Un cuvânt scăpat poate da totul peste cap.

— Ce Dumnezeu! Ar trebui să mă cunoști mai bine, Queensberry. Suntem între *gentlemen*-i. Când trebuie, știu să fiu mai tăcut decât un mormânt.

După o scurtă ezitare, savant dozată, ducele se întoarse spre Richard.

— Expune-i, te rog, planul dumitale. Poți să ai încredere în Sir James ca într-un... frate mai mare...

Fusese cât pe-aci să spună „ca în tatăl tău", dar se abținuse la timp. Wythburne fu plăcut impresionat de această nuanță, care-l apropia de generația lui Richard.

„Zarurile sunt aruncate", își zise Richard.

Folosindu-se de cifre și date precise, dezvălui planul de bătălie al lui Charles Bancroft, stăruind asupra avantajelor pe care le-ar obține cei ce ar utiliza această informație. De la primele cuvinte își dăduse seama că Wythburne îl asculta cu crescândă curiozitate.

— După câte știu, operațiile la termen cu lichidarea conturilor la sfârșit de lună sunt interzise, rosti sâsâit Wythburne, aruncându-i o privire piezișă.

— Opreliștea n-a împiedicat pe nimeni să execute asemenea operații. Bineînțeles, fără a bate toba.

— Hm, e interesant ce-mi spui dumneata. Da, da, interesant. Începi să crești în ochii mei, tinere. Evident, s-ar câștiga ceva parale, dacă bineînțeles condițiile politice și economice ar fi favorabile.

„E șiret, vulpoiul", își zise Richard. Hotărî să forțeze nota:

— Sunt favorabile, Sir James. Foarte favorabile. Chiar în cursul acestei zile am primit o informație cu caracter politic dintr-o sursă extrem de serioasă. Războiul bate la ușă. Coloniile din America sunt gata să ridice armele împotriva metropolei.

— Știrea e impresionantă. Corespunde realității?

— Răspund de seriozitatea ei. Am căpătat-o din partea unui important personaj din anturajul regelui, care n-a făcut de altfel decât să-mi confirme comunicarea scrisă primită deunăzi din partea doctorului Franklin.

— Am fost și eu de față la acea convorbire, întări cu afectată seriozitate Queensberry, care-și zise că protejatul său făcea progrese uimitoare. „Minte de îngheață apele, dar o face cu un aer atât de convingător, încât l-ai crede chiar dacă ar spune că a secat Tamisa."

— Afacerea e ispititoare, mormăi Wythburne. Și cum ai de gând să folosești informația pe care o posezi, Mr. Sunderland?

— Cumpărând cât mai mult grâu la prețul zilei și aruncându-l pe piață în momentul în care Bancroft va forța urcarea prețului la maximum. Aș realiza astfel cel mai formidabil *corner* al grâului, cunoscut vreodată la bursa de cereale.

Wythburne păstră câteva clipe tăcerea, morfolind între buzele-i înroșite o coajă de portocală.

Inima lui Richard bătea să se spargă. De răspunsul lui Sir James atârna succesul afacerii.

— Dispui de suficient capital pentru această operație? întrebă în sfârșit Sir James.

— Dispun de 15 000 de guinee, răspunse Richard fără să clipească.

— Puțin.

— Pot să găsesc oricând capital pe piață. Dar nu mă grăbesc, fiindcă vreau să-mi aleg bine partenerii.

— Da, da, prudența condiționează succesul. Și de câți bani ai mai avea nevoie?

— De aproximativ treizeci și cinci de mii de guinee.

— Mda...

Urmară iarăși câteva momente de tăcere, care făcură să crească și mai mult starea de tensiune nervoasă a lui Richard. Chipul nu-i trăda însă furtuna lăuntrică.

— Cred că îți voi pune eu suma aceasta la dispoziție, rosti Wythburne tărăgănat.

O bucurie nemărginită îi dădu lui Richard senzația că e pe punctul de a plesni ca un balon umflat peste măsură. Dar și de data aceasta, reuși să-și stăpânească expresia feței.

— Și de unde intenționezi să procuri grâul, astfel încât achiziționările dumitale masive să nu dea de bănuit agenților lui Bancroft?

— Din Polonia și din Țările Baltice, prin intermediul bursei din Amsterdam.

— Perfect. Mâine dimineață vei primi scrisori de schimb până la concurența sumei de 35 000 de

guinee, pe numele Băncii Hope din Amsterdam... Cu un Sunderland, spuse el zâmbind, sunt gata oricând să fac afaceri. Şi acum să lăsăm discuţiile serioase. Mă obosesc. Să bem o sticlă de şampanie în cinstea asociaţiei noastre, apoi să facem o vizită la tripoul Caterinei Roşcovana.

În ciuda înfăţişării sale de ruină omenească, Sir James Wythburne ascundea rezerve de vitalitate şi energie care puteau fi îndrumate şi pe făgaşul afacerilor. Încrezător până la superstiţie în numele lui Sunderland, de care se lega primul lui mare succes financiar, îmbrăţişase cu entuziasm ideea lui Richard.

După ce Richard achiziţionă de la Amsterdam două corăbii încărcate cu grâu, pe care îl depozită într-un doc londonez, închiriat pe un nume fictiv, Wythburne îi oferi încă 20 000 de guinee pentru acelaşi scop.

Avea mare încredere în steaua tânărului său prieten, de care se legase atât de mult, încât se simţea indispus dacă nu-l vedea o zi. Queensberry avea grijă să-i cultive această înclinare, care luase cu timpul proporţiile unei pasiuni senile.

Dar încrederea lui Sir James în talentele lui Richard nu era absolut oarbă. În afacerile băneşti simţea dincotro bate vântul. Toată viaţa ştiuse când să meargă înainte şi când să se oprească. Aceasta nu se datorase inteligenţei sale, cât instinctului de a se ataşa pe lângă oameni destinaţi să dea mari lovituri. Sprijinindu-l pe Richard, bătrânul Wythburne se simţea un nou Mecena. Dar, spre deosebire de generosul său înaintaş, Sir James, replica lui londoneză, înţelegea să profite de pe urma investiţiilor sale. Afacerea cu grâul, de pildă, era promiţătoare. Prin finanţarea lui Richard îşi asigura o sporire a propriului său capital. Cu alte cuvinte, dădea cu o mână şi lua de două ori pe atât cu cealaltă mână.

Pentru cumpărarea grâului de care avea nevoie, Richard făcu mai multe călătorii atât în Franța, cât și în Țările de Jos. Bancherul Hope de la Amsterdam și bancherul Charlet, de la Hâvre, care-i susțineau interesele, se mirau de stăruința lui Richard de a cumpăra grâul la un preț relativ scump, la început de primăvară, când era de așteptat ca prețul să scadă o dată cu noua recoltă. În definitiv, își ziceau ei, fiecare e stăpân pe banii lui. Dacă vrea să piardă, nu-l poate împiedica nimeni.

La Corn Exchange din Mark Lane, cumpărăturile masive de grâu, din ultimele săptămâni ale lui aprilie, creară o stare de nervozitate lesne de înțeles. Până atunci, numele lui Charles Bancroft nu fusese pronunțat la bursă decât cu îndoială. Abia mai târziu încolți bănuiala că în spatele diferiților cumpărători fără suprafață se ascundea un financiar puternic. Aceste bănuieli erau întărite și de zvonurile tot mai stăruitoare în legătură cu eventualitatea unui conflict armat între Anglia și coloniile din America.

În septembrie 1774 se întrunise la Philadelphia primul Congres Continental, care hotărâse intensificarea măsurilor de boicot împotriva Marii Britanii. În Massachussetts coloniștii sfidau fățiș autoritățile, manifestând împotriva regelui și a generalului Gage, guvernatorul civil și militar al coloniei. Trupele trimise din metropolă nu făcuseră decât să înfierbânte și mai mult spiritele. În timpul iernii, prăpastia se adâncise. Regele George al III-lea și Parlamentul britanic calculaseră greșit că vor putea înăbuși cu ușurință o rebeliune, căreia nu-i acordau multă însemnătate.

Dar coloniștii erau puternici și aveau conștiința propriei lor forțe. Se oțeliseră luptându-se cu indienii, vânând jivine, defrișând păduri, desțelenind pământurile, clădind cabane și forturi. În ultimul război, purtat împotriva francezilor, mulți dintre ei

căpătaseră o serioasă pregătire militară. Samuel Adams, John Hancock și Joseph Warrens, exponenți ai coloniștilor, făceau să se voteze rezoluții peste rezoluții, prin care declarau că regele viola drepturile poporului garantate de Cartă și că supușii acestuia erau dezlegați de jurământul de credință față de coroană...

Perspectiva unui conflict militar cu coloniile începuse să îngrijoreze și pe speculatorii la *baisse* de la bursa de cereale din Londra. Era evident că în cazul izbucnirii unui război, coloniile americane vor înceta să mai trimită în Anglia grâu, al cărui preț va înregistra o creștere bruscă.

Oamenii politici prevăzători afirmau că anul 1775 va fi hotărâtor și că Marea Britanie își va pierde coloniile dacă nu-și va modifica politica.

Către sfârșitul lunii mai, Richard făcu o ultimă călătorie la Hâvre, unde reuși să achiziționeze 350 de chintale de grâu. Între timp, Sir James reușise să-și asigure o opțiune asupra recoltei de grâu pe anul în curs, din partea mai multor proprietari funciari din Anglia.

Richard își realizase în sfârșit planul, stocând la Londra o cantitate apreciabilă de grâu. Terminase pregătirile în vederea marii bătălii, pe care Charles Bancroft trebuia să o dezlănțuie la momentul ales de el.

Richard era totuși nemulțumit. Urcarea simțitoare a prețului grâului la bursă era încă artificală, căci rezulta din achiziționările efectuate de diverși speculanți și nu dintr-o cerere firească a pieței. Era de ajuns ca previziunile politice și economice ale lui Bancroft să nu se îndeplinească la termen, ca lovitura lui să cadă în gol, prilejuindu-i pagube serioase. Mai grave ar fi fost urmările unui eșec pentru Richard, care și-ar fi pierdut creditul față de Queensberry și de Wythburne...

Într-o seară, Richard făcu o vizită lui McFee. Îl găsi în halat și papuci, bându-și ceaiul botezat din belșug cu rom de Jamaica. McFee era obosit, căci de dimineață, la bursă, se agitase ca un nebun, cumpărând grâu pentru Bancroft.

— Nu înțeleg ce vrea și omul ăsta, spuse irlandezul gânditor, vorbindu-și parcă lui însuși. Cumpără, cumpără, și iar cumpără. Și-a angajat toată averea pe o singură carte: dezlănțuirea unui conflict armat cu coloniile. Dacă războiul nu începe, șeful nostru e curățat. Curățat ca un măr de coajă. Dar tu ce-ai făcut la Hâvre? Ai mai dibuit ceva grâu la preț rezonabil? Mâine ai să poți da lui Bancroft un rezultat mulțumitor?

— N-am reușit să-i fac rost decât de o sută de chintale, spuse Richard, ferindu-se bineînțeles să adauge că achiziționase alte 350 de chintale pentru el însuși.

Jocul acesta dublu îi părea foarte excitant. Pericolul ar fi fost mare dacă Bancroft ar fi aflat că Richard lucra pe două tablouri, folosind secretele băncii în slujba intereselor personale.

În ziua următoare, Richard și McFee se duseră împreună la Corn Exchange. În holul vast, susținut de coloane albe, se agitau câteva sute de persoane. Discutau, negociau, cercetau eșantioanele expuse la diverse standuri, totul într-un zgomot de nedescris. La ora douăsprezece precis, un sunet de clopot vesti începerea activității. Se făcu deodată tăcere, apoi, ca la un semnal, ofertele și ordinele de cumpărare începură să plouă, ciocnindu-se în aer, acoperindu-se, amplificându-se într-un vuiet din ce în ce mai puternic, ca și apele unei cataracte. *Taurii* — așa erau numiți jucătorii la *hausse* — achiziționau cu îndârjire orice cantitate de grâu pe care *Ursii* — speculatorii la *baisse* — le aruncau pe piață spre a determina scăderea prețurilor.

William McFee dirija ceata oamenilor de paie a lui Bancroft, dând necontenit ordine de cumpărare.

— Cumpăr grâu cu 8 șilingi!

— Vând 6 400 bushels, cu 8 șilingi și doi pence!

— Cumpăr!

— Vând 5 700 bushels, cu 8 șilingi și trei pence!

— Cumpăr cu 8 șilingi și 3 pence...

— Cumpăr cu 8 șilingi și 4 pence...

— Vând 12 000, cu 8 șilingi și 5 pence!

— Cumpăr...

— Vând...

— Cumpăr!... Cumpăr!... Cumpăr!...

În cursul acelei zile, operațiile fură relativ echilibrate. În primele două ore se înregistrau urcări de 3 pence la buschel, ca în ultima oră să se producă scăderi de 2 pence.

Zvonurile care bântuiesc culisele bursei, determinând scăderi și urcări vertiginoase, erau și acum alimentate din belșug de interesați.

Jedidah Shildkrauth, corifeul *baisse*-ierilor, avusese grijă să răspândească printre agenții lui știrea că o înțelegere între coloniști și metropolă era iminentă și că prim-ministrul, lordul North, formulase câteva proiecte de legi care ar fi constituit o bază de plecare în vederea unor negocieri menite să lichideze conflictul existent. Aceste zvonuri determinaseră pe mulți deținători de grâne să-și vândă disponibilul, spre a profita de ușoara urcare înregistrată recent.

Richard stăruia să-și păstreze intangibil stocul de grâu, pentru a-l folosi în zilele decisive care se apropiau cu pași repezi.

— De azi în două săptămâni maximum, Bancroft sau Shildkrauth își vor lăsa pielea, spuse McFee lui Richard.

— Eu cred că deznodământul se va petrece mai curând, replică Sunderland. Sunt convins că Bancroft va învinge.

— S-ar putea să ai dreptate. Nu te contrazic. Cert este că din bătălia asta mulți nenorociți vor ieși jumuliți de pene. Ehe, ce bine fac eu că nu mai joc la bursă!

Richard simți că-l strânge gulerul. Profeția lui McFee nu-i era pe plac.

În ziua următoare, irlandezul îl pofti la o nuntă. O nepoată a sa, Miss Betsy McGrow, se mărita cu un vrednic și înstărit fermier din Bisley, în Surrey. Ginerele hotărâse să facă o nuntă care să rămână de pomină. Mâncare cu carul, râuri de bere, trei miei și un vițel la proțap și, printre alte dulciuri, un *pudding* mare cât un butoi de douăzeci de decalitri.

McFee obținu o învoire de două zile pentru el și pentru Richard. Închirie apoi o trăsură cu doi cai strașnici și porni spre Bisley, împreună cu tânărul său prieten.

— Băiete dragă, mă simt minunat, spuse McFee suspinând plin de încântare. Trăsura mă leagănă și prin fața ferestrelor trec tot felul de priveliști vesele. Uite, căsuțe îmbrăcate în iederă, garduri de lemn câinesc, tufișuri de trandafiri sălbatici, turme de vite... Sunt îndrăgostit de natură. În oraș mă înăbuș. Idealul meu e să-mi odihnesc bătrânețele într-un *cottage* pierdut în fundul unei grădini cu flori și cu pomi fructiferi. Cu o mie de livre mi-aș împlini visul.

Richard asculta zâmbind vorbele bătrânului. Prețuia și el perspectivele tipic englezești, în care culorile proaspete, mângâiate de soarele blând de primăvară, se îmbină într-o simfonie vizuală.

Cupeul nu era tot atât de elegant ca trăsurile lui Eastleigh. Înăuntru mirosea a grajd și a umezeală. Tapițeria era aspră și roasă. Dar pe ferestrele deschise năpădea un aer parfumat, în care se amestecau toate miresmele câmpului și ale pomilor în floare, laolaltă cu mirosul ușor sărat al transpirației cailor.

În timp ce Richard lăsa gândurile să-i rătăcească în voie, trăsura înainta în trap întins, străbătând ulița principală din Weybridge.

Deodată, vizitiul trase brusc de hățuri, oprind vehiculul în dreptul primăriei. Când Richard scoase curios capul pe fereastră, observă un grup de oameni care gesticulau animat, în vreme ce un bătrân cu nasul roșu și obrajii bucălați ca de prunc intrase în discuție cu vizitiul.

Bătrânul se apropie de Richard, pe care-l salută politicos.

— *Good day,* Sir, îi vorbi el cu un ton în care se deslușea o ușoară nerăbdare. Îmi pare rău că vă întrerup călătoria. Trebuie să vă cer un serviciu.

Richard ridică iritat din sprâncene.

— Nu știu cu ce aș putea să vă fiu de folos.

— Sir, sunt primarul comunei Weybridge. Mi-am îngăduit să vă opresc, deoarece avem nevoie de trăsura dumneavoastră spre a transporta un curier al regelui până la Londra.

— Regret, dar timpul meu e prețios. La prânz trebuie să fiu la Bisley. După cum vezi și dumneata, ora e înaintată. Nu pot întârzia.

Richard voi să poruncească vizitiului a da bice cailor, dar primarul deschise cu un gest hotărât portiera.

— Îmi pare rău, Sir, că trebuie să insist. Dacă nu dați de bunăvoie urmare rugăminții mele, mă puneți în situația de a vă rechiziționa trăsura pentru serviciul regelui.

Tonul sec și categoric al primarului contrasta cu aerul său de prunc bine hrănit.

— E un abuz strigător la cer, protestă Richard. Lăsați-ne, vă rog, să trecem.

— M-aș fi așteptat să am de-a face cu oameni mai înțelegători. Fac un ultim apel la spiritul dumneavoastră patriotic. Curierul regelui trebuie să

ajungă neîntârziat la Londra. La intrarea în comuna noastră a căzut cu calul, luxându-și un picior și rănindu-se la cap. L-aș fi transportat cu altă trăsură, dar pentru moment nu avem la Weybridge nici un vehicul disponibil. Dacă știrile pe care curierul trebuie să le ducă la Londra ar fi mai puțin importante, aș fi renunțat la serviciile dumneavoastră. Dar suntem în plin război, Sir. Și cu războiul nu se glumește.

— Război? Exclamă Richard electrizat. Război?

— Război, Sir. Război în toată legea. La Lexington și la Concord trupele maiestății sale au fost atacate de rebeli. Luptele au început și la Boston, care a fost împresurat de răsculați. Situația e gravă.

— Război! repetă Richard, în vreme ce mintea lui lucra febril. În sfârșit, previziunile lui Bancroft se împliniseră. Războiul pe care acesta îl aștepta de atâta timp izbucnise. Și Richard avea norocul să fie primul locuitor al Londrei care afla această veste. Gândurile acestea i se perindară cu viteza fulgerului. Richard era om de acțiune și inițiativă. Cu promptitudine, răspunse primarului:

— Față de argumentele dumneavoastră, nu-mi rămâne decât să mă înclin. Trăsura vă stă la dispoziție.

Figura primarului se lumină.

— Sir, sunteți un om de nădejde.

— Dar cu o condiție.

— Vă rog.

— Am nevoie de un cal bun cu care să ajung la Bisley. Prietenul meu McFee va face drumul întors și va transporta pe curier până la Londra.

— Sir, vă pun la dispoziție cel mai zdravăn cal din Weybridge.

McFee era consternat. Înnebunise Sunderland subit? Ce să caute singur la Bisley, unde nu-l cunoștea nimeni? Și ce rost avea să-l expedieze pe

el, om bătrân, la Londra, împreună cu curierul acesta blestemat, care-i strica petrecerea?

Richard îi citi gândurile. Se întoarse spre el și îi vorbi în șoaptă:

— Dacă ajungi la Londra după ora trei, la sfârșitul acestei săptămâni vei fi proprietarul mult visatului *cottage*. Cred că m-ai înțeles!

— Hm, sincer să-ți spun, nu înțeleg nimic.

— Ei bine, atunci am să-ți vorbesc deschis. Fă pe dracul în patru ca să nu ajungi la Londra înainte de ora trei. Băcșăluiește pe vizitiu, îmbată-l, omoară-l, fă-i ce știi, numai să nu intri în capitală înainte de ora trei.

— Sunderland, ai înebunit!

— Niciodată n-am avut mintea mai limpede.

— Sunderland...

— Nu mai avem timp de pierdut, Mr. McFee. Uite, primarul sosește împreună cu curierul. Fă ce-ți spun și nu mai pune întrebări. Diseară la opt să mă aștepți neapărat!

Sprijinit de doi oameni, pe care-i ținea pe după grumaz, curierul se urcă șchiopătând în trăsură. Hainele îi erau încă pline de țărână, iar bandajul de pe frunte i se îmbibase de sânge.

Curând după plecarea cupeului, i se aduse și lui Richard un cal roib, înșeuat.

— La înapoierea dumneavoastră de la Bisley îl lăsați la primărie, unde veți găsi o trăsură care vă va duce la Londra, spuse primarul. V-am adus și pinteni și o cravașă.

Richard își luă rămas bun. Încălecă și porni în galop spre Bisley. Îndată ce ieși din sat, se avântă pe un drum ocolit, înapoindu-se spre Londra. Distanța de la Weybridge până la Kingston o parcurse întrecându-se cu vântul. Calul alerga cu gâtul întins, cu urechile lăsate iepurește pe spate, sforăind ritmic, în timp ce copitele-i izbeau cadențat șoseaua.

La jumătatea drumului dintre Weybridge și Kingston, Richard depăși trăsura care înainta în trap mărunt spre Londra. Abia avu timp să vadă mutra lui McFee apărând pentru o clipă la portieră. Apoi cupeul rămase în urmă.

Cursa aceasta îndrăcită îi amintea vânătoarea călare din parcul castelului Hardwicke. Atunci Trăsnetul îl dusese în voia sorții. Astăzi, el dirija soarta. Va fi destul de îndemânatic s-o stăpânească, așa cum îl stăpânea acum pe roibul acesta care-l ducea spre glorie?

Va izbândi?... Trebuia să izbândească!... Trebuia!...

McFee își cercetă ceasul de la brâu. Era opt și cinci. Oftă adânc, apoi începu să se plimbe în lungul și în latul camerei sale; își îndeplinise misiunea. Sosise la Londra potrivit instrucțiunilor lui Richard, traversând podul Westminster exact la ora trei fără zece minute.

„Eu, om în toată firea, să execut poruncile unui băiețandru. Am căzut în doaga copiilor. Eu, care nu mă intimidez nici în fața lui Bancroft, să mă tâmpesc în așa hal încât să renunț la o petrecere și să pun bețe în roate unui curier al regelui. Și pentru ce? Pentru a face pe placul unui tânăr căruia abia i-a mijit mustața."

Dar în sinea lui, McFee simțea instinctiv că nu greșise. Tânărul acesta avea o personalitate care impunea.

— Papa McFee felicitările mele. Te poți socoti proprietarul mult râvnitului *cottage*.

Irlandezul tresări. Era atât de preocupat, încât nici nu-l auzise pe Richard intrând în cameră. Acesta scoase din buzunar o pungă de mătase roșie și o așeză cu glumeață grijă în mijlocul mesei.

— Papa McFee, te rog să primești cele o mie de guinee făgăduite. Le meriți. Azi sunt un om bogat. Nu

tot atât de bogat ca Bancroft, iubitul nostru patron, dar pe cale de a-l ajunge.

Bătrânul se uita uluit când la pungă, când la Richard.

— Ai dat o lovitură la bursă, nu-i așa?

— Exact. Și încă ce lovitură!

— Am bănuit. A mers ușor?

— Ca pe roate. Eram singurul om din Londra care știa de izbucnirea războiului. Când am intrat la bursă, tranzacțiile se încheiau într-un ritm de marș funebru. Discursul din ajun al lordului North, care declarase în Camera Lorzilor că situația politică din colonii este mai calmă ca niciodată, a determinat pe toți deținătorii de grâu să se degajeze de cantitățile de care dispuneau. Până și agenții lui Brancroft, dezorientați de această amorțeală, ezitau să mai cumpere. Atunci am intervenit eu. Prin agenții mei, care credeau că am înnebunit, am început să cumpăr. Jucătorii la *baisse*, în frunte cu Jedidah Shildkrauth, se întreceau să-mi vândă grâu *à decouvert*, fiind siguri că mă vor strivi sub greutatea lor de îndată ce prețurile vor începe să scadă. Agenții lui Bancroft, prinzând de veste că se petrece ceva neobișnuit și că sub nasul lor se încheie tranzacții suspecte, au trimis după Bancroft, pentru a-i cere instrucțiuni. Operațiile începute la prânz într-o atmosferă de amorțeală s-au înviorat către ora unu. Nervozitatea creștea în proporție geometrică. Discursul lordului North făcuse minuni din punctul meu de vedere. La două și jumătate s-a dezlănțuit furtuna. Bancroft, care a mirosit ceva, a dat ordin de cumpărare la orice preț. Agenții mei achiziționaseră însă tot ce putea fi achiziționat. Către sfârșitul ședinței, ordinele de cumpărare și vânzare alternau într-o pendulare furioasă. Cotele urcau, dar *baisse*-ierii continuau să vândă, încredințați că zvonurile de pace aveau o bază serioasă. Cu două minute înaintea sunetului de

clopot, care anunța încetarea tranzacțiilor, a căzut ca o lovitură de trăsnet vestea izbucnirii războiului.

— Îmi închipui că a fost ceva epic, rosti McFee, căruia îi jucau ochii în cap. Desfășurarea operațiilor descrisă cu atâta pasiune de Richard îl pusese în fierbere.

— Ordinele de vânzare au încetat brusc. Bancroft era vânăt. *Cornerul,* pe care-l urmărise atâta vreme, îi scăpase din mână. Își dădea seama că avea un concurent care achiziționase, ca și el, mult grâu și care ar fi putut să-i răstoarne planurile. Printr-o indiscreție a aflat că eu aș fi fost îndărătul acestor manevre. Cert este că la plecare s-a oprit în fața mea și mi s-a adresat cu un ton înveninat: „Dumneata aici, Mr. Sunderland? Îmi ceruseși parcă învoire să pleci la o nuntă, la țară. Nu-i așa?" „Mi-am schimbat planurile în ultimul moment", i-am răspuns eu cu inocență. „Mr. Sunderland, a reluat el, în ciuda opreliștii mele, te-ai lansat în operații pe cont propriu la bursă, periclitând interesele băncii, care ți-a oferit până azi pâine. Aș putea să știu de unde ți-ai procurat sumele de bani care ți-au permis să te lansezi în speculații bursiere?" Am replicat sec: „Nu vă datorez nici o explicație. De altfel, din acest moment vă rog să mă socotiți demisionat. În cursul zilei de mâine voi preda registrele mele primului contabil. Sunt în perfectă ordine". Bancroft m-a privit cu ochi scăpărători de mânie. „Am să te distrug", a urlat el. „Sunt sigur că veți încerca, am răspuns eu. De rezultat însă, mă îndoiesc." Apoi i-am întors spatele... Ei, ce zici, papa McFee?

— Ce să zic! Nu mai zic nimic. Totuși nu e cuminte că te-ai pus rău cu Bancroft. E primejdios...

Irlandezul zâmbi.

— Mie poți să-mi spui cine ți-a procurat capitalul?

— Secretul ți-l voi dezvălui de îndată ce vei intra în serviciul meu. Îți ofer un salariu dublu, față de cel pe care-l primești de la Bancroft.

McFee luă punga de pe masă, o cântări gânditor în palmă, iar după ce o strecură în buzunar, se uită la Sunderland.

— Am să mai reflectez. Propunerea e ispititoare. Cere totuși o oarecare chibzuire. Nu vreau să spun că n-aș avea încredere în tine, însă la vârsta mea, aventurile nu sunt recomandabile. În două-trei zile îți dau un răspuns definitiv...

Richard petrecu noaptea aceea într-o stare de euforie vecină cu beția. Războiul, care pentru cei mulți însemna mizerie, suferință, nesiguranță, moarte, îi oferise lui prilejul să câștige prima victorie. Prețul grâului va crește vijelios. Cele șaptezeci de mii de guinee — angajate de Wythburne în această afacere — se vor dubla, se vor tripla, se vor decupla în scurt timp.

A doua zi de dimineață se înfățișă la locuința lui Sir James. Îi prezentă bilanțul tranzacțiilor încheiate.

— După cum vedeți, îi explică el, după ce bătrânul își ridică privirile de deasupra registrelor, afacerea a reușit peste așteptări. Dacă vindeți azi grâul, vă triplați cele șaptezeci de mii de guinee investite. Dar vă sfătuiesc să mai așteptați. Prețul grânelor crește vertiginos.

Wythburne se scărpină satisfăcut sub bărbie.

— Felicitări, dragul meu Sunderland. Am însă o nedumerire, adăugă el după o scurtă pauză. Din scripte reiese că întregul capital folosit în această afacere a fost depus de mine. Or, după cum am înțeles eu în timpul discuțiilor preliminare, se stabilise că și dumneata și Queensberry veți investi capital în combinație. Nu-ți fac un cap de acuzare. Departe de mine acest gând. Mai ales acum, după un asemenea succes. Totuși, nedumerirea rămâne. Se poate să nu fi înțeles eu îndeajuns de bine obligațiile care reveneau fiecărui partener.

— Ba ați înțeles foarte bine, Sir James. Și eu îmi luasem angajamentul să particip cu un capital.

— Perfect. De ce nu figurează în scripte?

— Nici nu are cum să figureze. Capitalul depus de mine e mintea. Mintea care a pus la cale întreaga afacere și care a dus-o la bun sfârșit.

— De acord, admise laconic Wythburne. Cum rămâne cu Queensberry?

— Capitalul ducelui de Queensberry este numele și marea sa influență. În afacerile de anvergura celor inițiate de noi, relațiile cu potentații zilei sunt foarte necesare.

— Richard, ești extraordinar, îl bătu Wythburne pe umăr. Găsești răspuns la toate. Și culmea e că experiență îți lipsește. Ești prea tânăr. Totuși, nu trebuie să mă mir. Ai moștenit calitățile lordului Sunderland...

În seara aceea serbară succesul la „White's", unde cinară în companie numeroasă. Printre invitații lui Sir James Wythburne se numărau, în afară de ducele de Queensberry și de Richard Sunderland, câțiva lideri ai opoziției și ai majorității guvernamentale. Sir James avea principiul de a menține legături prietenești și cu guvernul și cu opoziția. Chestiune de oportunitate.

La cafea, Wythburne îl luă pe Richard de o parte.

— Dragul meu băiat, am ținut să organizez acest banchet spre a te prezenta prietenilor și cunoscuților mei în postura unui financiar care și-a făcut debutul în lumea bursei cu o lovitură de maestru. Nu le-am furnizat amănunte fiindcă nu era necesar. Toți știu însă că Sir James Wythburne este un vulpoi care nu risipește laude deșarte și că o recomandație din partea lui are mare greutate. Eu și Queensberry te susținem fiindcă ai geniu. Acesta e un adevăr pe care nu mă sfiesc să ți-l spun. Dar, ca să-ți păstrezi renumele în societate e nevoie de anumite artificii. Să

nu te superi că ți-o spun. Hainele acestea brune, burgheze, de o croială mediocră, pe care le porți acum, nu se potrivesc cu faima de mare financiar creată în jurul dumitale. Dacă vrei să impui, trebuie să te îmbraci fie în haine negre, roase în coate și la genunchi, după pilda lui Shylock, fie să umbli muiat în aur, ca John Law sau ca Grimaud de la Reynière. Altă cale nu există. În lumea aceasta, dragul meu, haina face pe om... În ce cartier locuiești?

— În Southwark, pe Maiden Lane, spuse Richard oarecum jenat de renumele mic-burghez al cartierului său.

— Rău, foarte rău! Chiar mâine te muți aproape de Saint James Parc. Pe Piccadilly, pe Jermyn Street sau Pall Mall. Dacă nu ai vreun apartament în vedere, îți trimit în zori pe agentul meu, John Napless, care-ți va găsi o locuință potrivită. În curând vei începe să primești vizite simandicoase. Poți să-ți iei și o amantă scumpă, cu care să te afișezi în localurile de lux. Gradul de prosperitate al unui financiar se măsoară și după eleganța toaletelor și după valoarea bijuteriilor purtate de întreținutele lui. Bineînțeles, să nu abuzezi. Sunt însă unele cheltuieli de paradă, imposibil de evitat.

Richard își aminti recomandațiile de sobrietate făcute de doctorul Franklin. Răspunzând parcă acestor obiecții mintale, Sir James continuă.

— Să nu te mire preceptele mele. Dumneata nu ești sortit să-ți clădești averea adunând ban cu ban, fructificându-i, muncind zi de zi ca un rob, dumneata ești omul loviturilor. Vei ajunge fie în vârful piramidei, fie pe paie. Nu te văd robotind într-un antrepozit sau în birourile unei bănci. Nu se potrivește cu temperamentul dumitale...

Richard se conformă bucuros poveților lui Sir James. Luxul era de altfel una dintre pasiunile lui. John Napless îi găsi un apartament compus din opt

camere, elegant mobilate, într-o clădire nouă, somptuoasă, cu un portal maiestuos. Ferestrele înalte ale cabinetului de lucru, tapisat cu mătase vișinie, priveau spre Saint James Square. Douăzeci de costume pentru toate ocaziile, fură aliniate în garderobă. Un valet, doi lachei și un bucătar alcătuiră personalul de serviciu. Li se adăugă un groom și un vizitiu în ziua în care Richard, potrivit poveților lui Sir James, își cumpără o trăsură ușoară, trasă de doi cai negri, spanioli.

Pentru a pune vârf acestei metamorfoze, își luă o amantă superbă, pe celebra curtezană Grace Elliot, fostă până mai ieri metresa bancherului Charles Bancroft. Acesta primi noua lovitură cu urlete de furie, blesteme, torent de înjurături și potop de amenințări.

Previziunile lui Sir James Wythburne nu întârziară a se împlini. Din ziua în care se află că pe cerul marii finanțe se ridicase un nou astru, vizitele și invitațiile începură să curgă în casa lui Richard. Mai toți aristocrații, pe care-i cunoscuse la Northland House — și care între timp îl dăduseră uitării — își amintiră brusc că printre relațiile lor se afla și acest tânăr. Ducele de Rutland îl invită la o vânătoare pe domeniile sale de la Belvoir, ducele de Bedford îl pofti la un *week-end* la castelul Woburn, ducesa de Devonshire îi solicită concursul la un concert de binefacere, oferit la Chatsworth.

În ziua în care se înapoie de la Chatsworth, Richard primi o vizită. Mai slab și mai descărnat ca niciodată, John Halsey își făcu apariția tăcut, sumbru, fantomatic, ca o pasăre de rău augur. Hainele lui negre și ponosite distonau cu somptuozitatea cabinetului de lucru al lui Richard.

După ce aruncă o privire circulară prin încăpere, Halsey se așeză pe un scaun și se uită la gazdă zâmbind ciudat.

Frumos apartament. Te-ai instalat de minune. Prosperitatea se citește peste tot. Mobilele acestea de muzeu, covoarele, tablourile. Nu mă prea pricep la așa ceva, dar pot să-mi dau seama că trebuie să fie îngrozitor de scumpe.

Richard surâse stingherit.

— Apartamentul l-am închiriat mobilat. Gustul este al proprietarului. Eu nu sunt decât un pasager care nu va prinde mușchi.

— Zilele acestea plec în America, spuse Halsey.

— Da?

— Da.

Conversația era dezlânată și lâncezea. Richard nu știa ce să mai spună.

— Mi se pare că se călătorește anevoie până în America. Chiar și corăbiile comerciale sunt afectate transportului de trupe.

— Adevărat. Am însă de gând să folosesc o rută ocolită zise Halsey. Trec în Franța, apoi voi traversa Atlanticul pe o navă franceză.

— Ah, da. Foarte ingenios.

— Nu-i așa?

— Și când intenționezi să pleci?

— În cursul acestei săptămâni. Și nu plec de unul singur. Mai toți americanii stabiliți în Anglia se înapoiază acasă.

— Interesant. Foarte interesant. De ce acest exod?

— Mergem să ne înrolăm în rândurile luptătorilor pentru libertate. Avem o datorie, Sunderland, față de patria noastră. Astăzi, când întreg poporul american se ridică împotriva tiraniei regale și pune mâna pe arme, noi nu mai avem ce căuta aici.

Richard tuși în sec. Chiar că nu mai știa ce sa răspundă.

— Mergi și dumneata cu noi? întrebă Halsey.

— Hm, aș merge. Aș merge cu dragă inimă. Însă trebuie să lichidez anumite afaceri care mă țin încurcat. Vă urmez ceva mai târziu, adăugă el repede.

— Aha, am înțeles, rosti Halsey cu ton bizar.

Richard, care știuse să-l înfrunte pe Bancroft, simți de data aceasta că roșește.

— Am și eu o răspundere... Sunt dator să apăr interesele oamenilor angrenați în afacerile dirijate de mine...

— Nu crezi că îndatoririle față de patrie precumpănesc interesele particulare?

— Nici vorbă!... Totuși, nu pot să plec așa, pe negândite...

— Mda. Am înțeles, zise iarăși Halsey.

După o pauză, adăugă:

— La sfârșitul lunii viitoare sper să debarc la New York. Vrei să transmit vreun mesaj familiei dumitale?

— Mulțumesc. Dacă ai timp să le faci o vizită, spune-le că sunt sănătos, că am mult de lucru și că în curând mă voi înapoia în mijlocul lor.

Halsey îi strânse mâna. Plecă tot atât de tăcut precum venise...

Războiul care umpluse cu aur lăzile lui Richard și ale lui Charles Bancroft avu consecințe mai puțin plăcute pentru masa de consumatori. Grâul dispăruse de pe piață. La brutării cozile se lungeau și se îngroșau pe zi ce trecea. Mizeria populației creștea. Pe străzile Londrei, oamenii în zdrențe umblau fără rost.

Un speculant îndrăzneț care adusese în oraș câteva căruțe cu grâu și ceruse un preț absurd, fusese înșfăcat de populația revoltată, legat fedeleș și aruncat cu o piatră de gât în Tamisa. Altul, tot atât de setos de înavuțire rapidă, scăpase cu viață, dar mulțimea îndârjită îi incendiase casa și îi linșase copiii. Câțiva speculanți încăpuseră pe mâna justiției

și fuseseră aruncați în temniță. Satisfacțiile acestea, acordate populației înnebunite de foame, nu rezolvau însă fondul problemei.

Sfătuit de Sir James și de Queensberry, Richard dădu dovadă de cumințenie, lichidând grâul pe care-l deținea, fără a specula pe consumatori la sânge. Cedă guvernului patru corăbii în condiții acceptabile pentru visterie și vându populației cinci sute de chintale la un preț rezonabil. Bancroft, care se încăpățânase să speculeze la maximum grânele acumulate, întâmpină mari neplăceri. Mulțimea furioasă îi incendie două antrepozite și îi devastă locuința din Haymarket.

În acest timp, Richard începuse să ducă o viață de nabab. Ajunsese un dictator al modei. Cravatele sale erau copiate de eleganții zilei, caii săi de curse câștigau premii la Epsom și Conventry, Grace Elliot, amanta lui, își cumpăra blănurile din Rusia și din Canada, diamantele din Olanda, dantelele din Țările de Jos, mătăsurile din India. Pe lângă Richard se aciuase o ceată de paraziți, care îl proslăveau, gâdilându-i vanitatea. În curând, acesta deveni un stâlp al Londrei frivole, al Londrei noctambulilor, care aveau principiul de a trăi intens, de a petrece nebunește, arzând lumânarea la amândouă capetele.

Era însă înzestrat cu o extraordinară putere de muncă. Benchetuia toată noaptea, se înapoia acasă în zori, iar după două sau trei ceasuri de odihnă, pe furate, își relua activitatea zilnică. Negocieri cu diverse firme, discuții de afaceri, verificări contabile, operații de bursă, întrevederi cu anumiți lideri politici, sforării de culise, în sfârșit, toată bucătăria obositoare, ascunsă dinapoia fațadei spectaculoase a marii finanțe.

Zilele, săptămânile, lunile treceau în iureș zănatic, întovărășite de clinchetul pieselor de aur, care curgeau gârlă în cuferele ferecate ale lui Richard.

Acesta specula grânele, zahărul, lacul japonez, mătăsurile, vinul. Armata avea nevoie de uniforme, de provizii, de arme. Sunderland, sprijinit de Queensberry, se ocupă și cu furniturile militare.

Într-o seară, la o partidă de *faro,* decavă pe un armator care-și jucă la masa verde un transport de sclavi, capturați pe Coasta de Aur. Când se văzu în posesia acestei turme umane, se scărpină nedumerit în creștet. Principiile puritane pe care i le insuflase tatăl său în copilărie făceau să-i repugne acest comerț, condamnat de religie. Sir James Wythburne îi adormi scrupulele. Sclavii, vânduți unor plantatori din Hispaniola, îi aduseră un frumos profit.

Dar războiul care-l îmbogățise îi pricinuia și bătaie de cap. Prin legăturile sale de sânge, ar fi fost firesc să îmbrățișeze cauza poporului american. Educația desăvârșită la Oxford, terenul prielnic oferit de metropolă pentru afacerile sale, prieteniile închegate în Anglia îl rupseseră însă de America.

În ziua sosirii la Londra a copiei Declarației de Independență, proclamată la patru iulie 1776 de către Congresul celor treisprezece state unite ale Americii, explozia de indignare a englezilor avu răsunet și în sufletul lui Richard. Documentul condamna în termeni violenți tirania coroanei britanice. Regelui George al III-lea i se imputa încălcarea Cartei acordate coloniilor de către înaintașii săi, jefuirea corăbiilor americane, devastarea și incendierea orașelor, masacrarea populației, folosirea de trupe străine împotriva americanilor. Cercurile politice britanice răspunseră acuzând pe coloniștii insurgenți de ingratitudine, trădare a intereselor țării lor de baștină și revoltă armată împotriva autorităților constituite. Poate că Richard ar fi îmbrățișat acest punct de vedere — ca și alți coloniști rămași credincioși coroanei — dacă în josul Declarației de Independență n-ar fi citit și numele doctorului

Franklin, în ale cărui concepții politice avea o încredere de neclintit.

În acest timp, războiul din America lua proporții epice. Bătăliile de la Bunker Hill, Manhattan, White Plains, Trenton, Princeton, Germantown, Ticonderoga, Saratoga făceau să penduleze succesul când de partea trupelor americane, când de partea celor britanice. Atitudinea echivocă a Franței, care acorda împrumuturi secrete insurgenților, prin intermediul casei Hortalez, dirijată de un oarecare monsieur Caron de Beaumarchais, dădea serioase motive de îngrijorare cabinetului de la Londra.

Pe mare, corsarii francezi, spanioli și olandezi capturau zeci de corăbii de comerț britanice, profitând de carența flotei de război a Angliei, concentrată în preajma țărmurilor americane.

În primele luni ale anului 1777, Richard suferi câteva pierderi grave. O corabie afretată de el, cu mărfuri din India, fu capturată de un corsar din Saint-Malo, în largul Capului Ortegal, iar alta, cu mirodenii din Ceylon și Moluce, suferi aceiași soartă în golful Gasconiei. Și la bursă, Richard primi două lovituri succesive, pierzând sume mari într-o bătălie bursieră pornită împotriva lui Charles Bancroft.

Ros de griji, preocupat de viitorul care se anunța în culori întunecate, Richard rărise petrecerile. Seara, după orele de birou, se retrăgea în cabinetul său de lucru și, la lumina lumânărilor, înscria lungi coloane de cifre în carnetul roșu, pe care-l ținea de obicei închis într-un sertar secret. Grace Elliot începuse a se plânge prietenilor că era neglijată. În câteva rânduri avusese violente schimburi de cuvinte cu Richard. Îl învinuia că nu-i dă destui bani pe mână și că din cauza zgârceniei lui e nevoită să iasă de două ori cu aceeași rochie, lucru de neconceput pentru o femeie cu reputația ei. Paraziții care până mai ieri trăiseră

atât de bine pe spinarea lui dădeau semne de nervozitate.

Pentru a-și reface în parte capitalurile ciuntite, Richard plănui o lovitură de bursă, în dauna lui Bancroft și a celorlalți jucători la *hausse*. Aceștia, profitând de lipsa tot mai simțită de mirodenii de pe piață, datorită nesiguranței navigației pe mări, hotărâseră să provoace o urcare artificială a prețului piperului. Richard, informat de intențiile grupului Bancroft, puse la cale o contralovitură, menită să răstoarne planurile *ursilor*. Era destul să vândă *à decouvert* mari cantități de piper, spre a stârni panica printre jucătorii la *hausse*. Dacă ar împleti această operație cu o aruncare masivă de piper pe piață, dezastrul *ursilor* va fi împlinit. Din diferența de prețuri realizată, Richard spera să obțină beneficii apreciabile.

Piperul se preta la asemenea speculații, căci avea mare căutare. Anglia importa aproape 9 000 000 livre anual și exporta 7 000 000 livre. Piperul, care — după spusele lui Pliniu — se vindea în Roma antică tot atât de scump ca aurul și argintul, realiza la licitațiile publice ale Companiei Indiilor Olandeze 30 la sută din valorile negociate. Portughezii îl aduceau din Cochinchina și Sumatra, olandezii din Iava și Borneo, englezii din Ceylon, Malabar, Siam, Bengal și Paliapatnam. Numai din Jamaica importau 1 000 000 de livre anual.

Speculațiile bursiere pe marginea acestui produs exotic erau în general fructuoase. Dar speculatorii evoluau pe muchie de cuțit. Navele care transportau piperul călătoreau luni de zile pe oceane și mări bântuite de furtuni, cicloane și pirați, la care se adăugau și forțele navale ale țărilor inamice.

Bazându-se pe aceste împrejurări și pe anumite indicii care prevesteau o producție slabă de piper pe anul în curs, Charles Bancroft declanșă acțiunea care

trebuia să ducă la urcarea prețului acestui condiment, cumpărând toate cantitățile găsite pe piață.

Richard Sunderland achiziționase direct de la Kingston, Bombay și Colombo 600 000 livre de piper și contractase cu o firmă din Amsterdam alte 200 000 de livre. Cu acestea avea să se lanseze în marea bătălie care trebuia să ducă la nimicirea lui Bancroft și a grupului său.

În clipa în care cumpărările repetate ale lui Charles Bancroft determinară o urcare importantă a cotei piperului, Richard începu să vândă cantități mari de piper *à decouvert*. În trei zile, grupul Bancroft înghiți 1 800 000 de livre la 2 șilingi și 6 pence livra. Această invazie de piper provocă nervozitate în rândurile jucătorilor la *hausse*, care se temeau că nu vor putea face față plăților la termenul fixat pentru lichidare. Spre surprinderea tuturor, Bancroft continua să cumpere toate cantitățile care i se ofereau.

Pe culoarele bursei, pe stradă, în cafenele, în lumea băncilor, lupta fățișă dintre Bancroft și Sunderland era urmărită cu pasionat interes. Se făceau pariuri și pronosticuri.

Cei încredințați că Bancroft va repurta victoria afirmau că Sunderland vindea la disperare și fără acoperire cantități de piper pe care nu va reuși niciodată să le realizeze și că rivalul său îl va nimici, imobilizându-l în *corner*.

Partizanii lui Richard spuneau că acesta va livra piperul în termen și că Bancroft va fi strivit de potopul de boabe negre, pe care nu va fi în stare să le plătească. Astfel, el va fi acel care va intra în *corner*.

Tocmai când discuțiile erau mai aprinse, se răspândi o veste senzațională. Richard Sunderland începuse a vinde mari cantități de piper, de data

aceasta livrabile imediat. Unii afirmau că Richard ar dispune de trei milioane de livre de piper. Alții, exagerau și mai mult, citând cifre fabuloase. Sub avalanșa de piper oferit spre vânzare, jucătorii la *hausse* intrară în panică. Cei mai mulți opriră cumpărăturile: Alții își răsturnară pozițiile și începură să vândă.

De la 2 șilingi și 6 pence livra, cota piperului scăzu în patruzeci și opt de ore la 2 șilingi livra. Cu imperturbabil calm, Richard continua să vândă...

Dar liniștea lui Richard era numai aparentă. Aruncase pe piață 500 000 de livre, fără ca prețul piperului să sufere scăderi importante. Dacă va desface și ultimele 320 000 de livre de care mai dispunea, fără a reuși să-i foteze prăbușirea la bursă, era pierdut.

În seara aceea Richard porni spre casă mai devreme ca de obicei. Deși distanța până la locuința lui era relativ mare, preferă să meargă pe jos. Voia să-și liniștească nervii surescitați. Avea ciudata senzație că e spionat, urmărit de mii de ochi, care-i citeau până în adâncul conștiinței. În mod normal, vânzările lui masive ar fi trebuit să ducă la prăbușirea inevitabilă a prețului piperului. Bancroft cumpăra totuși fără să șovăie, de parcă ar fi știut că adversarul său va fi acel care va cădea la pământ.

Richard era perplex. Se părea că dușmanul său îi cunoștea planul de acțiune, deși el păstrase cu strășnicie secretul manevrelor sale bursiere. Cum reușise Bancroft să afle totul? Pe ce cale?

Când Richard ajunse acasă, începuse să se întunece. Ferestrele apartamentului său erau cufundate în întuneric. Mirat, căci știa că Grace invitase câțiva prieteni la cină, urcă grăbit scările și bătu în ușa de la intrare.

Îi deschise majordomul.

— De ce n-ați aprins luminile? întrebă Richard. Miss Grace nu-i acasă?

— Miss Grace a plecat acum o oră, Sir. Și-a luat toate bagajele. Spunea că știți despre aceasta, Sir.

Richard simți că se înăbușă.

— Și oaspeții? vorbi el sugrumat.

— Miss Grace a decomandat toate invitațiile. Spunea că sunteți obosit și că vreți să vă culcați devreme.

Ciudat. Pe Richard nu-l îndurera faptul că fusese părăsit. De mult nu mai avea nici un sentiment pentru Grace. Numai vanitatea lui suferea puțin. Însă era alarmat. Plecarea ei în momentul acela îi dădea de bănuit.

Deodată, împinse pe majordom la o parte și se repezi în casă. În drum spre cabinetul său de lucru se lovi în întuneric de un scaun, răsturnă o măsuță cu un vas chinezesc, care se sparse în sute de cioburi, și se împiedică într-o draperie grea.

În biroul său lumina lunii, strecurată printre perdelele de dantelă, arunca asupra mobilelor o patină de argint.

Richard se repezi la masa de lucru. Sertarele erau deschise. Scotoci în despărțitura secretă, rezervată carnetului cu scoarțe roșii, în care-și trecea însemnările importante. Nu găsi nimic. O sudoare rece, ca niște lacrimi înghețate, îi îmbrobonă fruntea.

— Cățeaua! Gemu el. Cățeaua! M-a vândut lui Bancroft.

Un simțământ de exasperantă neputință îl făcu să se lase pe fotoliul de lângă birou.

Era inutil să o urmărească. Desigur că în momentul de față Grace se afla la Bancroft cu carnet cu tot.

În mintea lui se făcu lumină. Acesta era deci mijlocul prin care Bancroft era încunoștințat de toate planurile și manevrele lui. Grace, îndemnată de

bancher, îi forțase de multă vreme sertarul secret al biroului. Copia datele înscrise în carnet și le transmitea fostului ei amant. Iar acum, în preajma ultimei bătălii, când victoria lui Bancroft era asigurată, îl părăsise, luând și carnetul cu ea.

Grace Elliot îl trădase pe Bancroft, când socotise că steaua acestuia pălea în fața lui Richard, iar acum își trăda amantul, pentru a se înapoia la omul care trebuia să câștige bătălia.

Richard avea senzația că înaintea lui se deschidea o prăpastie care-l chema, care-l trăgea...

Se lăsase noaptea, când Richard plecă în mare grabă la Wythburne House. Îndeobște nu cerea sfaturi lui Sir James, care-i lăsase mână liberă, el mulțumindu-se să-și colecteze beneficiile.

Acum Richard avea nevoie de povața bătrânului. Aștepta din partea acestuia o rezolvare miraculoasă a gravelor sale dificultăți financiare. Fazele în care speranțele îi încolțeau în suflet alternau cu momente de disperare. Abătut, își îngropa atunci capul în palme și gemea, blestemându-și imprudența de a-și fi încredințat tainele unui carnet lăsat pe mâna unei femei lipsită de scrupule. Gândurile negre ce i se perindau prin minte galopau tot atât de vijelios ca și caii săi de la trăsură.

Când ajunse la Wythburne House, majordomul îl anunță că Sir James plecase la „White's", unde invitase câțiva prieteni.

Richard parcurse drumul până la club în câteva minute. Când îl văzu pe Sir James în sala orbitor luminată, simți o ușurare, de parcă ar fi ajuns la liman. Wythburne nu se așezase încă la masă. Laolaltă cu prietenii săi, alegea la bufet specialități ale casei. Richard ceru scuze însoțitorilor lui Sir James, pe care îl luă deoparte. Îi expuse situația pe scurt, insistând asupra urmărilor descrise în negru.

Bătrânul îl ascultă atent. La sfârșit începu să râdă.

— Îți faci sânge rău pentru nimica toată!

— Nimica toată! Dumneavoastră numiți acestea nimica toată? exclamă Richard uimit.

— Ai uitat poate că ai lângă dumneata un om priceput în scamatorii financiare. Cred că Bancroft nu știe că lucrăm mână în mână. Altfel, nu și-ar fi dezvăluit jocul atât de timpuriu. Presupun că în pârdalnicul dumitale de carnet nu figura numele meu, nici al lui Queensberry.

— Nu foloseam decât inițialele.

— Perfect. „W" poate să însemne Wythburne, dar și Williams ori Whiterspoon. Tot așa și „Q". Deci în privința aceasta putem fi liniștiți.

— Totuși nu văd soluția.

— Sunt o mie de soluții, scumpule. O mie și o sută...

— Vă implor, indicați-mi cel puțin una, să mă liniștesc.

— Va fi de ajuns să scădem temporar vama la piper, ca aceasta să aflueze în Anglia, din Olanda, Portugalia și Spania, dând peste cap toate planurile lui Bancroft. Avem destui pioni în guvern. Acum începe rolul lui Queensberry.

— Aceste măsuri cer timp. Ducele nici nu se află în Anglia.

— Până la sfârșitul lunii, când trebuie să închei socotelile, mai sunt două săptămâni. Avem destul timp. Queensberry e în Hanovra. În trei zile un curier îl poate ajunge. Ducelui îi vor trebui trei sau patru zile spre a se înapoia la Londra. Încă vreo patru vor fi folosite pentru diverse pertractări de culise și în fine legea va ajunge în fața parlamentului. Va fi de ajuns ca prețul piperului să scadă fulgerător.

— Mecanismul e complicat.

— Mai puțin complicat decât pare. În viața mea am trecut prin momente mult mai grele, din care am

ieșit cristal. Mâine de dimineață să treci pe la mine să punem la punct planul de acțiune. Totodată îți voi avansa și o sumă. Să cumperi piper din Olanda sau din Franța.

— Înseamnă că vom înregistra totuși oarecare pierderi.

— Nu vor fi primele și nici ultimele, Richard băiatule. Ai să mai treci prin asemenea crize. Poți să fii sigur. Important e să nu-ți pierzi cumpătul. Și cu asta, să punem punct. Am discutat îndeajuns despre afaceri. Restul pe mâine dimineață. Acum să petrecem, căci viața e scurtă. Te invit să iei cina cu mine și cu prietenii mei. Apoi facem o vizită nimfelor de la Sans-Souci. Vei mai uita de necazuri.

— Vă mulțumesc, Sir James.

Recunoștința lui Richard era nemărginită. Wythburne îi ridicase de pe umeri o piatră. Providența îi venise iarăși în ajutor.

Wythburne și convivii săi cinară copios la „White's". După miezul nopții plecară la clubul Sans-Souci. Sir James era într-o dispoziție excelentă. Jucă la masa de *trente et quarante,* apoi urmă o blondă apetisantă, cu mlădieri de sirenă, într-o cameră separată, unde porunci să i se aducă două sticle de șampanie.

Richard rămase la masa de jos. Norocul ținea constant cu banca. Richard pierdu șaptezeci de guinee. Indispus, se ridică de la joc și trecu la o masă mică, ordonând să i se aducă o sticlă de Maraschino. Vinul tare îi destinse nervii. În curând, începu să vadă lucrurile în roz, apoi într-un accentuat auriu. Ce-ar fi să se răstoarne situația în favoarea sa, astfel încât la termenul fatal Charles Bancroft să-și plece umil fruntea! Richard se și văzu în postura unui vânător care pune victorios piciorul pe grumazul fiarei ucise...

Un țipăt lung și ascuțit de femeie se auzi dintr-o cameră separată. După câteva clipe, blonda cu

mlădieri de sirenă, care dispăruse în tovărășia lui Sir James, apăru goală și despletită în salonul de joc. În ochii ei măriți de groază juca o lumină zănatică.

Fata se aruncă la pieptul opulent al patroanei stabilimentului.

— Sir James,... gâfâi ea printre sughițuri de plâns, Sir James... Cred că a murit. Nu mai mișcă... Eram cu el, când a avut un atac... Ah, doamne! Doamne! Mă ținea în brațe și mă săruta pe gât... Deodată a ridicat capul și m-a fixat în ochi cu o privire ciudată, înfiorătoare, pe care n-am s-o uit niciodată... Da, n-am s-o uit niciodată... Apoi a căzut peste mine, greoi și țeapăn ca un trunchi de copac... Oh, Doamne!... Nu pot să-i uit privirea...

Când patroana, urmată de mai mulți clienți, intră ca o furtună în camera rezervată de Sir James, acesta zăcea pe pat, cu fața îngropată în perne, cu degetele crispate, înfipte în cuvertura de mătase.

Un cal negru, înspumat, mânat de un călăreț încovoiat peste ancolură, gonea în noapte. Pe drumul de țară, învăluit în liniște, zgomotul ritmat al copitelor evoca răpăitul tobei ce însoțește execuția capitală a unui condamnat. Răpăitul simbolic de tobă însoțea încheierea unui vis de mărire, năruirea unor iluzii...

Călare pe calul său, mai negru decât noaptea, Richard gonea spre țărmul mării. Căuta un refugiu în afara granițelor Angliei. În această țară trăise câțiva ani de neuitat. În vreme ce ochii lui se străduiau să străpungă întunericul, urmărind fâșia cenușie și șerpuitoare a drumului, prin minte i se perindau haotic încercările îngrozitoare prin care trecuse după moartea subită a lui Sir James Wythburne. Dispariția bătrânului baronet în acel moment crucial fusese o lovitură ireparabilă. Richard rămăsese dezarmat, tocmai când avea mai multă nevoie de sprijinul lui financiar.

De atunci trăise un coşmar înspăimântător. Bătuse pe la toate uşile solicitând împrumuturi, încercase tot felul de manevre, spre a face faţă răfuielii cu Bancroft, care se apropia cu paşi repezi. Niciodată nu i se păruse că timpul se scurgea cu mai mare iuţeală. Orele treceau ca minutele, iar zilele ca orele.

I se refuzase orice ajutor. Paraziţii, care se ospătaseră la mesele sale îmbelşugate se lepădau de el ca de Satana. Când văzuse că orice strădanie e inutilă, că totul se năruie, că îl pândeşte închisoarea datornicilor, hotărâse să fugă. Înainte de a părăsi pe ascuns Londra, făcuse o ultimă vizită la Queensberry House. Ducele nu numai că nu se înapoiase din Hanovra, dar mai trimisese un mesaj majordomului său, prin care îi vestea plecarea sa într-o lungă călătorie. Totodată îi poruncea să i se trimită corespondenţa la Petersburg, unde plănuia să rămână câteva luni.

Richard Sunderland suferise o înfrângere dezastruoasă. Bancroft îl zdrobise. Bancroft avusese ultimul cuvânt.

Richard fierbea de mânie şi exasperare când se gândea la triumful rivalului său. Cu obrazul aprins de ruşine, încerca să-şi imagineze comentariile răuvoitoare care vor ploua pe seama lui, după ce se va afla că a fugit ca un laş. Ce va spune Patricia? Eastleigh? Ceilalţi aristocraţi trufaşi şi siguri de ei, care îl acceptaseră în mijlocul lor atâta timp cât le putuse oferi împrumuturi şi banchete...

Când prinse a se crăpa de ziuă, apărură în depărtare turnurile castelului din Dover şi ale clădirilor de pe Western Heights, proiectate pe cerul violiu. Calul, obosit de cursa lungă, era muiat în spumă.

Activitatea obişnuită a dimineţii pusese în mişcare portul şi străzile înconjurătoare, când Richard opri în faţa hanului „Bishop's Throne Inn", de pe Northhampton Street.

În ciuda numelui său cucernic, „Bishop's Throne Inn" avea o faimă puțin ortodoxă. Se spunea că era punctul de întâlnire al contrabandiștilor de pe coastele comitatului Kent. Obed Ash, hangiul, nu lipsea de la nici un serviciu religios. La biserica Saint-James nimeni n-ar fi îndrăznit să-i ocupe locul din strană. Persoana lui robustă, nasul său roșu și burta-i întemnițată în jiletca cenușie ajunseseră să facă parte integrantă din decorul orașului. Gurile rele — insinuau că Obed Ash ar fi căpetenia contrabandiștilor din regiune.

Și Richard, care se adăpostise adeseori în acest han, în cursul deselor sale călătorii pe continent, auzise zvonurile. Hotărâse să se adreseze hangiului. Acesta ar fi fost cel mai în măsură să-i dea o mână de ajutor, recomandându-l unor contrabandiști care să-l debarce clandestin pe coasta Franței sau a Olandei. Când Richard îi destăinui scopul vizitei, Obed se lăsă greu, făcu nazuri și termină prin a se jura că n-are nici-o legătură cu contrabandiștii din Kent. Când oaspetele îi strecură o pungă plină cu guinee, hangiul se scărpină în vârful capului și oftă adânc, ridicând pios mâinile spre cer.

— O, Doamne Dumnezeule, cum aș putea să nu ajut un semen în restriște?

Pofti pe Richard într-o cameră dosnică, îi puse în față niște jumări de ouă, șuncă, unt și o sticlă cu gin, apoi îl îndemnă să-și consume *breakfast*-ul în tihnă, până la sosirea unui om de încredere, după care trimise neîntârziat.

Omul de încredere, un mastodont roșcovan, cu pieptul bombat ca o platoșă, apăru peste o jumătate de oră. După un scurt conciliabul cu hangiul, mastodontul se învoi a trece pe Sunderland în Franța în schimbul unui supliment de douăzeci de guinee. Târgul se încheie pe loc. Richard ardea de nerăbdare să părăsească Anglia înainte ca ordinul de arestare

să-l prindă din urmă. Nu era exclus ca oamenii lui Bancroft să fi și împânzit porturile, spre a-i pune mâna în ceafă.

După ce își refăcu puterile, dormind toată ziua într-o cameră retrasă, cină pe înserat, iar o dată cu lăsarea nopții își luă rămas bun de la Obed Ash și plecă în tovărășia mastodontului spre Old Stairs Bay, unde aveau să se îmbarce pe un *schooner.*

Richard pornise la drum cu o mare teamă în suflet. Purta asupra lui o pungă cu o mie de guinee și bijuterii în valoare de aproximativ zece mii de livre. Dacă Ash și mastodontul s-ar fi înțeles să-i facă de petrecanie și să-l devalizeze, nimic n-ar fi fost mai ușor.

După ce ieșiră din oraș, o luară pe jos, de-a lungul falezei, având grijă să ocolească posturile de pază. Era o noapte fără lună, cu cer de catran. Zgomotul valurilor care se spărgeau de coastă aducea cu un fâșâit de mătase pe care o rupi șuviță cu șuviță. Spre a fi mai sigur că nu va fi atacat prin surprindere, Richard lăsase mastodontul să meargă înainte. Nici așa nu era liniștit. De după tufișuri ar fi putut să sară oricând un individ care să-i înfigă un cuțit în spate. Precaut, își luase două pistoale. Avea de gând să le descarce în ceafa mastodontului și a tovarășului acestuia, în cazul că ar fi fost victima unei agresiuni.

Dar măsurile de prevedere se dovediseră inutile. După un drum de aproximativ patru ore, ajunseră la Old Stairs Bay. Coborâră de pe faleză pe plajă, folosind o potecă sinuoasă, care se strecura ca un șarpe printre tufișurile unei râpi, și se urcară într-o luntre cu două perechi de rame, mânuite de doi uriași, aidoma ciclopilor din *Odiseea.* Lopețile afundate cu grijă în valuri nu făceau zgomot. Barca era încărcată cu baloturi grele, pătrate, învelite în pânză de sac și legate cu frânghii groase.

Richard nu mai simțea nici o teamă. Era limpede că avea de-a face cu niște contrabandiști adevărați.

Barca opri în dreptul unui vas de mici dimensiuni, ale cărui pânze fură desfășurate de îndată ce încărcătura fu urcată pe bord.

Călătoria fără peripeții. Înainte de a se lumina de ziuă, nava aruncă ancora în apropierea unui țărm, care se profila la capătul drumului fosforescent, croit de stele peste unde.

O nouă plimbare cu barca și Richard se pomeni pe o plajă adăpostită de o faleză râpoasă.

— V-am debarcat întreg și nevătămat pe coasta franceză, spuse mastodontul zâmbind. Până la Calais mai aveți de mers cale de un ceas. Luminile portului le puteți vedea într-acolo... spre răsărit. Un om de-al nostru, un francez de treabă, o să vă ducă până în oraș. La Calais vă lăsăm să vă descurcați singur. Misiunea noastră se termină.

Deslușind parcă îndoielile din sufletul lui Richard, contrabandistul continuă cu același zâmbet, vexant de ironic.

— Să aveți toată încrederea față de însoțitorul dumneavoastră. E un om sigur. Să nu vă temeți de vameș. Cei de serviciu în noaptea asta sunt de-ai noștri. Cât privește patrulele militare, nu aveți grijă. Sunt ușor de ocolit.

Richard mulțumi și plecă pe urmele noului însoțitor de-a-dreptul spre Calais.

Pe drum nu schimbară nici o vorbă. Călăuza părea să fie surdă și mută. Nu se exprima decât prin semne. Arăta cu mâna când trebuiau să cotească spre dreapta sau spre stânga și își ducea degetul la gură când socotea că trebuie să se oprească pentru a trage cu ureche la câte un zgomot suspect.

Când soarele își trimise primii soli, înălbind zarea, ajunseră la Calais. Orașul era încă adormit. Câte un trecător matinal călca grăbit pe străzile întortocheate, făcând să răsune caldarâmul cu bocancii săi țintuiți.

În curând sosiră la un han, în fața căruia trebăluia un argat măturând strada. Pe firma tăiată în formă de inimă era pictat un înger obez, cu obraji rotunzi ca două fese.

— Am ajuns, rosti sec însoțitorul. Și, fără să aștepte vreun cuvânt de mulțumire, sau să dea vreo explicație, se răsuci pe călcâie și își văzu de drum, pierind după un colț de clădire.

Richard ridică din umeri și intră în încăperea cea mare a hanului.

O slujnică își făcea de lucru, ștergând mesele. Hangița, o brunetă apetisantă, cu o bonetă de dantelă prinsă pe sub bărbie, stătea în dosul tejghelei și făcea socoteli. Hangiul, între două vârste, cu un picior mai scurt decât celălalt, șontâcăia pe lângă un bufet uriaș, în care alinia niște pahare. Când îl văzu pe matinalul său client așezându-se la masă, veni să ia comanda.

— *Monsieur désire?* întrebă el ploconindu-se și ștergând automat cu un șervet tăblia întunecată a mesei.

Cuvintele rostite în franțuzește, primele pe care Richard le auzea de când pășise pe pământul Franței, îi umplură inima de o ciudată și plăcută căldură. În acest moment de criză îl întăreau, îl făceau să se simtă în siguranță, de parcă ele ar fi avut însușirea miraculoasă de a îndepărta primejdia. Vorbele îi evocau copilăria cu întreg cortegiul ei de amintiri duioase. Iar de dincolo de lume, îi parvenea parcă în șoaptă glasul bunicului: „Să nu ai teamă! Sunt alături de tine. Vei izbândi. Încercările acestea sunt trecătoare. Mergi înainte. Să nu ai teamă. Auzi? Să nu ai teamă!"

Deasupra lui Richard se deschisese parcă un petec de cer senin printre norii grei ai amărăciunii. Dar această stare nu dură mult. Fluxul năvalnic al amintirilor recentei lui înfrângeri îi stârni iarăși mânia

împotriva lui însuși și a lui Bancroft. Ciuda îl scormonea atât de aprig, încât îi izgoni și somnul care începuse să-i îngreuieze pleoapele.

— *Monsieur désire?* repetă hangiul întrebarea.

Richard tresări.

— O cafea tare, jupâne. Atât de tare, încât să trezească un mort. Și mai vreau ceva. Să-mi spui când pleacă diligența spre Paris.

— La ora șapte, *monsieur.* Pleacă chiar din fața hanului.

Citind parcă gândurile lui Richard, hangiul continuă, făcând complice cu ochiul.

— Dacă aveți nevoie de monedă franțuzească, vă schimb oricâte guinee poftiți.

Richard îl privi în ochi, încercând să-i descifreze intențiile.

— Puteți avea toată încrederea, spuse hangiul scăzând tonul și aruncând mașinal privirile în jur, de parcă s-ar fi temut să nu fie auzit și de alte urechi.

Târgul se făcu la iuțeală. Richard schimbă o sută de guinee pentru un comision rezonabil. Își bău cafeaua și până la plecarea diligenței moțăi cu capul sprijinit în palme și cu coatele rezemate de masă.

Deși toate locurile erau vândute din ajun, hangiul îi făcu rost de un locșor, pe banca din fund, între un ofițer chipeș în uniformă de marină și un negustor gras, lăbărțat, în haine cenușii. Banca din față era ocupată de doi gentilomi și de un abate în sutană scurtă, parfumat, pomădat, cu o perucă impecabil pudrată și care vorbea subțire, cu grațiozități de artistă și făcea gesturi de o feminitate mai accentuată decât o autentică fiică a Evei.

— Este o adevărată desfătare să călătorești într-o companie atât de agreabilă, se alinta abatele, aruncând priviri pline de seducătoare prietenie chipeșului ofițer și celor doi gentilomi.

Richard, care era obosit, tras la față, plin de praf și cu hainele ponosite, îl lăsa indiferent. Abatele

scoase din buzunarul vestei o tabacheră de fildeș și oferi tutun de prizat ofițerului și celor doi gentilomi. Pe Richard și pe negustor îi ignoră. Deodată, se auzi un sunet modulat de corn. Vizitiul dădea semnalul plecării. Unul din gentilomi scoase de la brâu un ceas borțos și, după ce îl privi atent, spuse cu încântare:

— Șapte fix! Strașnică exactitate.

— Peste două zile suntem la Paris, adăugă al doilea gentilom.

— Ah, Parisul! Când rostesc cuvântul „Paris", mi se umezesc ochii.

Și abatele își duse batista până aproape de ochi, pe care evită însă a-i atinge, spre a nu șterge fardul de pe gene.

„Paris!" repetă Richard în sinea lui, lăsând gândul să-i galopeze spre Orașul Lumină. „Paris!... Paris!"...

Capitolul trei

Richard era la o vârstă în care amărăciunile, de orice natură ar fi ele, se uită repede. La această vârstă omul privește numai înainte și rareori în urmă. La această vârstă se trăiește intens, iubirile sunt pătimașe, dar îndeobște de scurtă durată, organismul îndură cele mai grele privațiuni, dar și cele mai dezlănțuite plăceri. La această vârstă, toate speranțele sunt îngăduite și înfrângerile nu sunt niciodată definitive.

Parisul, în care Richard pășea pentru prima dată, avea să contribuie de asemenea a-i risipi cețurile amărăciunii. Nu i-l cântase oare cu entuziasm bunicul în atâtea și atâtea rânduri? În închipuirea lui Richard, Parisul era un nou Olimp al zeilor lumii moderne, un magnific Eldorado, străbătut de străzi pardosite cu marmură, înfrumusețat de palate cu acoperișuri de aur, înmiresmat de florile unor parcuri orânduite în terase suprapuse, ca și faimoasele grădini suspendate din Babilon.

Era atât de nerăbdător să ajungă la Paris, încât la fiecare cotitură de drum scotea capul pe portieră să vadă în zare turnurile catedralei Notre-Dame. Dar la

Creil fu nevoit să întrerupă călătoria, fiindcă se porni o ploaie torențială, care umflă cumplit apele râului Oise, desfundă drumurile și băgă spaimă în caii trăsurii de poștă, făcându-i să cabreze ori de câte ori tunetele și trăsnetele zguduiau cerul și pământul.

Hanul „Le Dindon Vert" din Creil era tixit de călători. Richard abia reuși să facă rost de o cameră mansardată.

În zori, porni iarăși la drum. Caii înaintau anevoie prin noroiosul clisos. Cerul era întunecat, dușmănos. Prânzi la Chantilly. La plecare, se dezlănțui iarăși ploaia. O ploaie rece și repede, care cădea în perdele cenușii peste câmpia îmbibată de apă. Când ajunse la periferiile Parisului începuse să se însereze. Poarta Saint-Denis îl înghiți ca o gură uriașă, împingându-l pe gâtlejul străzii Saint-Denis spre centrul nesățios al Parisului.

Vremea urâtă, ploaia monotonă, străzile strâmte, casele cenușii sau poate starea sufletească a lui Richard făcură ca orașul să-i pară îngrozitor de trist. Pe lângă ziduri se strecurau umbrele trecătorilor care călcau în vârful picioarelor, încercând zadarnic să se ferească de bălțoace, de șuvoaiele de apă care se scurgeau din jgheaburi, de noroiul împroșcat de trăsuri. La ferestre se aprindeau lumini. Din prăvălii ieșeau cumpărători întârziați. Aruncau plictisiți privirile spre cer, apoi își deschideau umbrelele, avântându-se în ploaia care se prăvălea ca dintr-o imensă stropitoare.

Ploaia era numai una dintre neplăcerile pe care Richard avea să le întâmpine la Paris. Hanurile și hotelurile la care se opri pe rând erau arhipline. Nu găsi camere libere nici la hotelul „des Deux Siciles", de pe Rue de Richelieu, nici la hotelul „des Quatre-Province", de pe Rue des Frondeurs, nici la hotelul „des Prouvaires", din cartierul Saint-Eustache. Luă în șir și hanurile de mâna doua, de pe străzile du

Paon, du Jardinet, de Condé, des Augustins și de pe alte străzi, străduțe și fundături pe care vizitiul îl plimbă cu inutilă conștiinciozitate.

Abia după trei ore de mers și după un bacșiș gras, strecurat unui portar milos, reuși să găsească o cămăruță mansardată la hotelul „de Grenelle" de pe strada Grenelle-Saint-Honoré. În odăița atât de scundă, încât se lovea cu capul de tavan, dacă nu umbla încovoiat, încăpea doar un pat strâmt, o masă, un scaun și un cuier.

Dormi adânc și fără vise până a doua zi dimineață. Când se trezi, soarele vesel aurea geamurile pătrate și îi gâdila glumeț pleoapele, peste care așternuse tonuri calde trandafirii.

Richard se îmbrăcă la repezeală, apoi trecu la fereastră. Spectacolul îi păru atât de surprinzător, încât scăpă o exclamație de încântare. Peste marea de acoperișuri care ondulau pierzându-se în depărtare, soarele desfășura covoare aurii, rubinii, argintii. Clădirile se desprindeau albe, somptuoase, mândrindu-se cu coloanele lor proporționate, cu frizele măiestrite, cu aticurile ornate cu vase de marmură și cu podoabele arhitecturale de o rară eleganță.

Richard deschise fereastra și aspiră adânc aerul răcoros, purificat de ploaia din ajun. Bunicul său nu-l mințise. Parisul era un oraș de vis. Se simțea ușor ca un fulg. Magnifica priveliște îl eliberase parcă de toate grijile. Acum era alt om. Metamorfoza se petrecuse în câteva clipe. Câteva clipe pe care nu avea să le uite în veci. Sunt momente în viață, unele importante, altele, mai multe la număr, cu totul neînsemnate, care se întipăresc în minte ca niște hieroglife săpate în piatră. Pe acestea nu reușesc să le șteargă nici cele mai covârșitoare evenimente intervenite ulterior. Oameni, care trăiesc clipe de mare intensitate, care trec prin războaie ucigătoare,

urcă pe culmile gloriei sau se prăbușesc în abisurile deznădejdii, ale declasării, își amintesc cu stăruitoare fidelitate scene din copilărie ori din tinerețe, care la vremea lor au trecut aproape neobservate. O jucărie sfărâmată, un peisaj banal, o șoaptă de dragoste, o felie de măr înfulecată cu deliciu, o mângâiere pe obraz, un surâs al mamei, o expresie ciudată citită pe chipul unui prieten pierdut de mult din vedere și căruia i-a uitat poate și numele... Amănunte cărora hazardul, sau o anumită circumstanță neînțeleasă, le acordă privilegiul unui loc de cinste printre amintiri.

În jurul orei zece ieși în oraș. Luă o trăsură de piață poruncind birjarului să-l ducă în cartierul Passy. Voia să facă o vizită doctorului Franklin, reprezentantul Statelor Unite în Franța, la reședința din palatul Valentinois, pus la dispoziția sa de Donatien de Chaumont, un înflăcărat partizan al insurgenților americani.

Richard se gândea cu teamă la primirea pe care i-o va face Franklin. Nu-i va imputa oare acesta indiferența de care dăduse dovadă față de lupta pentru libertate a compatrioților săi?

Găsi cu ușurință adresa. Toată lumea cunoștea sediul Misiunii Americane. Acolo se adăpostea la acea oră omul ce-și câștigase o extraordinară popularitate, datorită înțelepciunii, manierelor simple și mai ales pledoariilor înflăcărate în sprijinul cauzei poporului american. Când Benjamin Franklin apărea în saloane, pe stradă, la operă era salutat cu aplauze și ovații de o lume entuziasmată până la delir. Nu izbutise el oare, ca un al doilea Prometeu, să smulgă trăsnetele din mâna lui Jupiter, să le îmblânzească? Nu ridicase el coloniile împotriva tiraniei britanice? Nu cucerise pe blazații parizieni, făcându-i să vadă în el pe un campion al libertății, luptând împotriva despotismului regilor?...

Când Richard sosi la palatul Valentinois, anticamera doctorului Franklin era plină de lume. Oameni de afaceri, furnizori, ofițeri în uniformă, agenți ai guvernelor care sprijineau în secret sau pe față rebeliunea americană.

Richard se prezentă unui secretar, declinându-și numele și cerând să fie primit în audiență. După ce secretarul îl înscrise într-un registru, Sunderland se așeză pe o canapea, pregătindu-se sufletește pentru o lungă așteptare. Dar, spre plăcuta lui surpriză și spre mirarea celorlalți solicitanți, secretarul îl anunță după câteva minute că doctorul Franklin îl așteaptă.

Emoționat, Richard intră în cabinetul marelui om. Benjamin Franklin îi zâmbi prietenos și îi întinse cu simpatie mâna, de parcă abia ieri s-ar fi despărțit.

— Fii bine venit, Richard! la loc.

În cabinet se mai afla un bărbat, potrivit de statură, în uniformă de ofițer de marină. Chipeș, spătos, dăltuit parcă dintr-un bloc de granit, ofițerul avea un chip aspru, ars de soare, ce contrasta cu eleganța-i vestimentară.

— Căpitane Paul, dă-mi voie să-ți prezint pe Richard Sunderland-Beauclair, nepotul unui vechi prieten. Richard iată pe căpitanul Paul Jones.

Doctorul Franklin măsură cu privirea pe Richard, căruia îi zâmbi iarăși.

— Au trecut câțiva ani de când nu ne-am mai văzut, dragul meu băiat. Ai ajuns un om în toată firea.

Acesta se înclină intimidat.

— Mă bucur că te văd, în sfârșit, printre noi, continuă Franklin. Ei da! Nu renunță oricine la o situație frumoasă pentru a lupta alături de compatrioți.

Observația părea generică. Sunderland simți totuși că se înroșise până în vârful urechilor. Era exclus ca doctorul să nu fi auzit despre prăbușirea lui, care făcuse atâta vâlvă în City.

Stânjenit, Richard îi mulțumi pentru cuvintele generoase, asigurându-l că e gata să-și pună serviciile la dispoziția sa. Era o formulă de politețe. Doctorul o prinse din zbor.

— Prețuiesc gestul tău, Richard. Vei fi folosit la locul potrivit.â

Sunderland simți o ușoară alarmă. Nu se așteptase să fie luat în serios. Nu era în intenția lui să-și piardă independența, înrolându-se în armata americană. Venise la Paris spre a se reface, nu pentru a îmbrăca armura.

Fără să aștepte confirmarea lui Richard, doctorul Franklin adăugă cu același ton grav, dar prietenos:

— Astăzi, dragul meu, America are nevoie de brațul tuturor fiilor ei. Eforturile lor întrunite vor aduce victoria. Și cunoștințele tale financiare ne-ar putea fi de folos.

Sunderland era din ce în ce mai alarmat. Unde voia Franklin să ajungă?

— Căpitanul Paul, care reorganizează în prezent unitățile americane destinate să opereze în sectorul de răsărit al Atlanticului, are nevoie de un trezorier priceput. Sunt încredințat că ai corespunde acestei misiuni. Doctorul se întoarse spre Paul Jones. Căpitane, îți recomand pe Richard Sunderland. I-am urmărit activitatea încă de pe vremea când studia la Oxford. E înzestrat cu multipe calități. Mai are nevoie totuși de îndrumări.

Richard era perplex. Venise să ceară o poveță. Doctorul Franklin, fără să-l consulte, îl dădea în primirea marinarului.

— Căpitanul Paul Jones a dovedit lumii întregi că supremația navală britanică a încetat de a mai fi o axiomă și că pustiirile săvârșite de englezi pe coastele Americii nu mai puteau scăpa nepedepsite, rosti Franklin cu mândrie. După raidul căpitanului Jones pe insula Sfânta Maria, britanicii au înțeles că

războiul purtat pe teritoriul Statelor Unite putea fi extins și în propria lor țară.

Marinarul se înclină.

— Nu merit laudele dumneavoastră, Sir. Mi-am făcut numai datoria.

— Îți apreciez modestia, căpitane Paul. Richard, iată un om în fața căruia merită să-ți scoți pălăria. Alături de el vei avea multe de învățat.

Lui Sunderland nu-i rămânea decât să se declare de acord, chiar dacă mai târziu își va relua libertatea.

— Sunt fericit, Sir, că m-ați socotit vrednic să lucrez sub ordinele căpitanului Paul spuse el.

— Și eu sunt bucuros să am printre subalternii mei pe un tânăr recomandat de doctorul Franklin, zise marinarul.

Richard, îi cântărise vorbele și tonul cu care fuseseră rostite. Își zise că Paul Jones era un om ager la minte, calculat în răspunsuri și pe care nu-l puteai vinde ușor. Era îndoielnic să facă treabă bună împreună.

— Căpitane Paul, i se adresă doctorul, până la data în care îți vei reorganiza statul major, îngăduie-mi să-l folosesc pe Mr. Sunderland în câteva misiuni.

— La ordinele dumneavoastră, Sir.

— Richard, ai putea să te prezinți la lucru săptămâna viitoare?

— Vă stau la dispoziție, Sir.

— Perfect! În acest caz...

Sună clopoțelul. Secretarul apăru în cadrul ușii.

— Will, îți prezint pe Richard Sunderland, noul nostru colaborator. Richard, iată pe William Temple, secretarul și nepotul meu. Sper că veți deveni buni prieteni... Richard, în seara aceasta ești invitatul meu. Ofer un dineu în cinstea ducelui de Lauzun. Vei face cunoștință cu câteva persoane cu care vei avea în

curând de lucru. Acum lăsați-mă să lucrez cu căpitanul Paul. Pe deseară, Richard...

Richard cântări îndelung situația, ajungând la concluzia că ar fi fost o neghiobie să respingă mâna întinsă a doctorului Franklin. Era evident că acesta îi cunoștea poziția echivocă. Dar îl reabilita, fiindcă avea încredere în el. Dacă ar fi refuzat oferta doctorului și-ar fi închis toate porțile. În Anglia nu se mai putea înapoia, cel puțin pentru un timp oarecare. În America i se aplicase de mult pecetea de transfug. Nu i-ar mai fi rămas decât să rătăcească prin Europa, îngroșând numărul aventurierilor, al acelor rătăcitori cavaleri de industrie ce trăiesc de azi pe mâine, alcătuind zațul societății.

Incontestabil, era greu să-și schimbe optica la poruncă, îmbrățișând o cauză pe care până mai ieri o privise, dacă nu cu ostilitate, cel puțin cu indiferență. Dar relațiile pe care și le putea face, lucrând sub ordinele doctorului Franklin, precumpăneau dezavantajul pierderii libertății.

Seara, la orele opt precis, se prezentă la Passy. Parte din invitați sosiseră. Doctorul îi primea cu bonomia lui legendară, găsind pentru fiecare o vorbă de duh care să descrețească frunțile și să deschisă inimile.

Era un dineu numai între bărbați. Cu acest prilej, Richard cunoscu pe ducele de Lauzun, a cărui trecere la Curte și a cărui reputație de *grand seigneur* depășiseră de mult granițele Franței. Mai erau de față contele Philippe de Ségur, un tânăr de douăzeci și patru de ani, care visa numai bătălii și glorie, ducele de La Rochefoucauld — unul dintre secretarii lui Franklin — care traducea textul Constituției Statelor Unite, vicontele de Noailles, vărul marchizului de La Fayette — care se înrolase în armata americană, deschizând drumul miilor de voluntari francezi —

prințul de Nassau-Siegen, un aventurier de sânge regal, care însoțise pe Bougainville în călătoria sa în jurul lumii, Charles de Talleyrand-Périgord, un abate cochet cu alură de *petit maître,* bancherul Beaujon, care în tot timpul dineului se mărgini să bea un pahar cu lapte și, în sfârșit, un francez vorbăreț și spiritual pe nume Caron de Beaumarchais.

Americanii, mai puțini la număr, se remarcau prin îmbrăcămintea lor sobră, care distona cu dantelele, bijuteriile și broderiile de aur ce împodobeau veșmintele de mătase și catifea ale francezilor.

Benjamin Franklin, prezida, încadrat de Arthur Lee și de Ralph Izard, ambasadori *in partibus* în Spania și Toscana, de William Temple și de căpitanii Paul și Pierre Landais.

Richard era plasat în dreapta prințului de Nassau și în stânga lui Will Temple. Prințul era un foarte amuzant conviv. Spiritual, adeseori corosiv, avea un humor sec, britanic. Frumos „ca o fecioară abia ieșită din mânăstire" — pentru a folosi termenul de comparație al celebrei pictorițe Vigée-Lebrun — inspiră din primele clipe simpatie lui Richard. Acesta s-ar fi descurcat cu greu printre atâtea figuri noi dacă în prealabil Will Temple nu l-ar fi pus în curent cu biografia fiecărui invitat în parte. Sediul Misiunii Americane de la Paris ajunsese un viespar de intrigi, datorită invidiei pe care personalitatea doctorului Franklin o isca în sufletele meschinilor săi colegi. Arthur Lee — de pildă — îl ura de moarte pe Franklin, dar, fiindcă nu îndrăznea să-l atace fățiș, aducea învrșunate acuzații lui Silas Deane, unul dintre colaboratorii apropiați ai doctorului, afirmând că făcea afaceri necurate cu *Monsieur* de Beaumarchais. Indirect, critica și pe Franklin, care — pretindea el — dădea dovadă de o condamnabilă indulgență față de aceștia.

Ralph Izard, un revoluționar de modă veche vedea în orice om politic de suprafață un virtual dictator. Izard se socotea desemnat de providență să asigure paza libertăților politice ale țării sale și chiar să joace rolul lui Brutus, dacă împrejurările ar fi cerut-o. Bănuia în egală măsură pe Franklin, a cărui popularitate îl indispunea, cât și pe Lee, în care vedea un parvenit invidios și setos de măriri.

Pentru că Franklin îl prețuia pe Paul Jones, atât Lee cât și Izard îl susțineau pe căpitanul Pierre Landais, un american de origine franceză, rivalul declarat al lui Jones.

Aceiași dihonie domnea și între francezii care, fie dezinteresat, fie în scopuri lucrative, sprijineau lupta poporului american. Nobilimea care se înrola pe întrecute în rândurile armatei americane disprețuia pe burghezii care se mulțumeau să facă afaceri cu furniturile, îmbogățindu-se de pe urma războiului. Enciclopediștii preamăreau revoluția americanilor și îndemnau pe francezi să le urmeze pilda. Ducele de Orléans, vărul regelui, încerca să canalizeze această mișcare de opinii în interesul său personal. Bancherii și furnizorii se războiau între ei pentru a-și atribui cele mai importante comenzi și cele mai mari beneficii.

Richard aflase cu surprindere că *Monsieur* de Beaumarchais, creatorul mult discutatului *Bărbier din Sevilla,* era mai puțin cunoscut la Misiunea Americană pentru calitățile lui de dramaturg decât pentru aceea de abil furnizor. Rivalitatea lui cu bancherii Beaujon și Bouret ajunsese de pomină. Se uita plin de curiozitate la Beaujon, care era atât de bogat, încât în această lume de snobi își permitea luxul să nu aibă nici un rang nobiliar. Totuși, era asaltat cu elogii, complimente și lingușiri de purtătorii celor mai ilustre nume din Franța. Franklin îi acorda o atenție deosebită. Statele Unite aveau nevoie de bani, de foarte mulți bani...

Mai toți convivii participau la conversație. Se vorbea despre operațiile militare din America, despre aportul francezilor în această campanie, despre mult așteptata intrare în război a Franței și a Spaniei. Pe măsură ce sticlele de vin se goleau, discuțiile alunecau pe o pantă mai veselă, mai frivolă. Ducele de Lauzun spicui ultimele cancanuri de la Curte. La Rochefoucauld strecură câteva anecdote din lumea teatrelor. Charles de Talleyrand-Périgord înveseli asistența, citind cu voce tare copia unei scrisori de dragoste adresată de nevârstnicul fiu al regelui Angliei, Lady-ei Mary Hamilton, una dintre domnișoarele de onoare ale surorii lui.

Aproape de miezul nopții, convivii se ridicară de la masă bine dispuși și ușor amețiți de băuturile excelente...

Richard își luă în primire serviciul la Misiunea Americană. La început, postul subaltern ce i se încredințase îi păru incompatabil cu situația pe care și-o făurise la Londra; după ce fusese ani de-a rândul un personaj influent în City, cobora la nivelul unui tânăr cu atribuții modeste și cu un salariu și mai modest. Apartamentul din Rue Royale, în care se mutase după stabilirea sa la Paris, refacerea garderobei, obligațiile mondene, femeile, jocul de cărți îi mistuiseră cea mai mare parte din cele zece mii de guinee cu care venise în Franța. Bătrânul William McFee, după ce-i achitase parte din datorii, obținând termene lungi pentru rest, îi expediase două mii de guinee, ultimii bani salvați din naufragiul blestematei afaceri cu piperul.

Din acest dezastru Richard ieșea ruinat, dar cu fața curată. McFee fusese la înălțime. Datorită lui, Richard putea să țină fruntea sus și să nu se teamă că va fi arătat cu degetul. McFee avea o mare calitate. Nu-și pierdea capul în momentele de criză. Calm, calculat, salvase tot ce putea fi salvat. Richard

nu-şi însuşise încă această măiestrie. În ofensivele bursiere era de neîntrecut. Loviturile sale îndrăzneţe făcuseră epocă în City. Reversul medaliei îl găsise însă nepregătit. Lecţia primită de la Bancroft îl usturase zdravăn. Dar de pe urma ei trăsese învăţăminte de neuitat.

Benjamin Franklin îi pusese la contribuţie cunoştinţele financiare, folosindu-l în câteva misiuni delicate. Multiplele ocupaţii ale doctorului nu-i îngăduiau să rezolve şi chestiunile de ordin financiar, pe care le lăsa pe seama celorlalţi comisari. Printre altele, Richard avea sarcina să-l ţină la curent cu negocierile şi cu tranzacţiile încheiate în numele guvernului american de către Arthur Lee, Ralph Izard şi Silas Deane.

Richard primi şi misiunea de a păstra legătura cu Ministerul francez al Marinei, care întârzia să pună la dispoziţia căpitanului Jones câteva nave de război necesare blocării coastelor Angliei. Povestea era lungă. În baza unei convenţii secrete încheiată între doctorul Franklin şi ministrul afacerilor străine al Franţei, Vergennes, nava americană de război „Ranger", de sub comanda căpitanului Paul Jones, fusese primită la Brest cu toate onorurile datorate pavilionului militar al unui stat beligerant. După o scurtă escală, Paul Jones pornise iarăşi în larg, dezlănţuind aprige şi bruşte atacuri împotriva corăbiilor britanice de comerţ, printre care făcuse ravagii. Nemulţumit cu aceste rezultate, întreprinsese câteva raiduri îndrăzneţe pe coastele Angliei şi Scoţiei. Surprins şi încântat de succesul lui „Ranger", contele de Sartine, ministrul francez al marinei, hotărâse să acordă întăriri căpitanului Jones, punându-i la dispoziţie fregata „Indien", care se construia tocmai pe şantierele olandeze. Birocraţii, formalişti şi invidioşi, ridicaseră obiecţii, susţinând că era contrar uzanţelor să se încredinţeze unui

american comanda unei nave de război franceze, cu echipaj francez și cu un corp ofițeresc alcătuit numai din francezi.

Fiindcă serviciile căpitanului Jones erau totuși necesare, propuseseră a i se da comanda unui vas de patruzeci de tunuri, „Le Duc de Duras", care urma să primească echipaj american. Dar această navă era atât de veche și de prăpădită, încât nu de mult se pusese problema dezarmării și a scoaterii ei definitive din serviciu.

Căpitanul Jones ar fi fost fericit să obțină chiar și comanda acestei corăbii, cu care intenționa să execute noi raiduri pe țărmurile Insulelor Britanice. Din nenorocire, incuria și intrigile făceau treabă bună. Contele de Sartine zăbovea să-și îndeplinească promisiunea, spre exasperarea lui Jones și a doctorului Franklin. Intervențiile lor repetate rămăseseră fără rezultat. Sartine se mulțumea să-i amâne într-una.

Richard făcu nenumărate vizite prin birourile Ministerului Marinei, spre a grăbi soluționarea acestei chestiuni care se complicase fără rost.

Spre a-i da mai multă autoritate în aceste negocieri, Franklin făcuse demersuri pe lângă Congres, solicitând încadrarea oficială a lui Richard în Misiunea Americană de la Paris. Nu primise încă nici un rezultat. Pe căi deturnate aflase că propunerea sa fusese întâmpinată cu ostilitatea de câțiva membri ai Adunării. Obiecțiunile erau în parte justificate. Richard Sunderland, care în primii ani ai războiului preferase să rămână la Londra spre a încheia tot felul de tranzacții dubioase, nu era demn a i se încredința o misiunea în străinătate.

Franklin revenise la atac, încredințat că până la urmă propunerea lui va fi aprobată de Congres. Stăruințele sunt îndeobște răsplătite. Într-o dimineață, un curier se prezentă la locuința lui Richard,

poftindu-l de urgență la Passy. Richard se prezentă de îndată doctorului Franklin, care îl primi în cabinetul său de lucru.

— Băiete dragă, am primit azi din America un mesaj care te privește pe tine și pe Temple.

— Din America, Sir?

Franklin zâmbi.

— Da. Vești bune. Ah, câtă bătaie de cap am avut din pricina ta și a lui Will. Am fost acuzat în plin Congres că țin în preajma mea pe fiul unui prieten devotat al Angliei și pe unul dintre acei care în prima fază a războiului au contribuit la aprovizionarea cu grâu a metropolei.

Richard ridică din umeri.

— Credeți-mă. Sir, niciodată nu m-am gândit să fac servicii poporului britanic. Afacerile mele au avut un caracter pur speculativ. Dacă ar fi să mi se aducă imputări, englezii ar fi mai în măsură să o facă. Tranzacțiile mele la bursa de cereale au adus de mule ori Londra în pragul foametei.

— Cu alte cuvinte, ai fost un fel de cal troian pe care americanii l-au avut, fără știrea lor, în City, rosti doctorul cu ironie fină.

— Nu merg până acolo încât să pretind că am sabotat cu bună știință politica economică a guvernului britanic. Indirect, am dezorganizat adeseori planul de aprovizionare al capitalei.

Franklin, care se plimbase până atunci dintr-un capăt în celălalt al camerei, se opri în fața lui Richard.

— Voi, financiarii de școală nouă, aveți o mentalitate aparte. Faceți abstracție de interesele celor mulți. Numai realizarea planurilor voastre vă preocupă. Vă e indiferent dacă loviți în economia țării care vă găzduiește.

— N-aș putea spune, Sir, că această concluzie ar fi contrară realității. Vă mărturisesc că nu m-am

preocupat niciodată dacă afacerile mele stingheresc politica economică a guvernului.

— Bine cel puțin că ești sincer.

— În orice caz Sir, chiar dacă am făcut rău, nu am făcut-o pentru plăcerea de a face rău.

— Știu. Argument folosit de toți bancherii. Nu e totuși o scuză valabilă... Să revenim la oile noastre.

Scoase dintr-un sertar al biroului un sul de hârtie cu pecetea Statelor Unite. Îl înmână lui Richard.

— Iată brevetul prin care Congresul te confirmă în funcția de trezorier al forțelor navale de sub comanda căpitanului Jones. Te felicit, zise el strângându-i mâna.

Richard primi cu destulă emoție brevetul.

— Trecutul a fost șters cu buretele, spuse Franklin. De azi înainte ești un om nou. Un american care luptă pentru libertatea și independența Statelor Unite.

Lui Richard nu-i plăcu prima frază a doctorului. Era necesar să se aștearnă uitarea asupra activității lui anterioare? Nu avea nimic a-și reproșa. Concepțiile sale despre morală, despre îndatoririle cetățenești, despre ceea ce e bun și ceea ce e rău nu corespundeau cu ale interlocutorului său. Mulțumi totuși lui Franklin, care înclină ușor din cap, reluându-și apoi plimbarea prin cameră.

Privirile doctorului căzură întâmplător asupra unui scrin Louis XV semnat de Pierre Migeon. O mobilă elegantă, suplă, fragilă, marchetată cu lemn de trandafir și de amarant, pe fond satinat. Bronzurile fin cizelate, aplicate în colțuri, accentuau liniile curbe, perfect echilibrate. Spiritul pozitiv al lui Franklin realiza anevoie răbdarea și migala cu care creatorul superbei piese își împlinise opera. Deosebirea dintre scrinul Louis XV și mobilele solide și greoaie din locuința sa din Philadelphia era tot atât de izbitoare ca și contrastul dintre eleganta societate franceză și

brutala lume americană. Prin asociație de idei, îi veni în minte magnificul palat de la Versailles, care era un tipic exemplu al rafinamentului artei franceze.

— Richard, ai fost vreodată la Versailles? întrebă el.

— De două sau trei ori, Sir. Pentru a vorbi cu *Monsieur* de Vergennes.

— Ai vizitat palatul?

— Numai birourile miniștrilor. M-am plimbat însă prin parc.

— Ți-am pregătit o surpriză. Îți voi da ocazia să admiri „Les Grands Appartements". Vei face parte din delegația americană care va fi primită de către rege în audiență oficială.

O expresie de triumf licări în ochii lui Franklin.

— Audiența aceasta, pe care o aștept de atâta vreme, constituie un mare eveniment pentru poporul american. Consfințește intrarea oficială a Statelor Unite în rândul țărilor independente. Regele Ludovic este cel dintâi suveran care ne recunoaște acest drept.

Doctorul trecu în fața ferestrei. Negura care plutise în aer în primele ore ale dimineții se destrămă cu încetul, lăsând razele soarelui să străbată cu putere sporită.

— Se luminează, Richard. Ceața se risipește. Seninul izgonește întunecarea.

Franklin se întoarse spre Sunderland.

— Știi tu ce spunea, nu de mult, doctorul Samuel Johnson despre noi, americanii? Că am fi o adunătură de ocnași, buni numai de spânzurătoare. Iar acum câțiva ani, la Londra, Wedderburn m-a insultat fiindcă îndrăzneam să lupt pentru libertatea patriei mele. Mulțumesc providenței că mi-a hărăzit să pun și eu o piatră la temelia acestui triumf.

— Mi-aș permite o întrebare, Sir. Cum vă explicați interesul și entuziasmul francezilor pentru izbânda cauzei noastre?

— Nimic mai simplu. Poporul acestei țări își caută el însuși drumul spre libertate. Lupta americanilor împotriva tiraniei deschide o eră nouă pentru omenire.

— Nu vă pare totuși ciudat că regele Franței, un monarh absolut, sprijină revoluția noastră? Am auzit că ar fi acordat Congresului un împrumut de șase milioane de livre din caseta sa particulară.

— E adevărat.

— Ce semnificație are acest gest? Generozitate sau calcul politic?

— Și una și alta, replică Franklin, așezându-se la birou. Regele și-a manifestat adeseori simpatia pentru insurgenți. Pe de altă parte, interesele politice ale Franței îi dictau să intervină în ajutorul nostru. Dușmănia seculară dintre crinul francez și leul britanic, intrată în latență după încheierea Războiului de Șapte Ani, nu aștepta decât o scânteie pentru a da naștere la o nouă conflagrație. Consecvenți politicii lor antibritanice, Bourbonii ne-au acordat în secret subsidii importante, de îndată ce și-au dat seama că răscoala noastră nu e un simplu incident, ci un adevărat război de uzură pentru Anglia. Guvernul de la Londra, informat de manevrele Franței, nu aștepta decât să sfărâme rebeliunea americană, spre a se întoarce apoi cu forțe sporite împotriva celor care au sprijinit-o. Bourbonii din Franța și cei din Spania, legați prin pactul de familie, pândeau o ocazie favorabilă pentru a interveni fățiș în ajutorul nostru. Obiectivele lor politice erau simple. Anglia trebuia lovită înainte de a lichida revolta din colonii. Atâta timp cât comunicatele militare vesteau numai succese britanice, Franța și Spania nu cutează să mobilizeze. Mitul invincibilității Angliei le ținea în frâu. Spre surprinderea lumii întregi, acel mit a fost spulberat de un pumn de oameni insuficient pregătiți din punct de vedere militar, dar oțeliți de o încrederea fanatică în dreptatea cauzei lor.

Richard urmărea cu atenție explicațiile limpezi ale lui Franklin, care-i lămurea în puține cuvinte dedesubturile politice ale războiului.

— Împrejurările care au dus la precizarea poziției Franței sunt nu numai interesante, dar și comice. După cum știi și tu, la 16 octombrie generalul Bourgoyne s-a predat cu toate trupele sale rebelilor, după o serie de înfrângeri care îi înjumătățiseră armata. Vestea acestui miraculos succes a întârziat să ajungă în Europa. În ziua în care Bourgoyne pleca steagul în fața generalului Gates, primul ministru al Spaniei, Florida Blanca scria descurajat lui Vergennes: „Trebuie să facem tot ce ne stă în putință spre a nu indispune Marea Britanie". La aceeași dată, Vergennes declara într-un consiliu de miniștri întrunit la Versailles: „Anglia se socotește azi stăpâna lumii. Și pe drept cuvânt. Mă tem să nu ne oblige a-i declara pe americani în afara legii". Glootz, ambasadorul Prusiei la Paris, scria suveranului său că Franța și-a pierdut definitiv rangul de mare putere și că Marea Britanie va conduce pe viitor destinele lumii. Tocmai când demoralizarea era mai adâncă, a ajuns în Europa știrea capitulării generalului Bourgoyne. Rezultatul a întrecut așteptările. La Versailles, comunicatul oficial a fost primit la 4 decembrie. La 5 decembrie, Vergennes a întocmit un raport prin care propunea regelui recunoașterea Statelor Unite și încheierea unui tratat de alianță. În ziua următoare, regele Ludovic a pus pe acest raport rezoluția: „Se aprobă". Îți dai seama, Richard, ce înseamnă această dezlegare pentru țara noastră? Trăim cel mai înălțător moment din istoria Statelor Unite. Tratatul de alianță va fi semnat zilele acestea. Stormont, ambasadorul Angliei, e cuprins de panică. La Londra, guvernul dă semne de nervozitate. Amenințarea intervenției militare a Franței îi pune în

mare încurcătură. Da, da, băiatule! Suntem mai aproape de victorie ca niciodată.

Franklin era transfigurat. Chipul lui reflecta extazul. După un timp își plecă fruntea. Era obosit. În noaptea din ajun lucrase până în zori. Nu dormise decât două ore. Și mai avea de primit audiențe, de întocmit rapoarte, de purtat discuții cu oamenii politici ai Franței. O zi încărcată ca atâtea altele.

— Richard, rosti el în șoaptă, ca și când abia atunci și-ar fi adus aminte că trebuie să-și menajeze puterile, de care avea încă atâta nevoie, să te pregătești pentru audiența de la Versailles. Și acum, pleacă. Trebuie să stau de vorbă și cu alți oameni.

Richard se înclină adânc, apoi ieși fără zgomot din această încăpere, sfințită parcă de prezența lui Franklin...

Sosi și ziua mult așteptatei audiențe.

Somptuosul cortegiu, pe care protocolul Curții îl punea la dispoziția ambasadorilor străini, străbătu cu toată pompa străzile Parisului, purtând spre Versailles delegația Statelor Unite.

Richard se afla în aceeași trăsură cu William Temple. Amândoi arborau veștminte de mare gală, ca și ceilalți membri ai Misiunii Americane. Numai Benjamin Franklin era îmbrăcat simplu ca un quaker. Nu purta perucă și nici sabie. Costumul său de catifea brună, părul lăsat liber pe spate, pălăria albă de castor, ținută sub braț, ochelarii de pe nas, îl singularizau în această lume a banalizată de o strălucire care ajunsese să nu mai facă nici o impresie.

La Versailles, delegația fu primită cu toate onorurile. Două companii din regimentul de gardă prezentară armele. Ministrul afacerilor străine ieși în întâmpinarea delegației.

Ambasada străbătu apoi marile saloane de paradă, care alcătuiau ceea ce se numește „Les Grands Appartements". Richard rămase impresionat de splendoarea interioarelor, de uniformele militare, de costumele de ceremonie ale curtenilor, de toaletele de mare gală stropite de roua mărgăritarelor, de chipurile zâmbitoare ale femeilor, răsărite fugitiv pe după evantaie mânuite cu languroasă eleganță, de efluviile de parfumuri tari, de murmurul de glasuri șoptite, de ploconelile ceremonioase și de gesturile rotunde de balet perfect stilizat.

Decorul unic în lume al Galeriei Oglinzilor îl copleși. Puzderie de lustre și girandole de cristal revărsau cascadă de lumină, punând în valoare veșmintele de catifea și de brocart, decorațiile incrustate cu pietre prețioase, statuile de argint masiv, portocalii aliniați în mari vase de porțelan, perdelele de damasc alb, broșate cu aur și brodate cu cifrul regelui, mobilierul de argint cizelat, covoarele de *savonnerie* cu tonuri delicate trandafirii.

La capătul galeriei, regele trona pe o estradă acoperită cu un imens covor ornat cu armele Franței. Monarhul purta un costum de catifea verde, acoperit cu broderii și smaralde. Regina, principii de sânge și înalții demnitari ai Curții îl încadrau, creându-i un impunător fundal.

Când ajunse în apropierea suveranului, Richard încercă o mare deziluzie. Obez, ușor încovoiat, cu ochi de miop ce priveau în vag, cu nasul acvilin înecat aproape în grăsimea obrajilor congestionați, cu fruntea teșită și gâtul masiv, scurt, strâns în cravata de dantelă, regele Ludovic avea înfățișarea unui burghez de rând, îmbuibat, apatic, obtuz și lipsit de personalitate.

Regina, în schimb, întrupa perfecțiunea, idealul feminin al secolului al XVIII-lea. Cochetă, elegantă, mlădioasă, proaspătă ca o briză primăvăratică, avea

ochii albaștri, emotivi, plini de expresie, tenul de o albeață strălucitoare, bărbia sublim modelată, decolteul ispititor.

Pe Richard îl impresionă neplăcut glasul răgușit, gângav, al regelui, care vorbea unison, ca și când ar fi fost rostit o lecție învățată pe dinafară:

— *Messieurs,* vă rog să asigurați Congresul Statelor Unite de toată solicitudinea mea. Sunt încredințat că relațiile de prietenie dintre țările noastre vor fi rodnice și vor deschide o eră nouă pentru omenire.

Doctorul Franklin răspunse cu simplitate:

— Maiestatea Voastră poate să se bizuie pe recunoștința Congresului. Poporul Statelor Unite își va respecta cu strictețe angajamentele luate față de Franța...

Ovațiile curtenilor răsunară sub bolta Galeriei Oglinzilor. Era un moment impresionant, pe care Richard nu avea să-l uite niciodată...

Războiul de Independență intra în faza lui finală.

Căpitanul Paul Jones încercă cea mai vie bucurie când primi din partea Ministerului Marinei invitația de a se prezenta de urgență în portul Lorient, spre a lua în primire nava „Duc de Duras". Visul lui își găsea în sfârșit împlinirea. Înainte de a părăsi Parisul, ceru lui Franklin îngăduința de a schimba numele vasului „Duc de Duras" în „Bonhomme Richard". Jones se inspirase după titlul unei lucrări filozofice a doctorului, *Les Maximes du Bonhomme Richard,* care cunoștea în acea epocă un mare succes de librărie. Însoțit de Sunderland, plecă apoi în mare grabă spre Lorient.

Îndată ce ajunseră la Lorient, se îndreptară spre docuri. Căpitanul era curios să-și vadă corabia. Prima impresie îl dezamăgi. „Duc de Duras" era într-o stare jalnică. Vasul fusese folosit peste cincizeci de

ani de serviciul Companiei Indiilor, după care proprietarii îl trecuseră la reformă. Cu o navă pe jumătate putredă, Jones trebuia să se avânte în luptă împotriva forțelor navale britanice, care până atunci nu cunoscuseră înfrângerea. Cu neobosită energie porni să schimbe străvechiul vas de comerț într-o navă de război. Reparațiile necesitau timp și bani. Fiindcă tunurile comandate de Richard la fabrica de armament din Angoûlème întârziau să fie livrate, Jones, care fusese înălțat între timp la gradul de comandor, fu nevoit să-și înarmeze corabia cu tunuri vechi, provenite din arsenalul Lorient. Ofițerii însărcinați cu recrutarea echipajului întâmpinau mari dificultăți. Întrucât nava urma să treacă sub pavilion american, nu era îngăduit a se înscrie pe roluri marinari de naționalitate franceză. Jones, care n-avea de unde să-și completeze echipajul numai cu americani, fu nevoit să angajeze tot felul de supuși străini: portughezi, spanioli, flamanzi, germani, algerieni, levantini și chiar englezi prizonieri de război care preferară a servi pe o navă militară americană decât să mucezească în închisorile franceze.

Către începutul verii, escadra luă în sfârșit ființă. În afară de „Bonhomme Richard", înarmat cu patruzeci de tunuri, aceasta mai cuprindea fregata „Alliance", cu treizeci și șase de tunuri, comandată de căpitanul Pierre Landais, rivalul lui Jones, fregata „Pallas", cu treizeci și două de tunuri, comandată de căpitanul Denis Cottineau, cuterul „Cerf", cu optsprezece tunuri, comandat de căpitanul Joseph Vorage și bricul „Vengeance", cu douăsprezece tunuri, comandat de căpitanul Philippe Ricot.

La 11 iunie 1779 sosi un ordin al Ministerului de Război, care încredința comandorului misiunea de a escorta un convoi de vase de comerț încărcate cu muniții și mărfuri de la Lorient la Bordeaux, iar la

înapoiere să atace crucișătoarele britanice pe care le va surprinde în golful Biscaya.

Jones era consternat. În loc de o debarcare pe coastele Angliei, a cărei reușită l-ar fi acoperit de glorie, i se încredința rolul de paznic al unor vase comerciale. Trist schimb. Totuși, era mai bine decât nimic. După ce lăsă convoiul la Bordeaux, escadra patrulă apele golfului Biscaya, fără a intra în contact cu forțele navale britanice. Navele inamice întîlnite în drum se îndepărtau în grabă, evitând lupta.

Richard avea impresia că se află într-o croazieră de plăcere. Nimic nu tulbura liniștea acestei călătorii în *zigzag*, de-a lungul coastelor sud-vestice ale Franței. Timpul se făcuse iarăși prielnic. După ce termina de operat în registrele sale, Richard ieșea pe punte și lenevea la soare, lăsând gîndurile să-i vagabondeze.

Către începutul lui august, Paul Jones primi în sfârșit o misiune după placul său: dezorganizarea comerțului maritim al marii Britanii prin atacarea convoaielor care plecau sau intrau în porturile engleze, precum și bombardarea câtorva orașe de coastă ale Angliei. Acțiune militară importantă, care cerea abilitate și mai ales îndrăzneală. Părea aproape o nebunie a se încerca blocarea țărmurilor Marii Britanii cu o escadră alcătuită din câteva vase vechi la care se adăuga o singură fregată modernă. Dar comandorul Paul Jones avea încredere în steaua lui

În zorii zilei de 14 august, escadra sa părăsi portul Lorient, îndreptându-se spre Anglia. Statul Major al comandantului fusese întărit cu câțiva ofițeri americani experimentați, evadați dintr-un lagăr britanic de prizonieri. Detașamentul francez era comandat de colonelul de Chamillard, și de un grup de ofițeri entuziaști, care visau numai bătălii și lovituri de spadă. Pe cât de bine închegat era corpul ofițeresc al lui „Bonhomme Richard", pe atât de

eteroclit era echipajul. Pe cele trei punți ale vasului, ca pe un plutitor turn al lui Babel, se auzeau tot felul de graiuri: malaeza, engleza franceza, greaca, italiana, turca, daneza, araba, portugheza, în dialecte, unele mai bizare decât altele. Pe toți acești oameni, culeși de pretutindeni, Paul Jones îi supusese unei pregătiri militare intensive. În fiecare zi, de la linia de plutire și până în vârful catargului cel mare și de la provă până la pupă se auzeau ordine, înjurături, zgomot de arme mânuite cu strașnică iuțeală, ropot de pași alergători, întovărășite toate de țipetele ascuțite ale pescărușilor care însoțeau escadra.

Încă din primele zile, escadra captură optsprezece corăbii de comerț, care fură expediate în Franța. Recolta era totuși slabă față de așteptările comandorului. Jones se gândea cu amărăciune că la sfârșitul lui septembrie trebuia să acosteze în portul olandez Texel, punctul final al expediției.

Pe bord, atmosfera era încărcată. Ofițerii erau nemulțumiți, fiindcă periplul se termina fără rezultate spectaculoase. Prizonierii englezi erau plini de nelinște. Detașamentul francez, care vegeta pe bord în condiții de cazare lamentabile, manifersta o nervozitate crescândă, comunicând-o și ofițerilor. Marinarii, care alcătuiau un adevărat mozaic de naționalități, erau iritați fiindcă nu participau la beneficiile expediției, așa cum s-ar fi întâmplat dacă s-ar fi angajat pe un vas corsar.

O întâlnire cu peripeții avea să-i scoată pe toți din starea de încordată expectativă.

Ziua de 23 septembrie începu ca oricare alta. Rutina monotonă a vieții de bord părea că nu va fi tulburată. Deasupra lui „Bonhomme Richard" se roteau zglobiu pescărușii. Vasul se legăna ușor, predispunând la somn și reverie. Aproape de ora prânzului, escadra depăși capul Flamborough, un

promonotoriu care se avânta îndrăzneț în Marea Nordului, între Scarborough și Great Grimsby.

Spre seară, marinarul de veghe semnală pânze numeroase la orizont. Îndată ce primi vestea, comandorul ieși pe dunetă. Cu telescopul la ochi, număra siluetele albe care se profilau în zare.

— *Gentlemen,* se întoarse el spre ofițerii care-l însoțeau, norocul ne surâde. Flota comercială a Mării Baltice ne pică în palmă.

Paul Jones aspiră adânc aerul sărat al mării.

— De luni de zile aștept momentul acesta. Priviți! Peste patruzeci de nave încărcate cu mărfuri. Cea mai formidabilă pradă de război.

Înflăcărarea lui molipsise și pe ceilalți ofițeri. Exaltarea le dădea tuturor aripi.

— Mr. Dale, se adresă el primului locotenent, semnalează flotei: „Urmărire generală".

Pavilioanele de semnalizare ale vasului amiral se înălțară pe catarg. În câteva minute, întreaga velatură fu desfășurată. Navele se avântară ca niște lupi asupra unei turme de oi.

În convoiul inamic se dăduse alarma. Corăbiile se îndreptau cu iuțeală spre țărm, căutând protecția bateriilor de coastă. Richard opera în registrele sale, când ropotul tobelor care dădeau semnalul de luptă îl făcu să-și întrerupă lucrul. Își strânse repede scriptele, le băgă în lada lor ghintuită, apoi ieși pe punte.

Bătaia tobelor întovărășea pregătirile febrile. Zoriți de ordinele ofițerilor, marinarii alergau la posturi; puntea era stropită cu apă și presărată cu nisip, spre a nu fi alunecoasă; sabordurile erau descoperite, tunurile puse în baterie; se împărțeau arme și muniții echipajului, în previziunea unei lupte corp la corp; echipele de pompieri treceau la pompe; la infirmerie, chirurgul improviza din câteva lăzi o masă de operație; bucătarul, cu ajutoarele sale, pregătea sacii

în care aveau să fie băgați morții, înainte de a fi aruncați în mare.

Richard simțea un ciudat gol în stomac. Perspectiva luptei îl umplea de emoții. Nu se temea atât de moarte, cât de vreo infirmitate. În timpul acțiunii, misiunea lui era să stea în permanență la dispoziția comandantului.

Se apropia înserarea. Paul Jones avea de gând să angajeze lupta chiar în timp de noapte, dacă va fi nevoie. Vântul ușor umfla totuși pânzele lui „Bonhomme Richard", care se apropia cu viteză de inamic.

Două vase de război britanice escortau convoiul. O fregată de aproximativ patruzeci de tunuri și o navă mijlocie. Comandantul exulta. Puterea de foc a flotei lui era net superioară. Dispunea de patru vase, față de cele două britanice. Proporția de forțe îi era favorabilă. „Bonhomme Richard" și „Alliance" vor încadra fregata, iar „Pallas" și „Vengeance" vor ataca celălalt vâs englezesc.

Soarele apusese într-o apoteoză purpurie. Întunericul începea să se lase. Stelele luminau ușor marea. Pe puntea de comandă, Paul Jones se freca neîncrezător la ochi. „Alliance" părăsise ruta urmată de „Bonhomme Richard" și se îndepărta spre sud-est în ciuda semnalelor de pe vasul amiral.

Comandantul înjură printre dinți. Lașul Landais evita lupta, preferând să urmărească de departe mersul acțiunii. Lui Jones nu-i mai rămâneau la dispoziție decât fregata „Pallas" și bricul „Vengeance", pe care trebuia să le lase a face față celui de-al doilea vas britanic.

„Bonhomme Richard" spărgea valurile întunecate, avântându-se cu iuțeală spre fregata inamică, ale cărei saborduri luminate permiteau să se vadă tunurile pregătite de tragere.

Geana de aur a lunii apăruse la orizont. O lună plină, rotundă ca o tipsie, care arunca peste învelișul mării o cale luminoasă.

Fregata britanică se afla acum la aproximativ o sută de metri de nava „Amiral". Examinând-o de aproape, Paul Jones își dădu seama că își subestimase adversarul. Vasul inamic era mai modern și mai puternic decât „Bonhomme Richard". Raportul de forțe se răsturnase în favoarea englezilor. Zarurile erau însă aruncate. Comandantul n-ar fi conceput să dea înapoi.

— Ce navă e aceasta? se auzi un glas autoritar de pe corabia britanică.

Paul Jones se bucură. Englezii nu știau încă dacă aveau de-a face cu un bastiment dușman. Pentru a câștiga timp, răspunse prin portvoce.

— Nava Maiestății Sale, „Princess Elisabeth". Dar nava dumneavoastră?

— Nava Maiestății Sale, „Serapis". Căpitan Richard Pearson, sosi fără întârziere răspunsul. Încotro mergeți?

— Apropiați-vă! strigă Paul Jones, folosind același șiretic. Nu vă aud!

De data aceasta, căpitanul Pearson nu se mai lăsă înșelat.

Încă de la început avusese bănuieli. După câte știe el, „Princess Elisabeth" n-avea ce căuta în această parte a Mării Nordului.

— Răspundeți imediat ori trag! porunci Pearson.

De pe „Bonhomme Richard" se puteau vedea comandanții britanici de tunuri aprinzându-și fitilele.

Nu mai era nici un moment de pierdut.

— Foc, Mr. Dale! ordonă Paul Jones.

Simultan, tunurile de pe „Bonhomme Richard" traseră o salvă în plin, în vreme ce culorile americane erau ridicate la pupă.

Tunurile britanice răspunseră aproape în aceeași clipă, țintind bateriile de pe „Bonhomme Richard". Zgomotul era asurzitor. S-ar fi zis că se dezlănțuiseră tunetele cerului. O explozie formidabilă într-una din bateriile de jos făcu să țâșnească o trombă de fum roșiatic. Se auziră distinct răcnete de durere.

— Mr. Sunderland, strigă comandantul, aleargă jos și vezi ce s-a întâmplat. Dacă a explodat unul dintre tunurile vechi, de optsprezece, întreaga baterie să înceteze focul. Servanții să se urce pe punte. Îi vom folosi la abordaj.

Electrizat de primejdie și de ordinul comandantului, Richard se avântă pe tambuchiu în jos, prin valurile de fum negru care răbufneau spre ieșire. În bateria de jos îl întîmpină un spectacol oribil: două tunuri mari de calibru 18 explodaseră pulverizând servanții. Spărturi de metal și țăpligi de lemn răniseră și pe artileriștii de la alte tunuri. Când puse piciorul pe pardoseala de scânduri, Richard alunecă într-o baltă de sânge. Aspirantul Gilbert Watt, sprijinit de balustrada scării, vărsa o spumă roșie, vâscoasă. Capul unui artilerist era secționat de corpul care se mai zvârcoli convulsiv, încremenind apoi pe veci.

Servanții de la celelalte tunuri nu mai îndrăzneau să tragă.

— Încetați focul, Mayrant, zbieră Richard comandantului bateriei. Tunurile de optsprezece nu mai trag! Ordinul comandantului! Închideți sabordurile! Oamenii valizi să urce pe punte!

Richard trebui să repete porunca, fiindcă salvele bateriei de sus și ale tunurilor britanice trăsneau aproape fără încetare, acoperindu-i glasul.

— Am înțeles, Mr. Sunderland, răspunse Mayrant, pe care îl înnegrise pulberea. Încetați focul! urlă el, încercând să acopere zgomotul detunăturilor.

Închideți sabordurile, căraţi răniţii la infirmerie! Ceilalţi pe punte!

Porunca era greu de executat. Puterea exploziei smulsese din ţâţâni obloanele câtorva saborduri, aruncându-le în mare. Dulgherul şi ajutoarele sale acoperiră cu scânduri de stejar deschizăturile căscate în pântecele navei.

Oricât era Richard de novice îşi putea da seama că scoaterea din luptă a bateriei de 18 reducea la jumătate puterea de foc a lui „Bonhomme Richard", care rămânea net inferior faţă de „Serapis".

Făcându-şi anevoie loc printre răniţi şi printre infirmieri, se repezi pe scări în sus spre a raporta comandantului rezultatele misiunii. Când ajunse pe punte, i se făcu părul măciucă. Străfulgerările tunurilor care trăgeau în rafale, scânteierile flintelor şi pistoalelor care răpăiau grindină, luminau noaptea ca un fantastic joc de artificii. Mirosea a pulbere, a fum, a sânge şi sudoare. Marinarii americani, căţăraţi pe sarturi, şi soldaţii francezi trăgeau de voie, ochind tunarii şi puşcaşii de pe „Serapis", care cădeau ca nişte păpuşi dezarticulate. Ploaia de ghiulele englezeşti continua să izbească în plin flancurile străvechii corăbii americane, care se cutremura la fiecare impact.

Puntea, duneta erau măturate de focul inamic, care făcea ravagiii. Aşchii de lemn zburau prin aer, înfigându-se în carnea marinarilor, care înjurau cumplit. Puntea era acoperită cu morţi, răsturnaţi în cele mai bizare poziţii. Ochii sticloşi ai unuia fixau cerul învăpăiat. Altul încremenise cu pistolul încă fumegând, încleştat în mâna crispată. Capul unui artilerist era despicat în două, ca un pepene. Un braţ stătea atârnat ca prin minune de un sart. Picături de sânge se scurgeau din cartilagiile sfâşiate, din carnea zdrobită. Un elev de marină rămăsese încolăcit lângă parapet. S-ar fi zis că doarme, dacă nu i s-ar fi văzut

gaura roşie din frunte. Un rănit se zbătea în spasmele agoniei.

Richard simţi o slăbiciune ciudată. Îi venea să verse. Se rezemă câteva clipe de peretele tambuchiului, apoi, cu ó sforţare, porni iarăşi la drum. Străbătu puntea în câteva salturi şi se căţără pe dunetă. Raportă comandantului situaţia din bateria de jos şi măsuriler luate.

— Foarte bine, Mr. Sunederland. Pierderi mari?

— Aproximativ treizeci de morţi şi răniţi, Sir. Răniţii sunt transportaţi la infirmerie.

— Mr. Sunderland, vom aborda nava inamică. Preia comanda detaşamentului doi de abordaj în locul locotenentului McCarthy, căzut la datorie. Ţine legătura cu colonelul Chamillard, care te va sprijini la atac.

Comandantul încerca o soluţie disperată: abordajul. Vechea tactică a piraţilor. Continuarea duelului de artilerie ar fi fost fatală lui „Bonhomme Richard", a cărui putere de foc scădea necontenit. Superioritatea artileriei britanice era categorică.

Deslusind intenţiile comandantului Jones, după manevrele vasului amiral, căpitanul Pearson căuta să păstreze o distanţă constantă între „Serapis" şi „Bonhomme Richard". Prevedea cu precizie matematică reducerea la tăcere a navei duşmane, pe care o va avea în curând la discreţie.

Pe „Bonhomme Richard" situaţia era disperată. Tunurile lovite pe rând de salvele britanice încetau să mai tragă. Bateria dintre punţi, comandată de locotenentul Mayhew îşi curmă focul. Aceeaşi soartă o avu şi unitatea de sub comanda aspirantului Reuben Chase. Lovit sub linia de plutire, vasul amiral începea să se scufunde. Pompele puse în funcţiune nu mai pridideau să scoată apa, care năvălea cu furie.

Calm, Paul Jones aştepta momentul prielnic. Pentru el, abordajul devenise o idee fixă.

Pe țărm, mii de oameni urmăreau cu emoție duelul dintre „Serapis" și „Bonhomme Richard". Ceva mai în larg, „Pallas" și „Vengeance" încolțiseră pe „Countess of Scarborough", cea de-a doua navă de război britanică. Vasele comerciale din convoi se risipiseră ca potârnichile.

„Alliance" continua să stea deoparte. Nimeni n-ar fi putut spune ce se petrecea în mintea căpitanului Landais, care asista impasibil la luptă, fără să intervină în ajutorul camarazilor săi de arme.

Încrezător în zdrobitoarea sa superioritate, căpitanul Pearson își schimbă tactica. Dornic să-și lichideze mai repede adversarul, se apropie de „Bonhomme Richard". Voia să-l lovească sub linia de plutire, spre a-i grăbi scufundarea.

Acesta era momentul pe care-l aștepta Paul Jones.

— Aruncați harpoanele de fier!

Cârligele harpoanelor mușcară balustradele lui „Serapis". „Bonhomme Richard" se cramponă de nava vrăjmașă ca o caracatiță de prada sa.

— La abordaj!

Goi până la brâu, legați la cap cu basmale viu colorate, cu cuțitele în dinți, în mâini cu pistoale, săbii și topoare, oamenii de pe „Bonhomme Richard" se avântară ca un nor de lăcuste asupra punții lui „Serapis". Săreau peste parapete, peste cordaje, peste mormanele de cadavre, repezindu-se cu strigăte guturale asupra englezilor, care se apărau cu furie. Loviți de gloanțele pușcașilor britanici, mulți atacanți se prăvăliră fulgerați de moarte. Câțiva căzură în spațiul dintre cele două vase, fiind striviți ca mușteie. Combatanții luptau corp la corp, cu cuțitele, cu dinții.

Cuprins de o cumplită furie, Richard își rotea sabia deasupra capului, trăsnind în dreapta și în stânga, icnind la fiecare lovitură și răcnind ca scos

din minți. Alături de el, colonelul de Chamillard căzu străpuns de un glonte care-i sfârâmă șira spinării. Locotenentul colonel Weibert preluă de îndată comanda detașamentului francez.

Pușcașii de pe „Serapis" trăgeau cu înverșunare, făcând goluri în rândurile atacanților. Artileriștii britanici continuau să verse fier și foc asupra carcasei lui „Bonhomme Richard", care se scufunda metru cu metru.

Deodată, un nou dușman îi încolți deopotrivă și pe englezi și pe americani. Vela trincă de pe „Serapis" luă foc de la o grenadă de mână, care incendiase un morman de cordaje de pe punte. De la vela trincă flăcările se întinseră la gabierul mic, la contragabierul mic apoi, duse de vânt, săriră la flocul mic și la flocul mare. În câteva minute, întreaga velatură a navei britanice deveni o pădure de flăcări. Incendiul se transmise și la pânzele lui „Bonhomme Richard". Echipajele celor două nave puseră pompele în funcțiune. Fumul gros, cu miros de gudron, înăbușea pe luptători. Duelul de artilerie și de muschete se încetini. Eforturile erau îndreptate acum spre stingerea focului.

Cuprins de panică, prăjit de o răbufnire a focului, un maltez zbieră:

— Ardem, ne scufundăm! Suntem pierduți!

Un tânăr artilerist din bateria lui Mayrant-răcni, aruncând armele:

— Să ne predăm! Ardem ca șoarecii! Nu vreau să mor! Nu vreau! Nu vreau!

Cuprins de nebunie, se repezi să coboare steagul american. Un glonte de pistol îl nimeri în cap. Se răsuci pe călcâie, ca și când ar fi făcut o piruetă, apoi căzu cu fața în jos. Comandorul Jones, cu pistolul încă fumegând, se întoarse spre oamenii adunați pe punte.

— Cel care va îndrăzni să pomenească de predare, va avea aceeași soartă. Trădătorii vor fi împușcați pe loc. Pentru ei nu există milă.

Ochii îi erau atât de scânteietori, încât păreau să oglindească incendiul care mistuia navele.

Episodul acesta nu scăpase căpitanului Pearson, care strigă de pe puntea lui „Serapis";

— Predați-vă cât mai e timp! Vă scufundați!

Sperase că intervenția sa va provoca o răscoală a marinarilor americani. Situația lor era foarte grea. Deși navele erau strâns înlănțuite, tunurile britanice continuau să tragă, scormonind măruntaiele lui „Bonhomme Richard". Detașamentele care abordaseră pe „Serapis" fuseseră prinse în focul puștașilor englezi, care le măcinau cu furie.

Îndemnul lui Pearson nu rămase fără răspuns. De pe duneta vasului amiral se auzi glasul limpede al lui Paul Jones:

— Nici nu ne gândim să ne predăm. Lupta abia a început!

Ultimul cuvânt al comandantului fu acoperit de răpăiala împușcăturilor, care revărsau grindină de gloanțe.

Deodată, la pupa celor două vase apăru silueta unei corăbii negre, pe care incendiul o învăluia într-o lumină roșiatică.

— „Alliance" a sosit în ajutorul nostru, Sir! strigă primul-locotenent.

— Era și timpul, răspunse comandantul. Aprinde luminile de recunoaștere.

Spre consternarea lor, „Alliance" potopi cu ploaie de gloanțe și pe englezi și pe americani, fără deosebire.

— A înnebunit căpitanul Landais! zbieră Dale, înjurând furios.

„Alliance" pieri ca o nălucă în noapte ca, după un interval scurt de timp, să revină, mitraliind atât pe

oamenii de pe „Serapis", cât şi pe cei de pe „Bonhomme Richard". Trădarea căpitanului Landais era manifestă.

Pe cele două vase încleştate într-o supremă trântă se dezlănţuise infernul. Combatanţii se măcelăreau între ei, apărându-se totodată de asaltul apei şi focului, care îi ameninţa pe toţi în egală măsură. Pălălaia înroşise văzduhul şi marea. Un linţoliu de purpură învăluia cele două bastimente, care se scufundau cu încetul.

„Alliance" dispăru iarăşi.

Locotenent-colonelul Weibert propuse comandantului să înceteze lupta.

— Ofiţerii şi soldaţii francezi au luptat până la unul. Mai toţi sunt morţi sau răniţi. Oamenii dumneavoastră sunt la capătul puterilor. Cred că orice rezistenţă e inutilă.

— Vă înşelaţi, *Monsieur*, replică Jones cu dârzenie. Victoria va fi a aceluia care va rezista mai mult.

În aceeaşi clipă un vuiet de urale se ridică din pieptul marinarilor de pe „Bonhomme Richard". Pavilionul britanic era coborât.

Comandantul Paul Jones reuşise să înfrângă una dintre cele mai puternice nave militare ale asupritorilor ţării sale.

Cu ceremonialul de rigoare, căpitanul Pearson remise sabia sa lui Jones.

— Regret că sunt silit s-o predau unui pirat care ar trebui să poarte ştreangul, rosti el fierbând de mânie.

— Vă închipuiţi atunci, Sir, cât e de bucuros piratul care a izbutit să smulgă victoria din mâna unui ofiţer de valoarea dumneavoastră, răspunse curtenitor Paul Jones...

Lupta se terminase. În ciuda strădaniilor comandantului, „Bonhomme Richard" nu mai putu fi

salvat. Întreg echipajul acestuia trecu pe bordul lui „Serapis", la pupa căruia flutura pavilionul american. Străvechea carcasă a eroicului „Bonhomme Richard" se scufundă în adâncuri, purtând în sânul ei cadavrele luptătorilor care căzuseră pentru libertatea Statelor Unite...

Escadra comandantului Jones își făcu o intrare triumfală în portul olandez Textel, punctul final al expediției. În urma raportului scris al lui Jones asupra desfășurării bătăliei, doctorul Franklin ridică imediat comanda căpitanului Landais, ordonând trimiterea sa în fața Curții Marțiale.

În octombrie, Paul Jones se înapoie la Paris. Regele îl primi în audiență, decorându-l cu ordinul „Meritul Militar" și oferindu-i o sabie de onoare. Totodată îl ridică la rangul de cavaler.

Și Richard obținu crucea „Meritul Militar" și un brevet semnat de rege care îi confirma titlul de marchiz de Beauclair. Laolaltă cu el primiră „Meritul Militar" încă alți patrusprezece ofițeri și aspiranți de pe „Bonhomme Richard".

O primire foarte frumoasă îi făcu Temple. Luându-l de umeri, îl privi cu bărbăție în ochi.

— Doctorul Franklin a aprobat desemnarea ta în funcția de interpret-șef pe lângă corpul expediționar francez care va fi trimis în America. Totodată, a cerut Congresului să-ți acorde brevetul de căpitan.

Richard roși de plăcere. Era ciudat. Viața militară începuse să-l captiveze. Ambianța războinică, bătălia la care luase parte, decorația primită, prețuirea pe care francezii o acordau uniformei ostășești, admirația femeilor pentru prestanța sa marțială îi schimbaseră concepțiile față de cariera armelor. Gradul de căpitan îl va face să nu se simtă în poziție de inferioritate față de nobilii francezi care dețineau grade în armată. Căpitani erau și contele de Ségur și ducele de Castries și prințul de Broglie și contele de

Charlus. Era firesc ca și marchizul de Beauclair să fie ofițer. În definitiv, ar putea să urce și alte trepte. Locotenent-colonel, colonel, locotenent-general... Da, da. Locotenent-general! Un grad potrivit pentru un Beauclair!

— Brevetul trebuie să sosească dintr-o zi într-alta, spuse Temple. Congresul nu-l va refuza pe Franklin. Faptele tale de arme sunt cele mai bune recomandații.

Pronosticul lui Temple se împlini. În ianuarie, brevetul sosi de la Philadelphia. Când Richard îmbrăcă uniforma de căpitan, Franklin îl felicită:

— În sfârșit, o dată a fost și Congresul expeditiv. Bine că brevetul nu l-a costat decât câteva semnături. Dacă ar fi fost vorba de bani, s-ar fi schimbat lucrurile.

Nu era pentru prima oară că Franklin aducea critici Congresului. Poziția lui era însă atât de puternică, încât își putea permite acest lux.

— Brevetul l-ai primit repede. Cu leafa va merge mai greu, continuă el râzând. Domnii din Congres se tocmesc ca la tarabă când e vorba de cheltuielile militare. În vreme ce poporul american sângerează în acest război îngrozitor, *Congresmen*-ii reduc bugetul armatei. 24 000 000 în 1777 și în 1778, 10 000 000 în 1779, 3 000 000 în 1780. Nu m-ar mira ca la anul să reducă creditele militare la 1 000 000. Congresul trebuie epurat de elementele suspecte...

La 26 martie Richard, care își luase atribuțiile în primire, sosi la Brest, însoțind pe contele de Rochambeau, comandantul *en chef* al corpului expediționar. Șapte vase de linie și două fregate aveau să escorteze convoiul alcătuit din treizeci și șase de nave de transport. Printre ofițerii de Stat major și comandanții de unități, Richard întâlni numeroși cunoscuți; ducele de Lauzun, marchizul de Montmorency-Laval, comandantul regimentului

Bourbonnais, contele de Saint-Mesme, comandantul regimentului Royal-Deux-Ponts, contele d'Adeville, comandantul artileriei. Pe mareşalii de câmp Chastellux şi Viomenil îi întâlnise de câteva ori la recepţiile de la Misiunea Americană. Dintre ofiţerii tineri, era prieten cu vicontele de Noailles, cu contele de Ségur, cu prinţul de Broglie, cu cei doi fraţi Dillon şi cu ducele de Castries. În Statul Major al lui Rochambeau se mai afla un personaj foarte cunoscut la Curte. Contele Axel de Fersen, a cărui plecare pe front îndurerase pe regină, smulgându-i hohote de plâns.

La 2 mai flota ieşi în larg. Richard fusese repartizat pe vasul amiral „Duc de Bourgogne". Împărţea o cabină neîncăpătoare cu încă alţi patru ofiţeri. Toată lumea călătorea de altfel în condiţii îngrozitoare. Ofiţerii şi soldaţii erau înghesuiţi ca sardelele. Spaţiul neîndestulător îl silise pe Rochambeau să lase la Brest câteva sute de cai, un mare număr de tunuri şi parte din trenurile regimentare.

Traversarea Atlanticului fu grea. Furtuni, scorbut, murdărie, păduchi, hrană insuficientă. Spre a mai risipi monotonia, Lauzun ordonă muzicii regimentului său să dea zilnic concerte trupei.

La 18 iunie, una dintre fregate captură o corvetă britanică. Scurta luptă navală oferi un spectacol distractiv pentru toată lumea. Plăcerea se topi când prizonierii informară pe Rochambeau că generalul american Lincoln capitulase la Charleston. Două zile mai târziu, la sud de insulele Bermude, navele franceze schimbară câteva salve de artilerie cu o escortă uşoară, alcătuită din şase vase inamice. Angajamentul acesta nu avu urmări. Abia la 11 iulie, după o călătorie care durase şaptezeci de zile, convoiul ancoră la Newport, în Rhodes Island. Amiralul de Ternay făcuse un adevărat tur de forţă,

reușind a evita puternica flotă britanică a amiralului Graves, care primise instrucțiuni să intercepteze corpul expeditionar francez înainte de debarcarea acestuia în Statele Unite.

În cinstea aliaților, primarul și notabilitățile din Newport iluminară orașul și organizară o serbare, care se încheie cu un bogat foc de artificii. O delegație a triburilor indiene prezentă daruri contelui de Rochambeau, care le ofeji spectacolul mult gustat al unei parade și al unei șarje a husarilor din regimentul ducelui de Lauzun. Populația orașului și a satelor din împrejurimi era în plină admirație față de corectitudinea francezilor care plăteau rechizițiile fără să se tocmească. Nici englezii și nici americanii nu-i deprinseseră cu asemenea procedeu.

Corpul expeditionar iernă la Newport. Generalul Washington îl păstra în rezervă, spre a-l folosi fie pentru cucerirea New Yorkului, aflat în mâna englezilor, fie pentru atacarea armatei generalului Cornwallis, care opera în Virginia. Înaltul comandament american, de acord cu contele de Rochambeau, optă pentru a doua ipoteză.

La 19 august, pe o ploaie torențială, forțele americane făcură joncțiunea cu trupele franceze și se puseră în mișcare. Destinația nu o cunoșteau decât Washington și Rochambeau.

Spre deziluzia lui Richard, care își închipuise până în ultimul moment că vor ocupa poziții în jurul New Yorkului, trupele aliate ocoliră orașul, îndreptându-se în marș forțat spre Sud. Străbătură Princeton, Trenton și Valley Forge, îndreptându-se spre Philadelphia. La porțile orașului, întreaga armată făcu haltă. Soldații francezi își puseră ghetele albe, își pudrară părul, își lustruiră cataramele apoi, sub comanda ofițerilor îmbrăcați în uniforme de paradă, defilară pe străzile drepte, prospăt stropite, salutați de uralele populației entuziasmate. Ținuta mândră,

alinierea perfectă, fireturile şi decoraţiile strălucind în soare, tropotul cailor cu crupe lucioase ca mătasea, drapelele brodate cu crinul Bourbonilor, fanfarele care electrizau cu marşurile lor marţiale stârneau furtună de aclamaţii. Francezii dădură Congresului onoruri regale. Trei zile de-a rândul se desfăşurară treceri în revistă, banchete, baluri, serbări publice şi focuri de artificii.

La 6 septembrie armata îşi reluă marşul.

Generalul lord Cornwallis, comandantul forţelor britanice, se retrăsese în oraşul Yorktown, pe care-l întărise în grabă. Era sigur că francezii îi vor da de furcă. Şi nu se înşela. Dinspre Nord cobora armata franco-americană de sub comanda generalului Washington, secondat de contele de Rochambeau. Dinspre West se apropiau trupele franceze ale marchizului de La Fayette. În Sud debarcase contigentul din Antille, în cap cu marchizul de Saint-Simon. La Fayette şi Saint-Simon făcuseră joncţiunea la Jamestown. Spre Răsărit, golful Chesapeake era blocat de marea flotă a amiralului conte de Grasse, care izbutise a izgoni flota britanică a amiralului Graves după o epică bătăile navală ce durase şase zile. Pentru a complica şi mai mult situaţia lui Cornwallis, escadra contelui de Barras aducea de la Newport unităţi franceze de artilerie grea, precum şi un detaşament de infanterie, comandat de baronul de Choisy.

În jurul lui Cornwallis se strânsese cleştele.

La 14 septembrie, avangarda forţelor franco-americane coborâte din Nord intră în Williamsburg, unde fu instalat marele cartier general aliat.

Încercuirea Yorktown-ului era totală. Cei 8 800 de englezi, întăriţi în această citadelă improvizată, trebuiau să facă faţă la 32 000 de francezi, dintre care 22 000 marinari, la care se adăugau 7 000 de

americani. Williamsburg, capitala idilică și romantică a Virginiei, arăta ca o tabără militară. Pe străzile altădată atât de liniștite, coloanele militare se încrucișau cu curieri care treceau în galop, cu baterii de artilerie care huruiau asurzitor, trezind indignarea câinilor.

Richard avea mult de lucru. Misiunea lui de căpetenie era să traducă generalului de Rochambeau ordinele și comunicările primite de la comandamentul american și să tălmăcească rapoartele generalului către Washington. Prin însăși poziția sa, cunoștea toate secretele acestei campanii. De patru-cinci ori pe zi făcea naveta între colegiul William and Mary, în care fusese încartiruit comandamentul francez, și casa profesorului George Wythe, afectată generalului Washington și adjutanților săi. Devenise un fel de umbră a lui Rochambeau. Îl însoțea la consfătuirile cu Washington, în inspecții, în vizitele pe care contele le făcea oficialităților.

În ciuda stăruințelor sale, Rochambeau nu fusese în stare să învețe un cuvânt englezesc. Aceasta îl făcea să nu se poată lipsi de prezența interpretului său. Richard slăbise ca un ogar. Noaptea târziu, când se trântea pe patul lui de campanie, își blestema soarta și căpitănia, care-l băgaseră în încurcătura aceasta.

Dar serviciul îi oferea și satisfacții. Cunoscuse pe mai toate căpeteniile armatei americane, în frunte cu Washington, și multe personalități politice ale Statelor Unite. Colonelul Alexander Hamulton vestitul reprezentant al Statelor New York și mâna dreaptă a lui Washington, îi arăta o prietenie deosebită. De Alexander Hamilton îl apropia nu numai vârsta, dar și convingerile politice. Și unul și celălalt erau partizanii unei guvernări aristocratice, a creării unei oligarhii financiare. Își dăduseră seama de această comunitate de concepții cu prilejul unei discuții pe care o

purtaseră în timpul unui prânz oferit de Washington ofițerilor din comandamentul francez.

Într-o seară, Rochambeau invită pe George Washington la o cină la care aveau să ia parte și alte căpetenii americane. Comandantul suprem al trupelor franceze era încartiruit în casa unui mare plantator, Sir Lewis Effingham, care-i pusese îndatoritor la dispoziție toate resursele îndestulatei sale cămări.

Sir Lewis Effingham era o ființă ciudată. Tot timpul și-l petrecea în bibliotecă. Nu primea vizitatori fiindcă — spunea el — accesele de gută îl împiedicau să guste tovărășia musafirilor. Niciun ofițer din anturajul lui Rochambeau nu izbutise să-l vadă vreodată. În ziua în care generalul francez se prezentase la locuința ce-i fusese atribuită, majordomul lui Sir Lewis îl întîmpinase protocolar prezentându-i complimentele și totodată scuzele stăpânului său, căruia boala nu-i îngăduia să-și îndeplinească personal obligațiile de gazdă. Sir Lewis își punea însă casa la dispoziția contelui, urându-i o ședere cât mai plăcută.

Din ziua aceea, Rochambeau trăise ca în câmpurile Elizee. Nici la adânci bătrânețe n-avea să uite ospitalitatea din casa lui Sir Lewis Effingham.

Sir Lewis era prudența personificată. Până la izbucnirea războiului păstrase o atitudine neutră. În apropiere de New York stăpânea un domeniu uriaș, care începea de la râul Hudson și se termina la Long Island Sound. Soția lui, Lydia, născută Saint-Astier, îi adusese de zestre un domeniu de un milion de acri în Virginia și câteva plantații de cafea și de zahăr în Indiile Occidentale. Reședința lui Lewis era la New York. Dar când englezii asediaseră acest oraș, Effingham își strânsese bagajele și plecase cu întreaga familie în Virginia. Prietenilor săi, favorabili Angliei, le spusese că părăsește New Yorkul fiindcă sănătatea soției și a fiicei sale nu le îngăduia să

suporte emoţiile unui asediu. Bineînţeles, aceasta nu-l împiedica să dorească sincer victoria trupelor britanice. Partizanilor revoluţiei le mărturisise cu aceeaşi afectată candoare că nu concepea să rămână într-un oraş care putea să cadă oricând în mâna englezilor tiranici. După ce-i convinsese şi pe unii şi pe ceilalţi de buna lui credinţă, se mutase la Willliamsburg, unde aştepta în linişte sfârşitul războiului. Când teatrul de operaţii se mutase în Sud, şi englezii puseseră piciorul în Virginia, Sir Lewis se îmbolnăvise subit de o gută care-l ţintuia în caă cu lunile. Fiindcă nu-i dădea mâna să plece în Indiile Occidentale — din cauza flotelor de război, a corsarilor şi a piraţilor care infestau mările — se resemnase să rămână cu orice risc în Virginia. Ocuparea Williamsburg-ului de către englezi nu-l scosese din biblioteca lui. Primise în cartiruire pe generalul Cornwallis, îi pusese şi lui casa la dispoziţie, dar nu-i ieşise în întâmpinare. Adoptase aceeaşi atitudine şi faţă de Rochambeau. Astfel salva aparenţele şi nu se compromitea cu niciuna din tabere. Sir Lewis nu voia să împărtăşească soarta partizanilor Angliei, unşi cu gudron şi tăvăliţi în fulgi de către revoluţionarii fanatici. Nu voia să se pronunţe nici pentru independenţa Statelor Unite, căci se temea de represaliile pe care Anglia nu va întârzia a le lua împotriva partizanilor lui Washington, în cazul că va obţine victoria. Boala lui diplomatică dura de un an şi ameninţa să dăinuiască până la sfârşitul războiului.

Cina oferită de Rochambeau generalului Washington evoca agapele pe care spartanii le luau laolaltă — de la şeful suprem şi până la ultimul soldat — în preziua marilor bătălii. Agapa era spartană numai prin semnificaţia ei. Legendara sobrietate a acelor mese nu mai putea fi respectată, de vreme ce pivniţele lui Sir Lewis furnizau cele mai fine băuturi

alcoolice, iar bucătăriile sale — produse gastronomice de o înaltă savoare.

În ziua următoare, adică la 9 octombrie, aliații dezlănțuiră un bombardament puternic asupra Yorktown-ului.

Până în ultimul moment Cornwallis așteptase intervenția generalului Clinton, care dispunea la New York de suficiente forțe spre a sparge cercul de foc, aprins de franco-americani în jurul Yorktown-ului. Clinton, a cărui faimă de temporizator întrecea și pe a celebrului Caius Fabius Cunctator, se mărginise a-l bombarda pe Cornwallis cu mesaje ce-i anunțau apropiata sa intervenție. Exasperat, acesta îi răspunsese la ultima scrisoare că era inutil să se mai deranjeze, întrucât nu va ajunge la timp spre a mai salva ceva.

La 14 octombrie, trupele aliate atacară redutele înaintate ale englezilor, cucerindu-le după o furioasă luptă la baionetă. La 16, Cornwallis făcu o ultimă tentativă de a rupe încercuirea. În timpul nopții îmbarcă primele sale detașamente pe luntri și pe plute. Intenționa să traverseze fluviul York, apoi să se strecoare spre Nord, prin liniile aliate puțin întărite, din fața localității Gloucester. Dar o vijelie, dezlănțuită fără veste, îi zădărnici planul. Resemnat în fața inevitabilului, își retrase trupele în Yorktown.

În dimineața zilei de 17 octombrie, aliații declanșară un atac general, sprijinit de întreaga artilerie. Focul tunurilor grele făcu ravagii în orașul asediat. Aliații reușiră să ajungă până la tranșeele britanice. Lupta corp la corp se încinse cu furie. Pierderile erau mari de o parte și de alta. Deși munițiile și medicamentele ajunseseră pe sfârșite, englezii rezistau eroic. Cornwallis își dădea însă seama că lupta era zadarnică.

La 10 de dimineață steagul alb fu ridicat pe zidurile fumegânde ale Yorktown-ului.

Focul de artilerie încetă imediat. În liniile franco-americane soldaţii se îmbrăţişau într-un entuziasm delirant. Parlamentarii britanici se prezentară generalului Washington, care le dictă o capitulare fără condiţii.

La 19 octombrie, Cornwallis se înclină în faţa destinului. Trupele britanice, cu muzicile în frunte, defilară în pas de paradă până la liniile aliate, apoi depuseră armele. Opt mii de soldaţi şi nouă sute de marinari căzură prizonieri. Prada de război se ridica la 214 tunuri şi 23 de drapele.

Generalul Cornwallis capitulase după o luptă eroică, binemeritând nu numai admiraţia propriilor săi soldaţi, dar şi pe a inamicului.

Contele de Rochambeau îşi stabili tabăra de iarnă în Virginia. După căderea Yorktown-ului îşi exprimase intenţia de a exploata succesul, atacând Charleston-ul aflat încă în mâinile englezilor. Rechemarea flotei amiralului de Grasse în Antille îl împiedică să-şi pună planul în practică.

Generalul Washington se înapoie cu trupele sale în Nord, iar La Fayette se îndreptă spre Sud, pentru a întări armata generalului Green.

Regimentele lui Rochambeau fură încartiruite în Yorktown, Gloucester, Hampton şi Williamsburg. Generalul *en chef* rămase cu Statul său Major la Williamsburg.

După emoţiile campaniei care culminase cu capitularea lui Cornwallis, Richard gustă din plin odihna şi liniştea regăsite în sfârşit în acest oraş cu moravuri patriarhale. Serviciul îi lăsă destulă libertate.

Viitorul începea iarăşi să-l preocupe. Războiul era pe sfârşite. După ce va dezbrăca uniforma militară şi va atârna sabia în cui, ce-i va rămâne de făcut? Trebuia să-şi găsească un rost. Să se înapoieze la atelierul de cuţite? Era şi aceasta o soluţie, dar nu îi

surâdea. Existența sa trepidantă la Londra, capitalurile pe care le rulase, îl învățaseră să dispreţuiască preocupările mărunte pe care i le-ar fi oferit meșteșugul patern.

Richard era nemulţumit. Spre a-și mai limpezi gândurile, ieșea la plimbare pe străzile Williamsburg-ului. Zilele însorite și călduroase de toamnă târzie îl îndemnau la hoinăreală și visare. Făcea planuri, clădea castele în Spania, se încânta cu proiectele sale. Dar clipele de euforie alternau cu momente de descurajare profundă. Soluţiile pe care le găsise până atunci îi păreau iluzorii. Să se angajeze în viaţa politică? Îl cunoștea pe Alexander Hamilton; poate că acesta i-ar găsi o întrebuinţare. Dar rolurile subalterne nu-l ispitiseră niciodată. Nu se vedea în postura unui trepăduș politic, a unui elector mărunt, cu preocupări meschine. Concluzia era clară. Nu avea stofă de om politic. Nu simţea nicio înclinare pentru bătăliile electorale. Cea mai sigură cale spre ratare este să îmbrăţișezi o carieră pentru care să nu ai nici o afinitate.

În vreme ce se plimba pe Duke of Gloucester Street, Richard se uita distrat la lume. Femeile tinere își etalau toaletele aduse din Franţa; copiii se zbenguiau chiuind bătăios ca pieile roșii intrate pe făgașul războiului; soldaţi convalescenţi se odihneau pe bănci ori umblau încet, cu precauţie, de parcă ar fi fost de sticlă. Cele două spitale din Williamsburg fiind neîncăpătoare pentru răniţi, se amenajase în colegiul William and Mary un spital de campanie pentru francezi, iar în palatul guvernamental un altul pentru americani și englezi.

În colţul străzii Duke of Gloucester, pe aleea care ducea spre palatul guvernamental, Richard se întâlni cu un soldat american, care umbla în cârje. Slab, galben, cu cearcăne negre, rănitul își târa piciorul pansat la gleznă. Uniforma îi era zdrenţuită, iar

piciorul sănătos purta o cizmă desfundată. Abia după câteva secunde de reculegere Richard își dădu seama că-l avea în față pe fratele său.

— Patrick! Patrick, ce-i cu tine?

Consternat de mizeria fizică a acestuia, îl apucă de braț, vrând să-l sprijine. Uitase că la New York se despărțiseră supărați.

Soldatul se opri, îl privi încruntat, apoi încrețiturile feței i se destinseră într-o umbră de zâmbet.

— Ei, Richard, bată-te să te bată! Dar cu tine ce-i?

— După cum vezi, sunt căpitan. Fac parte din Statul Major al generalului Rochambeau.

— Văd. Mai văd că ești decorat. Frumos lucru. Nu știam, că te-ai înrolat.

— Oho, sunt trei ani de când port uniforma. Dar tu?

— Lupt de șase ani. La New York, la Valley Forge, la Germantown, la Monmouth, aci la Yorktown... Dar n-am ajuns decât sergent.

— Patrick, vrei să stăm puțin pe bancă, la soare?

Soldatul păru că șovăie, apoi acceptă propunerea. Se așezară pe o bancă liberă.

— Sunt ani mulți de când nu ne-am văzut, zise Richard.

— Vremea trece, rosti în doi peri Patrick.

— Ce mai știi despre cei de acasă?

Cu vârful cârjei, Patrick făcea cercuri în pietrișul aleii.

— Cred că sunt sănătoși. Acum un an, când am primit ultima scrisoare, erau cu toții bine. Numai pe mama o mai supărau durerile în pântece. De atunci nu mai știu nimic despre ei.

— Mi-e dor de casă, Patrick. M-am gândit adeseori la voi.

— Serios?

Tonul cu care Patrick rostise acest cuvânt era ambiguu. Exprima și neîncredere și mirare și un vag dispreț. Richard se prefăcu a nu-l remarca.

— Da, da. Eram curios să știu ce mai faceți. Dar pierdusem legătura. Ne despărțeau mări și țări.

Patrick nu scoase nici un cuvânt. Richard se simți stingherit.

— După război ne vom aduna cu toții, reluă el cu silită voioșie. Poate vom lucra iarăși la atelier, ca odinioară.

Privirile lui Patrick întârziară asupra jaboului de dantelă al lui Richard, asupra pantofilor săi de lac, asupra pantalonilor albi, de stofă fină, asupra perucii pudrate... Examenul acesta ostentativ așternu un nor pe fruntea lui Richard. Patrick își bătea joc de el?

— Mă îndoiesc, Richard, că îți va plăcea să mai lucrezi la atelier. Vezi tu, ai ajuns un domn. Un domn adevărat. Un domn ca și bunicul tău.

— Bunicul meu a fost și al tău, Patrick.

— Nu zic ba. Dar tu i-ai fost mai mult decât un simplu nepot. Tu i-ai moștenit totul. Și purtările și titlul și felul de a privi lumea. Bunicul nostru — Dumnezeu să-l ierte — nu s-a simțit niciodată bine în casa lui Josiah Sunderland. Niciodată n-a izbutit să uite că era marchiz și că tata era un simplu meșteșugar, poate ceva mai răsărit decât alții. Zic, *n-a izbutit,* fiindcă sunt încredințat că a încercat. N-a izbutit, că era peste firea lui să devină alt om. Deși a trecut prin foarte grele încercări, n-a învățat nimic de la viață.

— Ai impresia că îi seamăn atât de mult? întrebă Richard cu ușoară iritare, deși comparația n-ar fi trebuit să-l supere. Întotdeauna îl luase pe bunicul drept model. Îl indispusese tonul lui Patrick.

— Îi semeni mai mult decât îți închipui. Nu știu dacă înțelegi acest lucru. Nici tu nu te-ai simțit bine printre noi. Și acum, după ce ai devenit un adevărat domn, cu atât mai vârtos ai să te socotești străin în casa bătrânului Josiah Sunderland.

— Străin în casa mea?

— Ești tot atât de rupt de ea ca și un pui de cuc crescut în cuib străin.

Richard zâmbi ironic.

— Părerea ta nu mă supără. Tu nu faci, în definitiv, decât să-mi amenești că am reușit să mă desprind din universul vostru mic-burghez și să-mi creez o lume a mea, o lume în care viziunea e largă, aspirațiile înalte...

— N-aș putea să spun că nu ai dreptate. Tu ai ajuns căpitan și eu sergent.

Richard își aminti brusc de îndoielile lui din ultima vreme, de puținul preț pe care-l acorda gradului său, care nu-i va mai fi de niciun folos după demobilizare, de teama de viitor, de alternanțele de optimism și descurajare... Patrick îl lovise acolo unde îl durea. O făcuse cu bună știință sau întâmplător?

— Am avut situații mai frumoase decât aceasta, spuse el, mai mult spre a urmări reacția fratelui său.

— Am auzit, zise Patrick. Asta m-a și făcut să-ți spun că n-ai să te mai simți printre noi. Cel care s-a dedulcit cu tutunul de lux e greu să se mai întoarcă la mahorcă. Atelierul nostru, cel puțin acel pe care l-am lăsat când am plecat să mă lupt cu englezii, nu era decât o biată umbră a atelierului de odinioară.

Cu alte cuvinte, Patrick îl povățuia să nu se mai înapoieze printre ai lui.

— De ce nu vorbești pe șleau Patrick?, zise Richard, luând taurul de coarne. Ocolișurile diplomatice nu se potrivesc cu firea ta. Spune mai bine că ai socoti inoportună prezența mea la atelier.

— Inoportună? Ce-i aia inoportună? Nu cunosc cuvântul ăsta.

— Inoportun înseamnă de nedorit, supărător, explică Richard sec.

— Dacă ăsta e înțelesul, poți să-i zici așa.

Richard rămase dezorientat. Se gândise întotdeauna la atelier ca la o ultimă resursă, ca la un

liman, în care să se retragă la vreme de restriște. Era mai ușor să ia viața pieptiș, când știa că are spatewe asigurat. Patrick îl lăsa în aer, fără niciun punct de sprijin. Mai ales acum, Richard nu-și putea permite să provoace o ruptură. Folosi un ton împăciuitor:

— Trebuie să înțelegi, Patrick, că simt și eu uneori nevoia să revăd casa în care m-am născut, părinții...

— Pe vremea când te bălăceai în bani te-ai gândit la casa în care te-ai născut, la părinții tăi? Te-ai gândit? Ia spune.

În izbucnirea lui era atâta ură, încât Richard tresări.

— Pe vremea când te jucai cu aurul la Londra, eu degeram la Valley Forge, departe de casa mea, continuă Patrick îndârjit. New Yorkul era — ca și acum — ocupat de englezi. Eu, aflându-mă în tabăra americană, nu puteam face nimic pentru atelier, pentru familie. Tata o ducea foarte greu. Atelierul își pierduse clienții. Într-un oraș împresurat populația nu prea are ce tăia cu cuțitele, iar trupele de ocupație le primește din metropolă. Familia mea, care e și a ta, abia dacă mai avea ce mânca. Pe atunci te-ai gândit să trimiți vreun ban acasă? Părinților tăi, surorilor tale?

— Eram în plin război, Patrick. Comunicațiile erau grele.

— Mofturi. Te aflai în Anglia, iar New Yorkul era ocupat de englezi. Nimic mai ușor decât să le fi trimis ceva bani. Dar aveai tu timp să te gândești la ai tăi? Erai prea egoist. Nu ți-ar fi rușine să ceri sprijinul moral alor tăi când tu n-ai făcut nimic pentru ei în vremurile când înotai în bani?

Patrick se ridică anevoie de pe bancă.

Richard îl privi cu răutate.

— Crezi că mă vei putea împiedica să intru în casa părinților mei? rosti el aspru.

— Atâta timp cât trăiesc ei n-ai decât să vii, replică Patrick liniștit. Dar după moartea lor, voi avea grijă să nu-ți mai calce piciorul în casa mea.

— A ta? De ce numai a ta?

— Sunt fiul cel mai mare. Moștenesc de drept toată averea. Nădăjduiesc că n-ai să mergi până acolo cu nerușinarea încât să-mi ceri o coajă de pâine.

Richard simți cum i se urcă sângele în cap. Dacă fratele său n-ar fi fost rănit, l-ar fi pălmuit. Încleștă fălcile și pumnii pentru a-și struni mânia. Rămase pe bancă, în vreme ce Patrick se îndepărta, sprijinindu-se în cârje...

În timpul unei inspecții a trupelor din Gloucester, contele de Rochambeau și Statul său Major fură surprinși de o ploaie torențială, ca în toiul verii. Uzi până la piele asistară la o recepție oferită de primarul orașului. După această, ispravă, cei mai mulți ofițeri se aleseră cu câte un guturai strașnic. Generalul *en chef,* care nu mai era în prima tinerețe, răci însă grav. Medicii din Williamsburg îi prescriseră să stea cel puțin o săptămână la pat. Pacientul avea fierbințeli mari, tușea și îl dureau încheieturile atât de rău, încât trebui să se supună.

Boala lui Rochambeau îi asigura lui Richard o libertate nelimitată. În afară de o oră sau două, folosite pentru traducerea corespondenței oficiale, își omora timpul potrivit fanteziei și bunului său plac. Citi în zilele acelea multe cărți din biblioteca lui Sir Lewis, care îi îngăduise să o cerceteze oricând. Însă parcă era un făcut. Ori de câte ori Richard cobora după cărți, Sir Lewis lipsea din bibliotecă. Richard înțelese că gazda evita să-l întâlnească. Aceasta nu-l supăra, căci și lui îi plăcea să nu fie deranjat. Ca și generalul *en chef,* putea invita la masă pe oricine voia. Cămările și pivnițele cu vinuri ale amfitrionului îi stăteau la dispoziție. Nu abuza însă niciodată, spre satisfacția lui Sir Lewis, care îi prețuia cumpătarea.

Richard s-ar fi simțit minunat în această casă, dacă nu l-ar fi deranjat la ore nepotrivite corul de lătrături ale haitei de câini baseți ținuți în apartamentul ei de Miss Ophelia Effingham, fiica gazdei. Când javrele treceau în trombă pe coridor, înso'indu-și stăpâna care ieșea să se plimbe prin parc, făceau o hărmălaie de ridicau casa în sus. Vacarmul se repeta și la înapoiere, și când li se ducea de mâncare, și în toiul nopții, când baseții se luau tam-nisam la harță.

Atâta vreme cât atribuțiile îl reținuseră pe Richard în preajma generalului *en chef*, profitase de puținele ore de repaus dormind atât de adânc, încât nu l-ai fi trezit din somn nici cu tunul.

Libertatea și desfrâul de odihnă din ultimul timp îi făcuseră somnul mai ușor. Lătrăturile baseților îl scoteau adeseori din fire. Dar se ferea să protesteze, fiindcă nu voia să-și indispună gazdele, cu atât mai mult cu cât Ophelia Effingham era o fată foarte drăguță.

O întâlnise de câteva ori pe coridor sau pe scări, înconjurată de baseții ei cafenii, lungi, jucăuși și șerpuitori ca niște salamandre.

Părul blond argintiu îi cădea pe umeri într-o plăcută neorânduială. Rochiile ei, foarte scumpe, erau purtate cu o neglijență și o lipsă de cochetărie ciudate. Deși părea să fi împlinit șaptesprezece ani, ținea în brațe păpuși pe care le alinta cu grai gângurit, ca fetițele.

Pentru Richard, fata aceasta era o enigmă. Ophelia nu-i vorbise niciodată și abia dacă îi răspundea la salut. Era atât de preocupată de câini și de păpuși, încât pentru ea restul lumii nu mai avea nici o însemnătate.

O negresă între două vârste, grasă, aproape rotundă, cu albul ochilor tot atât de strălucitor ca și dinții, se îngrijea de miss Effingham. Personalul de

serviciu al acesteia era completat cu o subretă ceva mai tânără, care era în relații foarte tandre cu valetul lui Richard.

Într-o după-amiază, în vreme ce stătea în fața oglinzii din camera sa de culcare și își prindea un ac cu diamant în jaboul de dantelă, auzi pe coridor lătrat de câini, zgomot de pași în fugă și glasul Opheliei care striga supărată:

— Aici, Gimpy! Vino încoace! Lasă păpușa! Gimpy!...

Deodată, pe ușa lăsată întredeschisă de valetul care tocmai ieșise cu o tavă de pahare, năvăli în camera lui Richard un baset cu urechile pe spate și scuturând în dinți o păpușă. În urmărirea lui Gimpy intră în fugă și Ophelia, laolaltă cu alți cinci sau șase câini, care lătrau și scheunau ca la vânătoare. Prin cameră și în jurul lui Richard se porni o goană nebună, cu peripeții senzaționale. Gimpy, cu păpușa în dinți, sări pe un scaun, de pe scaun pe pat, de pe pat pe masă, de pe masă iarăși jos, strecurându-se apoi printre mobile și printre picioarele lui Richard care încremenise cu mâinile ridicate în sus.

— Gimpy, stai! Gimpy! Gimpy!

La un moment dat, fugarul sări iarăși pe pat și de acolo pe una dintre noptiere, răsturnând un sfeșnic de argint, care se rostogoli huruind pe parchet. Speriat, cățelul scăpă din gură păpușa și, cu coada între picioare, se ascunse sub pat.

Ophelia îngenunchie lângă păpușa căreia îi ieșiseră câlții din burtă și din cap. Buzele îi tremurau, ochii i se umpluseră de lacrimi. Deodată începu să plângă cu sughițuri. Era deznădăjduită, ca în fața unei pierderi ireparabile.

Înduioșat de durerea fetei, Richard se plecă, o ridică de jos, apoi începu să-i șteargă ochii cu batista lui de dantelă.

— Îți voi cumpăra o păpușă de o mie de ori mai frumoasă, miss Effingham, încercă el să o consoleze. Așa! Acum nu mai plânge. Lasă-mă să-ți șterg lacrimile.

Ophelia nu făcea niciun gest de împotrivire. Era atât de drăgălașă în clipa aceea, încât Richard fu ispitit să o sărute.

— Îmi aduci o păpușă mai frumoasă? îl întrebă ea printre suspine. Mai frumoasă decât Pierrot?

— Hotărât mai frumoasă decât Pierrot, făgădui Richard, care bănui numaidecât că acesta era numele păpușii victimă.

Chipul fetei se înseninâ. Suspinele i se curmară.

— Și când mi-o aduci? Mâine?

— Mâine la ora aceasta.

— Pot să viu să o iau?

— Sigur. Te vom aștepta și eu și păpușa.

Ophelia surâse printre lacrimi. Furtuna trecuse.

— Atunci, pe mâine. Haidem, Gimpy! Samba, Maisy, Flossie! strigă ea după câinii care se gudurară, lătrând de bucurie.

Cu urechile pleoștite și cu coada în jos, de parcă ar fi știut că făcuse o neghiobie, Gimpy ieși cel dintâi pe ușă.

— La revedere! strigă Ophelia din prag. Nu uita, pe mâine!

După plecarea ei, se întrebă meditativ:

— Să vedem de unde scot păpușa. *Promettre c'est noble.*

Toată după-amiaza colindă prăvăliile, căutând o păpușă mai chipeșă. În Williamsburg comerțul nu suferise prea mult de pe urma războiului. Magazinele de mode și de articole feminine erau încă bine aprovizionate. Într-un astfel de magazin, Richard descoperi o colecție de păpuși îmbrăcate în costume de epocă, dintre care alese o marchiză în miniatură, foarte elegantă în rochia ei cu *panier-uri.* Avea o

coafură înaltă şi un evantai de pene în mână. Vânzătoarea se oferi să trimită păpuşa acasă, dar Richard preferă să o ia cu el.

Femeile care se încrucişară în ziua aceea pe stradă cu un tânăr şi falnic căpitan, care ducea în braţe o păpuşă mare, învelită în hârtie de mătase, zâmbeau cu cochetărie, regretând că nu le era lor destinat darul...

A doua zi, Ophelia veni să-şi ia păpuşa. Aşteptase cu nerăbdare acest moment. Fusese agitată toată dimineaţa. La prânz nu mâncase aproape nimic.

Marchiza în miniatură îi întrecu aşteptările. Niciuna dintre păpuşile ei — şi avea destule — nu se asemuia cu aceasta. Rochia, părul, evantaiul erau minunate. Ophelia nu-şi credea ochilor.

Richard zâmbea încântat de bucuria ei. Nu-şi închipuise că darul va avea atâta succes.

— E foarte frumoasă!... E foarte frumoasă!, spunea ea în culmea extazului.

O mângâia, îi aranja cutele rochiei, îi netezea părul. Deodată se întoarse spre ofiţer.

— Mâine îmi mai aduci o păpuşă?

Candoarea ei era dezarmantă. La aşa ceva Richard nu se aşteptase. Ochii scăpărători de nădejde ai fetei nu-i îngăduiau să o dezamăgească.

— Da, da! Mâine îţi aduc altă păpuşă. Bineînţeles, dacă ai să fii cuminte, îi vorbi el ca unui copil.

Ophelia bătu din palme.

— Voi mai avea o păpuşă! Voi mai avea o păpuşă! Ce bine, ce bine, ce bine!

Comportarea ei plină de exuberanţă era atât de copilăroasă, de nepotrivită cu vârsta ei, încât Richard o privea cu nedumerire.

Respectându-şi făgăduiala, îi cumpără şi un arlechin. Entuziasmul Opheliei nu mai cunoştea margini. Dansa cu păpuşa, o sărută o mângâie, îi cântă...

Din ziua aceea, își făcu obiceiul să intre zilnic la Richard, care îi oferea de fiecare dată fie o sticlă cu parfum, fie o dantelă, fie o garnitură de flori pentru rochie.

Nimeni nu dădea atenție acestor vizite. Sir Lewis nu ieșea din biblioteca lui, îngrijitoarea Opheliei era încântată că mai scăpa câteva momente de zgomotoasa prezență a fetei, iar subreta avea preocupări sentimentale, care nu-i dădeau timp să se gândească și la stăpâna ei.

Pentru Richard, tânăra fată era o enigmă. Lipsa ei de cochetărie, atât de nefirească la șaptesprezece ani, înclinarea exagerată pentru păpuși și pentru câini, gesturile și limbajul de fetiță îi păreau bizare. Contrastul dintre naivitatea ei copilărească și feminitatea corpului, care începuse să se formeze, era de-a dreptul izbitor. Richard avea pentru ea un sentiment de milă, îmbinat cu o stranie atracție fizică.

Ophelia era la vârsta adolescenței primejdioase. De câteva ori, aflându-se în prezența lui Richard, lăsase păpușile deoparte, rămânând cu privirile ațintite asupra lui. Ochii îi erau umeziți de dorințe neînțelese care o înfricoșau. Chemarea reflectată pe chipul ei îl tulbura și pe Richard, trezindu-i curiozitatea.

„Ce senzații mi-ar oferi fetița aceasta cu trup împlinit de femeie?"

Încercase dragostea atâtor fete tinere, încât căpătase mentalitatea unui colecționar veșnic însetat după exemplare noi, care să-i îmbogățească tezaurul.

Rezistase tentației, fiindcă Ophelia era fiica amfitrionului. Ar fi fost nedemn să profite de inocența ei. Totuși, de la o vreme, gândul acesta îl urmărea stăruitor.

O dată se decise să nu o mai primească în camera lui. Dar când o văzu apărând în prag, proaspătă, candidă, atrăgătoare, uită de hotărârea luată și o întâmpină cu același surâs de bun venit.

„Dacă îi fac un copil, ce-o să se întâmple? reflecta el, privind-o. Îmi va rămâne pe cap. Dar asta n-ar fi o catastrofă. Sir Lewis e bogat. Dacă i-aș deveni ginere, n-aș încheia o afacerea rea."

Noul aspect al chestiunii începea să-l pasioneze. Ajunsese un vânător de zestre? Se pare că da. Ar fi trebuit poate să-i fie rușine. Dar nu urmărise același lucru când voise a se însura cu Patricia Darnley?

După ce făcu în oraș câteva investigații discrete cu privire la averea lui Sir Lewis, ajunse la concluzia că o căsătorie cu Ophelia Effingham ar echivala cu o magnifică lovitură de Bursă. Proprietățile lui Sir Lewis din New York și Virginia, fără a mai socoti plantațiile din Indiile Occidentale, reprezentau un capital care ar fi constituit o puternică bază pentru edificiul afacerilor de mai târziu. Richard își găsi o scuză. Nu era el primul om care s-ar căsători din interes. În sferele înalte ale societății britanice și franceze proiectele matrimoniale se întemeiau, în majoritatea cazurilor, pe considerente pecuniare. Câți nobili nu-și auriseră blazonul, însurându-se cu fete bogate? În aceste împrejurări, aristocrații francezi foloseau o formulă cinică: *Il fallait bien de temps en temps fumer ses terres.* Premeditarea lui era condamnabilă în măsura în care profita de naivitatea bietei fete. Dacă n-ar face el acest pas, altul n-ar scăpa ocazia. Ophelia era la acea vârstă primejdioasă în care fetele trebuiesc să cadă ca un fruct copt. În acele momente critice, alegerea masculului joacă un rol secundar. Norocul poate să aleagă pe orice nevolnic. Câte fete de oameni cu stare nu și-au început viața, aruncându-se în brațele vreunui neisprăvit, uluit de asemenea ocazie. Sprijinindu-se pe aceste argumente, Richard căuta să-și justifice în proprii săi ochi comportarea viitoare.

Ophelia, care habar n-avea de procesul de conștiință al ofițerului, venea zilnic în camera

acestuia. În preajma lui Richard simțea o bizară, dar foarte plăcută tulburare, care o făcea să râdă fără motiv, să se îmbujoreze, să se răsucească pe călcâie în piruete de balerină. O stranie căldură lăuntrică, ce alterna cu neînțeleși fiori de gheață, îi risipeau somnul și îi furau liniștea. Într-o zi, Richard îi prinse o camelie în păr. De atunci, Ophelia nu mai umblă decât cu flori în coșițe.

În ființa tinerei fete se petrecea o schimbare, care nu scăpă ochiului îngrijitoarei.

— Fetița mea iubește! Nu-i așa? îi spunea negresa mângâind-o pe obraji. Lui Mamie nu i se poate ascunde nimic.

Mamie știa de vizitele Opheliei în camera ofițerului. Dar nu le dădea importanță. O socotea pe Ophelia prea copil, prea necoaptă sufletește, iar pe ofițer prea *gentleman* pentru a se gândi la lucruri urâte. Pe de altă parte, Mamie simțea intuitiv că iubirea va face oarecare ordine în mintea bolnavă a fetei. Căci Ophelia era bolnavă. Adevărul acesta nu putea fi ocolit.

Într-o după-amiază de toamnă târzie, Ophelia veni iarăși în camera ofițerului. Nu purta în brațe păpuși și nu era urmată de niciun câine. Richard remarcase aceste amănunte. Ophelia respira greu, ca și când o greutate i-ar fi apăsat pieptul. În vine îi curgea parcă metal topit. Fierbințeli neînțelese, urmate de fiori reci, îi scuturau trupul, mai chinuitor decât frigurile unei boli. Buzele întredeschise îi erau dogorite de arșiță. Ochii strălucitori aveau o expresie stranie. S-ar fi zis că era în transă. Se apropie de Richard, care stătea în mijlocul camerei, și se opri în dreptul lui. Sânii ei tari păreau să vibreze. Mâinile îi atârnau neputincioase de-a lungul corpului. Nu rostea niciun cuvânt.

Richard simți că încep să-i zvâcnească tâmplele. O căldură ciudată îi încordă și lui trupul tânăr, setos de iubire.

Încercă să lupte cu el însuși. Nu trebuia să facă un gest pe care să-l regrete mai târziu. Dar viața care pulsa năvalnic fu mai puternică decât șovăielile lui.

Richard se îndreptă spre ușă și întoarse cheia în broască...

După îmbrățișarea aceea năprasnică, iute ca o furtună de vară, Ophelia nu mai reveni în camera lui Richard. Femeia din ea, trezită și descătușată din crisalidă adolescenței, se făcu simțită prin manifestări fizice și sufletești care o înspăimântară. Cu intuiția femeii primare, se ferise totuși de ochii pătrunzători ai negresei, pretextând o indispoziție pe care Mamie nici nu se gândise să o pună la îndoială. Se deprinsese a citi în sufletul Opheliei ca într-o carte deschisă. Fiindcă fata nu se prefăcuse niciodată, negresa nu concepea altă posibilitate. O îngriji cu devotament animalic, o alintă, până când tulburările Opheliei se mai liniștiră.

Absența îndelungată a tinerei fete alarmă pe Richard, care trecea prin emoții de nedescris. Vorbise oare Ophelia cuiva despre cele întâmplate? Era bolnavă? Incertitudinea aceasta îl ținea într-o încordare nervoasă continuă. Nu îndrăznea să ceară relații nici îngrijitoarei și nici subretei. Când le întâlnea pe coridor încerca să le descifreze expresia ochilor. Dar privirile celor două femei îi păreau mai impenetrabile decât o mască. Știau ceva și ascundeau acest lucru?

Contele de Rochambeau se însănătoșise. Organismul său ieșise triumfător din trânta cu boala. Iarna pogorâse asupra Virginiei.

Într-o seară, pe când Richard se înapoia acasă după ce redactase un voluminos raport destinat generalului Washington, găsi ușa dormitorului său întredeschisă. O împinse ușor. În cameră, umbrele

serii se așterneau, învăluind mobilele într-o negură cenușie. În cămin, jarul arunca reflexe palide, rubinii, care luminau ușor patul.

Respirația lui Richard se opri. Pe pat se profila silueta Opheliei. Stătea întinsă ca o moartă.

Se apropie de ea. Fata părea să doarmă. O sărută încet pe obrajii umezi de lacrimi.

Ophelia deschise ochii și, scâncind ca un copil, își încolăci brațele în jurul grumazului său.

— Richard! șopti ea. Richard!... Cât de mult mi-ai lipsit.

Din seara aceea, Ophelia reveni zilnic la Richard. Se mai juca și acum cu păpușile și cu baseții. Dar o făcea automat, din obișnuință. Richard era Dumnezeul ei. Când se aflau împreună, îl urmărea cu priviri în care dragostea și venerația se împleteau într-o adorare mistică.

Zilele, săptămânile, lunile se fugăreau în zbor. Trecu iarna, iar primăvara apăru cu trena ei de soare și de tinerețe, purtată de ghiocei, paji plăpânzi și albi.

Legătura dintre Richard și Ophelia continua nestingherită.

Mamie simțise ceva, dar își ținea gura. O bucura fericirea Opheliei, care înflorea vizibil. Fetele din neamul ei tuciuriu își începeau viața sexuală la o vârstă mult mai fragedă. Și — slavă Domnului — plesneau de sănătate.

Afară de aceasta, Mamie nu se simțea obligată să dea socoteală lui Sir Lewis, care se dezinteresa de soarta fiicei sale. Treceau adeseori luni de zile, fără ca tatăl să ceară a-și vedea progenitura. La început, indiferența lui o scandalizase. Cu timpul se deprinsese cu ea, așa cum te deprinzi cu orice lucru bun sau rău.

Într-o dimineață, Mamie, copleșită de emoție și spaimă, ciocăni în ușa lui Richard. Albul ochilor ei,

pe care şi-i rostogolea comic, părea mai vizibil ca de obicei. Îşi frângea mâinile şi gemea ca un câine bătut.

Richard, abia trezit din somn, o privi nedumerit.

— Ce s-a întâmpălat, Mamie? întrebă el alarmat, îmbrăcându-şi la repezeală halatul de mătase.

— Vai, Miste' Sunde'land, ce-aţi făcut? ? se văicări ea. Nu pronunţa pe *r*, aşa cum fac de altfel cei mai mulţi negri.

— Ce-am făcut? exclamă el perplex.

— Miss Ophelia e însă'cinată. Vai ce neno'oci'e, ce neno'oci'e!

Richard simţi un gol în piept, apoi o emoţie năvalnică. Ophelia era însărcinată. Îi dăruia un copil. Avea şi el un copil.

— Ce-o să zică Si' Lewis când o auzi! se tângui Mamie. O omoa'ă pe Ophelia şi mă omoa'ă şi pe mine.

— Ei, lasă, nu e chiar atât de grav, încercă el să-i liniştească criza de isterie, deşi inima îi bătea şi lui furios. Aranjez eu lucrurile cu Sir Lewis.

—O să te omoa'e şi pe dumneata, Miste' Sunde'land. Vai, vai, vai, ce neno'oci'e! Ba'em dacă mi-aţi fi spus mai de mult desp'e ce e vor'ba, am fi făcut ceva. Da' aşa... Vai, vai, vai!

Disperarea ei avea accente comice. Lui Richard nu-i ardea de râs. Criza era prea gravă. Rezolvarea ei, în sensul intereselor lui, cerea multă chibzuială.

— Mă spânzu'ă, Si' Lewis! Mă spânzu'ă! se jelui Mamie, prăvălindu-se pe un scaun.

— Nici-o grijă. Potrivesc eu lucrurile cum e bine, zise Richard, iritat de tânguielile ei. Acum du-te. Mă îmbrac şi cobor îndată la Sir Lewis. Ophelia ce spune? E speriată?

— E înnebunită de g'oază. Nici nu v'ea să iasă din came'a ei.

— Subreta ştie ceva?

— Cine, Sa'ah? Sa'ah nu știe nimic. Și nici nu v'eau să știe. Asta a' mai t'ebui. Vai, vai, vai!

Richard o luă de umeri și o împinse încet pe ușă afară.

— Lasă-mă să mă îmbrac. Du-te! Hai, du-te! Spune-i și Opheliei să nu se mai frământe.

Închise ușa în urma negresei. Avea nevoie de timp și liniște spre a-și orândui gândurile. Evenimentul acesta nu-l lua prin surprindere. Așteptase realizarea lui. Pregătise și explicațiile pentru Sir Lewis. Își formulase o serie de argumente cu care va răspunde la obiecțiile sau la explozia de indignare a părintelui ultragiat. Se simțea totuși mai emoționat decât și-ar fi închipuit.

Se îmbrăcă fără grabă, silindu-se să-și stăpânească enervarea. Își propuse să treacă pe la Ophelia, dar renunță la acest gând. Nu trebuia să se lase pradă emoției. Era imperios să-și păstreze calmul în aceste momente critice. Intrarea lui în apartamentul Opheliei ar fi trezit bănuielile subretei. Dacă pălăvrăgelile acesteia ar ajunge la urechile personalului de serviciu, înainte ca Richard să dea ochi cu Sir Lewis, totul s-ar duce de râpă. Succesul demersului său se baza pe păstrarea strictă a tainei. Raționamentul său era simplu. Teama de scandal îl va face pe Sir Lewis să mușamalizeze cu orice preț această afacere.

Richard se afla în preajma uneia dintre cele mai decisive bătălii din viața lui. Viitorul său depindea de reacția lui Sir Lewis. Richard era hotărât să obțină victoria. Eșecul întâmpinat odinioară față de Patricia nu trebuia să se mai repete.

Îmbrăcă cea mai fină cămașă, uniforma de paradă, pantofii cu catarame de argint. Peruca pudrată proaspăt, eghileții, galoanele strălucitoare îi dădeau o înfățișare plăcută. După ce își termină toaleta se privi în oglindă, apoi își consultă ceasul.

Nouă și un sfert. Prea devreme pentru a coborî la Sir Lewis. Își toci nerăbdarea citind câteva pagini dintr-un volum cu maxime de la Rochefoucauld. Parcurgea rândurile fără să rețină nimic. Deși nu-și găsea astâmpărul, rămase în camera lui până la ora zece, când ieși pe coridor, pornind-o încet pe scări în jos

Străbătu cu pași rari galeria de la parter și se opri în fața ușii bibliotecii. Tuși ușor, spre a-și drege glasul, apoi ciocăni în tăblia de stejar.

Un servitor negru, cu părul sur și priviri inchizitoriale de cerber, scoase capul și îl întrebă în șoaptă:

— Cu ce vă pot servi, Sir?

— Am ceva de vorbit cu stăpânul tău. Spune-i că îl rog să mă primească.

Servitorul închise cu precauție ușa. Richard simți iarăși acel gol neplăcut în coșul pieptului. După câteva clipe de așteptare, ușa se deschise din nou, lăsând să apară iarăși capul sur al negrului.

—Sir Lewis vă roagă să-l iertați, dar guta îl supără îngrozitor. Dacă nu aveți nimic împotrivă, pot să-i comunic eu mesajul dumneavoastră.

Vorbirea lui era corectă, cumpătată, de servitor ultragiat. Richard, care se așteptase la această piedică, nu se descurajă.

— Regret că sunt nevoit să insist. Ceea ce vreau să-i comunic lui Sir Lewis are un caracter strict confidențial. Trebuie neapărat să-i vorbesc. Nu-l voi reține decât cinci minute .

Era îndoielnic că într-un timp atât de scurt își va putea debita pledoaria. Trebuia să adoarmă însă temerile lui Sir Lewis, care se temea ca de ciumă de întrevederi cu ofițerii armatelor aflate în trecere prin Williamsburg.

Servitorul dispăru iarăși, și după câteva minute deschise ușa.

— Poftiți. Sir Lewis vă așteaptă. Vă reamintesc că Sir Lewis e foarte bolnav.

Richard intră în biblioteca uriașă, cu pereții acoperiți până în tavan de rafturi cu cărți aurite.

În fața căminului înalt, în care ardea focul, stătea într-un fotoliu un bărbat între cincizci și șaizeci de ani, slab, cu ochi pătrunzători, umbriți de sprâncene stufoase și cu un nas încovoiat, aristocratic. Era îmbrăcat în haine de catifea maron, cu nasturi de aur. Dantelele de la gât și manșetele erau de mare preț. De data aceasta, Sir Lewis nu se prefăcea. Era într-adevăr bolnav. Ședea cufundat într-un jilț adânc. O expresie de suferință i se întipărise pe față. Piciorul stâng, ridicat pe un scăunel, era înfășurat în fețe albe. Sir Lewis avea înfățișarea tipică a gentilomului britanic care-și primește vizitatorii stând în fața căminului din bibliotecă. Richard s-ar fi putut crede la Londra sau în vreo mare casă de țară din Anglia.

Salută curtenitor, înclinându-se adânc, ca nobilii de la Versailles.

Sir Lewis plecă ușor capul.

— Mi s-a spus că doriți să-mi vorbiți, Mr. ... Sunderland. Să nu luați în nume de rău dacă vă rog să fiți concis. În dimineața aceasta mă canonește un acces de gută infernal.

Începutul era puțin promițător.

— Era de datoria mea să vă vorbesc, Sir. Îmi cereți să fiu concis. Mă voi executa. Sir Lewis, adăugă el solemn, îmi permit să cer mâna fiicei dumneavoastră.

— Ce? Ce?... mormăi surprins Sir Lewis, ridicându-se fără voie în mâini. O durere ascuțită în piciorul bolnav îl făcu să-și încleștezе dinții și să se lase iarăși pe spătarul fotoliului. Mr. Sunderland, reluă el, cererea dumitale mă onorează. Din păcate, fiica mea e prea nevârstnică spre a se mărita. Afară de aceasta, am alte planuri pentru viitorul ei. După cum vedeți...

Tonul lui disprețuitor îl invita pe Richard să pună capăt unei discuții pe care o socotea definitiv închisă.

— Îmi pare rău că trebuie să stărui, grăi acesta calm. Țin numai să vă informez că, față de situația creată, am datoria să-mi reînnoiesc cererea și să sper că o veți încuviința.

— Ce situație? Care situație? se încruntă Sir Lewis. Nici o situație nu-mi va schimba hotărârea. Sunt deprins să merg pe un singur drum, Mr. Sunderland. Socotesc întrevederea noastră încheiată. *Good bye,* Mister.

Richard zâmbi cu superioritate și condescendență. Voia să arate bătrânului amfitrion că nu-l impresionau manierele-i bruște, nepoliticoase.

— Continui totuși să socotesc necesară o explicație a demersului meu, Sir, zise el cu același calm. După ce mă veți asculta, sunteți liber să luați hotărârea pe care o veți crede de cuviință.

— Vorbește, Mr. Sunderland, răspunse Sir Lewis Effingham cu tonul resemnat al unei gazde obligată de legile ospitalității să accepte prelungirea unei vizite inoportune.

— Fiica dumneavoastră, Sir Lewis, va avea un copil. Copilul meu.

Lewis Effingham clipi des, ca o pasăre de noapte scoasă brusc la lumină. Nu înțelegea vorbele ofițerului.

Richard stătea nemișcat. Sosise în sfârșit momentul critic. Punctul culminant al duelului.

— Dacă ai încercat să faci o glumă, Mr. Sunderland, află că este de prost gust, rosti bătrânul în surdină.

— Glumă, Sir? Este purul adevăr.

Effingham își încleștă mâinile pe brațele fotoliului

— Ai merita să te ucid.

— Ar fi și aceasta o soluție, Sir Lewis. N-ar rezolva însă problema.

Effingham rămase o clipă cu privirile ațintite în gol. Aproape că nu-și mai amintea cum arăta Ophelia. Se învinui că o neglijase. Dar regretele erau târzii.

— Frumos mi-ai răsplătit ospitalitatea. Simțea cum îl înăbușă mânia. Ce ticăloșie! Ți-ai bătut joc de un copil.

— Ophelia are șaptesprezece ani. Nu mai e un copil.

— Nu ți-ai dat seama că e bolnavă? Că are mai multă nevoie de tratament medical decât de dragostea dumitale?

— Iertați-mă, Sir, dar în tot timpul șederii mele sub acoperișul casei dumneavoastră n-am văzut nici un medic care să se intereseze de sănătatea Opheliei.

Lovitura era directă. Sir Lewis îi simți din plin efectul.

— Ophelia era părăsită de toată lumea, continuă Richard. Singurii ei prieteni erau păpușile și câinii. Și singurele ființe cu care schimba o vorbă — o îngrijitoare negresă și o cameristă mulatră. Frumoasă companie pentru o fată bolnavă, care are nevoie de tratament, de distracție, de aer, de lumină. Eu, cel puțin, i-am oferit o prietenie.

— Foarte scump plătită.

— Credeți? Ophelia mă iubește și eu o iubesc.

— O iubești pe ea, sau zestrea ei?

Întrebarea țâșni ca o lovitură de bici.

— E inutil să vă răspund la această întrebare. Tot nu m-ați crede. Ophelia...

— Miss Effingham, căpitane. Ai cel puțin decența să-ți amintești că vorbești în prezența tatălui ei.

Sir Lewis era congestionat la față. Sângele îi zvâcnea puternic.

— Cred că ți-ai greșit socotelile, căpitane. Dacă te-ai fi documentat mai temeinic asupra mea și a familiei mele ai fi renunțat să-mi seduci fata. Ai fi

ajuns la concluzia că nu merita osteneala. Nu știu dacă ești informat că mai am un fiu mai vârstnic decât Ophelia.

O sudoare rece îmbrobonă fruntea lui Richard. Să se fi înșelat în calculele sale? Să fi depus atâtea eforturi pentru nimic? Însă nici un mușchi al feței nu-i tresări. Chipul lui rămase impenetrabil, ca al unui perfect jucător de cărți.

— Mai am un fiu care, după legile acestei țări, moștenește toată averea. Dreptul de primogenitură. Îți mai mențiii cerea în căsătorie, Mr. Sunderland? Mai dorești să te însori cu o fată bolnavă mintal, care mai e și săracă lipită pământului.

Sosise momentul ca Richard să-și joace cartea cea mare.

— Iubesc pe miss Effingham, Sir, și vreau să mă căsătoresc cu ea.

Zâmbetul veninos de pe chipul bătrânului se șterse, lăsând loc unei expresii de nesfârșită oboseală. După câteva momente de meditație, ridică iarăși cu trufie capul.

— Mi-am spus ultimul cuvânt, rosti el cu reînnoită energie! Nu! Și acum pleacă. Pleacă mai repede din fața mea!

Richard vru să mai spună ceva, dar se răzgândi. Salută cu aceeași politețe și se îndreptă spre ușă. Când puse mâna pe clanță, se auzi chemat de bătrân.

— Mr. Sunderland, încă un moment. Mai știe cineva despre toată chestia aceasta?

— Nimeni, Sir Lewis. Absolut nimeni.

Încerca să o acopere pe Mamie, deși își dădea seama că nu avea sorți de izbândă.

— Mă bizui pe discreția dumitale, căpitane, că totul va rămâne între noi.

— Nu era nevoie să mi-o cereți, sir. Îmi cunosc îndatoririle.

Salută din nou, apoi apăsă clanța.

— Mr. Sunderland! auzi el din nou glasul lui Effingham.

— Da, Sir?

Lewis Effingham șovăi, apoi făcu un mare efort asupra lui însuși.

— Mâine de dimineață, la ora zece, te aștept aci, în bibliotecă.

— La dispoziția dumneavoastră, Sir.

Richard ieși pe coridor. Exulta. Câștigase partida. Bănuia motivul pentru care Effingham îi fixase o întrevedere. Era dispus să cedeze. Cât privește fiul mai mare al acestuia, Richard se alarmase degeaba. Un jucător de înaltă clasă trebuie să știe a-și juca până la sfârșit cartea. Dreptul de primogenitură își trăia ultimele zile. Atacurile înverșunate ale lui Jefferson n-aveau să rămână fără efect. Richard era hotărât să se mențină dârz pe poziție. Ophelia trebuia să rămână a lui...

În noaptea aceea nu încercă să o întâlnească. Aștepta verdictul tatălui ei. Era încredințat că răspunsul lui va fi afirmativ, așa că își putea struni o noapte dorința de a-și vedea iubita.

A doua zi de dimineață, la ora sorocită, coborî în bibliotecă. Sir Lewis îl aștepta în același fotoliu și purta aceleași haine cafenii. Părea că de ieri nu se urnise din jilț.

Lewis Effingham era întunecat. La salutul lui Richard, răspunse cu o înclinare seacă a capului.

— Mr. Sunderland, ia loc, îl pofti el, arătându-i jilțul din fața sa.

Încă un semn bun, își zise Richard. Ieri nu-l invitase să șadă.

— Mr. Sunderland, reluă Effingham cu ton domol, dar mohorât, de ieri de dimineață și până acum nu am rămas inactiv. Am cerut referințe asupra dumitale generalului Rochambeau și altor ofițeri din Statul său

Major. Am avut surpriza să mi se vorbească elogios despre dumneata. Îți mărturisesc că nu mă așteptam.

Degetele albe ale bătrânului băteau ritmic în brațele fotoliului.

— Am chibzuit mult asupra discuției noastre de ieri. Se spune că *la nuit porte conseil.* După o noapte de cântărire a argumentelor care pledează în favoarea și împotriva dumitale, am ajuns la concluzia că ai oarecare circumstanțe atenuante. Eram hotărât să nu-mi căsătoresc niciodată fata. Știam că este bolnavă. De aceea am și ținut-o izolată. Doctorii pe care i-am consultat în repetate rânduri mi-au spus că o căsătorie i-ar putea eventual îmbunătăți starea. Dar că o vindecare totală este exclusă. O lăsasem între păpușile și câinii ei, fiindcă știam că aceasta era lumea în mijlocul căreia se simțea fericită. Dar soarta te-a scos în calea ei. Cu destinul nu te poți lupta. Îmi spui că o iubești. Aș vrea să te cred. Din nenorocire, nu pot cunoaște ce zace în mintea dumitale. Nu! Nu protesta. Mi-ai mări neîncrederea. Înainte de a răspunde la cererea dumitale în căsătorie, îți datorez și eu anumite explicații. Abia după aceea ne vom putea preciza atitudinea.

Sir Lewis arătă cu bastonul, pe care-l ținea de obicei rezemat de jilț, tabloul unei femei tinere, aninat deasupra căminului.

— Iată portretul nevestei mele. După cum vezi, e neterminat. A fost pictat în 1750 de pictorul Feke. Poate că ai auzit de el. Avea talent și își făcuse un frumos renume. După pictura aceasta poți să constați că nevasta mea nu era extraordinar de frumoasă. Avea însă grație și drăgălășenie. Nu m-am însurat cu ea din dragoste. Era însă foarte bogată. Am făcut ceea ce se numește o căsătorie de conveniență. Din întâmplare, aveam și eu avere. Mi-aș fi putut îngădui să mă însor cu o femeie săracă dar sănătoasă. Am preferat însă banii și un nume, deși înainte de

căsătorie fusesem avertizat că viitoarea mea soție avea o ascendență grea. Tatăl ei și un străbunic muriseră nebuni. Pentru nesocotința mea aveam să-mi primesc pedeapsa. Primii ani ai căsniciei au fost relativ senini. Soția mea trecea prin crize de melancolie, cărora nu le dădeam importanță. Thérèse acesta este numele soției mele — mi-a dăruit un băiat pe care l-am iubit ca pe ochii din cap și pe care l-am trimis la învățătură prin cele mai înalte școli din Europa. Am să-ți vorbesc mai târziu și despre el. Cu prilejul aniversării a cinci ani de căsnicie, m-am gândit să fac portretul Thérèsei. Într-o seară — rămasă memorabilă — după o ședință, în care soția mea a pozat mai mult ca de obicei, pictorul a plecat spre locuința lui. Dar nu a mai ajuns niciodată acasă. S-a volatilizat, s-a topit în aer. A dispărut, fără ca cineva să-l mai fi văzut de atunci. Gurile rele au prins a răspândi zvonul că l-aș fi ucis din gelozie și că aș fi făcut să-i dispară cadavrul. Îți jur că n-am nici un amestec în această afacere. Când a aflat de dispariția pictorului și i-au mai ajuns la ureche și zvonurile care-mi atribuiau asasinarea lui, nevasta mea a suferit un șoc nervos, din care nu și-a revenit pe deplin nici până azi. Șase ani după această dramă a născut-o pe Ophelia. Durerile facerii, sau mai știu eu care altă împrejurare necunoscută mie, i-au tulburat definitiv mintea. Cât e ziua de mare, umblă într-o rochie de bal, cântând și vorbind cu ființe imaginare. Pentru a nu se afla că nevasta mea este nebună și spre a nu crea o reputație supărătoare copiilor, am izolat-o pe unul din domeniile mele. Lumea, care nu cunoaște realitatea, m-a acuzat că aș fi închis-o, departe de oameni, pentru a-i pedepsi adulterul. Iată, Mr. Sunderland cât m-a costat această căsătorie, pe care o socotisem la început atât de avantajoasă. M-am ales cu o nevastă nebună, cu o fată debilă mintal și cu un băiat nevolnic, căzut în patima beției. Am însă

bani mulți. Atât de mulți, încât n-aș putea să-i număr nici într-o viață de om. Totuși, calculele mele au fost greșite. Dar e prea târziu ca să mai îndrept ceva. Dumneata îmi calci pe urme. Ai făcut o afacere proastă. Foarte proastă. Pari un om deștept și plin de resurse. Sunt convins că ai fi reușit să te îmbogățești și fără să recurgi la stratagema aceasta. Cu bună știință îți atârni de grumaz o piatră de care n-ai să te poți elibera niciodată. Asiguri descendenților dumitale tarele unor străbuni bolnavi. Eu îmi plătesc zi de zi neghiobia. Și dumneata vrei să mă imiți... Poate că ar trebui să fiu bucuros că un om cu însușirile dumitale îmi intră în familie. Generalul de Rochambeau, ducele de Lauzun și contele de Fersen te-au descris în culorile cele mai frumoase. Totuși mă tem. Mă tem că îmi vei nenoroci fata. Dacă s-ar fi pus vreodată problema căsătoriei, Ophelia ar fi trebuit să se mărite cu un bărbat între două vârste, care să aibă grijă de ea și pe care să-l mulțumească o viață tihnită. Dumneata ești un agitat, dornic să parvii. O vei neglija și o vei face să sufere. Sunt convins că după moartea mea se va simți foarte singură. Căci dumneata îți vei urma drumul, iar pe ea o vei lăsa în părăsire. Dar atât cât voi trăi, te voi sili să o menajezi. Altfel, îți voi zbura creierii. Și te asigur că nu glumesc... Dacă în condițiile acestea mai stărui să ceri mâna Opheliei, sunt gata să ți-o acord.

Richard îl privi cu toată seriozitatea. Bătrânul nu vorbea în vânt. Va avea cu el mult de lucru. Dar își alesese drumul.

— Sir Lewis stărui să cer mâna fiicei dumneavoastră. Vă asigur că mă voi strădui s-o fac fericită.

— Bine, rosti Effingham simplu. Îți dau încuviințarea. La sfârșitul acestei săptămâni voi anunța oficial logodna voastră, iar în primele zile ale lunii viitoare vom face nunta. După câte m-ai lăsat să

înțeleg, trebuie să ne grăbim. Să salvăm convenienţele. Lumea trebuie să știe că este o căsătorie din dragoste și că graba se datorește nerăbdării legitime a unor tineri îndrăgostiți...

Logodna și nunta fură celebrate potrivit programului fixat de Sir Lewis.

Încântat, Richard păşise pe prima treaptă a noii sale ascensiuni. În Anglia se ridicase mai repede spre culmi, dar și prăbușirea fusese fulgerătoare. Edificiul spectaculosului său succes fusese clădit pe nisip.

De data aceasta, era hotărât să-şi dureze viitoarea prosperitate pe temelii solide, să nu lase nimic la voia întâmplării. Pusese primul jalon. Îl înfipsese atât de zdravăn, încât nimic n-avea să-l mai smulgă din pământ.

Devenise ginerele bogătașului Sir Lewis Effingham. Își crease o platformă solidă. Prin copilul pe care i-l făcuse Opheliei își întărise legătura cu averea familiei Effingham. Moartea Opheliei — de pildă — nu i-ar atrage automat expulzarea din mijlocul acestor bogătași. Rămânând tutorele legal al copilului, va continua să-i administreze bunurile. Deci amprenta lui nu se va mai șterge.

Despre Orville Effingham, fiul mai mare al lui Sir Lewis, aflase lucruri care nu puteau decât să-i convină. Beţiv, afemeiat, cartofor, Orville se certase cu tatăl său și, în semn de protest, plecase în Saint-Domingue, unde se înhăitase cu o mulatră. Își justifica prezenţa în acest îndepărtat colţ de lume, ocupându-se de plantațiile familiei Effingham, situate între Jacmel și Port-au-Prince. Richard mai aflase că Orville era bolnăvicios și că excesele îi grăbeau ruina organismului. Acest om nu putea fi un obstacol serios în calea planurilor sale.

Înainte de a se însura cu Ophelia, Richard n-avusese habar de agricultură. Se impunea să

acopere această lacună. Cu conștiinciozitatea pe care o punea în rezolvarea oricărei chestiuni care-l privea direct, se apucă să studieze tratate de specialitate. *Agricultura și calul,* de Tull, *Tratatul practic de agricultură* și *Ghidul fermierului* de Duhamel, *Gentlemanul cultivator* de Howe și multe alte lucrări asemănătoare. În primele luni după căsătorie își luă un concediu de la contele de Rochambeau, pentru a inspecta domeniul Bermuda Hundred de pe James River, una dintre proprietățile familiei Effingham. De la începutul războiului, Sir Lewis nu mai călcase pe la Bermuda Hundred. Administratorii acestui domeniu, de aproape un milion de acri, furau cu nerușinare. Sosirea lui Richard le strica socotelile. Îi supăra prezența acestui vlăjgan care, sub veșmintele sale elegante, ascundea o musculatură de atlet, îi intimida privirile lui bănuitoare, cu luciri de oțel, familiaritatea sa condescendentă. John Crow, administratorul-șef al domeniului, făcu cel dintâi cunoștință cu metodele drastice și expeditive ale noului stăpân.

Richard vizită conacul, grajdurile, hambarele, crescătoriile de vite și de păsări, casele servitorilor albi și colibele negrilor. Notă semnele unei neglijențe care băteau la ochi. Ceru registrele domeniului. Le examină expert, sub privirile îngrijorate ale celor cinci vătafi care-i urmăreau fiecare mișcare. După ce puse pana jos, se uită fix la John Crow.

— De câtă vreme furi? întrebă el cu voce egală, incoloră.

Crow se îngălbeni, se înroși, se încruntă, înghiți în sec, cântărind la iuțeală răspunsul impus de această aprostrofă fără echivoc.

Spre a nu-și pierde prestigiul, trecu la contraofensivă. Își scuturâ chica neagră, bombă pieptul și își sprijini semnificativ mâna dreaptă de catarama centurii late de piele, de care îi atârnau pe

șolduri două pistoale în tocuri frumos împodobite. Avea vreo patruzeci de ani. Ochii negri și pielea cafenie îi trădau sângele amestecat. Era robust ca un urs. Bizuindu-se pe puterea-i încercată în nenumărate încăierări, răspunse cu glas răgușit:

— Sir Lewis nu mi-a vorbit niciodată pe tonul ăsta.

— Eu îți vorbesc.

— Și eu nu vă răspund. La asemenea întrebări nu răspund.

— Ai să răspunzi. Cu voie sau fără voie.

Richard simțea furtuna în aer. Dar nu-i era permis să facă un pas înapoi. Trebuia să le dea tuturor o lecție, să se impună. Altfel era pierdut.

— Dacă nu vă place, făceți-mi socoteala și plec. Orice proprietar de pe domeniile învecinate mă va primi cu brațele deschise.

— Înainte de asta ai să-mi răspunzi la întrebare. De câți ani furi?

Richard se ridică de la masa pe care stăteau registrele deschise. Era calm și stăpân pe sine. În mâna stângă ținea o cravașă scurtă, pe care o lovea ușor de carâmbul cizmei.

— Nu îngădui să-mi vorbiți astfel. Faceți-mi imediat socoteala!

— Aici poruncesc numai eu.

— Nu primesc porunci de la oricine, replică Crow tăios.

Urmarea se desfășură cu viteza fulgerului. Cravașa lui Richard șuieră prin aer, plesnind obrazul administratorului, pe care lăsă o dâră de sânge. Crow duse repede mâinile la pistoale, dar un pumn aplicat în falcă îl doborî la podea. Năuc, încercă să se ridice într-un cot. Își scutură capul spre a și-l limpezi. Ochii lui, injectați de sânge, cătară spre Richard. Deodată, mâna-i rămasă liberă apucă un pistol, smulgându-l din teacă. Richard fu mai iute. Cizma lui izbi cu sete

brațul în plină mișcare. Se auzi un zgomot sec, de os spart, și brațul recăzu neputincios la pământ. Pistolul scăpă dintre degetele crispate.

— Luați-i pistoalele, ordonă Richard martorilor încremeniți, și pe el aruncați-l în drum. Toate lucrurile lui rămân aici. Drept despăgubire. Să fie mulțumit că nu-l dau pe mâna justiției. Am în registrele astea probe care-l pot costa streangul... Ca și pe voi toți, de altfel, adăugă el, rotindu-și privirile asupra ajutoarelor lui Crow.

Acest act de autoritate îi stabili definitiv reputația.

— Cu un om ca ăsta nu te joci. E dracul împielițat, își spuneau oamenii de pe domeniu. Numai Belzebuth putea să-i vină de hac lui Crow.

Spre mulțumirea lui Sir Lewis, Richard făcu ordine și pe domniul Huntingdon, din statul New York. Cu mijloace mai puțin violente, dar tot atât de eficace, epură personalul, aplică pedepse și făcu noi angajări. Reputația de diavol împielițat îl urmase și aici. Rezultatele nu întârziară a se vedea. Veniturile celor două domenii înregistrară, încă din primul an, o creștere sensibilă.

Richard avea posibilitatea să se ocupe intens de administrarea proprietăților lui Sir Lewis. Campania din Sud se încheiase. Către mijlocul lui octombrie, Rochambeau primi de la Paris ordinul să-și îmbrace trupele pe escadra comandată de marchizul de Vaudreuil.

În mai 1783, ultimele regimente franceze, rămase sub comanda ducelui de Lauzun, plecară în Franța. Richard își luă rămas bun de la foștii lui camarazi de arme.

Se vorbea insistent despre pace. Operațiile militare de uscat se încheiaseră. Pe mare, flotele britanice continuau o blocadă lipsită de eficacitate. Numai portul New York și împrejurimile sale se mai

aflau în stăpânirea englezilor, care voiau să-și păstreze un cap de pod pe teritoriul Statelor Unite.

După îmbarcarea ultimei unități franceze, Richard fu lăsat la vatră, laolaltă cu un mare număr de ofițeri și soldați din formațiile de miliție. În iunie, generalul Washington proclamă războiul terminat și licenție cea mai mare parte din armată.

La Londra, guvernul condus de lordul North își prezentă demisia. Noul cabinet, prezidat de marchizul Rockingham, și din care făceau parte lordul Shelburne și Charles Fox, prieteni ai Americii, inițiie tratative de pace. La 3 septembrie 1873 fu semnat tratatul care consfințea independența Statelor Unite.

După încheierea păcii, scoase și Sir Effingham capul la lumină. Acum se putea plimba în liniște pe stradă, fără a se mai teme că s-ar compromite. Către sfârșitul campaniei, când victoria americană nu mai lăsa umbră de îndoială, îmbrățișase cu afectată înflăcărare cauza învingătorilor. Pentru toți acei care aveau urechi să-l audă, trâmbița că în plin război își căsătorise fata cu un ofițer din armata Statelor Unite, tocmai fiindcă avusese întotdeauna încredere în succesul revoluției. Solidar, Richard se grăbea să-i confirme spusele.

Sir Lewis era încântat că nu împărtășea soarta atâtor partizani ai Angliei, cărora li se confiscaseră domeniile în folosul foștilor luptători lipsiți de pământ.

— Rând pe rând, nenorociții aceștia sunt deposedați de averi, spunea Sir Lewis ginerelui său, făcând un sumbru bilanț al pierderilor suferite de câțiva prieteni și cunoscuți. Au confiscat domeniul lui De Lancey din Westchester și pe al lui Roger Morris din Putnam County. Pe Sir John Wentworth din Georgia l-au izgonit de pe moșie numai cu ce avea pe el. Domeniul de trei milioane de acri din North

Carolina, al vărului meu, Robert Granville, a fost distribuit la treizeci de mii de familii. Pe latifundiile din statul New York, ale lui Sir John Johnson, au fost împropietăriți zece mii de fermieri. Până și lordului Fairfaix, cel mai bun prieten al lui Washington, i s-a confiscat domeniul din Virginia.

Richard clătina din cap în semn de compătimire.

— Dar mai grav e faptul că Jefferson, inițiatorul acestor măsuri barbare, lovește și în prietenii revoluției, în cei care s-au sacrificat pentru independență. Deunăzi, a cerut expropierea parțială a tuturor domeniilor, declară cu indignare Sir Lewis, pe care perspectiva sfârtecării uriașelor sale proprietăți funciare îl umplea de spaimă. Spre a desăvârși opera de fărâmițare, de distrugere a marilor latifundii, Jefferson a mai propus și desființarea primogeniturii, idee pe care a lansat-o și în preajma războiului. Omul ăsta e un trădător al propriei lui clase. Un ticălos! Un vândut!

Richard înclină iarăși din cap, arătând astfel că împărtășește punctul de vedere al socrului, deși în sinea lui aproba cu toată căldura campania lui Jefferson. Prin desființarea primogeniturii, Ophelia va fi pusă pe picior de egalitate cu fratele ei.

Sir Lewis era prea fin ca să nu ghicească gândurile ginerelui. Într-o oarecare măsură, n-ar fi fost potrivnic ca Ophelia și Richard să moștenească o porțiune echitabilă din avere după moartea sa. Era încredințat că aceștia vor face mai multă cinste numelui său decât Orville, care se destrăbăla în Saint-Domingue, nesocotind autoritatea paternă.

Spre uimirea cunoscuților, care știau cât de puțin acomodant este Sir Lewis, între acesta și ginerele său se stabiliseră relații armonioase. Energia și spiritul de inițiativă ale lui Richard erau pe placul bătrânului Effingham, care ajunsese să se felicite că cedase la timp, primindu-l în sânul familiei.

La câteva zile după evacuarea New Yorkului de către trupele britanice, o superbă cabrioletă, cu doi cai negri, andaluzi, opri în fața casei lui Josiah Sunderland.

Era în asfințit. Pe ferestrele deschise ale bucătăriei, care servea și de sufragerie, se vedea întreaga familie adunată în jurul mesei. Josiah Sunderland ocupa locul de cinste, având în dreapta pe Isabella, iar în stânga pe Hannah, fiica mai mare. Urmau apoi Bridget, a doua fiică, și Rebecca, soția lui Patrick, care stătea, ca de obicei, aproape de copiii ei — doi băieți mai răsăriți și două fetițe gemene. La celălalt capăt al mesei se afla Patrick.

Josiah terminase tocmai de recitat rugăciunea. Lingurile intraseră în funcțiune. Josiah era coliliu, încă voinic, dar foarte îmbătrânit la chip. Avea pungi negre sub ochi, iar obrazul îi era de un roșu nesănătos, ce bătea în vânăt. Isabella ajunsese o umbră a femeii vioaie și vrednice de odinioară. Slabă, încovoiată, cu părul nins, se micșorase, coborându-se la nivelul copiilor, care înfulecau de zor *clam chowder* — un fel de supă cu legume și scoici de râu. Într-o cratiță uriașă, așezată pe masa de lângă cuptor, fumega o cratiță cu *baked beans* — un fel de iahnie de fasole. Acesta era al doilea fel și ultimul.

Se putea spune că cina aceasta era îmbelșugată în raport cu mizeria îndurată în timpul ocupației britanice. De câțiva ani încoace, două feluri de mâncare își dădeau foarte rar întâlnire pe masa familiei Sunderland.

Hannah și Bridget, cele două surori ale lui Patrick, erau slabe, colțuroase și urâte foc. Două figuri tipice de fete bătrâne, înăcrite și deziluzionate, două caricaturi de femei, care nu-și îndepliniseră rostul vieții. Dacă Josiah ar fi fost mai bogat, s-ar fi găsit poate și pentru ele câte un soț mai modest, dispus să ducă un trai șters, în umbra autoritarului Josiah.

Şi Rebecca — nevasta lui Patrick — era uscată şi noduroasă. Dar uscăciunea ei ascundea vigoarea unui cactus plin de ţepi. În epoca adolescenţei fusese drăguţă, feminină. Acum arăta ca un un bărbăţoi, ars de soare, călit de muncă şi de nevoi, dârz şi pus oricând pe harţă. Copiii ei erau subnutriţi. Obrajii lor transparenţi inspirau milă.

Patrick părea doborât de oboseală. Mizeria războiului şi lipsurile de acasă îl făcuseră să uite că pe lumea aceasta mai existau şi oameni îndestulaţi.

Cabrioleta lăcuită, oprită la poartă, îl nedumeri, încreţindu-i fruntea. Caii izbeau nervos cu copitele pământul. Un *gentleman,* în haină de catifea vişinie, vestă ivorie şi pantaloni albi de nankin, coborî vioi din trăsură. Dintre cei doi servitori tuciurii, în livrele albe, care stătuseră pe scăunelul din spate, unul trecuse la cai, iar celălalt, încărcat cu un munte de pachete şi cutii de toate culorile, îşi urmau stăpânul care se apropie de casă. Sosirea lui Richard stârni felurite reacţii printre membrii familiei Sunderland. Pe chipul lui Josiah nu tresări nici un muşchi. În schimb, ochii i se umeziră uşor. Isabella scăpă un strigăt de bucurie, o podidiră lacrimile şi, într-un elan de nestăvilit, alergă înaintea lui prâslea. Puţină culoare se aşternu pe obrajii palizi ai celor două fete bătrâne. Apariţia spectaculoasă şi plină de neprevăzut al lui Richard aducea o adiere de aventură şi romantism în viaţa lor statică, monotonă. Rebecca se încruntă ca şi soţul ei. Intrase în această familie având convingerea că va ocupa un loc predominant datorită numelui şi situaţiei tatălui ei, reverendul Brown. Înapoierea lui Richard Sunderland, această oaie rătăcită, care în loc să nimerească în gura lupului se bălăcea iarăşi în aur, o copleşea de obidă şi invidie. Căsătoria lui Richard fusese viu comentată în familia Sunderland. Rebecca privea cu ciudă intrarea în neamul lor a Opheliei Effingham, a cărei origină şi bogăţie o lăsau pe ea în

umbră. Copiii încremeniseră cu gura căscată. Dacă n-ar fi fost de față bunicul Josiah, care nu îngăduia nimănui să se ridice de la masă înaintea lui, ar fi alergat cu toții în întâmpinarea străinului. Bunica încălcase această opreliște, dar ce să-i faci! De aceea era bunică. Măcar cu atâta să se aleagă.

Intrarea lui Richard, care o luase pe Isabella în brațe și o aducea pe sus ca pe o mireasă, lumină casa. Copiii se uitau cu admirație la hainele lui, îi ascultau extaziați glasul puternic, râsul sănătos și molipsitor.

Când Josiah se ridică de la masă spre a întinde mâna fiului său mai mic, toată lumea, cu excepția lui Patrick și a Rebeccăi, îi urmară exemplul.

— Îmi pare bine că te văd, băiete, zise Josiah bătându-l pe umăr. Arăți minunat.

— Se cunoaște că îi merge bine, spuse Patrick cu ironie.

Dar bucuria celorlalți era atât de mare, încât săgeata lui trecu neobservată.

Hannah și Bridget îl sărutară pe Richard, iar copiii îi dădură pe rând mâna. Bunica îi prezentă în ordinea vârstei:

— Benjamin, Josiah, Liberty și Independence.

— Frumoase nume! Dar sunt și tot atât de cuminți pe cât de frumoase li-s numele?

— Foarte cuminți. Bunicul n-ar îngădui să aibă nepoți neastâmpărați.

— Fiindcă sunt cuminți, unchiul Richard le va împărți jucării, zise acesta.

Sub privirile extatice ale copiilor, servitorul negru așeză pachetele pe masă. Hannah adunase între timp farfuriile și tacâmurile.

Richard deschise pe rând cutiile. În mâinile lui apărură ca prin minune păpuși, ursuleți, elefanți, cărucioare, șorțulețe brodate cu căței și rochițe de organdi pentru Liberty și Independence, costumașe

de catifea cu nasturi aurii și pălării cu boruri largi pentru Benjamin și Josiah.

— Copiii mei n-au nevoie de asemenea daruri, mormăi Patrick iritat de generozitatea de paradă a fratelui său.

Progeniturile lui erau gata să plângă.

— Destul, Patrick, grăi apăsat bătrânul. Copiii sunt și nepoții mei. Atâta timp cât locuiesc în casa mea am și eu un cuvânt de spus. După ce-oi muri, poți să-i îndrumezi cum te-o tăia capul. Copii, luați-vă darurile și duceți-vă în camera voastră.

Rebecca profită de ocazie ca să plece cu ei. Simțea că ar înnebuni dacă ar mai sta o clipă în aceeași odaie cu Richard. Îl ura din instinct.

Patrick, care păstra încă un mare respect pentru tatăl său, rămase pe loc.

Richard umblă iarăși la pachete. Scoase pentru Josiah o pipă de chilimbar, splendid dăltuită, un halat de mătase și o mapă din piele de Cordoba. Isabellei îi oferi o rochie de muselină vișinie, o pereche de cercei cu rubine și un inel cu rubin, înconjurat cu diamante. Pentru Hannah și Bridget pregătise două rochii de mătase înflorată, cam prea tinerești pentru ele, și câte-o pălărie împodobită cu panglici multicolore. Toate obiectele erau de o calitate excepțională. Cele două fete bătrâne scoteau exclamații de bucurie, în vreme ce își țineau rochiile de umeri și le lăsau să cadă de-a lungul corpului, ca să vadă cum le vine.

Richard nu adusese nimic pentru Patrick și Rebecca. Știa că darurile sale n-ar fi fost primite cu plăcere.

— Lucrurile astea sunt prea frumoase pentru niște oameni simpli ca noi, spunea Josiah, flatat totuși de atenția lui prâslea. Mă întreb ce-or să zică prietenii mei când or să mă vadă în halatul ăsta scump. Or să clatine cu compătimire din cap și or să spună că am înnebunit la bătrânețe. Aș pune rămășag pe zece

dolari că au să-și dea coate, căinându-mă că m-am țicnit.

Aceasta nu-l împiedică să-și umple pipa cu tutun și să și-o aprindă cu voluptate. Se uită apoi la mapă. O întoarse pe toate fețele, o mirosi, clătină satisfăcut din cap, apoi o deschise, ca s-o examineze și pe dinăuntru. Într-unul din compartimentele căptușite cu moar roșu găsi o foaie de hârtie împăturită. O scoase la lumină.

Curios, o parcurse cu privirile. I se înroși obrazul. Era un ordin de plată asupra Băncii Stuyvesant din New York, în valoare de două mii de dolari, plătibili pe numele lui Josiah Sunderland.

— Două mii de dolari! exclamă bătrânul. Băiete, nu pot să primesc banii ăștia. N-am făcut nimic ca să-i câștig.

— Ba ai făcut foarte mult, foarte mult, răspunse Richard. Folosește-i cum vei crede de cuviință.

— Primește-i, tată, primește-i, interveni Patrick. Bagă și el ceva bani în afacere, fiindcă știe că după noile legiuiri toți frații moștenesc părți egale. Nu se încumetă să vină chiar la de-a gata. Primește-i tată! Ar fi fost bine să-i trimită mai de mult, când nevoile atelierului erau mari. Dar acum, când afacerile își vor lua iarăși avântul, contribuția asta nu reprezintă cine știe ce.

Josiah se mohorâ, lăsând fruntea în jos. Poate că Patrick avea dreptate. Dar felul în care vorbise era nepermis.

— Patrick, mă mâhnești astăzi pentru a doua oară.

— Iartă-mă, tată. Prâslea s-a întors cu sacul plin. S-ar cuveni să tai două oi grase. Din păcate nu avem nici una. Cel mult să pui la bătaie cratița cu fasole.

Fără să mai aștepte încuviințarea bătrânului, ieși furios din bucătărie, sub privirile consternate ale Isabellei și ale celor două fete bătrâne.

— Pentru fiul meu, care s-a înapoiat din străini, am să tai totuși oaia cea grasă, spuse bătrânul cu solemnitate. Nimeni nu va putea spune că Josiah Sunderland nu a fost în stare să-și cinstească feciorul. Se vor găsi bani și pentru acest ospăț.

Josiah Sunderland își respectă cuvântul. Pentru prima oară în viață se împrumută. Făcu aceasta pentru un ospăț care trebuia să ducă departe faima familiei Sunderland. Josiah nu se atinse de banii dăruiți de Richard. Pe toți îi destină dezvoltării atelierului. Luă doar câțiva dolari, din rezervele destul de anemice ale întreprinderii, spre a-și completa suma de care avea nevoie.

Bătrânul dădu sfoară în țară că oferea ospățul pentru a sărbători întoarcerea din război a celor doi fii ai săi. În felul acesta îl cinstea și pe modestul Patrick, care înfruntase greutăți fără număr, muncind cu el cot la cot, în atelierul de cuțite în vreme ce Richard învăța carte la Oxford.

Deși îl costa scump, Josiah făcea bucuros acest sacrificiu. Pofti la ospăț rude și prieteni, furnizori și foști muncitori din atelier cu familiile. Invită și pe James Duane, cel dintâi primar american al New Yorkului, și pe reverendul Talmadge, care-l povățuise a trimite pe Richard la învățătură înaltă, și pe Sir Lewis Effingham, care se scuză că nu poate veni, din pricina unei pârdalnice crize de gută.

Richard primise cu entuziasm moderat vestea sărbătorii. De când intrase în lumea selectă a celor patru sute de familii nu-i mai convenea să se afișeze alături de modestul făurar de cuțite. Călcase pragul căminului patern fiindcă așa cereau îndatoririle filiale. Își acoperise neamurile cu daruri și oferise două mii de dolari tatălui său pentru că era de datoria sa să răsplătească într-o oarecare măsură sacrificiile pe care aceștia le făcuseră spre a-l întreține la învățătură în Anglia.

Un refuz diplomatic l-ar fi amărât pe Josiah, Corvoada trebuia deci suportată. Pentru Richard Sunderland, marchiz de Beauclair, ospățul dat de Josiah Sunderland în hambarul din fundul curții, amenajat de circumstanță în sală de petreceri, nu era decât o reuniune vulgară, un fel de bâlci lipsit de sare, în care citadini mărunți, cu nevestele și fiicele lor, își poartă cu ostentație hainele de duminică, se veselesc în jurul unei balerci cu rachiu, fac haz de glumele răsuflate ale cîtorva mucaliți de tarabă, cântă în cor cântece populare, aplaudând până la înroșirea palmelor câteva soliste improvizate, cu glas tremurat și necultivat, dansează stârnind nori de praf, iar în zori pleacă pe la casele lor, frânți de oboseală, dar încântați că un an vor avea ce povesti și comenta în serile lungi și monotone.

Ospățul corespunse în totul așteptărilor lui Richard. Josiah Sunderland prezida, având de o parte și de alta pe Patrick și pe Richard, cei doi sărbătoriți. Urmau apoi după rang și vârstă ceilalți invitați cu nevestele lor. Rudele sărace și tineretul ajungeau la coada mesei. Turma de copii era servită la o masă aparte, ca să nu le ajungă la ureche glume nepotrivite vârstei lor. Orchestra, alcătuită dintr-o vioară, un clarinet, un cimpoi și o tobă, cânta de zor, făcând să răsune hambarul. Iluminația era asigurată de lămpi cu fețile înfipte în grăsime, de facle și de lampioane improvizate din pepeni deșertați de miez și cu coaja perforată în chip de ochi, nas, și gură. Cei mai mulți oaspeți — care cunoșteau starea precară a atelierului de cuțite — socoteau că belșugul de băuturi și mâncăruri se datora lui Richard Sunderland, despre care umblau zvonuri fabuloase. Patrick, conștient de acest lucru, stătea posomorât ca la înmormântare. Richard era ceva mai vesel, dar amabilitatea lui condescendentă stingherea și umilea pe cei cărora le făcea cinstea să le adreseze cuvântul. Hainele

elegante, brodate cu fir și nasturii de diamante, intimidau tot atât de mult ca și graiul lui ales, cu accent oxfordian.

În jurul mesei lungi, pe care bucatele erau aduse pe tăvi de lemn de către Hannah, Bridget și Rebecca, domnea mare veselie. Era și firesc. După mizeria și privațiunile fără număr din timpul războiului lumea era dornică de petrecere, de râsete și de voie bună. Chiar și puritanii ascultau cu plăcere glume și snoave care pe vremuri i-ar fi făcut să se încrunte.

Către sfârșitul mesei, primarul Duane ridică un toast în cinstea vlăstarilor lui Josiah Sunderland, care luptaseră cu eroism pentru independența patriei lor.

— Golesc acest pahar în cinstea vrednicului sergent Patrick Sunderland, fiul mai mare al iubitei noastre gazde! strigă el în ovațiile convivilor, care-și dădură paharele peste cap. Iar pe al doilea îl beau pentru inimosul nostru căpitan Richard Sunderland.

La ultimul toast, comesenii din preajma lui Patrick observară că acesta șovăi să ridice paharul. Apoi, cu scârbă parcă, își muie buzele în băutura alcoolică. Gestul nu scăpă nici lui Josiah, care se întunecă la față, și nici lui Richard, care surâse imperceptibil. Se mai ridicară toasturi pentru independența Statelor Unite, pentru Josiah Sunderland și pentru Isabella, pentru primar și pentru oaspeți, luați în colectiv. Apoi se porni dansul, în vâltoarea căruia se avântă numai tineretul. Femeile măritate, oricât ar fi fost ele de tinere, treceau în rândul matroanelor, și se mărgineau a privi cu bunăvoință zbenguielile fetelor și ale flăcăilor. Bărbații însurați rămâneau să bea câte un pahar cu rachiu sau cu bere și să vorbească de politică, de mersul treburilor lor ori de cancanurile comunității.

Richard, pe care-l amețise fumul de tutun, ieftin, gălăgia oaspeților și stridența cântecelor, se strecură afară din hambar spre a lua puțin aer. Oftând cu

ușurare, trecu în grădina din dosul casei și se așeză pe banca de sub umbrarul de viță sălbatică. Dacă nu s-ar fi temut că plecarea sa ar fi fost interpretată ca o necuviință față de primar și de ceilalți oaspeți mai vârstnici, de mult și-ar fi luat tălpășița. Era de ajuns că nu o adusese pe Ophelia, care refuzase să asiste la o astfel de reuniune.

Tocmai când își tampona fruntea cu batista, un zgomot de pași pe pietrișul potecii din grădină îi atrase atenția.

Cu creștetul și umerii argintați de lumina lunii, Patrick se apropia de umbrar. Ajuns în dreptul lui Richard se opri, rămânând în picioare.

— Richard, țineam să-ți vorbesc. Te-am văzut plecând încoace. Am vrut să profit de acest prilej ca să am o ultimă explicație cu tine.

— Ultimă! Credeam că ultima explicație ne-a lămurit definitiv. Știi, la Williamsburg.

— E adevărat. Dar n-ai vrut să ții seama de ea.

— Te supără că am venit să-mi văd familia? zâmbi el ironic.

— Da, mă supără. Mă supără fiindcă prezența ta ne umilește. Ne umilești cu aerele tale de parvenit, cu hainele și giuvaerurile tale bătătoare la ochi.

— Din moment ce prezența mea a făcut plăcere tatălui și mamei mele, restul nu mă mai interesează. Tu te simți umilit. Nu e de mirare. Când eram copii nu mă puteai suferi fiindcă îmi plăcea învățătura și ție nu. Mai târziu, când ți-ai dat seama că ai mintea mai greoaie decât a mea, ai început să mă urăști. Iar ura ta a devenit bolnăvicioasă, obsedantă, de când ai constatat că sunt în stare să scot banii și din piatră seacă, ispravă pe care tu n-ai s-o poți face niciodată. Cât privește hainele de pe mine, mă îmbrac ca toți cei din lumea mea.

— Vezi? Chiar tu recunoști că faci parte dintr-o lume deosebită de a noastră, răspunse Patrick,

ignorând ofensele fratelui său. De data asta nu te contrazic. Te-ai socotit întotdeauna mai aproape de bunicul tău — marchizul — decât de tatăl tău — meșteșugarul de cuțite. Te-ai uitat întotdeauna cu milă și îngăduință la noi, ăștia de jos. Și eu, adăugă Patrick aspru, n-am nevoie nici de mila și nici de îngăduința ta. Deci fă bine și rămâi între fandosiții din lumea mare și nu ne mai tulbura pe noi cu prezența ta.

— Poți să te liniștești, scumpule, ripostă Richard cu aceeași batjocură în glas. Am ceva mai bun de făcut decât să-mi pierd vremea în bietul vostru atelier.

— Vorbești cu dispreț despre el, rânji Richard. Totuși datorită atelierului ai putut să înveți în Anglia.

— V-am despăgubit.

— Ah, da. Ne-ai despăgubit, făcând pe mărinimosul. Nu e greu să faci pe mărinimosul cu banii nevestei.

— Aceasta te roade, Patrick, scumpule. Te simți umilit fiindcă eu sunt însurat cu fata unui om bogat, în vreme ce tu te-ai procopsit cu fiica unui pastor; o burgheză care face pe marea doamnă.

— Nu-ți îngădui să te atingi de nevasta mea, șuieră Patrick înfuriindu-se.

— Lasă mârâielile astea! Nu mă mai sperii. Iar dacă ai iarăși gust de sfadă, te sfătuiesc să te stăpânești. Pe vremea când eram copii puteai să mă chelfănești cât pofteai, căci erai mai mare și mai puternic. Dar acum s-au schimbat lucrurile... În privința dolarilor pe care i-am dăruit tatălui meu, îți voi da o justificare, deși nu sunt obligat. Banii sunt agonisiți de mine. Căci muncesc mult, deși nepricepuții care mă judecă după hainele mele cu nasturi de diamante își închipuie că duc o viață de huzur și trândăvie. Însă munca mea e de calitate. Tu te vei speti pentru a ridica atelierul la nivelul de

dinainte de război. Te vor căpia grijile înainte de a găsi de lucru pentru zece lucrători, ca pe vremuri. Dar, când atelierul tău va ajunge să folosească zece lucrători, întreprinderile pe care le voi crea eu vor utiliza cel puțin o mie... Remarcă: am zis *atelierul tău.* Căci va rămâne al tău. Mie nu-mi place să mă încurc cu fleacuri.

— E foarte lăudabilă încrederea pe care o ai în propriile tale puteri, îl ironiză Patrick. Usturătoarea experiență, de la Londra ar fi trebuit să te cumințească. Ai uitat, mi se pare, povestea broaștei care s-a umflat până a plesnit.

— Grija aceasta las-o în seama mea. Tu ocupă-te de atelier. E pe măsura ta.

Richard se ridică de pe bancă.

— Acum te las, trebuie să plec. Înainte de a ne lua rămas bun nu pot să nu fac o constatare plăcută. Ne despărțim fără să ne fi încăierat. Mai rar atâta iubire frățească.

Patrick rămase singur sub umbrar. Îi era scârbă să se înapoieze la un ospăț care-l sărbătorea și pe Richard.

Curând după miezul nopții, petrecerea se sparse. Beți de încântare și frânți de oboseală, oaspeții se împrăștiară pe a casele lor. Mâine îi aștepta o zi de lucru.

Richard înnoptă la un hotel de pe Broad Street. Casa lui Sir Lewis Effingham din New York arsese în timpul războiului. Richard avea de gând să ridice pe temeliile ei un edificiu măreț, care să ilustreze opulența familiilor Effingham și Sunderland-Beauclair. Deprins să lucreze în stil mare, angajase serviciile unor arhitecți cu faimă, care trebuiau să-i prezinte câteva proiecte, la alegere.

Sir Lewis îi dăduse mână liberă în administrarea întregii sale averi. Datorită ginerelui său, bătrânul baronet putea să se dedice, fără grijă, colecțiilor sale

de cărți rare și giuvaeruri vechi. O dată sau de două ori pe lună, Richard îl punea în curent cu mersul afacerilor, care prosperau vizibil.

După căsătoria sa cu Thérèse de Saint-Astier, Sir Lewis armase două corăbii, „Pegasus" și „Capricorn", cu care expedia în Anglia produsele domeniilor sale. În timpul celui dintâi an de război, „Capricorn", fusese capturat de pirați, în preajma coastelor Cubei. Mai norocos, „Pegasus" scăpase ca prin urechile acului și de pirați și de vasele de război inamice. Datorită unui căpitan întreprinzător, pe nume Nathaniel Fanning, care era nu numai un navigator excelent, da și un abil om de afaceri, „Pegasus" făcuse, după nevoie, cabotaj și curse lungi, aducând lui Sir Lewis câștiguri frumoase. Liniile alungite ale vasului, care-i permiteau o viteză excepțională, îl scoase din multe situații neplăcute.

Richard achiziționă încă două corăbii, „Lidia" și „Neptun", abia lansate de pe șantier. Intenția lui era să-și creeze cu timpul o mică flotă comercială, care să-l scutească de a mai fi tributarul armatorilor străini.

Primăvara anului 1784 îl găsi în plină activitate. În timp ce economia Statelor Unite se dezorganiza, iar anarhia bătea la ușă, Richard pregătea terenul pentru viitoarele sale lovituri financiare. În vederea asigurării unor condiții prielnice pentru realizarea scopurilor sale, făcu un prim pas, angajând serviciile unui om de mare viitor. Pe Wall Street, la numărul 53, își stabilise biroul de avocat tânărul om politic Alexander Hamilton, pe care Richard îl cunoscuse la asediul Yorktown-ului. Dornic să și-l apropie, îl angajă consilier juridic cu titlul permanent, renunțând la serviciile avocatului Aaron Burr de pe Cedar Street, care fusese până atunci sfătuitorul juridic al familiei Effingham.

În timpul convorbirilor sale cu Hamilton asupra unor procese intentate câtorva fermieri care încălcaseră fruntariile domeniului Huntingdon, din statul New York, Richard adusese vorba și despre criza financiară și economică prin care treceau Statele Unite. Soluțiile lui Hamilton, ce preconiza crearea unei oligarhii puternice și a unui regim politic în care elitele să joace un rol de frunte, erau pe placul lui Richard.

Cu câțiva ani înainte, Robert Morris, unul dintre prietenii politici ai lui Hamilton, înființase la Philadelphia prima bancă comercială a Statelor Unite, sub firma „Bank of North America". Succesul ei determinase crearea la New York a unei bănci menite să sprijine dezvoltarea comerțului maritim. În iunie 1784, noua „Bank of New York" își deschise ghișeele într-un imobil din Saint George Square. Capitalul, de 500 000 de dolari, era divizat în o mie de acțiuni. Fiindcă Alexander Hamilton era membru activ în consiliul de administrație, Richard achiziționă un mare număr de acțiuni pentru a sprijini emisia.

În același an cumpără pe Wall Street un teren, în apropiere de Trinity Church, și începu construirea unui imobil în stilul neogrec, care începea să facă furori nu numai în Europa, dar și în America. În ciuda crizei economice, la New York, se ridicau clădiri fără număr. Ruinele rămase din timpul războiului erau înlăturate, cocioabele dărâmate. În locul lor răsăreau ca ciupercile case de locuit pretențioase, magazine mari, cafenele, restaurante. New York-ul, cu străzi nepavate, pe care vitele, porcii și găinile umblau în voie, se scutura din amorțeală, își lepăda hainele cenușii, schimbându-le cu veșminte luxoase, cam țipătoare la vedere, dar care constituiau totuși un progres față de trecut. Afacerile luau avânt, negustorii își dezvoltau comerțul, speculanții se îmbogățeau peste noapte. Prosperitatea, care revărsa

ploaie de aur peste puținii aleși, întorcea spatele restului populației, ce se războia cu criza. Foștii luptători își purtau povara mizeriei și a mâniei neputincioase; funcționarii mărunți se chinuiau să facă față nevoilor cu salariile lor neîndestulătoare, amenințate pe zi ce trece de deprecierea monedei; văduvele, orfanii și sinistrații de război nu-și puteau încasa drepturile. Se vorbea de tulburări în Sud și de iminența unui *pronunciamento* care să răstoarne regimul republican, înlocuindu-l cu o dictatură militară. Federaliștii susțineau că numai o monarhie constituțională, de factură englezească, ar salva țara de la dezastru.

Richard era atât de preocupat de afacerile lui ce-l rețineau la New York, încât abia dacă mai avea timp să-și vadă când și când familia, stabilită la Williamsburg.

Ophelia îi dăruise un fiu care nu-l prea entuziasmase. În cinstea bunicului său, marchizul, Richard îl botezase Henry. Băiețelul era plăpând, avea pielea întunecată, capul lunguieț, ca un dovlecel, brațe subțiri și picioare noduroase. Sentimentele Opheliei pentru copil erau bizare. Săptămâni de-a rândul purta în suflet comori de dragoste maternă; atunci îl alinta, îl săruta, îl răsfăța ca pe cel mai iubit dintre cățeii ei. Apoi, fără nici o justificare, era cuprinsă de o aversiune neînțeleasă pentru vlăstar, pe care îl îndepărtra din preajmă ei, exilându-l printre slugi. În aceste momente de criză, își revărsa iubirea asupra păpușilor și a baseților, care-și recâștigau privilegiile temporar știrbite. Aceste pendulări de iubire și ură, nedumerea pe toată lumea. Sir Lewis îi privea cu filozofică resemnare capriciile.

Ophelia își petrecea cea mai mare parte din an pe domeniul Bermuda Hundred, urmând povața medicilor, care recomandaseră aer curat firavului Henry. Pe Bermuda Hundred născu și o fetiță,

Georgina, pe care o încredința devotatei Mamie. Câteva zie după acest eveniment, muri, fără să lase regrete, Lady Thérèse Effingham.

Între timp, poziția lui Richard se consolida. La New York ajunsese o figură proeminentă. Nu i se mai zicea „ginerele lui Sir Lewis Effingham", ci pur și simplu Richard Sunderland. Devenise cineva prin el însuși.

Către sfârșitul lui august, primi un mesaj din partea lui Sir Lewis, care-l chema de urgență la Williamsburg. Deși era ocupat până peste cap, răspunsese imediat la apelul bătrânului. Îl menaja, fiindcă primogenitura nu fusese încă desființată. Sir Lewis se dovedise a fi un socru extrem de comod. Totuși, Richard nu se lăsase la discreția generozității acestuia. Avusese grijă să-și deschidă un cont secret în bancă, depunând periodic sume relativ mari. Își alcătuia astfel pe nesimțite un capital, care să-i folosească la nevoie.

Populația New Yorkului se ridicase la impresionanta cifră de treizeci de mii de suflete. Într-un discurs ținut la Camera de Comerț, primarul Duane declarase cu emfază:

— Acum o sută cincizeci de ani, Peter Minuit a cumpărat de la indieni insula Manhattan în schimbul câtorva panglici și a unor mărgele fără valoare. A zidit apoi un fort, punând bazele marelui nostru New York de azi. Față de ritmul în care se dezvoltă acest oraș, putem face fără sfială pronosticul că peste un alt secol și jumătate va atinge impresionanta cifră de o sută de mii de locuitori.

Și Richard Sunderland era plin de optimism în ceea ce privește viitorul New Yorkului. În nordul orașului, și anume în partea centrală a Manhattan-ului, cumpărase un teren vast, folosit ca pășune de lăptarii olandezi din satul învecinat, Yorksville. Avea de gând să-l parceleze în locuri de

casă. Pe domeniul Huntingdon, din statul New York, începu construirea unei distilerii de alcool. Pentru întreţinerea propriilor sale corăbii şi în scopul dezvoltării flotei sale comerciale puse bazele unui şantier naval la Long Island.

Dar această prosperitate durată cu încetul nu-l mulţumea. În acea epocă în care averile uriaşe se clădeau peste noapte, el avea impresia că progresa cu încetineala unei broaşte-ţestoase. Nu se încumeta a se lansa în afaceri îndrăzneţe, fiindcă nu se socotea decât un mandatar al lui Sir Lewis. Nu voia să mai rediteze dezastrul de la Londra.

În septembrie hotărî să facă un popas la Bermuda Hundred, unde se aflau copiii şi Ophelia.

Pe Ophelia o găsi între păpuşile şi baseţii ei. Sosirea bărbatului ei nu-i făcu nicio impresie. Îl sărută pe obraz, apoi îl arătă ultimele păpuşi primite în dar de la Sir Lewis. După cîteva minute de conversaţie dezlânată, se întoarse la păpuşile ei, uitând brusc de prezenţa soţului. Acesta se retrase în vârful picioarelor. Copiii, în schimb, îi înseninară puţin fruntea, Henry era măsliniu, avea părul negru şi creţ. Georgina gângurea ceva pe limba ei. Râdea şi făcea gropiţe. Al treilea copil, pe care Richard îl vedea pentru întâia oară, era blond ca maică-sa. Această asemănare îi inspiră gânduri triste. Copiii nu vor moşteni oare tarele Opheliei şi ale Thérèsei Effingham?

Botezul lui prâslea, care primi numele de Robert-George, prilejui o mare petrecere, la care participară reprezentanţii celor mai aristocratice familii din Virginia, mai toate înrudite cu răposata soţie a lui Sir Lewis. Acesta nu voise ca doliul purtat după Orville, mort de curând, să întunece strălucirea ceremoniei botezului. În cronicile apărute mai târziu în paginile ziarelor locale figurau printre invitaţi mai toţi membrii acestui puternic clan. Familiile Carter,

Lee, Corbin, Randolph, Berkeley, Blair, Mason, Page își trimiseseră solii la această solemnitate, la care participase însuși generalul George Washington, în calitate de naș. Din statul New York sosiră în falangă neamurile lui Sir Lewis: De Payster, Van Cortland, De Lancey, Livingston, Schuyler, Jay, Philips. Din partea familiei lui Richard nu luase parte decât Isabella Sunderland, care făcuse figură onorabilă. Josiah Sunderland se scuzase că nu poate veni, deoarece era reținut de treburi importante la New York. Atelierul cunoștea iarăși zile de prosperitate. Comenzile soseau numeroase, producția era în creștere. Josiah nu putea lipsi tocmai în această perioadă de activitate febrilă. Dar acesta era numai un pretext. Nu răspunsese la invitația fiului său fiindcă nu voia să se simtă prost printre atâtea figuri simandicoase. Poate că nici acestea n-ar fi fost încântate să stea cot la cot cu un făurar de cuțite. Richard protestase de formă, dar în sinea lui primise cu ușurare hotărârea bătrânului.

Pentru el, ceremonia botezului avusese și semnificația unei consacrări, a primirii sale oficiale în sânul comunității familiilor patriciene americane. Când generalul Washington acceptase să dăruiască numele său vlăstarului lui Richard, acesta primise în mod tacit acolada tuturor acelor care se considerau cei mai autentici descendenți ai pionierilor de pe Mayflower. Toți preziseseră micului Robert-George o viață fericită și demnă. Ceea ce n-ar fi fost de mirare, dacă se ținea seama de piedestalul solid al prosperității părinților și rudelor sale.

După botez, Richard nu zăbovi decât puține zile la Williamsburg. Prezența Opheliei nu îl dispunea, iar Sir Lewis îi evoca supărător fantoma lui Orville.

În drum spre New York se opri la Philadelphia, răspunzând invitației lui Alexander Hamilton, care voia să-l prezinte prietenilor săi din Congres. Deși nu împlinise încă treizeci de ani, Hamilton ajunsese un

personaj influent. Socotea că numai un regim de mână forte putea stăvili, ceea ce numea el, tirania anarhică a celor mulţi.

Richard asistă la câteva conciliabule politice ţinute în casa lui Robert Morris, unul dintre partizanii lui Hamilton. La aceste reuniuni se vorbea deschis despre necesitatea modificării Constituţiei şi despre instaurarea unei dictaturi a generalului Washington. Expunerile strălucite, convingătoare ale lui Hamilton stăpâneau asistenţa, care-i aplauda fiecare pasaj.

„Omul acesta e un conducător înnăscut", îşi zicea Richard, cucerit de elocinţa-i energică, vibrantă.

Elegant, zvelt, suav, cu ochi catifelaţi, gură feminină şi mâini de aristocrat, Alexander Hamilton ascundea sub înfăţişarea unui Antinous un caracter puternic, dârz, voluntar.

După o şedinţă la care se discută îndelung proiectul lui Alexander Hamilton cu privire la înfiinţarea unei bănci naţionale şi a unei monede unice, destinată să înlăture definitiv confuzia existentă, Richard Sunderland fu invitat de Jeremiah Wadsworth, unul dintre prietenii politici ai lui Hamilton, la un spectacol de mare succes. La teatrul „Old South Street" fusese programată o reprezentaţie de balet, *Peasant Dance,* cu faimosul dansator american John Durang. Fiindcă puritanii priveau cu ostilitate asemenea manifestaţii artistice, direcţia teatrului intitulase acest spectacol *Lectură cu exemplificări.* Manevra nu scăpase neînduplecaţilor moralişti, care declanşară presiuni asupra Congresului, spre a-l determina să voteze o lege împotriva teatrelor.

Jeremiah Wadsworth, care făcea ochi dulci unei stele din trupa lui Durang, se împotrivea cu îndârjire puritanilor, care-i creaseră o reputaţie puţin ortodoxă. Wadsworth nu se sinchisea de protestele lor. Era învinuit că lupta împotriva curentului. Răspundea că luptă împotriva prostiei şi a obscurantismului.

Richard simpatiză din primele clipe cu acest răzvrătit care nesocotea opinia publică. Şi el şi Wadsworth aveau înclinări şi trăsături de caracter comune. Wadsworth îi căuta prietenia fiindcă — spunea el — prefera să meargă cu un singur deştept la câştig decât cu o sută de proşti la pagubă.

În antracte şi la supeul pe care-l oferi lui Richard după spectacol, Wadsworth îi vorbi îndelung despre necesitatea închegării unei elite, menită să dirijeze nu numai economia, dar şi politica ţării.

— Sub paravanul celei mai perfecte democraţii, trebuie creată o oligarhie ocultă, care să deţină pârghiile conducerii. Câţiva oameni avuţi şi cu iniţiativă, printre care am cinstea să mă număr şi eu, au constituit un astfel de nucleu. La una din reuniunile noastre s-a pus în discuţie şi cooptarea dumitale. Recomandările lui Alexander au găsit un ecou favorabil.

— Sunt flatat de aprecierea dumitale şi a lui Hamilton, Mr. Wadsworth. Voi reflecta serios asupra acestei chestiuni.

— N-ar fi exclus, Mr. Sunderland, să avem foarte curând nevoie de aportul dumitale, cu atât mai mult cu cât dispui de resurse apreciabile.

— Îţi preţuiesc sinceritatea, Mr. Wadsworth.

— Da, da. Nu mă sfiesc să declar că aportul dumitale moral şi intelectual va contribui şi mai efectiv la succesul cauzei noastre, dacă va fi dublat de un aport material considerabil.

— Mr. Wadsworth, şi Horaţiu a spus înaintea dumitale: „Banul e regele întregii omeniri".

— Văd că ne înţelegem bine Mr. Sunderland.

— E şi firesc. Folosim un limbaj comun.

— Şi aveam un ideal comun.

— Exact. Un ideal redus la două expresii: Aurul şi puterea.

— Poate chiar la o singură expresie, Mr. Sunderland. Aurul!... Cu aur cumperi totul. Chiar și puterea.

În seara aceea, Richard și Jeremiah Wadsworth se despărțiră buni prieteni...

În cursul ultimelor zile petrecute la Philadelphia, Richard asistă la o ședință furtunoasă a Congresului. Partizanii lui Hamilton, în frunte cu Robert Morris și Jeremiah Wadsworth, denunțau cu violență incapacitatea actualei forme de guvernământ, care împingea republica la dezastru.

— Vreți să modificați Constituția pentru a instaura dictatura! strigau bătăios radicalii.

— Vom avea grijă să nu vă dăm apă la moară.

— Vom muri pe baricade înainte de a vă permite să sugrumați libertățile cetățenești !

La tribună se urcă un deputat îmbrăcat în negru. Era scheletic, dar glasul lui cavernos făcea să răsune întreaga sală.

— Mr. Wadsworth și prietenii săi se preocupă de soarta republicii, rosti el batjocoritor. Vor s-o însănătoșească administrându-i otravă, ca s-o scape prompt de suferință.

— Halsey ! exclamă Richard, recunoscându-i vocea. Iată-l și membru în Congres.

Nu-i putea desluși trăsăturile feței, fiindcă umbrele amurgului se lăsau în perdele tot mai dese.

— Mister Wadsworth și prietenii săi, continuă Halsey, aruncându-și semnificativ privirile spre Alexander Hamilton, care stătea cu mâinile încrucișate în prima bancă, se preocupă de soarta republicii. Dar se preocupă de soarta ei ca și o mamă vitregă care nu știe cum să facă mai repede de petrecanie copiilor ce i-au rămas în grijă. Mr. Wadsworth și prietenii săi pretind că sunt alarmați de soarta republicii. Evident, sunt alarmați, fiindcă

republica supraviețuiește, în ciuda manevrelor dușmănoase. Mr. Wadsworth și prietenii săi vor ca republica să piară. Vor să o nimicească spre a instaura o monarhie tiranică.

— Probe, Mr. Halsey, îl întrerupse Wadsworth. Probe.

— Vreți probe? Le veți avea. Colonelul Louis Nicole, agentul lui Alexander Hamilton, a propus în scris generalului Washington să accepte coroana pe care i-o oferă poporul american. Generalul Washington a răspuns că acest proiect îi este odios și că nu vrea să mai audă vorbindu-se despre el... Poporul american care oferă cu atâta dărnicie coroane regale se reduce la Mr. Hamilton și la complicii săi. Mr. Hamilton și complicii săi vor să zdrobească democrația americană și în locul ei să instaureze o autocrație tiranică. Mai tiranică decât cel mai abuziv absolutism monarhic.

— Răstălmăcirile vorbitorului nu ne impresionează, întrerupse iarăși Wadsworth. Am preconizat un regim autoritar, care să înăbușe anarhia din Noua Anglie, să însănătoșească economia țării și să ne ridice prestigiul în străinătate.

— Vorbele voastre sună frumos, Mr. Wadsworth, dar sunt tot atât de înșelătoare ca și corul sirenelor. Apreciem abilitatea politică a grupului vostru, dar am prefera să o vedem folosită în slujba unei cauze juste. Vă dau un sfat, Mr. Wadsworth. Renunțați să mai puneți la încercare răbdarea Congresului. Cei care s-au priceput să lupte cu succes pentru independența Statelor Unite vor ști să pună capăt și mașinațiilor voastre. Dacă nu veți înceta să primejduiți republica, voi fi primul care voi cere condamnarea grupului vostru și țintuirea sa la stâlpul infamiei. Și nu mă voi rezuma la o condamnare platonică. Voi cere să suferiți pedeapsa pe care o merită trădătorii de patrie.

— Nu te văd în postura lui Cicero, Mr. Halsey.

— Dar eu te văd în postura lui Catilina, Mr. Wadsworth. Şi nu atât pe dumneata, cât pe Mr. Hamilton, care asistă senin, ca Budha, la această şedinţă, deşi fruntea ar trebui să-i dogorească de ruşine.

— Lasă vorbele sforăitoare, Mr. Halsey. Dacă nu reuşim să creăm un guvernământ puternic, anarhia va mătura toate instituţiile republicane. Nu uita că acum trei ani soldaţii răsculaţi au luat Congresul cu asalt. Doreşti o repetiţie?

— A fost o criză trecătoare.

— O criză trecătoare este şi rebeliunea lui Shays?

— Generalul Lincoln va şti să o înăbuşe.

— Mr. Halsey, Congresul nu mai are nici o putere. Autoritatea naţională a rămas un mit. Dacă nu vom crea un guvernământ puternic, vom pierde tot ce am dobândit. Şi vinovaţi nu veţi fi decât dumneavoastră.

— Respingem cu hotărâre tirania! strigă Halsey, ridicând pumnul.

Voci i se alăturară de pe băncile radicalilor:

— Jos dictatura !

— Jos autocraţia !

— La streang cu duşmanii republicii !

— Moarte lor !

Tumultul porni să se umfle, acoperind duelul oratoric dintre Halsey şi Wadsworth, revărsându-se în potop de imprecaţii, ameninţări şi strigăte. Clopoţelul preşedintelui adunării abia se mai putea deslúşi.

Richard părăsi gânditor sala de şedinţe. Punerea în practică a ideilor politice ale lui Hamilton îi părea soluţia cea mai potrivită pentru însănătoşirea vieţii publice. Şi el era convins că numai un regim autoritar, stabil, putea asigura un climat propice bunului mers al afacerilor.

În seara aceea cină la un restaurant de pe Market Street. După masă, ieşi să facă puţină mişcare. Simţea nevoia să se recreeze, să rătăcească pe străzi,

să-şi odihnească mintea privind edificiile, trecătorii, trăsurile care se încrucişau în trapul cailor.

În apropiere de Independence Hall se opri câteva clipe. Admiră Arcul de Triumf ridicat după încheierea războiului. Monumentul dedicat virtuţilor noii republici, gloriei eroilor ei, prieteniei cu Franţa şi păcii, era împodobit cu figuri alegorice şi inscripţii latine, care preamăreau trecutul Statelor Unite şi îi prevesteau un viitor strălucit. Deasupra arcului central erau săpate în piatră iniţialele S.P.Q.P. (SENATUS POPULUSQUE PENNSYLVANIUS). În vreme ce Richard descifra inscripţiile care abia se mai desluşeau în lumina albăstrie a serii, cineva îl atinse pe umăr.

— Bună seara, Richard. Mă bucur că te revăd.

— Halsey! John Halsey! exclamă Sunderland, întorcându-se spre fostul său coleg de universitate. Ce mai faci, dragul meu?

— O duc minunat. Dar tu? Cum îţi merg afacerile?

— *Clopin, clopant.* Mările sunt infestate de piraţi. Mereu sunt cu inima sărită la gândul că-mi vor captura corăbiile. Sărăcia e atât de cumplită, încât mi se fură recoltele de pe câmp. Paznicii cei mai straşnici nu sunt în stare să facă faţă atacurilor înarmate ale hoţilor de grâne. După celelalte toate, *squatter*-ii s-au abătut ca lăcustele pe domeniile mele. Mi le ocupă cu forţa.

— Nenorociţii! Îşi riscă pielea pentru o baniţă de porumb sau pentru un petec de pământ.

— Pe ei îi compătimeşti? zise Richard ridicând din sprâncene.

— Dar pe cine? Pe voi, acaparatorii tuturor bogăţiilor ţării? Voi purtaţi responsabilitatea acestei situaţii.

— Opiniile tale sunt din ce în ce mai radicale, Halsey.

— Se poate. Şi mă mândresc cu ele.

— Opiniile acestea ne împing spre prăpastie. Încurajaţi anarhia. Războiul civil bate la uşă. Iar voi, în loc să zăgăzuiţi furtuna, înfierbântaţi şi mai mult spiritele, bătând câmpii cu discursuri incendiare.

Expresia ochilor lui Halsey se înăspri.

— Ce înseamnă limbajul acesta, Richard? Nu cumva ai trecut şi tu de partea lui Hamilton?

— N-am trecut încă. Dar nu voi întârzia s-o fac. Îmi pare rău că trebuie să-ţi spun. Dar ideile lui Hamilton sunt mai realiste decât ale voastre. Voi otrăviţi lumea cu teorii utopice.

— Sunt consternat, Richard. N-aş fi crezut că vei ajunge unul de-ai lor. Îţi dau un sfat. Rupe orice legătură cu aceşti indivizi periculoşi. Ţine seamă de povaţa mea şi n-o să-ţi pară rău. Ziua socotelilor se apropie. Aventurierii politici, partizanii dictaturii, vor fi traşi la răspundere.

— Partizanii dictaturii? Vrei să spui partizanii ordinei. Păcat de voi, Halsey! Aţi ajuns să faceţi demagogie ieftină.

— Demagogie ieftină fiindcă luptăm pentru libertatea poporului american? zise Halsey înfierbântându-se. Dacă te plasezi pe această poziţie, îţi făgăduiesc că te voi combate şi pe tine fără cruţare. Duşmanii libertăţii trebuiesc nimiciţi.

— E un ultimatum, Halsey?

— Un avertisment, Sunderland.

În ochii lui se citea o hotărâre fanatică.

Richard ridică din umeri.

— Declaraţiile de război nu mă sperie. Deşi nu sunt om politic, voi sprijini pe acei care vor să pună capăt haosului.

— Regret, Sunderland, că trebuie să-mi menţin părerea pe care mi-o făcusem despre dumneata la Londra.

Richard se întunecă la față. Halsey îl atinsese într-un punct nevralgic.

— Altădată puneam mare preț pe părerile dumitale, zise el. Îmi pare rău că nu mai pot spune și azi același lucru.

— Nu te-ai schimbat de loc, Sunderland. Ai rămas același arivist, același aventurier de la Londra. Ai îmbrățișat cauza lui Hamilton numai pentru că îți servește interesele.

— N-are rost să mă justific, Halsey. Regret că nu mai pot prelungi această conversație plăcută. Bună seara, spuse el, salutând sec.

— Bună seara.

Se despărțiră, fără să-și mai dea mâna.

Pentru Richard urmară ani bogați în evenimente. Prins în șuvoiul lor, târât în vârtejul prefacerilor care zguduiau lumea, nu-și irosi timpul plângând pe ruinile trecutului. Viitorul sumbru, preocupările legate de viața sa agitată, goana lui neobosită după aur îl sileau să privească mereu înainte.

Un act legislativ care răsturna ordinea succesorală în Statele Unite avea să stârnească revoluție și în familia lui Josiah Sunderland.

Dreptul de primogenitură, care acorda primului născut privilegiul de a moșteni întreaga avere, fusese desființat de Congres în urma campaniei violente a lui Thomas Jefferson, care urmărise în primul rând să dea o lovitură mortală latifundiilor. Într-adevăr, prin aplicarea noii ordini succesorale, care asigura tuturor fraților dreptul de a moșteni porțiuni egale, marile proprietăți funciare erau condamnate să dispară, prin îmbucătățire, după câteva generații. Această măsură avu consecințe însemnate și asupra claselor mai puțin avute.

În familia Sunderland atelierul de cuțite și casa urmau să fie moștenite de toți frații, în părți egale.

Primul rezultat al acestei schimbări fu surprinzător. Bridget și Hannah, care se resemnaseră să rămână fete bătrâne, se pomeniră cerute în căsătorie de diverși indivizi, ispitiți de perspectiva moștenirii atelierului.

Deși deslușise adevăratul substrat al acestor subite candidaturi la mâna fetelor, bătrânul Josiah Sunderland se opri în cele din urmă asupra unui văduv cumsecade, Samuel Hickey, pe care-l procopsi cu Bridget, și a unui funcționar de vamă, pe nume Zechariah Abercrombrie, căruia i-o dărui pe Hannah. Printr-o ciudată coincidență, văduvul era șchiop de piciorul drept, iar vameșul de piciorúl stâng, ceea ce-l făcu pe Richard să spună că din cei doi soți betegi s-ar putea face unul teafăr, pe care Hannah și Bridget să-l tragă la sorți. Gluma jigni profund pe cei patru interesați, care n-aveau să i-o ierte niciodată. Însă în vreme ce vădanul — om simplu și oarecum dintr-o bucată — nu-și ascundea antipatia față de Richard, Zechariah Abercrombrie — mai diplomat — se întrecea în amabilități pe lângă bogatul său cumnat, deși purta în suflet aceeași pică.

Samuel Hickey avea — după cum spunea chiar el — cincizeci de ani, zece vaci, o sută de găini și patru copii dintr-o primă căsătorie. Dacă n-ar fi fost copiii fa mijloc, Hickey și-ar fi găsit de multă vreme nevastă. Bridget îl acceptase și așa, fiindcă era cinstit, muncitor și nu-i plăcea să bea. Afară de aceasta, era deprinsă cu copiii. Progeniturile lui Patrick crescuseră sub ochii ei. Hickey mai era și propietarul unui magazin universal pe Broadway, care-i procura mai multe griji decât beneficii. Se însurase cu Bridget pentru a-și mai pune ordine în afaceri. Era, cum s-ar spune, o căsătorie de conveniență.

Hannah, deși depășise vârsta de patruzeci de ani și era albă la păr ca o oaie, se îndrăgostise de vameș

ca o fată tânără de un Făt-Frumos. Îl privea cu ochi măriți de admirație și îi sorbea fiecare cuvânt. Dimineața, când Abercrombie pleca la serviciu, rămânea în pragul casei și ofta înamorată, urmărindu-l îndelung cu privirile. Când ieșeau împreună pe stradă, stârneau râsul. Rareori pereche mai nepotrivită. Hannah era osoasă, înaltă și atât de slabă, încât se spunea că e un schelet îmbrăcat în paie. Abercrombie era scund, iar piciorul stâng, mai scurt decât dreptul, îl făcea în timpul mersului să pară și mai mărunt. Era însă de o eleganță țipătoare, rar întâlnită în acea emisferă. La vamă purta haine negre, căci așa cerea serviciul. Când pleca la plimbare, arbora cravate de mătase multicolore, jiletci înflorate și redingote *caca-dauphin, rose-bonbon* sau *bleu-de-roi,* pantalon de cașmir alb și cizmulițe galbene, moi. Nu-și pudra părul, căci așa cerea ultimul strigăt al modei, și purta pălării rotunde, de castor, cu panglici asortate cravatelor. Nu era urât. Avea însă un umăr mai înalt decât celălalt și o cocoașă — ce-i drept puțin pronunțată — pe care croitorul i-o masca abil printr-o croială ad-hoc. Abercrombie, care în afară de garderobă și de salariu nu avea nici o avere, se mutase în casa socrilor. Josah era puțin iritat de zâmbetul plin de superioară bunăvoință și de tonul condescendent al ginerelui. De multe ori se simțea ispitit să-l repeadă. Dar se abținea, ca să nu o amărască pe Hannah.

„Biata fată, își zicea el, privindu-i cu milă și duioșie silueta descărnată, merită și ea puțină mulțumire sufletească."

Câteodată, Josiah era uimit de propria lui schimbare. Acum, către sfârșitul vieții, devenise mai îngăduitor, mai blând. Îndeobște, bătrânii se înăcresc, ajung tipicari, pisălogi, exagerat de susceptibili. Josiah privea totul cu o seninătate desprinsă parcă de cele lumești. De la o vreme se simțea slăbit. Avea palpitații și obosea ușor.

La atelier se mărginea să se plimbe printre lucrători, îmbărbătându-i, dându-le poveţe, urmate fără crâcnire. Acum Patrick ducea tot greul. În mod practic, preluase conducerea întreprinderii. Josiah trecuse pe nesimţite sceptrul în mâinile lui Patrick, pe care-l unsese şef al familiei. Spre mulţumirea sa, fiul îşi îndeplinea cu conştiinciozitate îndatoririle.

Sub îndrumarea acestuia, atelierul cunoştea o înflorire care amintea zilele bune dinaintea războiului. Producţia şi vânzarea creşteau constant.

În primele luni după căsătorie, Zechariah Abercrombie anunţă că e gata să renunţe la postul său de vameş pentru a da o mână de ajutor lui Patrick, la atelier. În mai multe rânduri, acesta se plânsese că ţinerea scriptelor la zi, vizitele clienţilor şi ale furnizorilor îl împiedicau să se ocupe mai intens de fabricaţie. Oferta lui Abercrombie fu primită de îndată. Spre plăcuta surpriză a lui Josiah şi a lui Patrick, fostul vameş le întrecu aşteptările. Era un bun contabil. Se pricepea nu numai să-şi ţină registrele în perfectă ordine, dar să şi întreţină cu clientela cele mai cordiale relaţii. Zâmbetul larg, glumele sărate, costumele fanteziste din stofă fină oglindeau ostentativ prosperitatea firmei.

Înţelegerea deplină dintre Patrick şi Abercrombie nu era pe placul celuilalt cumnat, care avea impresia că nu e consultat îndeajuns în ceea ce priveşte mersul întreprinderii. În primul an se oferise a-şi transforma magazinul într-un centru de desfacere a produselor atelierului. Abercrombie, temându-se că participarea mai activă a lui Hickey va atrage scăderea propriei lui influenţe, îl prelucrase în taină.

— Patrick, să te fereşti de Samuel. E lipsit de scrupule. Vrea să pună mâna pe firmă, înlăturându-ne pe noi de la conducere. L-am simţit eu. Nu-i de ajuns că va intra fără nici o osteneală în stăpânirea unui

sfert din averea care, la drept vorbind, ţi s-ar fi cuvenit ţie.

Abercrombie reuşi să trezească bănuielile lui Patrick, care resimţea dureros pierderea poziţiei sale.

— Eu, însă, îmi cunosc lungul nasului, continuă Zechariah insinuant. Mă subordonez ţie, căci tu eşti şeful familiei şi conducătorul întreprinderii. Vreau să te ajut cu slabele mele puteri. În mine ai să găseşti întotdeauna un colaborator devotat.

Încruntat, Patrick mormăi câteva cuvinte neînţelese. Cutele adânci săpate pe fruntea lui acoperită pe jumătate de franjurii părului creţ şi stufos, înspicat cu fire albe, îi oglindeau furtuna gândurilor.

Patrick cugeta. Cugeta profund şi ajungea la concluzia că Abercrombie avea dreptate. Hickey, negustorașul de pe Broadway îi părea suspect. Trebuia să fie cu ochii în patru. Legea îl jefuise de trei pătrimi din avere. Cel puţin să fie sigur pe pătrimea care-i rămăsese.

Patrick lupta deschis, brutal, ca un taur care se avântă impetuos asupra duşmanului. Şiretenia de vulpe a lui Abercrombie nu-i era la îndemână. Avea oarecare bănuieli şi în privinţa acestuia. Abercrombie se pricepuse însă a-i adormi vigilenţa, dând repetate şi ostentative probe de devotament şi supunere. Patrick nu cunoştea experienţa apărătorilor Troiei, care pieriseră datorită unui perfid atac dinăuntru. Nici nu i-ar fi trecut prin minte că Abercrombie urmărea să ajungă stăpânul întreprinderii, folosindu-se de el ca unealtă.

În convorbirile sale cu Patrick, fostul vameş nu se sfia să-l critice şi pe Richard.

— Nici fratele tău nu e mai breaz. Cel puţin Samuel vrea să pună umărul la treabă, deşi scopul lui e egoist. Richard aşteaptă să-i vină totul de-a gata. După moartea bătrânului va veni cu mâinile în

buzunar să-şi ceară partea din friptură. Ai să vezi dacă n-o să fie aşa.

Prevestirea lui Abercrombie avea să se împlinească mai repede decât s-ar fi crezut.

Într-o seară, Josiah se întoarse acasă mai devreme ca de obicei. Era tras la faţă şi îşi târa picioarele ca după un drum greu. Refuză să mănânce şi se culcă îndată.

În zori, Isabella îl găsi ţeapăn. Josiah Sunderland se stinsese, fără chinuri, în timpul somnului. Pe buze avea un zâmbet liniştit, de om împăcat cu moartea.

La deschiderea succesiunii sosi şi Richard. Nu numai că nu renunţă la partea lui, dar pretinse şi o atentă verificare a scriptelor întreprinderii.

„Hapsânul ăsta, deşi înoată în bani, nu se îndură să renunţe la moştenire în folosul surorilor sale, cum ar face orice om cu obraz", reflectă Samuel Hickey.

„Se bucură la prăpăditul ăsta de atelier, care abia ne întreţine pe noi. Să-i fie ruşine, ticălosul!" supralicită Bridget, cântând în struna bărbatului ei.

De îndată ce se măritase cu Hickey, Bridget se identificase trup şi suflet cu familia acestuia. Hickey era domnul şi stăpânul ei. Simţea o voluptate deosebită să fie dominată, să-i execute poruncile. Iar instinctele ei materne, refulate atâta amar de vreme, îşi găsiseră împlinirea în creşterea şi ocrotirea copiilor lui Hickey. Îi îngrijea, îi alinta şi îi răsfăţa ca şi când ar fi fost trup din trupul ei.

Demn, Patrick nu scoase nici un cuvânt. Nedreptatea acestei legi care atribuia lui Richard o parte dintr-o avere pentru păstrarea şi dezvoltarea căreia nu făcuse nimic, îl umplea de scârbă. Dar nu cârtea. Socotea că protestele l-ar fi înjosit.

Nevastă-sa arunca priviri întunecate, încărcate de imputări, cumnatului, căci îi jefuia copiii de averea care ar fi trebuit să le revină numai lor. Raţionamentul ei nu se deosebea mult de al lui

Patrick. Ura ei era însă mai sălbatică, mai puțin deghizată.

Richard înregistra instinctiv efluviile de dușmănie care-l împresurau. Dar aceasta nu-l supăra. Simțea o plăcere diabolică să-i înfurie pe toți. Acceptase moștenirea numai spre a face în necaz fratelui și cumnaților săi. Îl deruta puțin amabilitatea siropoasă a fostului vameș, care îi zâmbea cu înțelegătoare tristețe, arătând că îi împărtășește durerea. În schimb, îl scandaliza Hannah, care în momentele acelea solemne arunca priviri înamorate bărbatului ei. Femeia aceasta îi evoca o Rosinantă osoasă și deșălată ce încerca să gângure ca o porumbiță.

Singura ființă cu adevărat îndurerată era Isabella. Cincizeci de ani împliniți trăise alături de omul acesta care, în ciuda asprimii lui, nu-i spusese niciodată un cuvânt de ocară. Nu o răsfățase, dar nici nu-i întunecase vreo zi din viață. Traiul lor în comun nu cunoscuse nici suișuri, nici coborâșuri bruște. Dacă făcea socoteala bucuriilor și a supărărilor, bucuriile atârnau mai greu în balanță.

Isabella era străină de interesele materiale care preocupau în aceste momente pe copii, pe nora și pe ginerii ei.

Cu timpul, familia Sunderland intră iarăși în normal. Patrick și fostul vameș reîncepură munca în atelier. Isabella și Rebecca se înapoiară la menajul lor. Hannah își toarse în continuare firul amorului. Hickey reveni la șubredul său comerț. Bridget își răsfăță cu sporită indulgență copiii vitregi. Richard se înapoie în lumea lui, care nu mai avea nici o contingență cu lumea lui Patrick și a cumnaților săi. În curând, avea să constate că moștenirea îi era o povară. Perspectiva de a se vedea înhămat la conducerea unei întreprinderi minuscule, alături de niște parteneri pentru care avea numai dispreț, era firesc să nu-i surâdă. Afară de aceasta, administrarea averii sale nu-i mai îngăduia să se ocupe și de atelier.

Răsuflă ușurat în ziua în care dibaciul Zechariah Abercrombie, ghicindu-i parcă gândurile, îi făcu o vizită la locuința sa și, după oarecare ocolișuri, îi propuse — în numele său și al lui Patrick — să-i cumpere partea de moștenire.

De formă, Richard ridică unele obiecții. Invocă respectul filial, datoria sfântă de a păstra un bun rămas de la autorul zilelor lui, spiritul său conservator...

Abercrombie găsi răspuns la toate. Acceptând această tranzacție, Richard nu numai că nu deroga de la îndatoririle sale filiale, dar respecta implicit dorința defunctului, care desigur n-ar fi văzut cu ochi buni fărâmițarea unei averi pentru care se zbătuse o viață întreagă.

Richard se lăsă ușor convins, mai ales că fostul vameș îi oferi o sumă rezonabilă. Tranzacția se încheie repede. Richard ceda porțiunea sa de moștenire lui Patrick Sunderland și lui Zechariah Abercrombie, primind contravaloarea în aur.

Samuel Hickey prinse firul acestei lucrături abia după ce totul fusese consumat. Perfidia cumnaților îl făcu să turbeze.

— Auzi, bandiții! Auzi ce să ne facă! strigă el furios, năvălind ca o furtună în bucătăria în care Bridget spăla cu sârg rufele copiilor vitregi. Ne-au tras pe sfoară ticăloșii.

— Ce s-a întâmplat? sări ea alarmată, scăpând rufele din mână.

Explicațiile incoerente ale bărbatului ei nu o lămuriră cu nimic.

— Zechariah, cocoșatul ăla blestemat, a pus totul la cale. Ne-a lucrat, vicleanul! În complicitate cu frații tăi. Abia așteaptă să ne scoată din averea lăsată de taică-tău. Dar n-o să le meargă. Nu. Aha, am să le arăt eu! Unul e Sam Hickey!

În aceeași seară provocă un scandal monstru la locuința soacră-si. Îl pălmui pe Abercrombie, care se refugie în camera lui, încuindu-se de două ori, și îl făcu pe Patrick ca o albie de porci. Acesta răbdă ce răbdă și ieșindu-și brusc din fire, îl luă de guler și îl azvârli pe ușă afară.

Hickey nu se mulțumi cu atât. Două zile mai târziu, trecând pe stradă cu Bridget, se întâlni din întâmplare cu Richard, pe care îl acostă cu aroganță:

— Frumos, cumnate, n-am ce zice. Ne-ați jucat.

Iar Bridget, blânda Bridget, care până atunci nu îndrăznise să ridice glasul în prezența fraților ei, se înfipse cu mâinile în șolduri în fața lui Richard.

— Ar trebui să-ți fie rușine! îl apostrofă ea în auzul și în văzul trecătorilor. Ai cedat partea ta din averea părintească prăpăditului de vameș, care s-a înțeles cu Patrick pe spinarea mea și a lui Sam. Dacă aveai de gând să renunți la moștenire, nu trebuia să părtinești pe unii în dauna altora.

— N-am părtinit pe nimeni, se apără Richard. Mi s-a oferit un preț bun, l-am acceptat. De ce nu mi-ați făcut voi oferta? Crezi că banii lui Abercrombie miros mai bine?

— Bani, bani, bani! Nu te preocupă decât banii. Ți-ai vândut sufletul pentru bani, asta ai făcut. Rușine, rușine! Pentru aur ți-ai luat o nevastă atât de slută și de slabă la minte, încât ți-a fost rușine să o prezinți familiei. Îndrăznește să spui că n-am dreptate, Richard Sunderland! Dacă vrei, îți mai torn și alte adevăruri. Chiar dacă or să te usture.

Richard se învineți de indignare.

— Din clipa aceasta, Bridget, nu mai avem ce ne vorbi. Bună ziua.

Se răsuci pe călcâie și se îndepărtă, făcându-și loc prin mulțime.

— Ticălosule! Întreținutule!

Richard auzi de departe cuvintele grele, rostite cu glas ascuțit de Bridget, care fusese cuprinsă de o criză de isterie.

În primăvara anului 1787, Richard își luă familia de pe domeniul Bermuda Hundred și o aduse la New York. Nu își mai lăsase copii la țară de teama *squatterilor,* care se stabileau cu forța pe marile latifundii, atacând cu armele pe cei care încercau să-i expulzeze.

În toamna aceluiași an mai făcu un copil Opheliei. Un băiat grăsuț, roșcat, care primi numele de Charles-Alexander.

Copilul venea pe lume într-o epocă tulbure. Statele Unite erau în plină efervescență. Inflația făcea ravagii. Mizeria își întindea giulgiul foametei, al bolilor și al morții. Foștii combatanți, desculți, nemâncați, zdrențăroși, văduvele neajutorate, lăsate în voia sorții, orfanii rămași pe drumuri și toți cei greu păgubiți de pe urma războiului primiseră în compensație asignate depreciate, care nu le acopereau nici pe departe nevoile. Răscoala debitorilor și a fermierilor înfometați din Massachussetts, certurile dintre diferitele state americane, lipsa de autoritate a Congresului consternau și alarmau opinia publică. În vreme ce sărăcia își întindea tot mai tiranic stăpânirea, un mic număr de oameni, speculanți, negustori, bancheri, armatori și fabricanți, se îmbogățeau rapid, durându-și case somptuoase, achiziționând domenii și etalând un lux ostentativ. Philadelpia, căreia i se spunea și Atena Vestului, New York, Charleston, Boston se dezvoltau, înfloreau, tindeau să capete înfățișarea marilor orașe europene.

Elementele conservatoare, profitând de această stare de anarhie care îngrijora poporul american, reușiră să creeze un puternic curent de opinie în

sprijinul convocării unei Convenţiuni. Aceasta votă o Constituţie aristocratică, ce acorda puteri dictatoriale preşedintelui republicii şi guvernului. În aprilie 1789, generalul Washington fu ales Preşedinte al Statelor Unite. Când îşi pronunţă mesajul prezidenţial în faţa Senatului, Washington era atât de emoţionat, încât abia îşi stăpânea tremurul mâinilor. Cabinetul constituit de el cuprindea elemente disparate în ceea ce priveşte apartenenţa şi convingerile politice, dar hotărâte să-l sprijine în acţiunea de zăgăzuire a anarhiei. Alături de Alexander Hamilton, Robert Morris, Jay, Adams şi generalul Knox, partizani ai unei forme conservatoare de guvernământ, se afla un singur democrat convins, arhitectul Thomas Jefferson, cel mai dârz şi ireductibil apărător al drepturilor poporului.

Îndată după constituirea noului cabinet, Alexander Hamilton trecu la punerea în aplicare a politicii sale economice şi financiare, care urmărea să consolideze creditul Statelor Unite înăuntru şi în afară, prin preluarea datoriilor de război ale diferitelor state de către guvernul federal, prin crearea unei bănci naţionale şi prin stabilirea unor impozite directe unice, pe întreg teritoriul ţării.

Primul punct al acestui program provocă discuţii violente. James Monroe şi James Madison, liderii opoziţiei, se împotriviră cu îndârjire votării unei legi care ar fi favorizat o speculaţie deşănţată.

Într-adevăr, statul eliberase foştilor combatanţi o primă însemnată sub formă de titluri, care în epoca inflaţiei îşi pierduseră orice valoare. Proiectul noului secretar de stat al trezoreriei avea drept obiectiv rambursarea tuturor certificatelor şi titlurilor emise în trecut la valoarea lor nominală, în dolari revalorizaţi. Dar aceasta era o armă cu două tăişuri.

Curând după înscăunarea lui Hamilton în fruntea Secretariatului de Stat al Trezoreriei, Richard

Sunderland primi o vizită simandicoasă. Jeremiah Wadsworth, prietenul și colaboratorul lui Hamilton, venea să-i facă o propunere:

— Mr. Sunderland, zise Wadsworth, după ce se asigură că ușile biroului erau închise și că nu putea fi auzit de urechi indiscrete, Mr. Sunderland, aș dori ca această convorbire să rămână strict confidențială.

— Mr. Wadsworth, te asigur de discreția mea, zise Richard mirat de acest lux de precauții.

— Îți propun o afacere care ne va umple de bani.

— Mr. Wadsworth, începutul e promițător.

— Cunoști, cred, proiectele lui Hamilton asupra rambursării certificatelor și obligațiilor emise de guvern la valoarea lor nomială?

— Destul de vag. Discuțiile purtate în Senat sunt prea recente ca oamenii de afaceri să fi luat poziție.

— Tocmai în aceasta constă cheia succesului, zâmbi șiret Wadsworth, scărpinându-se în chica-i creață. Discuțiile n-au depășit culoarele Senatului. Marele public habar n-are de acest lucru. Va mai curge apă pe gârlă până când proiectul va fi cunoscut de întreaga țară. Acest interval îl putem folosi achiziționând pe nimic de la actualii deținători certificatele și obligațiile care azi nu mai au aproape nici o valoare, dar care mâine vor fi garantate cu aur. Însă trebuie să lucrăm repede. O condiție *sine qua non* a succesului e să achiziționăm titlurile înainte ca actualii deținători să afle de intențiile lui Hamilton.

— Hamilton știe ceva despre planurile dumitale?

— Nu l-am informat încă. Dar această operație nu-l va leza cu nimic. Iar celor care ar încerca să ne atace le vom răspunde că acțiunea este pur patriotică. Ne riscăm banii, mizând pe înflorirea financiară și economică a țării.

— Aș vrea să-ți pun o întrebare, Mr. Wadsworth. Ce se va întâmpla dacă Senatul respinge proiectul?

— Posibilitatea aceasta este aproape exclusă. Hamilton e hotărât să obțină votarea. Tratativele duse

în culise între partizanii și adversarii proiectului sunt înaintate. Până și Jefferson a acceptat să-l sprijine în schimbul unui preț foarte ridicat.

Fața lui Richard oglindi mirarea.

— Incoruptibilul Jefferson a primit un preț în schimbul complezenței sale? E de necrezut.

— Lasă-mă să termin, Mr. Sunderland. Prețul nu e în arginți sunători, ci într-o mare cinstire acordată Sudului, al cărui reprezentant e Jefferson. Viitoarea capitală a Statelor Unite va fi plasată la fruntariile de Nord ale Virginiei.

— Înseamnă că trebuie să cumpărăm terenuri acolo unde se va întemeia viitoarea capitală.

— Sănătos raționament, Mr. Sunderland. Cu voia dumitale, îl putem pune în practică tot împreună. Dar pentru moment, eforturile trebuiesc mobilizate în vederea acaparării certificatelor. Pentru această operație avem nevoie de capitaluri serioase. Împreună cu Fisher Ames, Christopher Gore și cu George Bingham am constituit un sindicat de cumpărători. Sunt autorizat a-ți oferi și dumitale o participație în acest sindicat. Ce-ai de spus, Mr. Sunderland?

Richard meditä câteva clipe, de formă.

— Sunt omul dumneavoastră, Mr. Wadsworth.

— Bravo, eram sigur că n-ai să mă dezamăgești! tună el, râzând zgomotos. Mâine seară, la ora opt, te aștept la mine acasă, unde îți voi prezenta și pe ceilalți membri ai sindicatului. Vom stabili de comun acord sumele ce le va vărsa fiecare participant.

— Voi fi punctual.

O strângere de mână pecetlui înțelegerea.

După plecarea vizitatorului, Richard se adânci în fotoliul său. Exulta. Ajunsese în sfârșit un personaj important în lumea marei finanțe, de vreme ce i se făcuse această propunere.

Acceptase fără ezitări oferta lui Wadsworth, fiindcă mirosise o mare lovitură. Hotărî să lucreze și pe cont propriu. În aceeași seară își convocă agenții, pe care îi organiză în echipe, cu misiunea de a străbate întreg teritoriul Statelor Unite pentru a achiziționa certificate.

În definitiv, își zicea el, de ce n-aș lucra și independent? Era gata să pună rămășag că Wadsworth și Bingham nu se mărgineau să opereze numai prin intermediul sindicatului.

Într-un timp record, agenții lui Richard împânziră țara, curățind ca lăcustele terenul. Lucră atât de repede, încât delegații sindicatului rămaseră de multe ori cu buza umflată. Teritoriul Statelor Unite era atât de întins, iar populația atât de răspândită, încât mai toți oamenii de afaceri, participanți la această operație, se aleseră cu un număr apreciabil de obligații. Cei vrednici acumulară, firește, mai multe decât ceilalți. Richard se numără printre cei mai vrednici.

Bineînțeles, și riscul era mare. Capitalul investit în această afacere era uriaș. Respingerea proiectului lui Hamilton l-ar fi ruinat. Dar el avea mare încredere în tenacitatea de buldog a tânărului avocat.

În ianuarie 1790, Alexander Hamilton se prezentă în fața Camerei și a Senatului spre a-și expune raportul. În prima parte prevedea consolidarea tuturor valorilor emise de guvern, iar într-a doua se stipula trecerea în sarcina noului stat federal a totalității datoriilor contractate de fostele colonii.

Această declarație oficială declanșă o nouă ofensivă a sindicatelor de bancheri, precum și constituirea de noi sindicate, alcătuite din oameni de afaceri care, neavând legături directe cu Hamilton și cu colaboratorii săi, nu cunoscuseră dinainte proiectul de rambursare. Deținătorii de obligații,

risipiți pe imensele teritorii ale Statelor Unite, nu aflară nici de data aceasta de discuțiile purtate în Cameră și Senat. Drumurile desfundate, legăturile poștale defectuoase, distanțele uriașe, anevoie de parcurs în acel sezon, îngreuiau contactul cu capitala. Speculatorii își puteau continua nestingheriți jocul, achiziționând certificatele cu 15 până la 20 de cenți dolari.

Pe Richard nu-l mai impresiona concurența crescândă. Pachetele de certificate achiziționate de el până la publicarea raportului reprezentau, la valoarea lor nominală, aproximativ cincisprezece milioane de dolari, pe care le plătise cu trei milioane două sute de mii de dolari. Nu își pierduse vremea.

În Cameră și în Senat, adversarii lui Hamilton se luptau cu disperare pentru a împiedica votarea proiectului. Forțele celor două tabere erau sensibil egale. Potrivit calculelor specialiștilor, care făceau aprinse pronosticuri asupra rezultatului votării, Hamilton, pentru a obține victoria, ar mai fi avut nevoie de un vot în plus în Senat și de cinci voturi în Camera Reprezentanților.

Opoziția constituia un monolit. Manevrele de culise și corupția păreau să nu mai aibă nici un efect. La tribună, adversarii lui Hamilton, dezlănțuiau atacuri furibunde. Ziarul „Daily Advertiser" din New York publică o informație care stârni o vâlvă extraordinară. Votarea proiectului, dezvăluia articolul, n-ar procura beneficii decât speculatorilor. Richard Morris ar realiza optsprezece milioane, Jeremiah Wadsworth nouă milioane, guvernatorul Clinton cinci milioane, iar bancherul Bingham patru milioane. Lista cuprindea și alte nume de afaceriști mai puțin importanți. În încheiere, ziarul denunța opiniei publice manevrele deocheate ale cercurilor guvernamentale și cerea americanilor să ducă o campanie dârză împotriva votării.

În ziua în care „Daily Advertiser" lansa acest semnal de alarmă, Richard se întâlni iarăși cu John Halsey, pe puntea pontonului care lega Long Island de New York. Richard era însoțit de Norman McKreely, noul său secretar, și de avocatul Sanders, consilierul său juridic. Hasley era întovărășit de câțiva prieteni politici.

Sunderland, care nu uitase încă întorsătura neplăcută luată de ultima lor discuție la Philadelphia, încercă să-l evite. Cu mâinile sprijinite de parapetul pontonului, privea țărmul Manhattanului, care se îndepărta învăluit într-o pânză subțire de ceață. Sanders îi vorbea despre ultimile cancanuri politice iar McKreely asculta cu respectuoasă atenție, așa cum se cuvine unui secretar model la început de carieră.

Îndată ce îl văzu pe Richard, Halsey se îndreaptă spre el cu exagerată prietenie.

— Ce mai faci, Sunderland? A trecut un secol de când nu ne-am mai văzut.

Se feri însă a-i întinde mâna.

— Mă bucur că te văd, Halsey, zise Richard zâmbind ironic.

— Știi, spuse Halsey cu aceeași falsă bunăvoință, am citit articolul din „Daily Advertiser". Scria că ești pe punctul de a realiza un beneficiu de treisprezece milioane de dolari. Strașnică lovitură, Sunderland. Felicitări! Gândiți-vă, *gentlemen,* spusé el întorcându-se spre însoțitorii săi, treisprezece milioane de dolari. Ce sumă fantastică! Zece mii de fermieri nu pot câștiga laolaltă, după o viață de muncă, această sumă fabuloasă, pe care amicul nostru o realizează printr-o simplă scamatorie.

— Te crezi spiritual, Halsey! spuse Richard cu aceeași ironie seacă.

— Nici nu mă gândesc să fac spirite, dragul meu. Spun purul adevăr. Sunt de-a dreptul uimit de

această genială speculație. Câteva sute de mii de foști luptători sunt pe cale de a fi spoliați de beneficiile care în mod normal ar trebui să le revină lor. Aceleași sute de mii de luptători vor fi impuși pe viitor la noi și grele taxe fiscale, pentru ca Statul să poată plăti la valoarea lor nominală certificatele acaparate de dumneata.

— Glumele bune m-au amuzat întotdeauna, Halsey.

— De data aceasta nu glumesc. Mr. Sunderland, zise Halsey cu aspră solemnitate. Jefuirea oamenilor cinstiți de către o bandă de speculanți lacomi nu-mi dă prilej de râs. Voi râde numai în ziua în care vă voi vedea pe toți cu ștreangul de gât.

— Satisfacția aceasta nu ți-o voi oferi niciodată, Halsey.

— Te înșeli. Mi-o vei oferi foarte curând. Cetățenii acestei țări nu vor îngădui la infinit să fie înșelați, jefuiți, călcați în picioare de o haită de tâlhari în haine negre.

Richard începu să râdă.

— Insultele dumitale nu reușesc să mă supere. Mânia te face hazliu. Uite, te-ai înroșit ca un curcan.

— Ești de un cinism revoltător! Dar nu e de mirare. Bogăția ți-a îngroșat obrazul.

Richard râdea cu poftă.

— Îți repet, Halsey. Orice mi-ai spune nu reușești să mă superi. Ce-ar zice lumea dacă mi-aș pune mintea cu dumneata? Te-aș strivi. Și mie nu-mi plac victoriile ieftine.

Avocatul Sanders, care stătea deoparte și urmărea plin de curiozitate incidentul, se întoarse spre McKreely.

— Uimitor om și patronul dumitale. Îmi face impresia unui dulău danez care privește calm o javră mică și arțăgoasă ce-l latră cu furie.

— Mr. Sunderland nu e întotdeauna așa de calm, spuse secretarul. Avusese prilejul să cunoască și alte fațete ale caracterului patronului său.

De data aceasta, incidentul se curmă fără alte peripeții. Râzând cu hohote, Sunderland se întoarse cu spatele spre Halsey, reluându-și discuția cu Sanders.

Halsey își încleștă pumnii, voi să mai spună ceva, dar nu făcu decât să deschidă gura și să o închidă, hăpăind aerul. Se îndreptă apoi spre prietenii săi.

— Ziua socotelilor nu e departe, spuse el, suficient de tare ca să fie auzit de Sunderland. Atunci își va pierde calmul...

Calmul lui Sunderland era numai aparent. Ziua punerii la vot a proiectelor lui Hamilton se apropia cu pași repezi. Investise în această afacere toate fondurile sale. În plus, se împrumutase la două bănci din New York, ipotecând domeniul Bermuda Hundred și două din cele trei corăbii de comerț. Dacă lovitura dădea greș, pierdea totul. Responsabilitatea lui era uriașă. Angajase în această afacere toate capitalurile socrului și nevestei sale, fără să-i fi consultat.

Un insucces ar fi fost mai bogat în consecințe astăzi decât înfrângerea suferită la Londra acum treisprezece ani. Atunci lucrase pe cont propriu. Urmările le suportase singur. De data aceasta ar fi ruinat și pe Sir Lewis și pe Ophelia.

Richard îl invidia uneori pe Patrick, care nu trecea prin asemenea emoții. Ascensiunea acestuia era înceată, dar fără zguduiri.

În ziua sorocită pentru votarea legilor propuse de Hamilton, Richard nu avu curajul să asiste la ședința Camerei Reprezentanților. Era pentru prima oară în viață că încerca o emoție profundă care-l strangula. Spre a nu-și trăda agitația față de colaboratorii săi, părăsi în ziua aceea orașul, pretextând o vizită la un prieten din Scranton.

Noaptea târziu se înapoie la New York. Străzile erau goale. Luna arginta casele, turlele bisericilor, copacii şi boschetele din grădini, dându-le înfăţişarea ireală a unui decor de feerie. Numai zgomotul pe care îl făcea echipajul când trecea pe porţiuni pavate cu bolovani de râu risipea această atmosferă stranie, de poveste, readucându-l la realitate.

Când ajunse acasă, portarul îl anunţă că în salon îl aştepta un vizitator.

„La ora aceasta târzie? Cine să fie? se întrebă Richard. Vreun prieten? Vreun mesager? Cu veşti bune sau rele?"

Îşi lăsă mantaua în vestibul. Cu paşi măsuraţi urcă cele zece trepte de marmură ale scării interioare şi pătrunse în holul slab luminat. Pe sub uşa închisă a salonului se vedea o dungă mai vie de lumină. Apăsă clanţa. Inima îi bătea accelerat. Când intră în salon, vizitatorul, care stătea adâncit într-un fotoliu, sări aruncat parcă de un resort. Era Jeremiah Wadsworth, cu statura lui herculeană, cu gesturile largi şi vorba-i puternică, tunătoare:

— Ce-i cu dumneata, Sunderland? Oraşul fierbe, iar dumneata te plimbi. Până la căderea nopţii, străzile din jurul Congresului gemeau de oameni care urlau, vociferau ori aplaudau ca ieşiţi din minţi. Ai fi zis că New Yorkul e un azil de nebuni.

Richard afectă o poză nepăsătoare.

— Nu obişnuiesc să mă agit, prietene. Excesele sunt de prost gust.

— Cunoşti, cel puţin, rezultatul votului? întrebă Wadsworth uimit de calmul gazdei.

— Nu l-am aflat încă. Dar nu face nimic. Am tot timpul.

— Eşti fenomenal! exclamă vizitatorul izbindu-se cu palmele peste coapse. Eşti de-a dreptul fenomenal! Te-am aşteptat două ore, Mr. Sunderland ca să-ţi comunic vestea, marea veste.

Richard simți un fior străbătându-l ca un curent electric.

— Dorești un whisky, Wadsworth?

— Două, Sunderland, trei... Dar mai întâi să-ți spun vestea. Legile au fost votate. Cu o mică majoritate. Dar nu importă. Principalul e că au fost votate, în ciuda opoziției dârze a lui Madison, a lui Halsey și a radicalilor. Am învins, Sunderland. Ei, ce zici?

— Sunt încântat, răspunse el laconic, cu același ton egal, spre admirația fără margini a lui Wadsworth. Acum dă-mi voie să te tratez cu un whisky.

Luă clopoțelul de argint de pe măsuță și începu să-l agite. În vreme ce sunetele limpezi răscoleau liniștea casei, o satisfacție uriașă umflă inima amfitrionului, care își îngădui un singur gest de slăbiciune. Un oftat de ușurare atât de reținut, încât scăpă vizitatorului...

În sfârșit, Richard reușise să-și consolideze averea și să-și creeze totodată o bază financiară puternică. Beneficiul lui net se cifra la nouă milioane de dolari. Cifră astronomică pentru acele vremuri. Wadsworth, Morris, Clinton, Bingham realizaseră profituri mai mari. Însă în mâinile lui Richard, nouă milioane de dolari aveau mai multă valoare decât toate beneficiile celorlalți speculatori luate la un loc. Visul său se împlinise. Avea la dispoziție un capital important, pe care va ști să-l manevreze.

Se cutremura gândindu-se cât de aproape fusese de prăpastie. Dar câștigurile mari nu sunt posibile fără riscuri mari. Jucase totul pe o carte și câștigase.

După acest succes, Richard își zise că o scurtă vacanță nu i-ar strica. În ultimii zece ani nu știuse ce înseamnă odihna. O călătorie în Europa ar fi fost oportună din mai multe motive.

În primul rând, trebuia să se mai ocupe şi de familia sa, pe care în ultima vreme o neglijase. Pe Ophelia n-o vedea cu săptămânile, deşi o avea în preajma lui, la New York. Cât despre copii, ştia doar că mai trăiau. O dată sau de două ori pe lună, guvernanta îi aducea în biroul său, pentru o scurtă şi protocolară vizită. Richard îşi ridica ochii de pe vrafurile de hârtii, arunca o privire distrată asupra copiilor, întreba dacă sunt cuminţi, apoi le dădea drumul.

McKreely, secretarul său, avea obligaţia să le supravegheze educaţia, angajând preceptori şi guvernante. Tot el trebuia să se ocupe şi de cheltuielile necesitate de întreţinerea lor. Corvoadă de care se achita conştiincios, dar fără entuziasm. Copiii ajunseseră a-l privi cu mai multă simpatie decât pe tatăl lor. Richard le inspira teamă. Henry, cel mai mare dintre copii, care împlinise de curând nouă ani, tremura ca frunza ori de câte ori era adus în faţa tatălui său. Richard nu-i zâmbise niciodată. Copilul acesta slăbuţ, cu trăsături colţuroase, cu ochi negri, veşnic plecaţi, cu nas cârn, buze cărnoase şi obraz cafeniu, de mulatru, era atât de deosebit de fraţii săi, încât Richard se întreba adeseori dacă era zămislit de el. Îl indispunea firea acestui copil timid, închis în sine, care nu-l privea niciodată în ochi. La întrebările sale, Henry nu era în stare să răspundă decât printr-un monosilabic: „Da, Sir" sau „nu, Sir". Din rapoartele lui McKreely şi ale preceptorilor reieşea că băiatul avea o inteligenţă vie, superioară vârstei sale.

„E de mirare că nu şi-o manifestă", îşi zicea Richard perplex. În mintea lui nu stăruia decât imaginea copilului sperios şi bănuitor, care evita să-l privească deschis.

Georgina, care împlinise şapte ani, îl despăgubea de toate dezamăgirile pricinuite de Henry. Fetiţa

semăna cu heruvimii din imaginile colorate oferite copiilor catolici pentru silință la învățătură. Robert, al treilea copil, care avea cinci ani, și Charles, prâslea, care abia trecuse de doi ani, erau prea mici spre a îngădui pronosticuri în legătură cu viitoarele lor însușiri.

În privința lui Henry, Richard socoti că sosise momentul să-l trimită la școală, în Anglia. Eton sau Harrow erau de preferat. Pe Georgina intenționa să o înscrie la mânăstirea Fontevrault, unde își desăvârșeau educația fete din cele mai nobile familii din Franța. Richard era de părere că numai în școlile europene copiii căpătau o educație aleasă și o cultură solidă. Sir Lewis se declară de acord cu ginerele său. Ophelia nu fu consultată. În ultimii doi ani, mintea ei se întunecase. Nu își mai recunoștea bărbatul și nici copiii. Universul ei se rezuma la câteva zeci de păpuși și la o haită de baseți.

Înainte de a pleca în Europa, Richard întâlni la un banchet oferit de guvernatorul Clinton pe Monsieur Jean de Ternant, Ministrul Franței, pe care îl cunoștea încă de la Paris. Când vorbi ministrului despre intenția sa de a-și înscrie fetița la Fontevrault, acesta clătină sceptic din cap.

— Atmosfera din Franța a devenit irespirabilă. Nu știu dacă azi o mânăstire franceză e de recomandat pentru fetița dumneavoastră. Nu urmăriți ziarele?

— Sunt abonat la vreo patru sau cinci.

— Evenimentele din Franța nu v-au atras atenția?

— Vă mărturisesc că nu le-am dat prea multă importanță. În ultima vreme am fost extrem de prins..

— N-ați auzit de căderea Bastiliei, de tulburările de la Paris, de confiscarea bunurilor clerului, de luarea cu asalt a Versailles-ului de către parizieni? Dacă ați fi stat de vorbă cu predecesorul meu, contele de Moustier, ați fi primit informații mai

ample... În calitatea mea oficială nu pot să vorbesc mai mult, adăugă el, alegând cu grijă cuvintele.

Mirat de reticențele ministrului, Richard făcu a doua zi o vizită unui funcționar superior de la legația Franței. Monsieur Victor du Pont de Nemours, cu care cinase în câteva rânduri în casa lui Alexander Hamilton.

Nemours fu mai puțin rezervat decât șeful său direct.

— Franța trece printr-o criză serioasă *Monsieur.* Parisul clocotește. Pe străzi aristocrații sunt huiduiți și uciși. Castelele sunt incendiate. Războiul civil bate la ușă. Armata e în descompunere. Anarhia câștigă teren...

Richard zâmbi cu neîncredere.

— Fie-mi cu iertare, *Monsieur* de Nemours. Mă tem că priviți lucrurile prea în negru. Franța a mai văzut asemenea agitații. Nici o țară nu e scutită de tulburări, la anumite epoci. Și America a cunoscut destule frământări. Dar ordinea socială nu a fost răsturnată. În Franța, monarhia, privilegiile nobiliare, tradițiile au rădăcini prea adânci. Nu le smulge o simplă răzmeriță.

— E mai mult decât o răzmeriță, *Monsieur,* zise Nemours.

— Credeți? Va fi de ajuns ca guvernul să ia măsuri energice și tulburătorii ordinii publice se vor potoli ca prin farmec. În orice caz, valurile revoluției de care vorbiți nu vor ajunge până la zidurile mânăstirilor. Poporul francez e cucernic. La Fontevrault fiica mea fi mai la adăpost decât în casa mea.

Diplomatul ridică din umeri.

— Procedați cum credeți de cuviință. V-am prevenit.

— Și eu vă mulțumesc pentru bunăvoință, zise Richard ridicându-se de pe scaun.

Plecă de la legația Franței neclintit în hotărârea sa. Ultimile lui succese îi întăriseră încrederea în infailibilitatea raționamentelor sale. Nu-l impresionară nici avertismentele celor doi diplomați, nici articolele fulminante din ziarele de stânga, care trâmbițau mersul triumfător al revoluției din Franța, și nici declarațiile lui Jefferson, care afirmase că ar prefera să se năruie jumătate din omenire decât să asiste la înfrângerea revoluției.

În ajunul plecării sale în Europa, primi două vizite, aparent fără importanță, dar care aveau să determine o cotitură în viața lui.

Primul vizitator fu Robert Morris, unul dintre beneficiarii speculației cu obligațiile de stat. Morris întruchipa cumpătarea. Vorbea rar și la un diapazon foarte jos, era zgârcit în gesturi și nu se entuziasma niciodată. Ce-i ce-l judecau după înfățișarea sa n-ar fi conceput că omul acesta era adeptul loviturilor îndrăznețe, al salturilor în necunoscut, al inițiativelor extraordinare. Pierdea și câștiga milioane, fără a da vreun semn de contrarietate sau de bucurie. Richard fusese de două sau trei ori în casa lui Morris.

Vizita bancherului îl bucură. Acest îndrăzneț om de afaceri nu se ostenea pentru oricine. Un sfert de oră Morris vorbi despre soare, despre lună, despre vreme. Făcu ceea ce în limbaj colorat se numește „a bate câmpii".

Richard știa că în curând musafirul va intra în subiect și că acesta va fi palpitant. Așa se și întâmplă. Morris explică, în fine, că împreună cu un grup de prieteni înființase un sindicat de cumpărători de terenuri. Prin „terenuri" se înțelegeau întinse teritorii în Vestul Sălbatic. Sindicatul își propunea să le revândă mai târziu, cu preț dublu sau triplu, coloniștilor lipsiți de pământ. Numai în ultimul an grupul achiziționase șase milioane de acri.

— Am investit în terenuri sume uriașe, Mr. Sunderland. În acest momenbt avem în perspectivă achiziționarea unui teritoriu de opt milioane de acri, la Vest de lacul Michigan. Pe acest teritoriu a mai pus ochii și alt grup, dirijat de Bingham. Va trebui să ducem o luptă îndârjită. Succesul nostru este însă asigurat, căci avem relații puternice în guvern.

În timp ce Morris vorbea, Richard făcea mintal felurite presupuneri în legătură cu scopurile nemărturisite ale bancherului. Era evident că Morris avea relații puternice. Prietenia lui cu Washington și cu Alexander Hamilton era arhicunoscută. Războiul de Independență fusese finanțat, în mare măsură, cu fonduri colectate de el. Dacă se adresa lui Sunderland, însemna că avea nevoie imediată de un fond serios de rulment. Nu cumva Morris nu mai dispunea de bani lichizi?

Morris își terminase expunerea, invitându-l să se asocieze grupului său cu o participație de șase milioane de dolari.

Richard nu păru impresionat de suma exorbitantă. Devenise maestru în deghizarea simțămintelor. Oferta era ispititoare. Lucrând mână în mână cu Wadsworth realizase beneficii de nouă milioane de dolari. Poate că Morris îi va da ocazia să le dubleze. Avea o singură obiecție. *Squatter*-ii. Ce ze va întâmpla dacă aceștia se vor instala cu forța pe pământurile sindicatului, refuzând să le plătească? Richard avea experiența de pe Bermuda Hundred. Nu-și formulă îndoielile în fața interlocutorului său, însă ceru un termen de gândire, făgăduind că va studia cu toată atenția oferta.

La câteva minute după plecarea lui Morris, un nou vizitator ceru să fie primit. Zechariah Abercrombie.

Când majordomul îi anunță acest nume, Richard strâmbă din nas. Abercrombie îi inspira o aversiune deosebită. În primul moment fu tentat să nu-l

primească. Apoi își zise că gestul acesta ar stârni comentarii dezagreabile, iar Abercrombie va ști să le alimenteze. Fostul vameș era primejdios. Îi părea preferabil să-l neutralizeze printr-o atitudine binevoitoare, dar care să nu-l angajeze la nimic.

Zechariah Abercrombie își făcu intrarea ploconindu-se și ducându-și mâna dreaptă la inimă, la gură și la frunte, într-un larg salut oriental. Pe buze îi plutea același zâmbet dulceag, în care se îmbinau lingușirea și familiarismul. Purta o cravată țipătoare de mătase roșie, brodată cu frunzulițe verzi. Fracul, cu cozi scurte, croit după ultimul jurnal, era de o nuanță castanie, denumită *cheveux de reine*. Pantalonii de cașmir alb, cizmele de lac cu carâmbii moi, pălăria înaltă pe care o ținea sub braț și bastonul răsucit, cu măciulie de fildeș, mare cât o gutuie, ilustrau cele mai noi capricii ale modei masculine.

Abercrombie se așeză cu grijă pe marginea fotoliului. Felul său de a sta sublinia amestecul de deferență și intimitate, dictat de dublul său rol de solicitant și de cumnat.

Căci Abercrombie venea să ceară ceva.

Cu frazele dezinvolte ale unui om de lume — nu degeaba fusese vameș zece ani încheiați — Abercrombie se interesă de familia lui Richard, de copii, de sănătatea acestuia.

— „Cred că bagi de seamă cât sunt de politicos și ce maniere distinse am, reflecta el, în vreme ce gura îi mergea ca o moară. Te întreb de nevastă-ta, deși știu că nu-i lipsește decât cămașa de forță, mă interesează copiii tăi, cu toate că nu sunt decât niște mormoloci, cu care n-am nici în clin nici în mânecă, și te mai întreb și de sănătate, deși sănătatea ta mă interesează foarte puțin. Adică nu. Greșesc. Mă interesează într-o oarecare măsură. Îți urez să rămâi sănătos până în clipa în care îmi voi face treburile cu

ajutorul tău. Pe urmă, poţi să te duci dracului, şi tu, şi familia ta; n-am să mă sinchisesc nici cât negru sub unghie. Adică, iarăşi greşesc. Aş vrea să-i văd plesnind pe rând, şi pe tine la urmă. Nu de alta, dar să te moştenesc. Ce bine mi-ar sta în casa asta mare, cu mobile luxoase, cu covoare şi cu argintărie pe toate mesele."

Nici gândurile lui Richard nu erau mai binevoitoare.

„Ce-o fi vrând să mai îmi ceară şi cocoşatul ăsta, gătit ca o pupăză? Cred că şi la prohab poartă nasturi de argint. Cravata verde cu roşu îşi urlă prostul gust. Arborează atâtea culori, încât face concurenţă unui papagal. Trebuie să-mi muşc buzele ca să nu izbucnesc în râs. Ce aere îşi dă. Şi ce termeni umflaţi foloseşte."

După ce îşi epuiză introducerea, fără ca Richard să fi cooperat la întreţinerea focului sacru al conversaţiei, Abercrombie se apropie de subiect.

— Cumnate, am venit să discutăm şi ceva afaceri. Îţi propun o combinaţie susceptibilă să ne procure amândorura beneficii frumoase. Ştii poate că nici eu nu sunt novice în afaceri. Pe fratele dumitale l-am făcut om.

— Bravo! Dacă ar şti Patrick ce mult îţi datorează...

— După ce am pus pe picioare atelierul de cuţite, zise Abercrombie umflându-se în pene, am cumpărat împreună cu Patrick o mică pulberărie la Terrytown, pe Hudson. Pulberăria, mulţumesc lui Dumnezeu, merge strașnic. Azi, cumnate, am o situaţie de invidiat. Dar nu mi-e de ajuns. Şi eu sunt plămădit din acelaşi aluat ca şi dumneata. Tind tot mai sus.

Pe Richard îl irita prezumţioasa paralelă pe care şi-o permitea Abercrombie, cât şi obiceiul acestuia de a repeta aproape la fiecare frază cuvântul cumnate. Fostul vameş evita să-i zică pe nume, ceea ce ar fi

părut poate prea intim, și ocolea totodată și protocolarul „Mr. Sunderland", care l-ar fi pus într-o stare de inferioritate.

— Am în vedere o afacere formidabilă, spuse Abercrombie, izbindu-se cu palmele peste genunchi. O cogeamite fabrică de explozivi. Aș putea să o cumpăr pe un preț de nimic. Să precizăm. Prețul e de nimic în raport cu adevărata valoare a fabricii. Eu nu l-aș realiza chiar dacă aș vinde întreaga mea participație în atelierul de cuțite și în pulberăria de la Terrytown.

— Mai exact, la cât se cifrează?

— La o sută de mii de dolari. Dar fabrica face cel puțin trei sute.

— Trebuie să fie ceva la mijloc de vreme ce propietarul o vinde atât de ieftin, zise Richard.

— Este ceva. Proprietarul ei a murit. Iar moștenitorul e un tinerel nevolnic, setos de petreceri. Abia așteaptă să-și transforme fabrica în bani și să-i pape cu femeile la Philadelphia și la New York. Afară de asta, mai are și datorii la cărți. Și, de! Astea sunt datorii de onoare, spuse el râzând ironic. Trebuiesc achitate de urgență.

— Și mă rog de ce te-ai adresat tocmai mie? întrebă Richard cu ton neutru.

— De ce? Fiindcă sper să obțin de la dumneata un credit pe termen lung, cu care să cumpăr fabrica.

Richard nu răspunse. Era mai impenetrabil decât un sfinx.

— Sunt gata să plătesc orice dobândă, se grăbi să adauge Abercrombie, impresionat de tăcerea gazdei. Aș accepta chiar o ipotecă asupra atelierului de cuțite și a pulberăriei de la Terrytown.

Richard își examină critic unghiile. Clipele acestea îi părură lui Abercrombie chinuitor de lungi. În ochi i se citea îngrijorarea. Se temea de un răspuns negativ. Momentul acesta era poate cel mai greu din viața lui.

Picături de sudoare îi îmbrobonară fruntea. Bărbia începu să-i tremure. Gura i se uscase. Înghiți în sec, cu zgomot, ca și când ar fi sughițat.

Richard continua să-și contemple unghiile impecabil lustruite. O presimțire ciudată vibra undeva, înăuntrul ființei lui. De ce îl afecta oare atât de straniu propunerea lui Abercrombie?

— E o afacere extraordinară, reluă acesta. Voia să-și convingă neapărat interlocutorul. E o afacere formidabilă! Gândește-te și dumneata. O țară întreagă își durează prosperitatea prin luptă. Un popor întreg înaintează spre Vest, deschizându-și drum și cucerindu-și cu arma în mână un loc sub soare... Și pentru aceasta oamenii au nevoie de arme, de pulbere...

„Cocoșatul știe uneori să fie elocvent, își zise Richard, care făcuse același raționament. Oamenii au nevoie de arme și de pulbere... Așa e... Oamenii au nevoie de arme și de pulbere..."

Cu indolență studiată, Richard își ridică privirile asupra lui Abercrombie.

— Armele importate din Anglia vor fi întotdeauna mai ieftine decât cele fabricate în Statele Unite. Nu, nu suntem o țară industrială, Abercrombie, și nici nu vom fi vreodată. Cât privește pulberea, avem destule fabrici care-și fac o concurență crâncenă.

Mințea cu cel mai convins aer din lume.

— Totuși, continuă el, n-ar fi exclus să-ți acord împrumutul. Bineînțeles, mai înainte trebuie să-mi dau seama de soliditatea garanțiilor dumitale. Nu știu dacă ipotecarea atelierului și a pulberăriei de la Terrytown ar acoperi riscul pe care îl întâmpin dându-ți banii. Cred că ipotecarea fabricii pe care ai de gând să o cumperi ar fi cea mai bună formulă. Evident, numai dacă fabrica merită acest împrumut.

Voia să obțină date mai precise asupra întreprinderii despre care Abercrombie îi vorbise cu

atâta entuziasm. Richard se pricepea să deosebească entuziasmul sincer de entuziasmul de comandă al solicitantului care oferă garanții iluzorii. Abercrombie făcuse o descoperire, care merita a fi studiată. O descoperire nu trebuie să ajungă pe mâini străine.

Pentru a nu-și dezvălui jocul, Richard se feri să ceară referințe mai precise. Dar abia aștepta să afle numele fabricii și localitatea în care era situată.

— Astăzi banii sunt foarte scumpi, spuse el. Voi face însă tot posibilul să te servesc. Un cumnat atât de inimos nu poate fi refuzat, zâmbi Richard cu exagerată bunăvoință.

Abercrombie căzu în cursă. Fața i se lumină. Un zâmbet de ușurare îi lărgi gura. Îi venea să explodeze de bucurie.

— Crezi că ai să-mi poți împrumuta banii? Să nu mă mai adresez la alt bancher?

— Dacă garanțiile sunt satisfăcătoare îți acord creditul, Abercrombie. În prealabil, îmi trebuiesc informații mai ample.

Fostul vameș alunecă pe panta destăinuirilor.

— Fabrica în chestiune se află la New Schenectady, în Pennsylvania. Aproape de Trenton. Firma e cunoscută. „The First American Gunpowder Factory".

Richard înregistră mintal datele.

— Dacă spui că afacerea e atât de strașnică, nu te temi că altul ar putea să ți-o sufle? întrebă el, afectând un aer de amuzată curiozitate.

— Nu mă tem, răspunse Abercrombie, făcând șmecherește cu ochiul. Am reușit să capăt o opțiune până fac rost de fonduri. În cazul că tânărul Sloane, proprietarul, vinde fabrica altui amator, trebuie să-mi cedeze din preț zece mii de dolari. După cum vezi, îl am în palmă.

— Felicitările mele, Abercrombie! Cum ai făcut de i-ai smuls opțiunea?

— Am câștigat la cărți de la tânărul Sloane trei mii de dolari. În schimbul acestei sume, pe care nu mi-o putea achita în douăzeci și patru de ore, mi-a semnat opțiunea cu pricina.

— Încep să te admir, Abercrombie.

Fostul vameș zâmbi cu falsă modestie.

— În lumea asta, deștepții trăiesc pe spinarea proștilor. În ceea ce mă privește, am năzuit întotdeauna să mă număr printre deștepți.

Richard făcu haz.

— Se pare că ai reușit, cumnate, zise el, folosind pentru prima oară acest termen...

Corbul și Vulpea, faimoasa fabulă a lui La Fontaine, își găsea cea mai perfectă ilustrare.

După plecarea lui Zechariah Abercrombie, Richard avu o lungă convorbire cu secretarul său, Norman McKreely. Îi dădu instrucțiuni amănunțite și precise. Această se petrecea la 5 mai. În zorii zilei de 6 mai, McKreely plecă la New Schenectady, unde sosi în după-amiaza aceleiași zile. Rămăsese la New Schenectady până în dimineața următoare. La 7 mai, în fapt de seară, se înapoie la New York cu un raport detaliat, care fu pe placul patronului său.

La 8 mai, Richard, însoțit de McKreely și de avocatul John Sanders, plecă la rândul său spre New Schenectady. În dimineața zilei de 9 mai avu loc în biroul directorului întreprinderii „The First American Gunpowder Factory" o foarte importantă conferință de afaceri, care dură 3 ore. La această ședință, ținută cu ușile închise, participa Richard Sunderland și însoțitorii săi, de o parte, iar de alta, Archibald Sloane, proprietarul și directorul fabricii, contabilul-șef Gordon W. Watkins și avocatul Roscoe Mooney. La ora douăsprezece din zi, Archibald Sloane semnă actul de vânzare, prin care, „The First American Gunpowder Factory" trecea în proprietatea

lui Richard Sunderland-Beauclair. Prețul era de o sută douăzeci de mii de dolari.

La 10 mai, Zechariah Abercrombie primi o notificare. I se aducea la cunoștință că Mr. Archibald Sloane depusese în contul său, la „Bank of New York" zece mii de dolari, sumă ce reprezenta despăgubirile prevăzute în opțiunea acestuia.

La 11 mai, Zechariah Abercrombie se îmbolnăvi de gălbenare. Din puțin scăpă să nu treacă Styxul în barca bătrânului Caron. Medicii se temuseră că pacientul lor va da în icter negru. Plângea toată ziua, se izbea cu pumnii în cap, își smulgea părul și îl blestema pe Richard Sunderland, amenințându-l cu cele mai cumplite răzbunări.

Când auzi despre subita îmbolnăvire a cumnatului său, Richard exclamă cu dispreț:

— Idiotul! Mă înjură, în loc să-mi fie recunoscător, fiindcă datorită mie a câștigat fără nici o osteneală zece mii de dolari. Câți n-ar vrea să câștige zece mii de dolari așa, pe nepusă masă. Idiotul!...

Richard amână cu zece zile plecarea în Europa. Voia să se familiarizeze cu noua lui întreprindere. Era entuziasmat de fabrica de explozivi ca un copil de o jucărie frumoasă. Făcuse o afacere strălucită. Fabrica aceasta, în care munceau trei sute de lucrători, valora cel puțin dublul prețului pe care-l plătise la cumpărare.

Într-o dimineață, pe când inspecta de unul singur atelierul, îi ieși înainte un meșter cu obrazul stâng slțit de cicatricile unei arsuri. Anii îi așternuseră promoroacă în păr. Era slab, dar încă viguros. Se citea pe chipul său chinuit că viața nu-i fusese până atunci prielnică.

— Mr. Sunderland, rosti el timid.

Glasul, vag, cunoscut, îl făcu pe Richard să-i scruteze atent fața îmbătrânită.

— Nu mă recunoașteți, Mr. Sunderland?

— Drept să-ți spun...

— Sunt Phipps. Joe Phipps. Colegul dumneavoastră de la Oxford.

— Phipps! exclamă Richard uimit. Phipps!

Trecutul îi reveni în minte cu limpezime. În câteva frânturi de secundă revăzu universitatea, colegii de odinioară, pe Eastleigh, nobilul lord, pe Geoffrey Horncastle „Snobul", pe Guy Wragby „Dolofanul". Își aminti întâmplarea nenorocită care culminase cu uciderea bietului paznic de noapte de către Matt și Patt Kennedy. Crimă în care fusese implicat și Phipps. După condamnarea și deportarea acestuia în America, Richard nu crezuse că îl va mai vedea vreodată. Cu timpul îl uitase. Și acum, tocmai când se aștepta mai puțin, îl reîntâlnea. Dacă Phipps nu l-ar fi oprit, nu l-ar fi recunoscut.

— Hai cu mine în birou, Phipps. Să stăm puțin de vorbă.

Fostul student servitor era bucuros și totodată stânjenit. În prezența lui Richard se simțea uimit. Sărăcia nu face niciodată casă bună cu bogăția. Sunderland îi fusese coleg de universitate. Pe atunci îi înfrățiseră lipsurile. Astăzi, însă, echilibrul se răsturnase în favoarea lui Richard. Richard era bogat. Foarte bogat. Reușise în viață.

Phipps urmase alt făgaș. După debarcarea sa în America, lucrase șapte ani pe plantația de tutun a lui Sir James Stuart Aukland, fost guvernator al statului North Carolina. Muncă grea, de pușcărias, lăsat la bunul-plac al unui tiran în miniatură, pe care o boală cronică de ficat îl făcuse peste măsură de coleric. Cunoștințele lui tehnice, obținute la Oxford, își găsiseră totuși întrebuințare. Aflând de pregătirea lui intelectuală, fostul guvernator îl transferase la o mică distilerie de alcool de pe domeniile sale. Phipps dăduse rezultate frumoase. Drept mulțumire, Aukland

îi îngăduise să se însoare cu Nan Britton, o tânără guvernantă a copiilor săi. Fata era atât de îndrăgostită de Phipps, încât nu ţinuse seama că mirele era un puşcăriaş deportat, care-şi executa pedeapsa. După primul an de căsnicie, Nan îi dăruise un băieţel. Era suferindă de piept. Sarcina îi agravase boala. Cinci luni după naştere, o hemoptizie o doborâse. Rămas văduv, Phipps se dedicase creşterii fiului său şi conducerii distileriei, care îşi triplă producţia. Colericul James Staurt Aukland începuse să-şi simpatizeze protejatul. Phipps era tratat omeneşte. I se pusese la dispoziţie o căsuţă confortabilă şi fusese scos de sub supravegherea vătafilor care asigurau paza celorlalţi deportaţi.

Războiul de Independenţă îi dăruise şi lui libertatea mult aşteptată. În schimb, îl lăsase pe drumuri. Aukland, hotărât partizan al Angliei, se refugiase în metropolă, după ce repetatele înfrângeri ale britanicilor pecetluiseră soarta războiului. În timpul operaţiilor militare, plantaţia fusese devastată, distileria arsă. Phipps îşi lăsase copilul în îngrijirea unei familii de fermieri, apoi se înrolase în armata americană.

După încheierea păcii îşi luase copilul şi plecase să caute de lucru. Umblase mult. În cele din urmă fusese angajat lucrător la fabrica de explozivi a bătrânului Archibald Sloane. Muncea douăsprezece ore din douăzeci şi patru, dar avea masa asigurată şi un acoperiş sub care să se adăpostească. Seara, după ce se înapoia de la fabrică, lucra până târziu într-un mic laborator amenajat într-o magazioară din curte. După experienţe şi cercetări îndelungate, descoperise o pulbere care făcea mai puţin fum decât cea fabricată de Archibald Sloane. Această invenţie, menită să-i îmbunătăţească viaţa, avusese un efect contrar. Stăpânul fabricii încercase să pună mâna pe descoperirea lui Phipps în schimbul unei sume

derizorii. Înfuriat de refuzul salariatului său, îl amenințase cu concedierea. Poate că și-ar fi pus amenințarea în practică, dacă un atac de apoplexie nu l-ar fi trăsnit într-o dimineață pe când inspecta atelierele. Tânărul Sloane, un descreierat mulieratic, căzut în patima jocului de cărți, avea un singur gând. Să scape mai repede de fabrică. De invenția lui Phipps nici nu voia să știe. Vestea trecerii fabricii în mâna lui Richard Sunderland îl bucurase pe Phipps. Pentru el aceasta însemna deschiderea unei ere noi, care-i îndrituia cele mai optimiste așteptări.

Deși bătrânul Sloane îl persecutase, Phipps îl descrise în culori frumoase.

— Sloane-senior era capabil și întreprinzător. Într-o zi, fiind în toane mai bune, mi-a spus că intenționa să dea o mare dezvoltare fabricii. Voia să utilizeze pentru producția de armament ușor: pistoale și puști. Intrase chiar în tratative cu o firmă englezească, din Dudley, Worcestershire, pentru achiziționarea utilajului necesar. Moartea i-a spulberat planurile.

Proiectele bătrânului Sloane plăcură lui Richard. Își propusese să reflecteze asupra lor.

— Să-mi întocmești un raport amănunțit, spuse el lui Phipps. Aș vrea să mai studiez problema. N-ar fi exclus să o aplic într-un viitor apropiat.

Richard era omul inițiativelor repezi. Când spusese lui Phipps că avea de gând să studieze planurile răposatului Sloane, hotărârea de a le pune în practică era luată.

Participarea lui în afacerea propusă de Robert Morris nu avea să depășească faza discuțiilor preliminare. Crearea unei industrii de armament îl ispitea mai mult decât speculația de terenuri. Fabrica de armament reprezenta o investiție înțeleaptă. Richard își alesese definitiv drumul. Și drumul acesta era crearea unei industrii de armament.

Pentru a-și reorganiza fabrica potrivit proiectelor prezentate de Phipps, Richard își amână din nou plecarea în Europa. Prima lui măsură fu numirea fostului său coleg de facultate în funcția de director. Voia să aibă la conducerea fabricii un om devotat, care să știe că datora numai bunăvoinței lui brusca sa ascensiune și care să mai știe că un simplu cuvânt al patronului îl putea arunca iarăși în mizerie și anonimat.

Richard era încredințat că Phipps va corespunde misiunii sale. La Oxford fusese sârguitor și capabil. Nenorocirile de mai târziu îl călise ră, făcându-l să prețuiască just evenimentele și oamenii. Afară de aceasta, exclusivitatea fabricării pulberii fără fum, descoperită de Phipps, i-ar asigura beneficii apreciabile.

Phipps îi făcuse într-o zi o demonstrație, utilizând la o tragere pulberea lui, care scosese foarte puțin fum.

— Îți dai seama ce uriaș avantaj reprezintă această pulbere? explicase el. Poziția trăgătorului nu mai poate fi descoperită după fumul lăsat de arma sa. Aceasta va revoluționa tactica militară. De altfel, mă străduiesc să ameliorez procedeul de fabricație. Sper să descopăr în curând o pulbere lipsită cu desăvârșire de fum.

Deși era entuziasmat, Richard nu-și exterioriză sentimentele. Cu ostentativă mărinimie, puse la dispoziția lui Phipps un fond de două mii de dolari pentru continuarea cercetărilor, cu singura obligație din partea acestuia de a-l prefera în cazul că își va vinde brevetul.

Cu raportul lui Phipps în buzunar, Richard plecă la New York. Pe drum îi venea să zburde. Dacă n-ar fi fost însoțit de Sanders și de McKreely, ar fi cântat în gura mare, ca un școlar în vacanță. Priveliștile îi păreau frumoase, soarele mai strălucitor, lumea mai veselă. Ropotul ritmic al cailor, pe drumul de țară, ținea parcă isonul unui marș triumfal.

Capitolul patru

Richard era îndrăgostit de peisajele englezești. Îi plăceau colinele domoale din West Midlands, pășunile de un verde luminos din Rommey Marsh, pâraiele limpezi, cu prundiș calcaros, umbrite de crânguri răcoroase din Wiltshire, costișele împădurite din North Devon, mlaștinile întinse, acoperite cu păpuriș stufos, din North Norfolk, falezele alburii, stâncoase ale comitatului Cumberland. Îl încântau satele și târgurile englezești, ruinele turnurilor saxone, patina așternută pe zidurile catedralelor și bisericilor gotice, măreția castelelor și palatelor înconjurate de parcuri vaste, admirabil întreținute, intimitatea caldă a caselor de țară, acoperite cu cortine de iederă sau trandafiri sălbatici.

Priveliștile englezești sunt de o frumusețe calmă, senină, care încântă mai mult prin farmecul detaliului decât prin măreția ansamblului. Spre deosebire de vastele perspective panoramice americane, precis conturate și învăluite în culori vii, strălucitoare, crude, aproape brutale, priveliștile englezești realizează cele mai reușite efecte scenice, printr-o armonioasă

împletire de nuanțe calde, de tonuri estompate. În America, natura e sălbatică, impunătoare, magnifică. Omul se simte mic, neînsemnat în fața ei. În Anglia, natura și mâna omului colaborează intim, creând tablouri ce amintesc lucrătura migăloasă a unei cizelări. Satele și cătunele străvechi sunt adăpostite în văi cu pante domoale, cărora livezile înflorite le dau aspectul unor decoruri stilizate de teatru; alteori, stau risipite pe câmpii ușor ondulate. Grătarul gardurilor vii le despart în figuri geometrice, ca pe niște uriașe table de șah. În America, soarele e fierbinte și orbitor de luminos. În Anglia, razele lui străbat perdele aproape invizibile de ceață, pierzându-și treptat intensitatea și irizându-se în tonuri catifelate, mângâietoare.

Ori de câte ori Richard punea piciorul pe pământul insulelor engleze, simțea o emoție plăcută, învăluindu-l ca un parfum suav, dar stăruitor. Acum, când „Pegasus" acosta în portul Londrei, încerca un simțământ de satisfacție, de împlinire, de mândrie, dar totodată și de o paradoxală jenă.

Satisfacție, deoarece călătorise pe corabia *lui,* care făcea parte din flota *lui* de nave comerciale. Împlinire și mândrie, fiindcă realizase în parte averea jinduită, pentru care luptase cu atâta sârg. Jena își avea sursa în alte cauze, care îi dăduseră mult de gândit, tulburându-i adeseori nopțile. Se înapoia într-o țară pe care acum unsprezece ani o părăsise în condiții umilitoare. Ce recepție i se va face acum? Cum vor reacționa oamenii de afaceri din City?

Richard era însoțit de cei doi copii mai mari — Henry și Georgina — de avocatul Sanders, de secretarul McKreely și de guvernanta fetiței. Personalul de serviciu era alcătuit din trei servitori negri, un vizitiu și un bucătar.

La Londra se instală în cele mai bune camere ale hotelului Clarendon. Sezonul monden bătea în plin.

Richard dădu dispoziții lui McKreely să colinde cu copiii teatrele, expozițiile, parcurile și orice alte locuri demne de văzut. Alegerea rămânea la libera apreciere a secretarului. McKreely nu se bucură cu deosebire de această sarcină. Ar fi preferat un program mai potrivit vârstei și gusturilor sale. Nu putea petrece după voia inimii decât noaptea, după ce copiii plecau la culcare. Atunci se dezlănțuia, frecventând localuri de perdiție, care ar fi scandalizat până la cutremurare pe bigoții lui părinți din Noua Anglie.

Eliberat de grija copiilor, Richard începu să tatoneze terenul pentru înscrierea lui Henry la Eton. Totodată, făcu unele sondări în lumea bursei. Voia să-și încerce iarăși norocul. Speculațiile bursiere exercitau asupra lui aceeași puternică atracție de altădată.

Prima vizită la Londra o făcu lui William McFee. Avea o mare datorie de conștiință față de bătrânul McFee. După fuga sa din Anglia, acesta dusese tratative cu creditorii, obținuse moratorii, încheiase concordate, lichidase debite, reușind în mai puțin de doi ani de strădanii să-l scoată basma curată.

După ce își consolidase propria lui situație, căsătorindu-se cu Ophelia Effingham, Richard îi trimisese o mare sumă de bani, spre a-i răsplăti eforturile. Cu același prilej îl chemase în Statele Unite, unde îi făgăduise o sinecură gras plătită. McFee acceptase banii, dar refuzase să părăsească Anglia.

„Sunt prea bătrân pentru a mă aventura pe meleaguri străine, îi scrisese el. Lângă dumneata n-aș mai cunoaște grija zilei de mâine. Dar aci, în Anglia mi-am creat o situație mulțumitoare. Nu sunt bogat, dar am un venit îndestulător și, grație dumitale, o casă confortabilă. La vârsta mea, Mr. Sunderland, înțelepții renunță la luptă."

Richard îl găsi pe McFee în grădinița casei sale. Stătea într-un jilț, la umbra unui vișin plin de roade,

și citea un roman de Fielding. De când îmbătrânise și se retrăsese din viața activă, căzuse în patima lecturilor. Ocupație plăcută, care avea și avantajul că nu costa nimic. Cărțile le împrumuta de la o vecină tot atât de vârstnică și de amatoare de romane ca și el, Miss Charlotte Byrnes, fostă profesoară de limba și literatura engleză la o școală particulară de fete. Gurile rele șopteau că între McFee și Miss Byrnes s-ar fi născut o timidă idilă, întreținută de comuna lor pasiune pentru citit.

McFee arăta ca o maimuță bătrână. Albise, slăbise, și se cocârjise. Ochii lui, vioi încă, jucau șugubăț pe sub sprâncenele-i stufoase ca niște minuscule gardurii vii.

Irlandezul îl primi pe Richard ca și cum s-ar fi despărțit în ajun. Îi oferi un scaun și un castron cu vișine mari, apetisante, care înotau în apa rece. Vorbiră despre vreme, despre costul crescând al vieții, făcură o mică incursiune și în literatură, domeniu în care McFee se dovedi mai documentat decât oaspetele său. După ce se interesă și de sănătatea bătrânului, care răspunse că se simte mai zdravăn decât un cal de saca, Richard socoti că își îndeplinise îndatoririle de musafir politicos și că putea trece la subiecte mai arzătoare.

— Dragă McFee, începu el, am nevoie de serviciile dumitale, n-am venit în Anglia să mă plimb, ci să fac afaceri. Vreau să dau câteva lovituri care să cutremure carcasa bătrânului City. Dar pentru asta am nevoie de experiența dumitale.

McFee își netezi încet părul.

— Îți mulțumesc pentru apreciere. Dar la șaptezeci de ani mă îndoiesc că ți-aș mai putea fi de folos.

— Abia acum câteva minute mi-ai declarat că te simți mai zdravăn decât un cal de saca.

— Mă simt, nu zic ba. Dar dumitale îți trebuie un agent tânăr, energic, priceput. Argint viu!

— Dumneata, McFee, ești mai prețios decât o sută de tineri. Am nevoie de mintea, nu de picioarele dumitale.

— Eu am nevoie de odihnă, de liniște...

— Cu alte cuvinte, te-ai resemnat să ruginești ca orice bătrân care așteaptă moartea, stând nemișcat într-un fotoliu. Rușine, McFee, rușine! Vinde-mi liniștea asta. Nu ți se potrivește, așa cum nu i se potrivește unui păstrăv deprins cu pâraiele repezi de munte liniștea unui lac acoperit cu lintiță. Ți-o plătesc regește. Fixează dumneata prețul și eu ți-l triplez.

Vechea sete de bani a lui McFee se trezi ca un câine tolănit la soare, care deschide un ochi, apoi pe al doilea, ciulind urechile și adulmecând pofticios când simte miros de friptură dinspre bucătărie.

— Ei, ce zici? Nu te ispitește? reveni Richard la atac.

— Nu zic ba. Dar...

— Gândește-te la poezia jocului de bursă. Să te avânți iarăși în furtună. Să te războiești cu rivalii. Să-i dobori. Să te bucuri când le pui piciorul pe grumaz. Să ai un capital nelimitat la dispoziție, care să te scutească de surprize neplăcute. Să te simți stăpân pe situație. Invincibil! Victorios!

— Fugi, Satană! exclamă McFee, scuipându-și în sân.

— Hai, McFee! Lasă-te convins! Nu-l imita pe Sfântul Anton, căci s-a demodat. Cedează ispitei și primește oferta mea. Într-un an vei sta pe un sac de guinee. Te vei simți mai mândru decât președintele Camerei Lorzilor pe sacul lui cu lână. Hai, McFee! Leapădă inerția asta, potrivită numai ramoliților! Smulge-te din amorțeală și urmează-mă!

— Nu! Nu pot! Categoric, nu!

— Adu-ți aminte cât de fructuoasă a fost colaborarea noastră din trecut.

— Şi cât de trist a fost sfârşitul, completă McFee.

— Este adevărat. Dar pe atunci am pornit la drum aproape cu nimic. Şi pe deasupra eram şi tânăr. Exasperant de tânăr. Astăzi am remediat în parte această deficienţă. Am treizeci şi şase de ani...

— Oho, ce bătrân eşti.

— Am însă experienţă pentru dublul acestei vârste. În afară de asta, mai posed un mare atu.

— Care? întrebă bătrânul plin de curiozitate.

— Am bani. Am bani mulţi. Dispun de un capital impresionant. Până mai ieri nababii veneau din India. Acum vin din America.

— Fugi, drace, fugi.

— Nu fug! Rămân. Rămân ca să te trag după mine. Hai, McFee, nu mai face nazuri. Întinde palma. Şi ploaie de aur va cădea asupră-ţi. Te văd acoperit de torente strălucitoare de aur, ca şi Danae.

— O Danae bătrână şi fără dinţi. Jupiter s-ar scutura scârbit...

— Azi eu sunt Jupiter. Oricând pot să dau drumul ploii de aur. Da, da, McFee. nu zâmbi. Eu sunt Jupiter. Un Jupiter al vremurilor noi.

— Culmea ar fi să grăieşti adevărul, zise McFee, încetând să mai râdă. Zeii de ieri tronau în Olimp. Cei de azi tronează în bănci.

— Înclină-te deci noilor zei, McFee. Îmbrăţişează noua credinţă în supremaţia aurului.

— Credinţa asta e străveche, dragul meu. Nu-l uita pe Baal. Dumnezeu însă a pedepsit trufia oamenilor.

— Şi Dumnezeu s-a modernizat. Lumea de azi e stăpânită de bogaţi. Cei bogaţi sunt şi cei puternici. Aurul şi puterea merg mână în mână.

— Mă tem oă ai dreptate, zise McFee oftând. Şi mă mai tem că nu voi avea tăria de caracter a Sfântului Anton.

— Cedează, McFee. Spune un singur *da*. Te solicit ca și când ai fi o fecioară superbă. Hai, grăbește-te! Nu mai sta la gânduri! Ridică-te, fecioară, și pășește alături de Făt-Frumos!

Irlandezul începu să râdă.

— Fie. Mă ridic. Dar nu te aștepta să mă vezi roșind. Virginitatea mea a fost pusă la încercare cu mulți, foarte mulți ani în urmă.

O tuse rebelă îl scutură deodată. O încheie într-un fel de nechezat strident.

— Calul de saca se redeșteapta în mine. Apoi, dacă e vorba să pornim la drum, să nu mai pierdem vremea.

— Bravo, McFee! Să pornim. N-ai să regreți.

Richard făcu a doua sa vizită ducelui de Queensberry. Și acesta îmbătrânise. Dar nu își arăta vârsta. Ducele cu chip de satir slăbise puțin. Slăbiciunea nu făcuse decât să-i adâncească trăsăturile care păreau mai ascuțite, mai drăcești.

În mijlocul unui vast salon cu pereții încărcați cu portrete de familie, bogat înrămate în aur, ducele de Queensberry ședea la o masă mică, delicată, stilizată de Sheraton, și dicta secretarului, un tânăr incolor, cu perucă pudrată, înaltă și ascuțită ca o căpățână de zahăr. Queensberry și secretarul său păreau pierduți în imensitatea salonului. Amurgul arunca prin ferestrele deschise o lumină aurie, roșiatică.

Vizita neașteptată a lui Richard făcu mare plăcere ducelui. După ce își concedie secretarul și porunci unui valet să aducă răcoritoare, zâmbi poznaș musafirului.

— Richard, aș pune rămășag că te-ai înapoiat la Londra spre a lua iarăși cu asalt City-ul.

Aceasta se adânci confortabil în fotoliul său.

— Ați câștigat. De asta am și venit.

Queensberry îl privi cu simpatie.

— Bravo! Dacă ai fi procedat altfel, m-ai fi dezamăgit.

— Nu m-am socotit niciodată un invins, mylord. Aci, la Londra, am pierdut prima bătălie. O voi câștiga pe a doua.

— Perseverența ta mă bucură, Richard. Îmi confirmă părerea bună pe care o aveam despre tine. Dorești o citronadă de la gheață? întrebă el, în vreme ce valetul le servea răcoritoarele. Ori preferi un Porto, un Maraschino?

— Pe căldura aceasta o citronadă rece are mai multă trecere decât nectarul zeilor.

Savurară băutura frapată.

— Mulțumesc, zise Richard. Te înviorează. Îți dă aripi.

După ce își goli paharul, îl puse încet pe masă.

— Ați primit scrisorile mele?

— Da. Pe toate. Mi-au făcut multă plăcere. Mai ales că am putut să-ți urmăresc, în linii mari, activitatea.

Queensberry își mângâie ușor bărbia.

— M-am gândit adeseori la tine, Richard.

— E o cinste pentru mine, mylord.

— Da, da. M-am gândit adeseori, repetă el, învăluindu-și protejatul de odinioară într-o privire afectuoasă.

După câteva clipe se întoarse spre un tablou mare, atârnat deasupra unei comode „Boulle" și străjuit de două lampadare de bronz aurit.

— Richard, vezi tu tabloul acesta? Este o pânză atribuită flamandului Jeronimus Bosch. Reprezintă *Căderea îngerilor.* Cunoști, cred, legenda biblică. Lucifer, cel mai strălucitor și mai orgolios dintre îngeri, s-a răzvrătit împotriva lui Dumnezeu. Între armata îngerului rebel și oastea arhanghelilor rămași credincioși Stăpânului Lumii s-a încins o bătălie înverșunată. În cele din urmă, temerarul Lucifer a fost

înfrânt. El și ostașii săi înaripați au fost prăvăliți în adâncurile iadului. Tabloul acesta înfățișează momentul în care răzvrătiții se prăbușesc în abis. Privește-i bine. Pictorul s-a complăcut să-i zugrăvească sub chipurile unor creaturi înspăimântătoare, hidoase, născute parcă dintr-o împerechere monstruoasă între oameni și reptile.

Viziunea era într-adevăr halucinantă. Pe un fundal roșu, de flăcări, se desprindeau pregnant niște făpturi grotești, înfiorătoare, cu chipuri oribile de coșmar. În primul plan se reliefa Lucifer, cu o sabie frântă în mâna-i crispată, cu gheare de pasăre răpitoare în loc de degete, cu un rictus de neputincioasă ură pe fața-i schimonosită de amărăciune și disperare, cu corpul diform, contorsionat, acoperit cu solzi. În partea de sus a tabloului apăreau, luminoși, într-o splendidă aureolă, arhanghelii și îngerii rămași credincioși lui Dumnezeu. Frumoși, ca într-o plăsmuire de vis, își îndreptau săbiile lor de foc spre răsculații doborâți.

— Te-ai întrebat vreodată de ce îngerii aceștia învinși sunt atât de urâți? Poate că nu. Voi încerca să-ți dau o explicație care îți va folosi, dacă vei fi cu luare aminte. Îngerii aceștia sunt urâți pentru că au fost înfrânți. Urâți la înfățișare și urâți de turma oamenilor comuni, mărunți, cu concepții strâmte. Învingătorii sunt în schimb frumoși și au întotdeauna dreptate. Ca și în tabloul acesta.

Queensberry își adânci privirile în ochii limpezi ai lui Richard.

— Tu, dragul meu, să nu te resemnezi niciodată a fi un înfrânt. Să lupți. Atâta timp cât lupți, te mai bucuri de respectul oamenilor, căci se gândesc că s-ar mai putea întoarce roata. În clipa în care ai abandonat lupta ești definitiv pierdut. Disprețul și uitarea te vor afunda definitiv în noroiul nimicniciei, al deznădejdii. Ducele rostea cuvintele încet, monoton, dar cu mare putere de convingere.

— Te voi sprijini și pe viitor, Richard. O fac cu totală dezinteresare. De aceasta să fii sigur.

Și Queensberry nu mințea. Pentru el, Richard reprezenta un caz interesant, o experiență care merita a fi încercată. Îi plăcea să fie mentorul unui om puternic. Îi zgândărea vanitatea gândul că într-o zi, poate, sugestiile lui vor întoarce lumea pe dos.

Queensberry își încreți sprâncenele.

— Și tu, Richard, ai fost un înger înfrânt. După plecarea ta, oarecum precipitată, din Londra, s-au găsit mulți, foarte mulți pigmei care s-au grăbit să te zugrăvească în cele mai negre culori. Este inutil să mai repet tot ce s-a spus pe seama ta. Cred că îți imaginezi. După înapoierea mea de la Sankt Petersburg, câțiva răuvoitori au încercat să mă convingă că nu erai decât un aventurier, un escroc, care te-ai folosit de numele lui Sir James Wythburne și al meu pentru a spolia lumea. Bineînțeles, nu le-am dat crezare. Te cunoaștem prea bine. Știam că ești un înger înfrânt. Dar mai știam că te vei ridica din țărână și că vei porni din nou la luptă. Azi mă bucur, căci așteptările mele n-au fost înșelate.

Obrazul lui Queensberry se plisă într-un zâmbet drăcesc.

— De altfel, nici nu concepeam să mă fi înșelat. Când te-am cunoscut la vânătoarea de pe domeniile lui Northland mi-am dat imediat seama că nu ești un om de rând.

Umbra unui surâs destinse chipul lui Richard.

— Da, da, continuă Queensberry, am citit în sufletul tău ca într-o carte deschisă că ești destinat să sfărâmi zăgazuri, să dărâmi prejudecăți, să iei în râs preceptele de falsă moralitate care regizează societatea coruptă din vremurile noastre.

Richard înclină ușor fruntea.

— Cuvintele dumneavoastră, mylord, sunt cel mai prețios balsam.

Ducele începu să râdă.

— E mai mult decât atât. E un compliment pe care nu l-am făcut nimănui până acum. Admir oamenii lipsiți de scrupule, Richard. Bineînțeles, nu pe borfașii mărunți, pe escrocii de duzină, pe ariviștii care acceptă orice compromisuri pentru o situație mediocră. Mă refer la lipsa de scrupule a titanilor.

Queensberry își mângâie cu voluptate de cunoscător manșetele de dantelă fină.

— Să știi de la mine, Richard, continuă el, scrupulele sunt piedici de care se poticnesc numai pigmeii. Cei care se încumetă să le născocească, dacă nu sunt plămădiți din aluatul marilor oameni, nu rămân decât niște epigoni ai răului, niște mărunte și sărmane lichele, niște *desperados* de rând, care mai de vreme sau mai târziu încap pe mâna justiției. După cum vezi, diferența este prea subtilă ca să o înțeleagă oricine. Și cu atât mai mult să o pună în practică. Această deosebire de nuanță face ca un individ care-ți fură punga, profitând de înghesuială, să nu fie decât un hoț de buzunare, căruia oricine îi poate pune mâna în ceafă, în timp ce cuceritorii de anvergura lui Alexandru Macedon sau a lui William Normandul, care jefuiesc prin război și cotropire regate și imperii, sunt încoronați de istorie cu laurii nemuririi.

Richard se cutremură. Teoria lui Queensberry era monstruoasă. Dărâma toți idolii creați de omenire de-a lungul câtorva milenii de istorie, scrisă adeseori cu pene muiate în sânge în loc de cerneală.

— Pentru a izbândi, omul superior trebuie să se ridice deasupra timpurilor, a oamenilor.

Ducele vorbea ca un iluminat. Fără patos, fără acea falsă retorică, necesară oratorilor dornici să-și cucerească auditorul mai mult prin forța vocală și prin măiestria cuvintelor decât prin puterea raționamentelor.

— Omul superior trebuie să-şi facă din oamenii de rând instrumente docile, pioni de manevrat pe tabla de şah a vastelor lui planuri. Iar timpurile să le folosească în scopul împlinirii ţelurilor sale. Jocul de bursă nu este decât o isteaţă tălmăcire speculativă a viitorului. Previziunea limpede a viitorului este una dintre însuşirile de căpetenie ale oamenilor superiori. Şi să mai ţii minte ceva. Să faci copii. Copii mulţi. Să-ţi creezi din propria ta familie un fel de francmasonerie, pe care să o utilizezi în interesul tău şi al neamului tău. Copiii tăi să se infiltreze în marea industrie, în finanţe, în diplomaţie, în lumea politică. Şi fetele sunt bune la ceva. Aminteşte-ţi vechea deviză a casei de Habsburg: *Tu felix Austria nubae.* Fetele îţi aduc gineri aleşi tot de tine, dintre cele mai strălucite elemente ale noii generaţii. În chipul acesta, clanul tău va deveni şi mai puternic. Dacă vrei ca opera realizată de tine să dăinuiască, trebuie să ai copii, nepoţi, strănepoţi, care să ţi-o continue. Se impune să-ţi creezi o dinastie. Da. O dinastie. Acesta e cuvântul potrivit. Ai auzit, cred, despre celebra dinastie Fugger, din Germania secolului al XVI-lea?

— M-am şi documentat asupra ei. Asemenea culmi sunt greu de atins.

— Sper să le depăşeşti.

Câteva clipe, Richard rămase visător. Va reuşi să împlinească aşteptările lui Queensberry?

— Şi acum, vorbeşte-mi puţin despre copii tăi, spuse ducele, servindu-se dintr-o pomieră.

— Copiii mei?

Un zâmbet lipsit de veselie apăru pe chipul lui Richard.

— Băiatul meu cel mare, Henry, are zece ani. E o fire ciudată. Nu-mi seamănă. E prea timid. Se teme şi de umbra lui. Mănâncă bătaie de la copii mai mici decât el. Pe corabia cu care am venit din America am avut un invitat: John Calvert, proprietarul unui

domeniu învecinat cu Bermuda Hundred. Acest Calvert are un băiețel de vreo șapte ani, care-i trăgea ghionturi cu nemiluita lui Henry al meu, fără ca acesta să crâcnească. Îmi venea să plesnesc de ciudă când îl vedeam cum încasează ploaia de pumni fără să schițeze un gest de apărare. Pe corabia *lui*, se lăsa bătut ca un tont de copilul unui invitat.

— Poate că o făcea din politețe, zise Queensberry.

— Trebuie să recunoașteți că împingea cam departe limitele politeții.

— Cred, Richard, că nu îl cunoști de ajuns.

Sunderland ridică din umeri.

— Se poate. Nici n-am avut timp să-l cunosc prea bine. În ultima vreme am fost foarte ocupat.

— Motivul nu este îndeajuns de puternic. Încearcă să ți-l apropii. Să-l înțelegi. E fiul tău, doar. Aș vrea să-l cunosc și eu.

— Cu îngăduința dumneavoastră, am să vi-l prezint mâine. L-am adus în Anglia pentru a-l înscrie la Eton, la Harrow sau la Winchester. Aș prefera însă Eton-ul. Țin mult să-și facă educația în țara aceasta. Dacă tatăl meu, care era un om puțin înstărit, și-a permis acest lux cu mine, cu atât mai vârtos am datoria să o fac și eu cu copii mei.

— La Eton, părinții își rezervă locuri pentru copiii lor înscriindu-i îndată după naștere în registrele școlii, zise ducele.

Richard se întunecă. La piedica aceasta nu se gândise.

Ducele alese din grămadă o căpșună ispititoare ca buzele unei fete frumoase.

— De ce nu te servești și tu, Richard? Supărarea nu trebuie să-ți strice pofta de mâncare. Bunul tău prieten, Queensberry, va avea grijă ca fiul tău să intre la Eton. La nevoie, pun în mișcare casa regală. Și voi

mai face ceva pentru tine. Îți voi deschide din nou porțile societății londoneze. Vom avea puțin de furcă, dar merită...

Queensberry se ținu de cuvânt. O săptămână mai târziu, apăru la cursele de cai de la Epsom în tovărășia lui Sunderland. Culorile grajdului său urmau să fie reprezentate în cele mai grele competiții ale zilei.

Sosirea lui Richard făcu senzație. Londra nu-l uitase. Era încă vie amintirea îndrăznețelor și spectaculoaselor lui lovituri de bursă, precum și răsunătorul dezastru care le pusese capăt. Și la Epsom, unde caii săi de curse repurtaseră câteva victorii, Richard rămăsese o figură cunoscută. Jocheii, *bookmaker*-ii, grăjdarii îl salutau. Comentariile stârnite în public la apariția lui nu erau tocmai binevoitoare. Prezența lui Queensberry, care se sprijinea cu ostentativă prietenie de brațul său, deruta pe detractori.

— Desigur că ducele s-a îngropat iarăși în datorii și acum așteaptă cu acest venetic să-l scoată din nou la lumină, șopteau unii, făcându-și semn cu cotul.

Richard își dădea seama că spre el convergeau toate privirile. Câteva ziare îi vestiseră laconic sosirea în Anglia, rezervându-și pentru mai târziu comentariile. Redactorii prudenți preferau să nu se pronunțe înainte de a se clarifica lucrurile. Speculatorii din City erau curioși să afle în ce domeniu se va lansa Sunderland. Precis se știa un singur lucru. Că americanul acesta îndrăzneț și cosmopolit își refăcuse în chip miraculos milioanele și că în curând se va avânta iarăși în maelströmul bursei.

În același moment se opri în fața ducelui un *gentleman*, pe chipul căruia plutea o expresie de infinită plictiseală. Purta un impecabil costum de

călărie — redingotă bleumarin, jiletcă albă, brodată cu flori, pantaloni crem, cizme moi, roșii, pălărie rotundă, de castor.

— *How a'e You mylo'd?* Se adresă noul venit ducelui, salutând lenevos. Caii noștri concurează pentru cupa „Golden Star". Vă propun un rămășag de cinci mii de guinee.

„Snobulețul ăsta își închipuie că n-am destui bani ca să-i susțin rămășagul", își zise Queensberry ușor iritat.

— Nu pariez decât de la douăzeci de mii în sus, Horncastle, replică el cu glas tare. Richard, continuă ducele, întorcându-se spre acesta, cred că îl cunoști pe Geoffrey Horncastle.

— Ne cunoaștem de multă vreme, vorbi Horncastle cu glas trenant. Am fost colegi la Oxford. Hallo, Richie! zise el, întinzând o mână moale, înmănușată cu alb. Îmi pare bine că te revăd.

Glasul ca și chipul îi erau lipsite de expresie.

Lui Richard nu-i venea să-și creadă ochilor. Dacă Queensberry n-ar fi rostit numele lui Horncastle, nu și-ar fi recunoscut fostul coleg de universitate. Horncastle „Snobul", rămăsese același snob incorigibil. Aci însă se oprea asemănarea. Horncastle de azi era un individ gras, cu obraji moi, buhăiți, pudrați și fardați cu minuțiozitate. O eșarfă de mătase indiană era petrecută în jurul gâtului, într-un fel de cravată opulentă, care-i ajungea până la urechi și îi acoperea jumătate din bărbie. Abdomenul i se reliefa sub moarul înflorat al jiletcii. Horncastle nu purta nici o bijuterie, în afară de un breloc de ceas, măiestrit cizelat în aur și incrustat cu diamante. O piesă minusculă, dar de un gust rafinat.

„Nu-și îngăduie luxul unor bijuterii de mare preț, gândi Richard. Dar ceea ce poartă este un obiect de artă."

Horncastle schimbă câteva aprecieri banale despre timp, despre cursele disputate până atunci,

despre toaletele femeilor, apoi se retrase, fără a mai pomeni de rămășag.

„Nu s-a încumetat să riște douăzeci de mii de guinee, cugetă Richard", înregistrând automat acest amănunt.

— Până mai deunăzi, Londra avea două mari și pasionante subiecte de conversație, spuse Queensberry. Căsătoria secretă a Prințului de Coroană cu Mrs. Fitzherbert și revoluția din Franța. Acum va mai avea unul. Persoana ta. Mai ales după ce Horncastle a stat de vorbă cu tine, întreaga lume *fashionable* a Londrei va afla despre ce ați discutat. Chiar și cu ceva floricele.

Urechea lui Richard prinse câteva crâmpeie de conversație purtate în limbă franceză.

— Se pare că franceza e la modă, spuse el.

— Explicația e alta, replică ducele. În momentul de față, Londra este plină de emigranți francezi. Iată în grupul acela pe principesa de Broglie, pe ducesa de Mortemart, pe contesa de Bouffers. Ceva mai departe e ducele de Duras, principesa de Léon și ducele de Liancourt.

— Pe Liancourt îl cunosc de la Paris. A făcut parte din corpul expeditionar francez care a participat la războiul nostru de independență. Era foarte bine văzut de doctorul Franklin.

— E un om cumsecade. Puțin *simple d'esprit*, dar te poți bizui pe cuvântul său, zise Queensberry.

Penultima cursă se terminase. Lumea, care urmărise cu încordare o întrecere spectaculoasă, încheiată cu victoria neașteptată a unei iepe ținere din grajdul lordului Alvanley, se îndrepta spre *paddock*, pentru a examina de aproape caii care aveau să participe la ultima cursă. Se făceau comentarii zgomotoase, se încheiau pariuri, se lansau pronosticuri. Mulțimea se agita cuprinsă de înfrigurare.

Culorile grajdului lui Queensberry aveau să fie reprezentate la disputarea celui mai mare premiu al zilei, cupa „The Golden Star".

Tocmai când ducele se pregătea să plece cu Richard spre *paddock*, se auzi strigat pe nume.

— Hello, Queensberry!

— Hello, Somerset! Hello, Lusignan! zise el oprindu-se și întâmpinând cu mâna întinsă pe un *gentleman* voinic, ars de soare, cu alură tinerească de sportiv, în ciuda celor șaizeci de ani pe care-i purta cu dezinvoltură, și pe un bărbat ceva mai tânăr, îmbrăcat într-un costum de o croială tipic pariziană. Mylords, îmi dați voie să fac prezentările. Prietenul meu, marchizul de Beauclair. Ducele de Somerset și ducele de Lusignan-Valois. Somerset, zise Queensberry, am remarcat performanța armăsarului dumitale, Lightning. Felicitările mele. Cred că vei concura la derby. Ai toate șansele să dai o lovitură.

— Mă tem, Queensberry, că iapa dumitale, Cyllene, îmi va sufla premiul.

Lusignan oftă trist.

— Și caii mei de curse stau inactivi în Franța! Îmi vine să înnebunesc de ciudă. Cum i-aș mai aduce aici.

— Ce vă împiedică s-o faceți? întrebă Richard.

— Evenimentele, marchize, evenimentele! Franța fierbe și se frământă ca lava în craterul unui vulcan activ. Comandam garnizoana de la Nancy. Trei regimente. A trebuit să fug deghizat ca să nu fiu ucis de soldații mei. N-am putut nici să-mi iau familia cu mine. Cazărmile au ajuns focare de agitație revoluționară. Cavalerul de Bausset, comandantul fortului Saint-Jean, din Marsilia, a fost masacrat de proprii săi soldați. Prințul de Lambesc, colonelul regimentului Royal-Allemand, a fugit din Franța o dată cu mine. Și pe capul lui s-a pus preț, fiindcă a șarjat cu trupele sale mulțimea din grădina Tuileries.

Dangătul unui clopot anunţă ultima cursă. Caii se aliniau la start. Mulţimea îmbulzită în loji, în tribune şi pe peluze încetase să se mai agite. Cei douăzeci de cai de rasă struniţi de jochei ţâşniră ca nişte săgeţi din tot atâtea arcuri. Capetele lor frumoase, întinse la orizontală, urechile ciulite, nările fremătânde, coamele care fluturau în vânt, piepturile late şi puternice, care despicau vijelios aerul, trupurile suple, picioarele lungi şi fine, care izbeau în cadenţă pământul, se îmbinau într-un tablou de o armonie fără pereche. Publicul, înfiorat de emoţie, gâfâia mai vârtos decât bidivii care goneau pe gazonul pistei.

— Culorile grajdului Queensberry sunt în frunte! exclamă Richard cu entuziasm. Phoenix conduce. Câştigă! Câştigă! A câştigat! Bravo! Splendid! aplaudă el, în vreme ce uralele mulţimii zguduiau văzduhul.

Queensberry zâmbea reţinut, mândru de performanţa calului său. Phoenix promitea victorii şi mai frumoase. Totuşi, nu s-ar fi încumetat să concureze cu el la derby.

— Mylord, vă ofer pentru Phoenix cincizeci de mii de guinee, îi propuse Richard.

Queensberry care cunoştea adevăratele posibilităţi ale calului, şovăi să primească o sumă cu care s-ar fi putut achiziţiona chiar şi un câştigător al derbyului.

— Ezitaţi, mylord? Vă ofer cincizeci şi cinci de mii, stărui Richard, spre uimirea lui Somerset şi a lui Lusignan, care îşi închipuiră că au de-a face cu un ageamiu.

Ducele cu chip de satir înţelese brusc rostul acestei oferte disproporţionate. Richard, care îi cunoştea probabil jena financiară, îi dăruia câteva zeci de mii de livre, deghizând cadoul sub forma unui transfer de proprietate.

În aceeaşi seară, Queensberry oferi prietenilor săi un banchet la „White's" în cinstea succesului repurtat de Phoenix care schimbase stăpânul. Convivii, în

exclusivitate bărbați, erau plini de bună dispoziție. Eliberați de prezența femeilor, pentru care ar fi trebuit să se întreacă în complimente și amabilități adeseori obositoare, își permiteau să discute cu sinceritate, deschizându-și inima și spunând lucrurilor pe nume.

Queensberry vorbi despre proiectele sale de viitor. Deși trecuse de șaptezeci de ani, avea de gând să plece într-o lungă călătorie în Indii.

Somerset descrise o vânătoare de mistreți de pe domeniile sale din Lincolnshire. Cea mai vie dorință a lui era să facă o hecatombă de lei în Africa.

Lusignan, care primise în aceeași seară o scrisoare de la ducesa de Lusignan, vorbi nostalgic despre Franța, despre domeniile sale din Tourraine, despre Versailles. Era mai liniștit în privința familiei. Aflase că ducesa se afla cu fiul lor mai mare la Paris. Dintre cele două fete ale sale, una își petrecea vacanța la o mătușă din Bretagne, cealaltă rămăsese pe tot timpul verii la mânăstirea Remiremont. Lusignan spera că efervescența din Franța se va calma și că în curând se va putea înapoia acasă.

Și Richard vorbi în linii mari despre proiectele lui. Stărui asupra intenției sale de a crea o industrie de armament în Statele Unite. Spuse, printre altele, că voia să achiziționeze din Europa utilaj modern pentru instalarea unei turnătorii de tunuri.

— Cred că v-aș putea oferi ceea ce vă trebuie, spuse Lusignan, care urmărise cu interes expunerea lui Richard. Sunt proprietarul celei mai mari turnătorii de tunuri din Nantes. Uzina mea furnizează de cincizeci de ani armament și muniții Marinei Militare franceze. În timpul războiului dumneavoastră de independență, am vândut Statelor Unite două sute de tunuri. Vă ofer spre vânzare utilajul uzinei mele, sau dacă preferați, uzina în întregime.

Richard își muie buzele în paharul cu Chablis.

— În eventualitatea că aș accepta oferta dumeavoastră, care ar fi prețul?

— Voi fi sincer cu dumneavoastră, marchize. Întrucât condițiile politice din Franța nu sunt actualmente tocmai prielnice unor astfel de tranzacții, operația transferului proprietății fiind oarecum delicată, vă cer un preț foarte redus. Cincizeci de mii de guinee, plătibile la Londra. Vând ieftin, fiindcă am urgentă nevoie de bani și, în al doilea rând, pentru că și dumneavoastră veți avea de întâmpinat oarecare riscuri. Valoarea uzinei este de zece ori mai mare.

Richard își împreună mâinile sub bărbie, reflectă câteva clipe, apoi zise:

— Duce, oferta dumneavoastră mă ispitește. Bineînțeles, înainte de a vă da un răspuns, trebuie să mă documentez la fața locului.

— Foarte înțelept. Trimiteți pe cineva la Nantes sau preferați să vizitați personal uzina?

— Mă voi deplasa personal.

— Cea mai bună formulă, zise Lusignan. Proprii noștri ochi sunt cei mai prețioși sfătuitori. În drum spre Nantes va trebui să vă opriți la Paris. Avocatul meu, *maître* Radiguet, vă va pune la dispoziție, spre consultare, actele de proprietate ale uzinei. Cu această ocazie, mi-aș permite să vă rog a transmite un mesaj ducesei de Lusignan.

— Voi fi fericit să vă fac acest serviciu. Totodată, voi prezenta doamnei ducese omagiile mele.

Queensberry ascultase zâmbind întreaga conversație. Era aidoma unui satir bătrân, pe care-l transportă sunetele de fluier ale unui păstor tânăr.

— Mylords, ridic paharul în cinstea ducelui de Lusignan, a marchizului de Beauclair și a acestei interesante afaceri.

După ce convivii goliră cupele, Queensberry se întoarse spre Lusignan.

— Lusignan, îți cer îngăduința să ridic un pahar și pentru ducesa de Lusignan-Valois...

În dimineața următoare Richard se trezi foarte târziu. Banchetul se încheiase în zori. Zgomotele străzii se auzeau în surdină prin cele două rânduri de ferestre, acoperite până jos de perdele grele de catifea vișinie.

O dată cu valetul care îi aduse *breakfast*-ul, intră în cameră și William McFee, agitând un ziar desfăcut.

— Canaliile! Iată ce au scornit canaliile! strigă el roșu de mânie, vârând gazeta sub ochii lui Richard.

Pe o întreagă coloană era scris cu litere grase un articol fără semnătură:

„Ce calificativ dați căpitanului de vas, care părăsește puntea corăbiei sale aflată în primejdie, lăsându-și echipajul în voia sorții? Ne dispensăm a scrie acest cuvânt, pentru că ar murdări paginile ziarului nostru. Acest epitet, puțin onorabil, îl merită cu prisosință R.S.B., care acum zece ani, în urma unui crah răsunător, a fugit pe continent, lăsându-și agenții să lichideze un adevărat haos financiar. Astăzi, același R.S.B., socotind că opinia publică i-a uitat rușinoasa comportare, cutează să reapară la Londra, etalând o bogăție de proveniență suspectă. Acest domn ar trebui izgonit cu huiduieli de oamenii de afaceri cinstiți, în mijlocul cărora încearcă iarăși să se strecoare. Suntem convinși că în curând va primi o lecție binemeritată".

— Ce zici, șefule, de pamfletul ăsta? De gunoiul ăsta care de azi de dimineață a împânzit străzile Londrei? Nu e om în City să nu te fi identificat sub inițialele R.S.B. Cred că Charles Bancroft nu e străin de porcăria asta.

Richard citi articolul, apoi împături ziarul, înapoindu-l lui McFee.

— Numai în pomul cu rod bogat se zvârle cu pietre, dragă McFee. Lasă-i să urle. N-au decât. O dovadă în plus că le e frică de mine. Pe Bancroft nu-l cred capabil de asemenea murdării.

— Cum poți totuși îngădui...

— Îngădui. De ce să nu îngădui? Crezi că fleacul acesta mă va împiedica să-mi fac afacerile? Haida de! Mai bine ascultă ce tranzacție am de gând să încheie.

Și Richard povesti amănunțit discuția purtată cu ducele de Lusignan.

— Ei, ce zici? rosti el la sfârșit. Nu-i așa că îți place?

McFee, căruia indignarea nu-i întunecase spiritul comercial, ascultase atent expunerea.

— M-da. Nu e rău, zise el. Totuși... articolul...

— Liniștește-te, McFee! Pentru articole de astea am avocați bine plătiți. Peste trei zile plecăm la Paris. Trebuie să vizităm uzina. În vreme ce voi inspecta atelierele și voi cerceta utilajul, dumneata vei verifica scriptele. Va trebui să lucrăm repede. Ar fi păcat să pierd afacerea. Dacă lăsăm lucrurile de azi pe mâine, s-ar putea ca Lusignan să se răzgândească. Dacă frământările din Franța se potolesc, ducele va înzeci prețul.

— Dar dacă frământările continuă?

— Orice afacere comportă riscuri. Dumneata, care ai experiență, știi acest lucru mai bine decât mine. Ei, ce spui? În patruzeci și opt de ore ești gata de plecare?

McFee se scărpină după ureche.

— Sunt gata și mâine. Însă... articolul... e prea de tot.

— Lasă-l în plata Domnului. Peste două zile plecăm. Luăm și pe Sanders. Avem nevoie de un avocat care să încheie actele de vânzare-cumpărare.

— Dar dacă utilajul nu este la înălțime?

— Facem drumul întors și cumpărăm alt utilaj din Anglia. Cu un preț mult mai ridicat.

— Fie cum zici dumneata, șefule, se resemnă McFee. Plec să-mi fac bagajele.

Capitolul cinci

1790...

La Paris...

Pe străzi furnicar de oameni.

Un necontenit dute-vino.

Zgomotul orașului face să vibreze atmosfera îmbâcsită de praf, în care plutesc miasme de gunoaie și de putreziciuni, uitate cu zilele, cu săptămânile. Lumea vorbește, se agită, strigă, urlă prin mii și zeci de mii de glasuri. În fața brutăriilor cozi nesfârșite de femei și bărbați care cer pâine, se frământă, protestează împotriva vieții scumpe.

Copiii se joacă, se fugăresc, fac gălăgie. Vânzătorii de ziare urlă să-și spargă pieptul: *V'la les Révolutions de Paris! V'la l'Ami du Peuple! V'la Les Actes des Apôtres!*

Se vând și broșuri cu titluri abracadabrante: *Complotul Aristocraților! Regele Vampir! Emigrația, marea dușmană a poporului! Crimele de la Versailles!*

Oratori înflăcărați, cocoțați pe borne, pe grămezi de pavele, pe postamentele statuilor din piețe ori pe băncile din parcuri, atacă tirania regală, privilegiile aristocrației și obscurantismul clerului.

În Place de Grève, pe Pont-au-Change, în Hale, pe Pont-Neuf, negustori ambulanți își strigă mărfurile, agățând de mânecă pe trecătorii grăbiți.

Deasupra magazinelor firmele vechi sunt date jos. Apar altele noi: „La Marele Necker", „La Patriotul Francez", „La Cocarda Tricoloră", „La Adevăratul Patriot".

Pe pereți, garduri, puzderie de afișe roșii, albastre, verzi, albe sunt tot atâtea manifeste regaliste, revoluționare, constituționale, patriotice.

De undeva se aud împușcături izolate, apoi o salvă. Lumea se oprește, se întreabă din ochi și trece mai departe.

O manifestație patriotică străbate în ropot de tobe strada Saint-Antoine. În frunte, un bust a lui Marat purtat pe umeri de doi bărbați cu bonete frigiene.

În grădina Luxemburg o ceată de oameni dărâmă pancartele pe care stă scris: „Este interzis accesul derbedeilor, al servitoarelor și al oamenilor prost îmbrăcați. Vinovații vor suferi rigorile legii. Închisoarea, carcanul și chiar pedepse mai grele, după caz".

Pe sub arcadele lui Palais-Royal peripateticienele își plimbă farmecele mai mult sau mai puțin fanate, ispitind trecătorii cu surâsuri și invitații provocatoare.

Rareori trece câte o trăsură. Blazoanele de pe portiere au fost șterse. Decretul din iunie a desființat aceste semne ale tiraniei feudale.

Eleganții se plimbă în grădina Tuileries. Poartă fracuri negre — culoarea regalismului îndoliat — sau purpurii — culoarea revoluției. Cocarda tricoloră împodobește toate pălăriile. Cine refuză s-o arboreze, riscă să fie spânzurat de un felinar.

În fața primăriei veghează un felinar de fier forjat, o adevărată podoabă, fixat de colțul casei unui băcan. În fițuica „Petit Journal du Palais-Royal" apare un anunț: Casa din colțul pieței, zisă „Casa

felinarului", este de vânzare. Proprietarul acestei clădiri nu vrea să mai doarmă zi de zi alături de o spânzurătoare".

Pretutindeni uniforme de miliție pariziană. Haină albastră, revere și vestă albă. Unii le zic: rândunelele albastre cu burți albe.

Toți parizienii s-au înscris voluntari în miliție. Uniforma militară a avut întotdeauna prestigiu.

S-au desființat titlurile de noblețe. Ducele d'Aguillon se numește acum *Monsieur* Vignerot. Marchiza de Coigny, *Madame* Franquetot, Ducele de Caraman, *Monsieur* Riquet.

Vechile decorații sunt aruncate la coș.

Pe Rue Saint-Honoré defilează o unitate militară cu marchizul de La Fayette în frunte. Entuziasm delirant. Marchizul răspunde cu modestie la ovații. „Vai, ce popular e! Se vede cât de colo că e de-al nostru."

Prin colțuri de stradă apar figuri ciudate. „Cine or mai fi și ăștia? se întreabă unii parizieni mai timorați. Nu cumva pregătesc o nouă noapte a Sfântului Bartolomeu?"

În loje, la Teatrul Francez, ducesa de Brion e bombardată cu roșii răscoapte și cu vinete putrede. „Iată primele fructe ale revoluției care au ajuns până la mine", scrie ea lui La Fayette.

Prăvăliile de lux se închid pe rând. Nobilii, clienții cei mai asidui, au fugit în străinătate sau pe moșiile lor. Cei care au rămas la Paris nu mai au la dispoziție mijloacele financiare de altădată.

La Bois de Boulogne dueliștii îndârjiți se bat zilnic, pe viață și pe moarte. Pe vremea muschetarilor lui d'Artagnan, maniacii spadei se întâlneau la Près-aux-Clercs. Azi, partizanii revoluției se bat cu partizanii monarhiei. Deputații din Adunarea Constituantă angajează la tribună dueluri oratorice, pe care le continuă cu spada în mână, pe pajiștile verzi.

Când Bailly, Mirabeau, Desmoulins și alți idoli ai mulțimii trec pe stradă, ovațiile și aplauzele se pornesc ca o furtună din cer senin.

Porțile mînăstirilor sunt larg deschise. Monahii își rad bărbile și încing sabia. Averile bisericii se secularizează. *Madame* Roland scrie lui Lanthenas: „Vindeți bunurile ecleziastice. Nu vom scăpa de aceste jivine decât după ce le vom distruge vizuinile. Puțin îmi pasă de șuieratul șerpilor. Nu-mi vor tulbura liniștea".

La teatrul Molière din Rue Saint-Martin, publicul patriot se încaieră cu publicul regalist. Morți, răniți. La ieșire, femeile în *grande toilette* sunt maltratate și târâte de păr prin noroi.

Ah, ça ira! ça ira! ça ira!...

Asignatele încep să se deprecieze.

Tulburări sângeroase se iscă din orice incident.

La Paris...

În 1790...

În ultima zi a lunii lui cuptor, Richard Sunderland intră în Paris prin poarta Saint-Martin. Era însoțit de William McFee, de avocatul Sanders și de secretarul McKreely. Călătoria de la Calais până la Paris, care ar fi durat în vremuri normale patruzeci și opt de ore, ținu de data aceasta o săptămână încheiată. Gărzile patriotice, care blocau drumurile, îi opriră de nenumărate ori pentru cercetarea pașapoartelor. Nu numai la intrarea în orașe, dar și în cele mai mărunte cătune, pichete de miliției voluntari, înarmați cu puști străvechi, pistoale și săbii, le examinau documentele, îi descoseau bănuitori, le scotoceau bagajele, căutând arme. Norman McKreely, dârdâia de frică.

La Roye, o surpriză plăcută. Când află că are de-a face cu patru americani, căpitanul de miliție le făcu o manifestație de simpatie, oferindu-le câte o ulcică de

vin și cocarde tricolore. McKreely și-o înfipse cel dintâi la pălărie. Frăția de arme din timpul războiului american de independență era încă proaspătă în mintea francezilor.

Richard se felicita că avusese prevederea să-și transforme banii în scrisori de schimb trase asupra unei bănci pariziene. Mutrele încruntate ale patrioților, înarmați până în dinți, nu-i inspirau încredere. Lui McKreely îi era frică să nu fie opriți de vreo ceată de briganzi, care să fi uzurpat autoritatea gărzilor patriotice.

După ce văzu care e atmosfera în Franța, Richard mulțumi în gând lui Queensberry, care-l sfătuise să nu-și ducă fetița la Fontevrault. Nu era însă nici cazul a se alarma peste măsură, ca McKreely, de pildă, care se aștepta să apară după fiecare cotitură de drum ruinele calcinate și fumegânde ale vreunui castel ori răsculați în marș, înarmați cu furci, topoare și coase însângerate, așa cum citise prin ziarele englezești.

Spre uimirea lui, prin sate și orașe domnea liniștea. Sau poate era numai o liniște aparentă? La Chantilly, prin care trecură în după-amiaza unei duminici, cârciumile erau pline, se bea și se râdea cu poftă; tinerii în straie sărbătorești se plimbau pe strada principală, iar cumetrele sporovăiau stând pe bănci în fața caselor.

Când ajunseră la Paris, soarele asfințea într-o mare de purpură ce învăluia orașul în tonuri sângerii. Sângerii erau străzile înțesate de lume, casele modeste, edificiile publice și palatele cu storuri trase; sângerii ca niște dricuri fantastice erau palatele și furgoanele care se strecurau la pas prin mulțimea ce tălăzuia într-un neconținit du-te vino. Ai fi zis că din cerul cuprins de flăcări ploua foc și sânge, așa cum odinioară plouase foc și cenușă asupra Sodomei și Gomorei...

Pentru a găsi camere libere, Richard și însoțitorii săi bătură fără succes la ușa multor hoteluri. Membrii Adunării Constituante, provincialii veniți de prin toate colțurile țării în Parisul răsculat, străinii dornici să vadă revoluția la ea acasă, invadaseră hanurile, hotelurile și casele cu camere mobilate. Cu prețul unui bacșiș gras — *passe-partout* pentru cele mai zăvorâte porți — Richard izbuti să pună mâna pe două camere libere la hotelul „Des Deux Siciles", de pe Rue de Richelieu. Pe cea mai încăpătoare încăpere și-o rezervă pentru el și pentru McFee. Pe cealaltă o destină avocatului Sanders și lui McKreely.

În dimineața următoare, Richard îmbrăcă un costum de vizită. Frac galben-canar, jiletcă albă, tricorn cu galon de argint, pantofi cu tocuri roșii. Un ac de cravată incrustat cu diamante prindea jaboul de dantelă. În inelarul mâinii stângi purta un smarald de o puritate excepțională.

Potrivit făgăduielii făcute ducelui de Lusignan, pleca să prezinte omagiile sale ducesei, căreia avea să-i transmită și un mesaj din partea soțului. Luase cu el numai pe avocatul Sanders, care avea educație europeană și care știa să se comporte convenabil în prezența unei înalte doamne. Sanders, potrivit profesiunii lui de om de legi, era îmbrăcat în negru.

Pe străzi mare îmbulzeală. Richard nu reuși să găsească nici o trăsură de piață. Prins în curentul acestei lumi zgomotoase și agitate, își făcea anevoie drum spre cartierul Marais, în care era situat palatul Lusignan. În mai multe rânduri, observă cete de indivizi care îl priveau cu ostilitate. Unii rânjeau ca niște dulăi puși pe harță. Pe furiș, Richard își desprinse acul de la jabou și își scoase inelul, strecurându-le în buzunarul jiletcii. Ceva mai liniștit își continuă drumul, promițându-și să nu mai poarte pe viitor bijuterii.

Când sosi la palatul Lusignan avu prima surpriză neplăcută. Poarta de fier, bogat ornamentată, era ferecată cu un lacăt voluminos cât o căpăţână de copil. Clădirea albă, o podoabă arhitectonică a stilului Louis XV, trona solitară în mijlocul unei vaste grădini cu trandafiri, în care nu se vedea ţipenie de om. La ferestre storurile trase.

— Castelul „Frumoasei din pădurea adormită", glumi Sanders, impresionat de liniştea adâncă.

Richard nu răspunse. Îl indispunea absenţa locatarilor. După ce izbi îndelung în poartă, cu un ciocan de fier forjat după chipul unui leu gulerat, apăru după un boschet un bătrân gârbovit, într-o livrea răpănoasă, cu o legătură de chei la brâu.

Bănuitor, servitorul se apropie de poartă.

— Aş dori să vorbesc cu doamna ducesă, zise Richard nerăbdător. Sper că e acasă.

Lacheul se scărpină după ureche. Îmbrăcămintea elegantă a vizitatorului îi inspira oarecare încredere. Nu-i plăcea însă individul îmbrăcat în negru. Avea o mutră prea oficială. Şi oficialităţile de azi nu arătau prietenie stăpânului său.

— Înălţimea sa doamnă ducesă e plecată din Paris.

— Unde aş putea să o găsesc. Trebuie să îi predau un mesaj din partea ducelui.

Avocatul Sanders scoase din portofel scrisoarea adresată de ducele de Lusignan soţiei sale. Argumentul era convingător. Lacheul explică laconic că ducesa se află la castelul Charlemont-sur-Loire, din Tourraine.

Lui Richard nu-i rămânea decât să treacă pe la biroul maestrului Gilbert Radiguet, avocatul şi factotumul ducelui de Lusignan, cu care trebuia să pună la punct aspectele legale ale afacerii. Din fericire, maestrul Radiguet era acasă. Locuinţa lui se afla la etajul al doilea al unei clădiri părăginite din

apropierea Palatului de Justiție. De la ferestrele cabinetului său se vedeau apele scăzute ale Senei și, pe celălalt mal, tarabele anticarilor ce-și expuneau sub cerul liber cărțile mucegăite, pline de praf.

Maestrul Radiguet oferi scaune vizitatorilor. După ce parcurse la repezeală scrisoarea pe care ducele i-o trimisese prin intermediul lui Richard, se întoarse spre acesta și i se adresă cu aer profesional.

— *Monsieur,* vă stau la dispoziție pentru perfectarea actelor. Potrivit instrucțiunilor din această scrisoare, îmi revine sarcina de a vă conduce până la Nantes, spre a vă arăta uzina de armament. În cazul că sunteți de acord să o cumpărați, doamna ducesă de Lusignan are procură pentru a semna actul de transfer a proprietății pe numele dumneavoastră.

Avocatul, care stătea la biroul său de stejar cu linii severe, de catedră, își împreună mâinile și aruncă o privire zâmbitoare pe deaspra ochelarilor cu rame pătrate.

— Cu titlu personal, pot să vă spun, *Monsieur,* că încheiați o afacere excepțională. Prețul cerut de clientul meu este ridicol de mic. E adevărat că în aceste vremuri critice, de răsturnare a valorilor, asemenea tranzacții au devenit monedă curentă.

Radiguet se adresă de data aceasta și lui Sanders.

— Să nu vă mire limbajul meu, *Messieurs,* în această epocă în care nu se vorbește decât despre libertate, egalitate și fraternitate. Eu sunt conservator și regalist convins. De aceea mă înțeleg atât de bine și cu domnul duce de Lusignan. Mă străduiesc să-i apăr cât mai bine interesele. *Monsieur* Sunderland, peste trei zile sunt gata să vă însoțesc la Nantes.

Richard făcu un gest de nerăbdare.

— Întârzierea aceasta îmi încurcă programul...

— Regret, *Monsieur.* Am un proces important de la care nu pot lipsi. Nu mi-e îngăduit să neglijez cauzele altor clienți. Corectitudinea profesională...

— Înțeleg, înțeleg, îl întrerupse Richard contrariat.

— Astăzi e marți, zise avocatul. Vineri dimineața putem pleca. *En brûlant les étapes*, ajungem la Nantes în două sau maximum trei zile. Dacă sunteți grăbit, v-aș oferi o sugestie. Plecați înaintea mea la Nantes. Până să sosesc și eu veți avea timp să vizitați uzina. Vă dau o scrisoare de recomandație către administrator.

— Mulțumesc. Prefer să vă aștept, zise Richard ridicându-se de pe scaun. Plecăm vineri, așa cum a rămas stabilit. Până atunci, secretarul meu va păstra legătura cu dumneavoastră. Bună seara, *Monsieur* Radiguet.

A doua zi de dimineață făcu o vizită bancherului Perregaux, asupra căruia avea o scrisoare de schimb, trasă de bancherul Baring, din Londra.

Perregaux era o figură în lumea pariziană. Mare admirator al artelor, își făcuse faima unui Mecena. Mai toate capetele de afiș din lumea teatrelor se numărau printre clientela sa. Perregaux devenise confidentul discret și *deus ex machina* al tuturor actorilor aflați în jenă financiară. Birourile lui erau instalate într-o splendidă vilă, achiziționată de la celebra dansatoare La Guimard. Clădirea, denumită la origină „Templul Terpsihorei", fusese construită de arhitectul Ledoux și decorată de Boulle și Fragonard. Bancherul își primea clienții în saloanele pictate cu amorași și erotice scene câmpenești, cu păstori învesmântați în mătase și țărăncuțe cu păr pudrat și pantofi minusculi de cenușăreasă.

Richard, care era deprins cu atmosfera severă, aproape solemnă, din băncile americane și englezești, fu plăcut surprins de ambianța veselă, înviorătoare, din birourile lui Perregaux.

Bancherul îl primi cu jovială amabilitate. Perregaux se oferi să-i tragă o scrisoare de schimb asupra Băncii Fécamps, din Nantes, cu care se afla în relații de afaceri.

În timpul discuției își făcu apariția în birou o fată tânără, zveltă, foarte elegantă, cu un chip angelic, care inspira, paradoxal, o aprigă senzualitate.

— Iartă-mă, dragul meu Perregaux, că am intrat neanunțată. Țineam neapărat să te văd.

Rochia de mătase foșnea ca un mănunchi de trestii în bătaia vântului.

Perregaux și Richard se ridicară în picioare.

— *Mademoiselle,* sunt sclavul dumitale, zise bancherul, sărutându-i mâna albă, cu degetele lungi și fine. Dă-mi voie să-ți prezint pe marchizul de Beauclair. Marchize, iată pe cea mai tânără și mai talentată actriță a teatrului francez. *Mademoiselle* Françoise Lange.

Richard se înclină. Artista îi zâmbi seducător.

— Perregaux, n-am să te reții decât un minut. Te-am deranjat ca să-ți amintesc o făgăduială...

— Împrumutul de zece mii de livre?

— Exact. Sunt tare strâmtorată, Perregaux.

— Dumneata, strâmtorată? E de necrezut! zâmbi bancherul.

La Paris toată lumea știa că Françoise Lange ronțăia milioanele admiratorilor ca un șoricel scăpat într-o cămară cu brânză.

Bancherul sună dintr-un clopoțel. Ecoul, un tânăr amploiat cu picioare nemăsurat de lungi și nas coroiat, rozaceu, ce-i dădea aspectul unui flamingo, se strecură în cabinet.

Perregaux completă un bon de zece mii de livre, pe care-l înmână tânărului.

— Condu pe *Mademoiselle* Lange la casier. Să i se elibereze de îndată suma de zece mii de livre.

Mademoiselle Lange mulțumi, înclinând drăgălaș din cap. Dădu mâna cu bancherul, apoi cu Richard, după care ieși urmată de amploiat.

— Delicioasă făptură! exclamă Richard după plecarea ei. Pare foarte tânără.

— Este foarte tânără. N-are decât optsprezece ani. Parisul o adoră. Când a debutat acum doi ani în rolul Galateei, din *Pygmalion*, pe scena Comediei Franceze, întreaga sală a fremătat de admirație. A fost un triumf. De atunci nu mai are rivală. Admiratorii îi așternla picioare flori, diamante, milioane... Cu toate acestea, n-are niciodată bani. Din când în când îmi cere câte un împrumut, pe care, bineînțeles, nu mi-l restituie niciodată. Pot să vă strecor o informație confidențială. Dacă-i oferiți în semn de omagiu o rivieră de diamante, nu va rămâne indiferentă.

— *Monsieur* Perregaux, vă mulțumesc pentru informație. S-ar putea să o folosesc. Cine știe...

După ce i se completă scrisoarea de schimb, Richard părăsi banca. Era încântat de Perregaux și de rapiditatea cu care fusese servit.

Pe stradă, își roti zadarnic privirile în căutarea unei birji. Nu-i plăcea să străbată pe jos distanțe mari.

Dinspre bulevardul d'Antin apăru o cabrioletă albă, pictată cu ghirlande de trandafiri. Trăsurica, trasă de doi cai albi, opri în dreptul lui Richard. Françoise Lange ținea cu prestanță hățurile.

— *Monsieur* Beauclair, te-am văzut aruncând priviri disperate după o trăsură. Mi-am amintit de parabola samariteanului milostiv și m-am înfățișat în fața dumitale. Sunt gata să te conduc unde ai de mers.

Richard rămase surprins. *Mademoiselle* Lange căuta o aventură? Era flatat că fusese ales de această femeie frumoasă.

După ce mulțumi în limbajul înflorat al timpului, se urcă în cabrioletă.

Françoise Lange dădu bice cailor.

— Aș dori să ies la Louvre, spuse Richard.

— Vei fi servit cu promptitudine, zâmbi ea.

Actrița mâna caii în trap întins. Richard observă că nici un pieton nu se ofusca de mersul vijelios al echipajului. Trecătorii o priveau pe Françoise cu simpatie. Mulți o salutau. Popularitatea ei era într-adevăr prodigioasă.

După o cursă plăcută, cabrioleta opri în dreptul palatului Louvre. Lacheul de la spate sări din trăsură, desfăcând scărița pentru invitat. Richard sărută mâna actriței.

— Nu știu cum să-ți mulțumesc.

Mademoiselle Lange îi zâmbi.

— Există o cale. Condu-mă deseară, după spectacol, la o recepție la care sunt invitată. Gazda e puțin formalistă. N-ar fi exclus să o cunoști. *Madame* Vigée-Le Brun, pictorița.

— O cunosc, spuse Richard. Am avut onoarea să-i fiu prezentat. La Versailles. Picta portretul reginei.

— Atunci, rămâne pe deseară, la teatru, zise Françoise. Va fi suficient să-ți spui numele la control. Vei avea o avanscenă. După ultimul act, te aștept în cabina mea.

Plecarea actriței îl lăsă pe Richard visător. Îl încânta faptul că la treizeci și șase de ani mai putea trezi pasiuni, sau cel puțin capricii, la o artistă de optsprezece, aflată pe culmile gloriei...

Pentru spectacol, Richard alese un costum de satin alb, brodat cu fir de argint. Își zise că ar fi fost mai cuminte să poarte un frac negru, discret. Dar voia să facă impresie asupra lui Françoise Lange. La urma urmei, era american. Se putea îmbrăca oricum. Chiar și cu o cască de pene, ca pieile roșii. La dracu și cu revoluția asta !

Când sosi la teatru, avu prilejul să constate că cel puțin în materie vestimentară revoluția făcuse mari schimbări. Publicul era foarte amestecat. Costume de modă veche, fracuri englezești, redingote pestrițe,

pantaloni lungi, vărgați, bonete frigiene, gulere înalte, până la urechi, cravate uriașe, strident colorate și înnodate capricios, alcătuiau un Turn Babel al modei. Mai toate femeile adoptaseră tricolorul revoluționar, pe care-l foloseau în diverse garnituri: funde, cocarde, eșarfe, cordoane, evantaie. Câteva rochii erau de un roșu aprins, culoarea sângelui lui Foulon.

Mademoiselle Lange apăru într-un rol de ingenuă. Se juca o piesă fadă, *Nicodem în Lună* de Beffroy de Reigny, din care Richard nu reținu nimic.

Potrivit înțelegerii, după ultimul act trecu în cabina actriței. În mica încăpere se îmbulzeau admiratori de toate vârstele, încărcați cu buchete de flori, care inundau cabina cu mirosul lor.

La sosirea lui Richard, gropițele lui Françoise Lange înfloriră. Preferința aceasta vădită stârni gelozia rivalilor. Prefăcându-se că nu le observă supărarea, ea făcu un discret semn cu mâna garderobierei, care începu să-i mâne energic de la spate, ca pe o turmă, spre ieșire.

Mademoiselle Lange purta o rochie bizară, dar care îi venea foarte bine. O cascadă străvezie de voal alb, drapat în stilul grec antic, cu sute de pliuri.

Părul ei, lipsit de pudra tradițională, era de un negru satinat, cu reflexe albastre. Coafura păstra aceeași linie antică. O diademă de perle îi încorona fruntea înaltă, de un alb mat. Peste umerii goi își aruncase un șal de cașmir de un colorit excepțional.

La Londra, o toaletă atât de excentrică ar fi stârnit scandal.

— Sunt gata, spuse ea înclinând ușor capul pe umăr și privindu-l șăgalnic. Să plecăm. Oferă-mi brațul.

Trăsura ei îi aștepta în fața teatrului.

Când ajunseră la locuința pictoriței Vigée-Lebrun, Richard avu impresia că dăduse peste un bal mascat. Prin vestibulul ornat cu ghirlande circulau invitați în

hlamide de purpură și cu sandale romane. Femeile purtau tunici de mătase pastelate și himetioane albe, ca cele mai autentice ateniene din epoca lui Pericle.

— Suntem invitați la un banchet grec, îi explică actrița.

În sufrageria decorată cu coloane grecești de ipsos, oaspeții se așezară la masă, cântând în cor celebra arie de Gluck, *Zeul din Paphos și din Cnida,* acompaniată de lire. Două fete în tunici violete jucau rolul sclavelor, servind musafirilor vin - zis de Falern - în cratere originale, dezgropate la Herculanum.

— Sclavele din antichitate și revoluția dumneavoastră nu-mi par tocmai compatibile, se adresă Richard vecinului său de masă, un oarecare viconte de Barras, despre care actrița îi șoptise că e un om foarte cumsecade, deși o duce foarte prost cu banii.

În capul mesei, *Madame* Vigée-Lebrun imita pe Aspasia nu numai la îmbrăcăminte, dar și în felul în care conducea conversația. Se discuta despre Homer, Sofocle și Pindar, despre democrația ateniană și despre arta greacă.

La masă se serveau țipari în sos grec, păuni, măsline, prăjituri cu miere, struguri și smochine.

Pictorul David, care se afla printre invitați, vorbi despre ultimele sale pânze: *Helena și Paris* și *Leonida la Termopile.*

Richard era perplex. I se părea că intrase într-o adunare de nebuni.

Răspunzând parcă gândurilor sale, gazda i se adresă cu amabilitate.

— Ce părere aveți, *Monsieur* Sunderland despre revoluția noastră? Englezii au început-o printr-un război civil și au terminat-o prin decapitarea lui Charles I Stuart. Dumneavoastră, americanii, ați dus-o la bun sfârșit numai după ce v-ați războit opt ani cu armatele britanice. Pe când noi, francezii, am

încheiat-o cu succes după câteva luni de frământări, în care a curs mai multă cerneală decât sânge. Am instaurat un regim democratic și constituțional, cu minimum de tulburări.

— Felicitări, *Madame,* replică Richard. De când am sosit la Paris asist la prefaceri uluitoare.

— Am auzit, *Monsieur* Sunderland, că la dumneavoastră federaliștii lui Hamilton se hărțuiesc cu democrații lui Jefferson. De ce nu ne imitați pe noi,realizând armonia generală?

— Spiritul francez e inimitabil, *Madame.* În revoluția aceasta, ca și în orice alt domeniu, sunteți un exemplu pentru întreaga omenire.

După cină, începu balul. Fiindcă nimeni nu cunoștea dansurile grecești, invitații se mulțumiră cu clasicele menuete, gavote și rondouri.

La primul menuet, Richard o avu pe Françoise parteneră. Ființa aceasta reușise să-l pună pe cărbuni aprinși. Deprins cu atacurile directe, îi spuse la un moment dat, fără ocol.

— Regret că stau la hotel. Altfel te-aș fi poftit la mine.

Actrița îl privi cu candoare.

— Ai fi vrut să mă inviți la dumneata? șopti ea, cu o licărire ciudată în priviri. Vino dumneata la mine. E mai simplu...

În diligența care-l ducea spre Nantes, Richard recapitula nopțile petrecute cu Françoise. Aventura aceasta era de bun augur. Un succes le atrage pe celelalte. E o lege a firii. Însoțitorii lui nu-l tulburau reveria. Erau încredințați că patronul făcea planuri în legătură cu uzina de armament.

Ajunseră la Nantes în faptul serii. O seară calmă, luminoasă de august. Radiguet îi conduse la un han cu faimă printre localnicii amatori de o bucătărie fină și de o pivniță cu vinuri alese. „La Syrène" era locul

de întâlnire al armatorilor, al negustătorilor cu vază, al importatorilor de mirodenii și de produse coloniale. La un pahar de vin de Bordeaux se puneau la cale afaceri colosale.

La Nantes, Richard uită de Françoise Lange. Fabrica de armament redeveni punctul central al preocupărilor sale. Cumpărând-o, încheia o afacere bună? Nu risca să piardă banii investiți? Tulburările din Franța nu-i vor periclita interesele?

A doua zi de dimineață, când văzu din trăsură furnalele înalte, atelierele întunecate, pavilioanele administrative, profilându-se ca un oraș pe malul stâng al Loirei, toate îndoielile i se spulberară. Fabrica trebuia cumpărată. Ocazia era prea frumoasă ca să o scape din mână.

La uzină fură primiți de inginerul Ambroise Chastellux, fost ofițer de artilerie, retras din armată după ce pierduse în luptă un ochi și un picior. Chastellux era un colos cu musculatură de gladiator, cu piele măslinie și cu mâini mari, puternice. Piciorul de lemn și bandajul negru care-i acoperea orbita goală îi dădea înfățișarea unui pirat clasic. Spre deosebire de tâlharii mărilor, blindați cu pistoale, flinte și cuțite, inginerul era înarmat numai cu un baston și cu un carnet de note.

Lui Richard îi plăcu omul acesta cu tors atletic și priviri drepte. Chastellux îi conduse mai întâi la secția de furnale. Acolo, topitori tuciurii, lac de sudoare, dirijau șuvoaiele de fier ce curgeau în râuri arzătoare din cuptoarele uriașe. Metalul topit se revărsa sfârâind prin jgheaburi puțin adânci, într-o aureolă de foc, scântei și fum. Lucrători pricepuți prindeau în clești barele de fier incandescent și le scufundau la repezeală în apa care începea să fiarbă, scoțând aburi șuierători.

Era un spectacol nou pentru Richard și pentru americanii din suita sa.

Chastellux îi plimbă apoi prin secțiile în care se fabrica armamentul ușor. La urmă, le arătă turnătoria de tunuri.

— Lucrăm după cele mai noi metode, explică el lui Richard, care îl asculta cu atenție încordată. În ultimii ani am aplicat formulele lui Vaquette din Gribeauval, creând tunuri de câmp, tunuri de asediu, tunuri de coastă și tunuri grele. Am pus la punct câteva tipuri de tunuri de câmp, ușor manevrabile în războiul de mișcare. Le-am prevăzut cu osii de fier și am mărit roțile avantrenului, spre a le asigura o viteză sporită. Am îmbinat cartușul cu ghiuleaua, reunind astfel proiectilul și pulberea. Am realizat chesonul cu compartimente, pentru a înlătura pericolul deflagrațiilor în timpul transportului explozibililor.

Chastellux se oprea în dreptul fiecărui banc, lua în mână câte o piesă pe care o manipula delicat, dădea lungi și amănunțite explicații în legătură cu câte un afet de tip nou sau cu câte o țeavă turnată din bronz sau din fier de o compoziție îmbunătățită.

— Am furnizat tunuri, puști și muniții nu numai armatei și marinei franceze, dar și americanilor, spaniolilor și nemților. Uzina noastră s-a mândrit cu o foarte bogată activitate. În ultima vreme, producția de armament a scăzut considerabil. După cum vedeți și dumneavoastră, trei furnale înalte nu mai lucrează. Membrii Adunării Constituante declară la tribună că războiul va fi abolit și că pe viitor statele își vor lichida conflictele prin negocieri diplomatice. Dacă ar fi să le dăm crezare, nu ne-ar rămâne decât să închidem porțile fabricii. Dar stagnarea e trecătoare. Pacea universală pe care o propovăduiește Adunarea Constituantă este o utopie. Ehe, *Monsieur*, când în Franța agitația crește, când puștile și tunurile sunt folosite tot mai mult de taberele încleștate în luptă, permiteți-mi să mă îndoiesc că mult cântata pace va

coborî pe pământ. Va rămâne, cel mult, un mit glorificat de poeți și idealizat de utopiști.

Richard era fascinat de trecerea în revistă a lui Chastellux. Tunurile reprezentau adevărata lui vocație. Reușise în sfârșit să-și găsească drumul spre propria lui realizare. Se îndrăgostise subit de tunuri. Era singurul dintre cei patru vizitatori ai fabricii care înțelegea limbajul și entuziasmul lui Chastellux. Inginerul era numai un constructor. Richard, acest mânuitor de capitaluri, vedea în tunuri o extraordinară armă economică și politică. Nu era un simplu c[illegible] de afaceri, ci un vizionar. Un fanatic care vedea în aur nu un scop, ci un mijloc. Un precursor al marelui capital, pe altarul căruia aducea nenumărate jertfe, încredințat, ca și preoții străvechilor rituri păgâne, că în felul acesta deservea o mare cauză.

În timp ce Richard vizita fabrica, McFee verifica registrele și scriptele întreprinderii. Din examinarea lor își dădu seama că fabrica putea aduce beneficii importante. Scăderea cifrei de afaceri din ultimii doi ani nu se datora unei proaste gestiuni ori unei alterări a calității produselor, ci ruinei financiare a statului francez, cel mai important client, care nu-și mai putea plăti armamentul livrat. Dar epocile de criză erau îndeobște urmate de perioade de prosperitate, care redresau cele mai anemiate afaceri. McFee cunoștea aceste legi economice. Raportul pe care-l prezenta lui Richard era mai mult decât favorabil. Avocatul Sanders studie împreună cu Radiguet actele de proprietate ale fabricii, precum și brevetele și dosarele litigiilor angajate cu diverși clienți și furnizori, întocmind de asemenea un referat bun.

După ce analiză cele două rapoarte, Richard anunță pe Radiguet și pe Chastellux că era hotărât să

— În cazul acesta, spuse avocatul cu profesională gravitate, nu ne rămâne decât să ne deplasăm la Charlemont-sur-Loire, pentru a supune actele spre semnare înălțimii sale ducesa de Lusignan, în calitate de procuratoare a soțului ei.

Richard era omul deciziilor repezi.

— Îți stau la dispoziție, *maître*. Când plecăm?

— Dacă doriți, mâine de dimineață. Cu diligența de Tours. De acolo și până la castel vom avea ceva de furcă. Cu dezorganizarea aceasta nici nu e de mirare...

Călătoria până la Tours dură două zile. Două zile de chinuri, într-o diligență încărcată până la refuz și într-o atmosferă de etuvă. La Tours, potrivit previziunii lui Radiguet, nu găsiră nici un mijloc de locomoție pentru a-și continua drumul. După cercetări laborioase și bacșișuri oferite încolo și încoace, făcură rost de o caleașcă veche, care mirosea a mucegai și a șoareci. Hangiul, care le procură trăsura, le scoase dintr-un fund de grajd două gloabe deșelate de ani și de mizerie.

În ciuda acestor condiții nenorocite, călătoria de-a lungul Loirei fu prilej de aleasă desfătare. Castele magnifice defilau cu gravă încetineală prin fața călătorilor.

Charlemont-sur-Loire nu-i dezamăgi. Această străveche reședință a ducilor de Lusignan era o cetățuie gotică, la care fuseseră adăugate două corpuri de clădire, decorate cu o exuberantă ornamentație italiană; pilaștrii, arcade și pervazuri decorate cu arabescuri, panouri de zid sculptate cu salamandre încadrate de mari romburi, colonete și dantelării în piatră. Esplanade cu statui de marmură și grădini suspendate, italienești, creau un ansamblu de o splendidă măreție.

Majordomul, care îi primi în capul scării, comunică lui Radiguet că doamna ducesă îi va primi

imediat. Avocatul avusese grijă să-şi vestească sosirea printr-un mesaj în care inclusese şi scrisoarea ducelui pentru soţia sa. Servitorul îi îndrumă printr-un şir de galerii întunecoase, până în dreptul unei uşi masive, sculptată cu flori şi dragoni. O deschise, anunţând solemn:

— *Monsieur le Marquis* de Beauclair, *Monsieur* Radiguet şi suita.

— Să poftească, se auzi un glas mlădios, cu timbru vag cunoscut.

Intrară cu toţii într-o încăpere vastă, cufundată în penumbră. O fereastră deschisă lumina puternic fundalul camerei, care ieşea în evidenţă ca o scenă de teatru. Întreg peretele era acoperit de o tapiserie uriaşă, ce înfăţişa dramatic lupta epică dintre Hercule şi centauri. În faţa acestui decor se vedea un birou Louis XIV, care părea să aibă dimensiuni liliputane în comparaţie cu mărimea tapiseriei. La birou scria o femeie cu trăsături nedesluşite.

Ajuns în mijlocul camerei, Richard se înclină adânc.

Deodată tresări. Se auzise chemat pe nume.

— *How do you do,* Richie? Mi-a făcut mare plăcere vestea sosirii tale. Fii bine venit!

Richard, care abia îşi încheiase reverenţa, se apropie uimit de ducesă.

— Patricia! rosti el. Patricia! Dumneata?...

Pentru nimic în lume nu s-ar fi aşteptat ca Patricia să-l întâmpine în acest castel din inima Franţei.

Soţia lordului Eastleigh ajunsese o femeie de treizeci şi mai bine de ani, o adevărată doamnă, care impunea respectul. Richard era atât de surprins de această întâlnire, încât uitase şi de scopul vizitei şi de Radiguet şi de însoţitorii săi, care stăteau nedumeriţi înapoia lui.

Ducesa de Lusignan se întoarse spre Radiguet.

— *Maître* Radiguet, în seara aceasta e prea târziu

ca să mai semnăm actele. Mâine vom avea tot timpul. Richard, *Messieurs*, cel mai potrivit lucru e să înnoptați la castel. La cină sunteți oaspeții mei.

Chemă pe majordom.

— Condu-i pe domni în camerele lor, porunci ea. Richie, dumneata mai rămâi puțin.

După ce rămase singură cu Richard, Patricia îi oferi un scaun.

— Așează-te lângă mine. Să mai stăm de vorbă. Prietenește, ca pe vremuri.

„Ca pe vremuri?" repetă pentru sine, Richard. Față de Patricia de azi n-ar mai fi putut avea sentimentele de odinioară. Era prea maturizată spre a mai răscoli de sub cenușă jarul iubirii de odinioară.

Ea îi zâmbea cu duioșie. Duioșie inspirată de dragostea lor din trecut sau de tinerețea care le scăpa amândorura printre degete? Richard nu era în stare să dea o interpretare exactă expresiei chipului ei.

Pe Patricia trecerea anilor nu o avantajase. O plasă de riduri fine apăruse în colțul ochilor. Gura își pierduse prospețimea. Un aer de amărăciune plutea pe fruntea ei înaltă.

— Ești curios să știi cum am ajuns aci. Nu-i așa? rosti ea. Nimic mai simplu. Prima oară am fost căsătorită cu lordul Edward Stainforth, pe care l-am pierdut după un an de căsnicie. La o vânătoare a căzut de pe cal, zdrobindu-și baza craniului. Edward a fost un om cumsecade. L-am regretat. N-am rămas mult timp văduvă. Familia m-a căsătorit cu ducele de Lusignan, actualul meu soț, pentru care am o stimă deosebită.

Cuvintele acestea sunau ca o scuză.

„Nu-l iubește," își zise Richard cu nemărturisită satisfacție.

Completându-i parcă gândurile, Patricia adăugă:

— Charles și cu mine suntem foarte buni prieteni

Undeva, în depărtare, se auziră tălăngi. Un câine lătra sub ferestre.

— Ești fericită, Patricia? întrebă Richard aproape fără voie.

— Vrei să afli dacă ești răzbunat?

Pe obrazul ei juca lumina roșiatică a soarelui-apune.

— Mă crezi atât de meschin, Patricia?

— Sunt ultima care aș putea să gândesc așa ceva despre tine.

Ea își plimbă alene degetele de-a lungul colierului de perle de la gât. Păstră câteva clipe tăcerea, apoi zise:

— Din nefericire, Richard, trecutul este mort...

În vreme ce se schimba pentru cină, Richard încerca să tălmăcească vorbele Patriciei. Regreta oare că nu se căsătorise cu el în ciuda interdicției paterne? Dorea să reînnoiască o legătură pe care el o socotea definitiv ruptă? Patricia nu mai era femeia visurilor lui. Richard nu se simțea atras decât de fetele tinere. Poate că acesta era un semn de îmbătrânire. Ei, și?

Mai era o enigmă căreia nu-i găsea dezlegarea. Queensberry știuse că Lusignan era căsătorit cu Patricia Darnley. Păstrase însă taina față de Richard. De ce? Queensberry era un personaj cu reacții bizare. Niciodată nu puteai ști ce urmărește.

La orele opt precis, Richard coborî în salon, așa cum i se indicase. Nu găsi în uriașa încăpere decorată cu tapiserii italienești decât pe un imberb locotenent de dragoni, subțirel, bine făcut, prins într-o elegantă uniformă cu fireturi strălucitoare. Se numea Roger d'Hautefeuille.

Se prezentară reciproc și, în așteptarea celorlalți convivi, legară o conversație politicoasă despre vreme, eternul subiect al oamenilor care nu au

altceva a-şi spune. Un lacheu le servi un aperitiv bogat. Sorbiră câte un pahar de Château d'Yquem, gustară din *Brie*-ul apetisant, se delectară cu câteva sardele şi încheiară cu câte un pateu în aspic, rugându-se fiecare cerului să apară mai repede amfitrioana, spre a pune capăt acestui incomod *tête-à-tête.*

După o jumătate de oră de aşteptare, ducesa de Lusignan intră în salon. Purta o toaletă de mare gală, foarte potrivită pentru o recepţie la Versailles. În clipa aceea, Patricia era cu adevărat frumoasă. Păşea lin ca o balerină, ochii îi străluceau, pieptul opulent, generos decoltat, îi sălta în ritmul respiraţiei uşor agitată, buzele-i erau întredeschise.

Răspunse cu graţie la salutul lui Richard, dar când ajunse în dreptul loçotenentului de dragoni, întreaga-i fiinţă înflori, radiind o căldură şi un farmec nespus.

Abia atunci se făcu lumină în mintea lui Richard. Toate problemele pe care şi le pusese în legătură cu Patricia îşi găseau dezlegarea. Era îndrăgostită de ofiţer, care o privea cu adoraţie. „Hero şi Leandru", gândi Richard, cu indulgenţă cvasipaternă. „Biata Patricia! Cât de scump îşi plăteşte eşecul celor două căsnicii. Cu mine ar fi fost mai fericită? Cine ştie?"

— V-am lăsat singuri, Richard, fiindcă ţineam să vă cunoaşteţi fără să fiu eu de faţă. Am avut grijă să comunic lui Radiguet şi însoţitorilor dumitale că cina se serveşte la orele nouă. V-am dat prilejul să staţi mai mult timp de vorbă, aşa ca între bărbaţi. Spune drept, Richard! Nu-i aşa că îl placi?

Locotenentul de dragoni îi sărută mâna cu devoţiune de neofit.

Richard zâmbi.

— Mi-a făcut o foarte frumoasă impresie. Este, ceea ce numim noi, un desăvârşit *gentleman.*

- Auzi, Roger? gânguri ea. Complimentul lui

Richard mă bucură. Vine din partea unui om superior.

„Mi-a decernat și mie un mic premiu de consolare", își spuse Richard.

— Roger are garnizoana la Tours. Ori de câte ori are puțin timp liber și-l petrece aci. Prezența lui mi-e de mare folos. În vremurile acestea tulburi, simți nevoia unui braț protector... cred că mă înțelegi, Richard. După plecarea lui Charles la Londra mă simțeam atât de singură... N-aveam pe nimeni lângă mine. Copiii prin școli, mai toate rudele mele în Anglia...

„De ce încearcă să se justifice, reflectă Richard. Din punctul meu de vedere are toate scuzele..."

La nouă, coborâră în salon Radiguet, Sanders, McFee și McKreely. Sosi și ultimul invitat. Abatele Voisin, parohul bisericii din sat, care oficia la zile mari în capela castelului.

La cină, americanii din suita lui Richard, formați în mediul sobru, puritan, din New England, priveau cu uimire etalarea fățișă a sentimentelor de dragoste manifestate de nobila amfitrioană față de ofițer. Și aceasta în prezența unui abate, care nu se formaliza deloc.

Ajunseseră la desert. Abatele Voisin savurase cu beatitudine șampania roșie. Din când în când muia în șampanie un pișcot, pe care-l rontăia alene. Rotund ca un balon, durduliu, cu obrajii bucălați, trandafirii, abatele Voisin la vârsta de șaizeci de ani arăta ca un sugar abia scos din scutece.

Sanders, ușor amețit de șampania cu care nu era deprins, rotea încet cupa de cristal între degetele-i puternice, făcând mare haz de glumele lui McFee.

Și Patricia le asculta cu plăcere. Bătrânul acesta mucalit îi evoca țara natală, peisajele englezești, copilăria, strengăriile de odinioară. Din când în când, degetele ei atingeau ca din întâmplare mâna îngrijită

a locotenentului. McKreely, pe care-l stingherise la început cadrul acesta somptuos, se dezmorţea treptat sub efectul alcoolului. Privirile lui rătăceau cu voluptate peste cristalele şi argintăria strălucitoare de pe masă, peste tapiseriile cu subiecte mitologice, peste mobilierul masiv, cu patină autentică.

„Ce bine e să te numeri printre fericiţii acestei lumi, cugeta el stimulat de şampania frapată. Să fii bogat, să ai un castel, o nevastă tânără şi frumoasă, un mare cont la bancă şi nici o grijă care să-ţi întunece buna dispoziţie."

Ferestrele înalte erau larg deschise spre parc, lăsând să pătrundă în sufragerie o răcoare înmiresmată. Dinspre Loire se auzeau concertul neîntrerupt al broaştelor şi ţârâitul greierilor. Un licurici sclipitor intră fără veste în încăpere şi ateriză pe sutana neagră a abatelui, împodobind-o cu o nestemată gingăşie. Îşi luă iarăşi zborul, pierzându-se pe fereastră în noapte.

Era o atmosferă atât de idilică, de calmă, încât McKreely oftă satisfăcut.

Glasul tărăgănat, puţin răguşit, dar totuşi plăcut, al lui McFee întrerupea singur liniştea patriarhală.

— De fiecare dată când stau la masă cu un cleric, spunea el ultându-se şugubăţ la abatele Voisin, îmi amintesc de ultimele clipe ale unui unchi al meu, cămătar din Dublin. Pe când bietul om se afla pe patul de moarte, abatele chemat a-i da sfânta împărtăşanie i-a arătat patetic crucifixul său de argint. Unchiul a luat crucifixul, l-a privit, apoi l-a restituit abatelui. „Iartă-mă, sfiinţia ta, dar pe obiectul ăsta nu-ţi pot împrumuta mare lucru. Prea e uşor. Pun rămăşeag că e gol pe dinăuntru." Şi şi-a dat sufletul. Altă dată, unchiul meu...

O detunătură sfâşie liniştea nopţii.

McFee tăcu. Tăcură parcă şi broaştele şi greierii. Tăcerea, care se lăsase peste fire şi peste oameni, fu

tulburată de alte două detunături. Alte împușcături urmară după un lung interval.

Vânăt de spaimă, McKreely se ridică brusc de la masă, răsturnând cupa cu șampanie, care se sparse cu zgomot cristalin.

Șampania roșie făcu o pată mare pe fața de masă de dantelă.

— Ce se întâmplă? întrebă el înspăimântat.

— Nimic grav, domnule, replică *maître d'hôtel*-ul calm. Braconierii ucid căprioarele din parc.

— Și-i lăsați să-și facă pe voie? exclamă Sanders uimit. Dreptul de proprietate...

— Trăim vremuri deosebite, domnule Sanders, spuse Patricia. Prefer să închid ochii. În alte părți, țăranii au dat foc castelelor. Aici se mulțumesc cu mai puțin.

— Acesta este, poate, numai începutul, opină Richard. Mai târziu...

— Mai târziu? Hm, viitorul e un imens semn de întrebare, rosti gânditor abatele Voisin. Nădăjduim că totul va reintra în ordine. După un timp oarecare....

Capitolul şase

În septembrie, Richard se înapoie la Londra. Era însoţit de locotenentul d'Hautefeuille, pe care-l scosese clandestin din Franţa, în urma rugăminţilor stăruitoare ale Patriciei. Dragonii din regimentul lui d'Hautefeuille se răsculaseră, izgonindu-şi ofiţerii, ucigând pe comandant şi pe un căpitan, care încercaseră să le ţină piept. D'Hautefeuille împuşcase doi soldaţi, fugise călare, urmărit de o ceată de dragoni, până ce i se pierduse urma. Se refugiase la Charlemont-sur-Loire. Patricia îl deghizase în lacheu, îl urcase pe capră, lângă vizitiu apoi, pe drumuri ocolite, plecase la Paris, în căutarea lui Richard. Avusese norocul să-l găsească la hotel. Richard se pregătea tocmai să plece la Londra. Folosindu-se de hârtiile de identitate ale lui McKreely, d'Hautefeuille trecuse graniţa, dându-se drept secretarul lui Richard. La Londra se despărţiră.

Îndată după sosirea sa în capitala Angliei, Richard primi două veşti bune. Întâia i-o dădu Queensberry, care-l anunţă că Henry fusese admis la Eton. Intervenise nu numai ducesa de Devonshire, dar şi prinţul de Wales, pe care Queensberry îl pistonase atât direct, cât şi prin intermediul lui Charles Fox.

Primirea lui Henry la Eton avea pentru Richard o semnificație deosebită. Admiterea fiului său în această școală aleasă era nu numai un titlu de glorie, dar și o confirmare a intrării familiei Sunderland-Beauclair în sânul înaltei societăți britanice. Sensibil la onoruri, Richard acorda mai multă importanță decât s-ar fi cuvenit acestei recunoașteri oficiale a rangului și prestigiului său.

A doua veste o datora lui William McFee. În scurtul răstimp scurs de la înapoierea sa la Londra, bătrânul irlandez dăduse o strașnică lovitură la bursă, realizând trei sute de mii de guinee. Succesul sosea la timp. Richard își investise cea mai mare parte din milioanele câștigate la New York în întreprinderi, afaceri și speculații de lungă durată.

Richard hotărî să stabilească la Londra reprezentanța generală a casei Sunderland-Beauclair pentru Europa. În vremuri normale, ar fi preferat Parisul. Însă capitala Franței nu mai prezenta siguranță pentru afaceri.

La Londra, Richard puse bazele unei întreprinderi de import-export pe acțiuni. Pentru consiliul de administrație avea nevoie de câțiva oameni de paie, dar cu suprafață în City și în lumea politică.

Queensberry acceptă președinția.

— Dacă vrei să cooptezi în consiliu un om cu relații multiple și foarte puternice, adresează-te lui Geoffrey Horncastle. Ți-a fost coleg la Oxford. Horncastle se înrudește cu tot ce are Anglia mai ilustru, e prieten cu prințul de Wales, tovarăș de orgii al lui Charles Fox și singurul om cu care se bețivește William Pitt. Prin Horncastle poți obține informații politice prețioase. Și omul acesta e ușor de stăpânit. Cheltuiește enorm, așa că e întotdeauna dator vândut. Cu bani ți-l aservești. Fă-i chiar azi o vizită. Nu vei regreta.

Poveţele lui Queensberry erau pentru Richard literă de evanghelie. Avea încredere oarbă în duce.

Pe Horncastle îl găsi în apartamentul său din Bedford Square. Încăperi puţine, însă decorate cu excepţional bun gust. Mobile Chippendale şi Hepplewhite, tablouri semnate de pictori cu renume, obiecte de artă, parchete de acaju, lucii ca oglinda, o penumbră calmă, de *bon-ton.*

Horncastle se pregătea să iasă în oraş. Îl primi pe Richard cu condescendentă amabilitate. Înfiripară o conversaţie dezlânată, pe care amfitrionul o întrerupea din când în când spre a cere diverse servicii valetului său Lycurgus. Valetul umbla tacticos şi fără zgomot, aşa cum se cuvine unui perfect servitor.

— Dragul meu Richard, obligaţiile mondene sunt ucigător de plictisitoare, vorbea Horncastle trenant şi afectat. Îţi consumă energia, îţi calcă pe nervi. Primeşti invitaţii fără număr şi nu ştii unde să te duci mai întâi. Trebuie să le triezi, să le cântăreşti, să-ţi organizezi timpul, ca să le faci onorabil faţă.

— Da, da! Te înţeleg, rosti Richard cu compătimire.

— Spune şi tu, zise Horncastle, oftând obosit, diseară, la nouă, trebuie să cinez cu George.

— Care George?

— Wales, rosti Horncastle laconic, zăgăzuindu-şi un căscat. Până atunci trebuie să mă întâlnesc la club cu Thomas Grenville...

— Ministrul?

— Ministrul afacerilor străine. Apoi am un *rendez-vous* la Athenaeum cu Peniston Melbourne. Trebuie să fac o vizită bătrânei ducese de Beaufort, care e o caţă înspăimântătoare, alta Carolinei Mantrose, vara mea a doua...

— Fata ducelui de Manchester?

— Exact. Mi se pare că ai cunoscut-o și tu, pe vremuri, la Northland. Trebuie să trec și pe la Principesa Mary, pe la Charles Westmoreland și pe la Chatham...

— Fratele primului ministru?

— Întocmai. Cred că voi renunța să mai petrec câteva minute la chermesa lady-ei Anglesey, așa cum plănuisem. Nu știu nici cu ce să mă îmbrac. Dacă îmi pun fracul albastru, cu care m-aș prezenta onorabil la bătrâna ducesă de Beaufort, va trebui să mă schimb pentru dineu: iar la chermesă nu mă pot duce decât cu un costum subțire, deschis la culoare, nepotrivit cu atmosfera funebră a casei Westmoreland. Bietul Westmoreland așteaptă să-i moară soacra. Ah, câte probleme, câte probleme! exclamă el depășit. Dacă ai fi în locul meu, ai înnebuni. Ah, am uitat că deseară trebuie să mă mai întâlnesc cu Somerset și cu Devonshire, martorii aleși de William Murray pentru duelul său cu lordul Fitzgerald.

— Tu ești martorul lui Fitzgerald?

— Da. Altă corvoadă, de care nu știu cum să mă mai achit. Helo, Lycurgus, se adresă el valetului, mai am ceva în program?

— Da, Sir. Înălțimea sa ducele de Dorset a trecut azi de dimineață și a lăsat vorbă să-l căutați neapărat la „White's".

Extenuat, Horncastle își tamponă cu batista-i fină fruntea asudată.

— Lycurgus!

— Da, Sir?

— Câte un porto.

— Imediat, Sir.

— Pe urmă pregătește-mi fracul verde cu pantaloni de satin dungați cu galben.

După plecarea valetului, Richard trecu la expunerea scopului vizitei sale. Geoffrey Horncastle asculta lenevos, examinându-și când unghiile lăcuite,

când vârful papucului de mătase, când dantela de la mâneci. Căscă de vreo două ori, dar nu își întrerupse musafirul. Când auzi că e vorba și de bani încreți interesat sprâncenele.

— M'da, proiectul merită atenție, spuse el fără grabă.

Mintal, entuziasmul său nu cunoștea margini.

— Richard, continuă el cu voce tare, cred că voi accepta.

Vorbea cu ton obosit, ca și când ar fi făcut o mare concesie.

— Dacă vrei să-ți creez relații noi, pot să-ți aduc tot ce are Londra mai select.

— Ai legături și în City, Geoffrey?

— Desigur. Fata lordului primar îmi face o curte nebună. Cu cei mai mulți bancheri am strânse relații de afaceri.

De la toți împrumutase mari sume de bani. Grație lui Richard spera să își reîmprospăteze creditul.

Richard scoase din buzunar o hârtie împăturită, cu *en-tête*-ul unei bănci.

— Mâine de dimineață, Geoffrey, prezintă-te la Goldsmith Banck. Ți-am deschis un cont curent. Deocamdată, până la concurența sumei de zece mii de guinee. Iată adresa.

Horncastle luă hârtia și o strecură neglijent în buzunar.

— Uluitor, Richard. Erai atât de sigur că îți voi primi propunerea, încât ai și depus bani la bancă pe numele meu.

Începu să râdă, subit umanizat de perspectiva încasării banilor.

— Mai am nevoie de câteva personalități în consiliul de administrație, zise Richard.

— Foarte simplu, dragul meu. Îți aduc întreg almanahul nobilimii. Dacă vrei, îți organizez o primă luare de contact. Închiriază o sală, dă un bal, și îți

invit toată aristocrația. Și câțiva oameni politici pe deasupra. Ce zici de Charles Fox?

— E în opoziție, rosti Richard fără entuziasm.

— Ți-l aduc atunci pe Chatham. N-ar fi exclus să-l conving și pe Pitt să-ți onoreze balul.

— Colaborarea noastră, Geoffrey, va fi, se pare, fructuoasă.

— Nu mă îndoiesc, zise Horncastle căscând ceva mai înviorat. Uite-l și pe Lycurgus. Vine cu băutura. Să ciocnim în cinstea colaborării noastre, Richard...

Geoffrey Horncastle se ținu de cuvânt. Pentru a pregăti terenul, organiză cu banii lui Sunderland o serie de dineuri, la care pofti diverse personalități. Ca din întâmplare, Richard era nelipsit. Relațiile acestuia crescură astfel în ritm accelerat.

Era văzut la curse, prin marile restaurante, la cluburi. Își cumpărase o trăsură superbă, cu care se plimba însoțit de Queensberry sau de Horncastle. Rareori ieșea singur. Tot ce făcea era pentru reclamă.

Și fiindcă era deprins să lucreze în stil mare, hotărî să dea un bal de o strălucirea nemaiîntâlnită.

Pe Grosvenor Street își cumpără o casă superbă, clădită de un arhitect care-și făcea o zgomotoasă intrare în lumea artelor, ridicând palate mărețe, cu colonade vaste, cu scări și porți monumentale, nemaivăzute la Londra. John Nash, arhitectul care visa să depășească gloria grădinilor suspendate ale Babilonului, era pe măsura unui client de talia lui Richard Sunderland. Amândoi tindeau să facă imposibilul posibil.

Edificiul alb, neogrec, cu colonada lui măreață, era mai impresionat decât Hampton Court sau Buckingham Palace. Răuvoitorii spuneau că le amintea un decor de teatru, mirobolant pe din afară și gol pe dinăuntru. Îndiscutabil, exagerau. Tot ce i s-ar fi putut reproșa era un fast strident, insolent, care distona cu sobrietatea clădirilor londoneze.

Casa lui Richard avea un hol uriaș, care răspundea într-o vastă sală de bal, decorată în alb și aur. De o parte și de alta a holului, pe toată lungimea edificiului, se înșirau două rânduri de câte șase saloane.

Oamenii de afaceri din City, care lucrau în același domeniu cu Richard, intraseră în panică.

— Megalomanului ăstuia i s-a năzărit să se stabilească la Londra.

— Nici o grijă. Așa cum a pornit-o, n-ajunge departe.

— Până atunci ne va da de lucru. ce folos dacă înainte de a-și frânge gâtul ne va strangula pe noi.

— Pesimismul vostru nu-și are rostul. Toate vin la timpul lor. Puterea de rezistență. Aceasta e tot ce ne trebuie...

Balul era fixat pentru prima sâmbătă a lunii noiembrie. Pregătirile continuau febril. Invitațiile fuseseră lansate încă de la 15 octombrie.

Mai rămânea o problemă de rezolvat. Mrs Ophelia Sunderland fiind reținută în Statele Unite, Richard trebuia să găsească o locțiitoare, care să facă onorurile casei. Ar fi apelat la Patricia, dar alegerea aceasta ar fi iscat comentarii răuvoitoare. Erau destui acei care aflaseră pe căi lăuntrice de aventura modestului student de la Oxford cu fiica ducelui de Northland.

După îndelungate discuții, Queensberry propuse pe o nepoată a sa, lady Pamela Chertsey, care era îndeajuns de urâtă spre a nu da naștere la interpretări supărătoare, și îndeajuns de nobilă spre a primi pe prințul de Wales însuși.

Balul, destinat a rămâne înscris în analele mondene ale Londrei, fu precedat de câteva vești, unele plăcute, altele dezagreabile, care dădură multă bătaie de cap lui Richard.

Printre cele neplăcute se numărau informațiile alarmante primite din Saint-Domingue. Negrii de pe plantații erau în fierbere. Bandele de sclavi refugiați în munți făceau raiduri tot mai des, incendiind conacele, arzând recoltele, masacrând pe marii plantatori.

La Nantes, fabricile își închideau pe rând porțile, ca urmare a stagnării afacerilor. Muncitorii se agitau, cerând de lucru și pâine. La uzina de armament a lui Richard avuseseră loc manifestații zgomotoase.

„Lydia", una din cele mai noi nave din flota comercială a casei Sunderland fusese capturată în Mediterană de către pirații barbari.

Dintre știrile plăcute, două merita să fie relevate. Joe Phipps reușise să mărească în scurt timp producția fabricii de pulberi de la New Schenectady, iar pe șantierul naval de la Long Island fuseseră lansate două corăbii, ce aveau să fie afectate traficului cu Indiile Occidentale.

Richard își angajase mare parte din capitaluri în afaceri de lungă durată. La un moment dat, resimțise acut lipsa de numerar. Achiziționarea costisitoarei case din Londra îi accentuase vremelnica jenă financiară. Pentru a se degaja, negociase cu băncile americane din Philadelphia un împrumut în condiții destul de avantajoase. Secretul acestei tranzacții nu fusese bine păstrat. Adversarii case Sunderland se și grăbiseră a lansa zvonul că Richard Sunderland se afla într-o situație critică.

Realitatea era alta. Spre a-și crea rezerve de aur, Richard dăduse dispoziție agenților săi din New York să parceleze și să pună în vânzare o mare porțiune din domeniul Effingham, din statul New York. Capitalul rezultat din această operație intenționa să-l investească într-o bancă proprie, pe care să o inființeze în Statele Unite.

În prima zi a lunii octombrie, Richard se mută în noua sa casă. Condus de arhitectul John Nash și de anticarul Morton, care-i decorase interioarele, se plimbă prin saloane, galerii, săli de recepție. Întârzie în fața câtorva tablouri, pipăi tapiseriile cu subiecte mitologice, admiră două vase chinezești înalte cât omul și verifică moliciunea câtorva scaune. Cutreieră apartamentele de locuit, camerele servitorilor, bucătăriile, pivnițele, remiza pentru trăsuri, grajdul.

En bon prince, Richard risipi laude și gratificații.

Era încântat. Cine ar fi crezut, pe vremuri, că fiul lui Josiah Sunderland va ajunge stăpânul unui palat! În comparație cu acest edificiu, casa pe care și-o construise la New York acum doi ani părea o colibă. Cheltuise bani cu sacul, dar nu regreta. Clădirea aceasta era și o investiție de prim ordin. Oricând ar putea să o vândă fără pierdere.

Fără îndoială, ansamblul avea ceea ce francezii numesc *grand air.* Orbit de acest lux de fațadă, Richard nu își dădea seama că tablourile păcătuiau prin mediocritate și platitudine, că statuile de marmură erau doar copii reușite ale capodoperelor antice, că porțelanurile și cristalele nu fuseseră aduse din Boemia, de la Sévres sau Delft, ci erau executate în Anglia, că tapiseriile nu aveau comun cu Renașterea italiană decât maniera și stilul și că în realitate fuseseră lucrate în manufactura de la Mortlake. Un cunoscător, un colecționar, n-ar fi găsit în galeriile somptuoase nici zece piese demne de a fi remarcate.

La Oxford, Richard se familiarizase cu științele pozitive. Studiile lui nu avuseseră nici o contingență cu artele. Iar viața agitată de mai târziu nu îi dăduse răgaz să guste frumosul sub forma lui cea mai desăvârșită, opera de artă.

Ca și orice profan cu bun-simț, putea să spună despre un tablou că era frumos sau urât. Nu avea

însă criterii de apreciere. Se deprinsese cu luxul, fiindcă intimitatea lui cu Gerald Eastleigh și prosperitatea din ultimii ani îi îngăduiseră să frecventeze case și cercuri în care luxul și eleganța erau firești. Oameni cu gust și rafinament ar fi fost în drept să-l acuze că se înconjurase cu un fast ostentativ, de parvenit. Richard era însă atât de bogat, încât se găseau destui lungușitori dispuși să-i laude fiecare cuvânt ca pe o exprimare desăvârșită a geniului omenesc și palatul său ca pe a opta minune a lumii.

Din loja orchestrei care domina sala balului, Henry Sunderland privea cu încântare șirurile lungi de dansatori și dansatoare, ce evoluau cu precizia unui balet pe parchetul de acaju. Îl amuzau și instrumentiștii, care cântau cu vervă un vesel menuet. Flautistul, ce-și umflă obrajii ca un cimpoi, în vreme ce degetele-i fugeau săltăreț pe clapele instrumentului, îi făcea o plăcere nebună. Violoniștii erau mai puțin nostimi. Totuși, îi păreau destul de caraghioși, cu fălcile lor priponite de viorile pe care plimbau cu pasiune arcușul, legănându-se transportați din tot corpul. Oboiul grohăia. Clapele albe ale clavecinului semănau cu dinții albi ai unui crocodil. Talgerele bufneau când mai înfundat, când mai tare, supărând de moarte violoncelul, care se văicărea de ți se rupea sufletul.

Henry Sunderland s-ar fi simțit în al noulea cer dacă n-ar fi avut în apropiere pe Obadiah Folger, neînduplecatul său preceptor. Folger stătea țeapăn pe un scaun, ținând în mână — ca un sceptru — un baston de jonc, semnul distinctiv al atribuțiilor sale. Obadiah Folger era tipul puritanului. Nu rostea o frază fără să strecoare un citat din Biblie.

Richard îl angajase pentru a deprinde pe fiul său cu o educație rigidă, aspră. La New York, Folger

dispusese de Henry ca un suveran absolut. De când sosise la Londra, preceptorul simțea cum își pierde autoritatea. Profesorul de dans voia să facă din elevul său un *gentleman* desăvârșit, care să strălucească în societate prin manierele și prin cunoștințele sale deosebite în arta dansului. Profesorul de desen vorbea cu înflăcărare despre superbe îmbinări de culori, despre poetice apusuri de soare, despre incomparabila plăcere de a contempla ore întregi un peisaj sau o floare. Noțiuni și principii în contradicție cu felul de a vedea a lui Folger, spirit eminamente practic și dușman înverșunat al contemplației și al lenei. Profesorul de engleză îl revolta la culme. Puritanul din New York nu concepea ca un copil de nouă ani să recite versuri ușuratice, profane, neglijând psalmii. Iar profesorul de franceză, cu manierele sale afectate, de domnișoară bătrână, și cu accentul său gutural, ce imita ridicol gânguritul porumbelului, îl umplea de indignare și dezgust.

Richard Sunderland acceptase la New York fără nici o obiecție normele educative ale lui Folger. De când sosise în Anglia, devenea însă tot mai receptiv la influențele decadente europene. Preceptorul resimțea cumplit diminuarea puterilor sale discreționare asupra creșterii micului Henry. Balul acesta îi părea un spectacol drăcesc, menit să slăbească simțul moral al copilului. Dacă ar fi bănuit cât era acesta de încântat, l-ar fi scos din lojă, cu riscul de a-l indispune pe Mr. Sunderland. Calvarul avea să dureze până la miezul nopții, când Henry urma să fie trimis la culcare. Până atunci, mai avea de așteptat și de suferit.

Băiatului îi plăceau balerinele în rochii scurte, care se roteau pe vârfurile picioarelor, mișcând grațios din brațe. Îl cucerise mai ales o fată atât de tânără și subțirică, încât părea de vârsta lui.

Când pendulul închis în clopotul de sticlă vesti noaptea jumătate, profesorul își luă elevul de mână și îl duse în camera lui. Pe masa din mijloc era servită o gustare frugală, pe care Henry o consumă amărât, sub privirile inchizitoriale ale lui Folger. Era atât de trist că plecase de la bal, încât îi pierise pofta de mâncare. Încăpu apoi pe mâna valetului său, care-l dezbrăcă, îi puse cămașa de noapte și îl vârî în pat.

Folger făcu o scurtă inspecție prin încăpere, apoi stinse lumina și se retrase solemn.

Momentul acesta era pentru Henry începutul unui calvar care se repeta noapte după noapte. Îi era frică de singurătate, de întuneric. Cu urechile ciulite și inima sărită, prindea cele mai ușoare și inofensive zgomote. Trosnetul unei mobile, bâzâitul unei gângănii luau proprții fantastice, înnebunindu-l de groază. Frica îl paraliza, îi tăia respirația. Se agăța de ea așa cum se agață o plantă de un copac.

De toate îi era frică. Îi era frică de tatăl său, distant și autoritar. În ochii acestuia nu citise niciodată nici o licărire de duioșie, de afecțiune. Richard nu-l bătea. Cu toate acestea, lui Henry îi era mai frică de el decât de Obadiah Folger, care-l biciuia pentru cele mai mărunte greșeli.

Îi era frică și de Ophelia, pe care n-o vedea decât o dată sau de două ori pe an. Ochii ei mari și inexpresivi îl priveau ciudat. Stătea nemișcat în fața ei și avea senzația bizară că e un obiect fără importanță. Pe Ophelia o interesau mai mult imaginile fantastice care se formau în pâcla minții ei decât făpturile din jur. Excepție făceau numai turma de câini și păpușile care se înmulțiseră de parcă ar fi avut viață. Avea câteva zeci, începând cu arlechini și marchize splendid lucrate și terminând cu câte un ghemotoc de cârpă, care o captiva adeseori mai mult decât celelalte exemplare din colecție. Uneori o copleșeau crizele de melancolie. Săptămâni de-a rândul stătea

într-o letargie vecină cu tâmpenia. Alteori se pornea să cânte și să râdă fără rost. Cânta și râdea neîncetat, epuizându-se într-o frământare sterilă, încheiată cu un somn care dura patruzeci și opt de ore.

Lui Henry îi era frică și de frații lui mai mici, mai vioi și mai agresivi decât el. Georgina, mai neastâmpărată decât un cățel, îl trăgea de păr, îl înghiontea prin colțuri și îi juca tot felul de șotii.

Îi era frică și de copiii străini. Se lăsa bătut fără să reacționeze, deși era voinic pentru vârsta lui. Vindicativ și ascuns, plănuia în tăcere răzbunări crunte, dar le punea în aplicare abia după un lung răstimp. Își atrăgea victima în preajma vreunui bazin cu apă, în care o îmbrâncea fără veste, ori asmuțea după ea câinii, făcând haz de țipetele care ridicau casa în picioare.

Dar groaza cea mai chinuitoare o încercase pe corabia care-l adusese în Europa. Clipă de clipă se așteptase ca oceanul să se deschidă și din adâncurile lui necuprinse să scoată capul șarpele mărilor, care să înghită corabia cu călători cu tot.

Îl înspăimânta și labirintul acesta din Grosvenor Street, cu galerii lungi în care se pierdea și în care pașii stârneau ecouri lungi ca într-un templu. Îl intimidau servitorii, care îl priveau cu ochi reci, ca de pește, covoarele groase în care se împiedica prostește, prietenii tatălui său, care-l măsurau din cap până în picioare ca pe un mânz de rasă, declarând apoi cu complezență:

— Frumușel băiețaș. Are ochi inteligenți...

Un bătrân sfrijit ca o stafidă, cu nume bizar, spusese zâmbind ciudat:

— Băiatul tău seamănă leit cu Don Balthazar Carlos din portretul lui Velasquez. Același oval al feței, aceeași bărbie prognată...

„Prognată!"... Zile întregi se trudise Henry să afle semnificația acestui cuvânt. Nu-l întrebase pe

preceptor, fiindcă îi era frică, și nici nu căutase prin dicționare, pentru că asemenea obiecte nu se găseau în casa din Grosvenor Street.

Ce-i drept, exista o cameră mare, cu rafturi până în tavan, denumită bibliotecă. Dar era închisă cu cheia, fiindcă tatăl său nu avusese încă timp să cumpere cărți. Îl auzise într-o zi spunând că își va găsi o dată vreme să dea o raită prin librării pentru a-și mobila rafturile.

„Cum să mobileze niște rafturi? cugeta Henry perplex. Rafturile sunt mici și mobilele mari. Cum dracu să încapă mobilele în rafturi?"

După ce rostise în gând numele diavolului, își scuipase în sân, în semn de mare căință. Folger îl prevenise adeseori că blasfemiile sunt pedepsite de Atotputernic cu un necurmat surghiun în iad.

Lui Henry îi era frică și de școală. Îl înspăimântau dascălii neînduplecați și severi, care îl frigeau peste mâini cu nuielele lor nărăvașe, îl intimidau colegii zgomotoși, turbulenți și răi, îl năuceau lecțiile lungi și grele, pe care nu le putea urmări, deoarece nu avea o pregătire temeinică.

La Eton erau două categorii de elevi. *Collegers,* sau interni, supuși unui regim foarte sever, și *oppidans,* sau externi, în majoritatea cazurilor fii de nobili sau de mari bogătași, care se bucurau de un tratament mai blând.

Richard Sunderland își înscrisese vlăstarul în internat. Nu din spirit de economie, ci spre a-i da o educație spartană, care să-i oțelească trupul și să-i trezească din amorțeală spiritul. În parte reușise. Programul de lucru era foarte încărcat. Zece ore pe zi, începând de la șase dimineața. Pentru orice greșeală, elevii erau bătuți cu vergile și lipsiți de prânz sau cină. În primele săptămâni de școală, Henry mâncase zilnic bătaie. Profesorii — *masters* — și asistenții lor — *fellows* — erau de o severitate

absurdă. Prepositorii — un fel de pedagogi — și monitorii, care supravegheau meditațiile și purtarea elevilor în afara orelor de clasă, raportau profesorilor orice încălcare a regulilor de disciplină, din nefericire, foarte numeroase. Pedepsele plouau. Hrana era proastă. Micul dejun inexistent. La prânz și seara se servea invariabila friptură de miel sau oaie — după anotimp — cu garnitură de cartofi. Porțiile erau mici. Elevii serviți la urmă rămâneau adeseori fără mâncare. De sărbători li se servea ostropel de găină și salată verde. Vara, prânzul era stropit cu puțină bere.

Henry s-ar fi obișnuit și cu programul încărcat și cu bătăiile repetate și cu hrana neîndestulătoare. Resimțea însă lipsa odihnei și imposibilitatea de a se izola. Cele mai grele momente erau seara, după orele de clasă. Atunci, pentru elevii din primele clase se dezlănțuia infernul. Internii dormeau, claie peste grămadă, în „camera lungă". Încăperea aceea, înaltă de cinci metri și lungă de șaizeci de metri era un domeniu rezervat în exclusivitate elevilor care scăpau de orice supraveghere. Paturile erau insuficiente, așa că mulți copii dormeau pe jos. Geamurile sparte în timpul jocurilor, rămâneau în aceeași stare până la sfârșitul anului. Conducerea nu se ostenea să le pună la loc. Abia de vreo zece ani — adică prin o mie șapte sute optzeci și ceva — fuseseră instalate două cămine pentru foc. Copiii care voiau să se spele trebuiau să coboare la pompa din curte. Contemporanii care criticau sistemul de educație din școlile engleze afirmau că până și „pușcăriașii sunt mai bine hrăniți și cazați decât elevii de la Eton". Charles Simeon, un renumit predicator evanghelic, declara că mai degrabă și-ar ucide fiul decât să-l lase să cunoască ticăloșiile din „camera lungă", la care fusese martor pe când era elev.

Jocurile erau de o brutalitate feroce. Elevii noi se vedeau supuși unor ceremonii de inițiere complicate și dureroase. Aruncarea în aer a copiilor pe pături ținute de colțuri era unul dintre sporturile favorite. Un elev dintr-a doua, căzut cu capul pe colțul unui căpătâi de pat, fusese scalpat. Din fericire, medicul școlii îi cususe artistic partea piloasă, astfel că băiatul scăpase de o sluțire pe viață. Alt joc consta în formarea unui cerc alcătuit din elevi din clasele mari. În mijloc plasau un băiețel mic, pe care îl îmbrânceau înăuntrul cercului până la epuizare. Alteori, se porneau vânători după șobolani, care colcăiau noaptea prin dormitor, ori se organizau banchete cu mâncăruri furate din cămara colegiului sau aduse prin contrabandă dinafară. Elevii temerari capturau vânatul din pădurea Windsor — cu care se învecina colegiul — și-l preparau, după toate regulile artei, în căminele încinse la roșu. Mai erau și alte jocuri, mai puțin avuabile.

Independența acordată elevilor între opt seara și cinci dimineața prezenta și unele avantaje. Dezvolta spiritul de inițiativă, de libertate, de autoconducere.

În mintea lui Henry avea să rămână de pomină spectacolul dramatic *Orlando Furioso* pus în scenă în „camera lungă". Spre a se asigura succesul reprezentației, elevii, cu prețul unor minuni de ingeniozitate, aduseseră în dormitor un măgar pe care să încalece Bombastes.

Ceremoniile de mare gală, în prezența întregului corp profesoral și a numeroși invitați dinafară, erau foarte apreciate. Procesiunea din 6 decembrie, care avea scopul procurării de fonduri pentru săraci, se desfășura în prezența regelui George și a prințului de Wales. Alegerea căpitanului școlii sau a a elevului episcop, meciurile de cricket cu colegienii de la Harrow ori întrecerile pe Tamisa între Eton și Westminster, erau evenimente mondene, de la care londonezii *fashionable* nu-și îngăduiau să lipsească.

La Eton învăţă Henry să preţuiască cititul şi cărţile. Colegiul era înzestrat cu o uriaşă bibliotecă, alcătuită dintr-un mare număr de încăperi tapisate cu rafturi, care gemeau sub greutatea tomurilor legate în pergament sau piele de viţel. În liniştea adâncă a sălilor de lectură, Henry se simţea renăscut. Idealul lui ar fi fost să ajungă asistentul bibliotecarului şef.

În asfinţit, pleca să se plimbe pe sub arcadele curţii interioare a capelei, unul dintre cele mai frumoase monumente arhitectonice ale colegiului. Visa atunci că e singur pe o insulă, ca Robinson Crusoe. S-ar fi lipsit şi de prezenţa lui Vineri. Ce bine ar fi fost să rătăcească singur pe plaja cu nisip călduţ, în vreme ce valurile murmurau poveşti numai de el înţelese. Sau să cutreiere pădurea cu păsări cântătoare, să se desfete în răcoarea desişurilor, să zburde pe pajiştile aşternute cu iarbă verde şi moale, în care să se rostogolească apoi cu deliciu. Aci, la şcoală, toţi îl priveau de sus, îl persecutau, nu-l lăsau să trăiască. Începuse să regrete vremea în care îşi făcea de cap la Williamsburg sau la New York. Acolo tot se mai bucura de oarecare libertate. Preceptorul Obadiah Folger era unicul său duşman. Pe când aci, avea zece, o sută de vrăjmaşi. Profesorii, monitorii, colegii, toţi îi erau ostili.

Realitatea era mai puţin neagră. Caracterul său închis, bănuitor, timiditatea bolnăvicioasă nu contribuiau a-i câştiga prietenii. Colegii îl porecliseră „Pisica sălbatică". Elevii mai mari îl disprefuiau pentru lăsitatea lui, iar profesorii şi pedagogii se îndoiau de posibilităţile sale intelectuale.

Adevărul e că nu găsise o fiinţă care să-l înţeleagă, un coleg de joacă şi de hoinărit, un confident căruia să-i destăinuiască amărăciunea şi temerile.

La Eton tradiţia impunea fiecărui elev din clasele superioare să-şi aleagă un protejat dintre elevii mai

mici. Regula nu fusese niciodată călcată. Trebuise să apară Henry, pentru ca principiul acesta imuabil să nu-şi mai găsească aplicarea. În primele luni de şcoală, nici un elev din clasele mari nu voi să şi-l ataşeze. Abia spre începutul iernii, un băiat voinic cât un urs, James Oaks, fiul judecătorului Sir Charles Oaks, îi luă apărarea într-o seară de pomină, în care trei băieţi se năpustiră asupra lui, trăgându-i o bătaie soră cu moartea. Cruzimea inutilă a micilor sălbatici, care după ce îl doborâseră pe podea, îl izbeau cu picioarele în coaste şi în cap, treziseră mila lui Oaks. Acesta apucă pe unul de urechi, pe altul de ceafă, iar pe ultimul de turul pantalonilor, repezindu-i pe rând cu nasul de podea.

— De azi înainte, tună el, Sunderland este protejatul meu. Dacă se mai atinge cineva de el, îl chelfănesc.

Din clipa aceea, Henry deveni tabu. Nici monitorii nu mai cutezau să se lege de el. Oaks nu numai că avea o mână grea, care trimisese mulţi elevi la infirmerie, dar mai era şi căpitanul echipei de crichet şi de canotaj, ceea ce îi conferea un rang înalt în ierarhia şcolară. În asemenea condiţii, cine ar fi riscat să-şi atragă mânia acestui personaj pentru plăcerea ieftină de a trage o săpuneală nevolnicului Sunderland?

O nouă împrejurare contribui să consolideze poziţia lui Henry. James Oaks mai avea un protejat. Un băiat frumuşel ca o cadră, cu doi ani mai vârstnic decât Henry, pe nume George Byron Brummell. Delicat ca o fată, cu maniere de o afectată eleganţă, întotdeauna *tiré à quatre épingles,* Brummell era un tip de snob precoce. Influenţa lui asupra căpitanului echipei de crichet era puternică. Oaks, tiranul colegiului, accepta cu voluptuoasă supunere tirania lui Brummell. Veşnic erau văzuţi împreună. Brummell

îl dirija pe Oaks așa cum o amantă abilă își impune ascendentul asupra amantului.

Când Oaks luase apărarea lui Henry, nu o făcuse numai din proprie inițiativă. Brummell, pe care îl indispuneau violențele, jucase un important rol în această luare de poziție. Spiritul de justiție nu fusese factorul determinant al intervenției tânărului Brummell. Ca orice snob, acesta avea mare slăbiciune pentru purtătorii titlurilor de noblețe. Henry Sunderland, fiul marchizului de Beauclair merita toată considerația. Pentru a câștiga prietenia unui aristocrat autentic, Brummell n-ar fi șovăit să-și sacrifice doi prieteni de origină burgheză.

Henry fusese atât de recunoscător lui Oaks, încât ajunsese să se țină după el ca scaiul. Căpitanul echipei de crichet se plictisi repede de acest obsedant devotament.

— Mai vezi-ți de treabă, băiete, și nu mă mai urmări ca o umbră, îl apostrofă Oaks într-o zi.

Henry încremeni consternat. Își ridica Oaks aripa protectoare, lăsându-l pradă brutalilor săi colegi? Câțiva băieți, martori la această scenă, se și pregăteau să-l scarmene.

Din fericire, Brummell interveni cu hotărâre:

— Master James, te rog să ții seama că Sunderland este prietenul meu.

Căpitanul echipei de crichet se încruntă nedumerit, aruncă o privire bănuitoare lui Henry, apoi mârâi ca un leu resemnat să sară prin cerc sub privirile îmblânzitorului.

— Bine. Dacă zici tu...

Laconica încuviințare, reconfirmând inviolabilitatea lui Henry, dezamăgea crunt pe toți acei care speraseră să-l ia din nou în primire.

Recunoscător, Henry își strămută sentimentele de devotament asupra lui Brummell, care deveni de fapt adevăratul său protector.

În cursul întregului an școlar, Richard Sunderland nu făcu decât două sau trei vizite la Eton. Obligat de afacerile sale să întreprindă dese deplasări pe continent, rămânea la Londra numai atât cât îi era necesar pentru a controla și dirija — în linii mari — pe colaboratorii săi din City.

În primele luni ale anului 1791 întreprinse o călătorie în Indiile Occidentale. Domeniul său din Saint-Domingue îi procura griji sporite. La Port-au-Prince și în celelalte orașe de pe coastă, creștea agitația revoluționară. Între Adunarea colonială, dominată de elementele radicale, și guvernatorul insulei, partizan al ordinii și al regalității, relațiile se încordau. Colonelul cavaler de Mauduit, comandantul regimentului din Port-au-Prince, pe care Richard îl cunoscuse pe timpul războiului de independență al Statelor Unite, fusese ucis de soldații săi în incinta Adunării coloniale. Cocarda tricoloră a revoluției înlocuia cocarda albă a regaliștilor.

La câteva zile după debarcarea sa la Port-au-Prince, Richard se întâlni pe stradă cu Renaud Salabert, avocatul familiei Effingham.

Îngândurat, cu capul plecat și mâinile la spate, Salabert trecea grăbit spre tribunal. La vederea lui Richard, zâmbi, oprindu-se din drum. După ce schimbară bineți, așa cum fac două cunoștințe care nu s-au văzut de multă vreme, Richard îl pofti să ia împreună o gustare. Salabert se codi puțin, căci era foarte ocupat, dar până la urmă acceptă invitația.

Intrară într-o bodegă răcoroasă din Place Royale. Richard comandă doi homari, ton, icre și două sticle de vin franțuzesc, care avea un singur păcat: era moleșitor de cald.

— La Port-au-Prince nu găsiți gheață ca în Franța, se scuză patronul. Pe vremea când Saint-Domingue era sub dominația spaniolilor, guvernatorul își aducea

gheața din Peru. Nu se știe cum făcea ca gheața să nu se topească pe drum.

— Peste vreo trei luni voi bea și eu vin la gheață, spuse avocatul. Plec în Franța.

— Pentru mult timp?

— Părăsesc definitiv insula aceasta blestemată.

— De ce? Ți-ai făcut suma?

— Nu încă. Dar aci nu mai e de trăit. Războiul civil bate la ușă.

— Crezi că în Franța e mai multă liniște?

— Nu cred. Dar în Franța se vor bate — în cel mai rău caz — frații între ei. Pe când aici, trăim pe un vulcan. Negrii nu așteaptă decât un semnal ca să ne gâtuie. Ziarele, cărțile și pamfletele venite din metropolă îi învață că toți oamenii sunt liberi, că sclavia este o rămășiță a barbariei feudale și că tirania trebuie înfrântă. Negrii au băgat teoriile astea la cap. Și acum fierb, se frământă. Cetele de sclavi refugiați în munți s-au înmulțit. Acolo nu-i mai ajunge arțagul stăpânilor și nici gârbaciul vătafului. Într-o zi se vor revărsa puhoi la vale. Vor trece prin foc și sabie nu numai pe foștii lor stăpâni, ci și pe albii care n-au avut niciodată robi.

— Prea ești pesimist, *Maître* Salabert.

— Se apropie ziua socotelilor, *Monsieur* de Beauclair. Și nu vă urez să fiți aici când va suna ceasul. Va fi vai și amar de toți albii. Nimeni și nimic nu-i va scăpa de furia negrilor. Și e firesc. Sclavii vor să-și lepede lanțurile. Așa cum i-au învățat pamfletele revoluționare.

— Rămâne de văzut dacă vor reuși.

— Vor reuși. Dacă nu mâine, poimâine. Trebuie să reușească. E în mersul firii.

— Ești și dumneata intoxicat de ideile revoluției. *Maître* Salabert.

— Întotdeauna am fost slujitorul justiției, *Monsieur*. O justiție superioară, deasupra ingerințelor

oamenilor, care o interpretează potrivit intereselor lor de moment. Procesul care s-a deschis din vremuri imemoriale între robi și stăpâni se va rezolva radical, mai curând decât vă închipuiți.

— Dacă ești atât de convins de mersul inexorabil al revoluției, de prăbușirea vechilor instituții, de crearea unei lumi libere, de ce nu rămâi aici, pe insulă? Să militezi în slujba ideilor noi? zise Richard cu ironie.

— Nu rămân pentru că mi-e frică. O spun deschis. Mișcările acestea profunde, zguduirile acestea epocale nu se vor face fără băi de sânge. Dacă aș fi singur, poate că aș înfrunta primejdia. Dar am nevastă și trei copii. Pentru ei mi-e frică. Pentru ei plec în Franța. Am trăit prea mult timp pe insula aceasta, am văzut prea mulți sclavi suferind cumplit și prea multe nedreptăți ca să nu îmi dau seama că într-o zi toate se vor plăti. Și cu dobândă.

Avocatul își goli paharul.

— Noaptea, când e liniște, se aud până în oraș tam-tam-urile din munți. Zgomotul acesta cadențat nu te lasă să dormi. Fiecare lovitură de tobă îți amintește că negrii din creierii munților se pregătesc să ne extermine.

— Nici albii nu stau cu mâinile încrucișate, *Maître* Salabert. Au trupe, arme...

— Pe trupe nu mai suntem siguri. Arme au și negrii. Albii sunt izolați. În orașe, pe plantații, îi înconjură o mare de sclavi, care nu așteaptă decât momentul oportun să ne măcelărească... Țin minte, *Monsieur,* că în 1755, anul în care mi-am început cariera, aci la Port-au-Prince, un negru din Guineea, pe nume François Marcandel, a pus la cale exterminarea albilor de pe insulă. Organizase masele de sclavi în unități mici, conduse de șefi îndrăzneți, gata să-i execute orbește poruncile. Faimosul „Bătrân de la munte", șeful sectei Hașișinilor, nu avea mai

multă autoritate asupra discipolilor săi decât Marcandel asupra robilor negri. Planul masacrării albilor era pus la punct. La un semnal, sclavii urmau să-şi ucidă stăpânii, să dea foc plantaţiilor şi oraşelor. Printr-o întâmplare, printr-o simplă întâmplare, complotul a fost descoperit. Marcandel a fost prins şi ars pe rug. Până în ultima clipă a dat dovadă de un curaj extraordinar... Gândiţi-vă ce s-ar fi întâmplat dacă răscoala n-ar fi fost zdrobită în faşă! Am tras atunci o spaimă pe care n-am s-o uit niciodată. Pe vremea aceea eram tânăr. Cu inconştienţa tinereţii, am aplaudat execuţia lui Marcacandel. Azi văd lucrurile cu alţi ochi. Vârsta m-a cuminţit. M-a deprins să cuget mai profund. Am analizat fapta lui Marcandel. Din punctul meu de vedere, care era al tuturor albilor, masacrul plănuit de el era o crimă de neiertat. Din punctul de vedere al sclavilor, era un act de justiţie, o încercare disperată de a sfărâma lanţurile robiei. Cine avea dreptate? Noi sau ei?... Răspunsul nu e greu de dat.

— Albii aveau dreptul să se apere.

— Şi negrii aveau dreptul să lupte pentru libertatea lor furată. Ce-aţi fi făcut dacă aţi fi fost în locul lor?

— Comparaţia nu e potrivită, *Maître* Salabert. Negrii sunt fiinţe inferioare.

— Nu credeţi că sentinţa aceasta categorică e greşită? Negrii nu sunt oameni? Ce-i deosebeşte de noi, albii, în afară de culoarea pielii? Culoarea datorită în mare parte climatului în care au trăit?

— *Maître* Salabert, sunt om de afaceri, nu antropolog.

Dăduse acest răspuns în glumă, după cum în glumă luase şi vorbele avocatuiui. Era de un optimism prea robust pentru a concepe că lumea lui — şi el indirect — ar putea suferi lovituri din partea unor negri. Nu se temea de revoluţia din Franţa şi

nici de răscoala care amenința să incendieze Saint-Domingue. Războaiele și revoluțiile erau zguduiri firești în viața popoarelor, pe care el își propunea să le folosească în interesul său personal. Nu pe degeaba stăpânea o fabrică de pulberi în Statele Unite și o uzină de armament în Franța.

În ciuda optimismului său, nu uită prezicerile avocatului. În primele zile îi luase în derâdere temerile. Treptat, vorbele acestuia începură să i se graveze în minte. Reluă firul raționamentelor sale, pentru a-și izgoni îndoielile. O reeditare a nopții Sfântului Bartolomeu, în care sclavii negri să joace rolul catolicilor sângeroși și albii pe al victimelor protestante, îi părea de domeniul fanteziei. O răzmeriță nu era exclusă. Înăbușirea ei în sânge îi părea, însă, axiomatică. Era cu neputință ca supremația albilor asupra popoarelor de alte rase să sufere o eclipsă. Nimic nu i-ar fi putut zdruncina această convingere. Neplăcut ar fi fost doar ca revolta să izbucnească în timpul ședерii sale pe insulă.

În puținele nopți pe care și le petrecu pe domeniul Effingham, ecourile tam-tam-urilor care se revărsau necontenit din munți îi populară somnul cu vise rele. Ajunsese să-i pară ciudat că majoritatea localnicilor albi nu se sinchiseau de sumbrele perspective zugrăvite de Salabert.

Cavalerul Georges de Ribérac, o rudă îndepărtată și săracă a Opheliei, preluase administrarea domeniului. Richard era încîntat de această alegere. Ribérac nu strălucea prin imaginație și inteligență. În schimb, era de o corectitudine exemplară. Vesel, glumeț, amator de un vin bun și de o mâncare aleasă, era un comesean, prețuit și, la nevoie, un om pe brațul căruia te puteai bizui. Împreună cu fiica sa, Angélique, locuia într-o aripă a conacului. Cealaltă aripă era rezervată pentru Richard și familia sa.

Ophelia și copiii nu călcaseră însă niciodată în Saint-Domingue, iar Richard abia dacă mai făcea câte o vizită la doi sau trei ani.

Nici cavalerul de Ribérac și nici Angélique nu erau impresionați de repetatele concerte nocturne ale tobelor. Cavalerul, care făcuse campania din Guyana sub comanda ducelui de Lauzun, spunea că tam-tam-urile acestea îi aminteau cele mai plăcute episoade din viața sa ostășească.

Către sfârșitul lui februarie, Richard se înapoie în Statele Unite. În timpul șederii sale în Saint-Domingue dăduse o mare dezvoltare schimburilor comerciale cu Indiile Occidentale, încheind o serie de contracte avantajoase cu proprietarii unor întinse plantații de cacao și de trestie-de-zahăr.

Când nava sa părăsi portul, Richard rămase multă vreme în contemplarea munților, care se înălțau într-o vâlvătaie de culori deasupra orașului și a coastei, pe care se decupa dantela cocotierilor. Vorbele lui Renaud Salabert continuau să-i răsune în urechi: „Războiul civil bate la ușă... Sclavii negri pregătesc o răscoală monstruoasă... Revoluțiile nu se fac fără băi de sânge..."

Ce se va întâmpla într-o asemenea eventualitate cu Angélique și cu Ribérac? Îl mustra conștiința fiindcă îi lăsase singuri în fața amenințării despre care Salabert vorbea cu atâta convingere.

La New York fu întâmpinat cu o veste tristă. Maică-sa murise subit, ca și Josiah. După o viață de muncă necurmată, ieșise din scenă fără zgomot și fără să deranjeze pe nimeni, cu mulțumirea în suflet că toți copiii ei — cu excepția lui Aristotle, de care nu mai știa nimic — ajunseseră bine. Fericirea ei ar fi fost desăvârșită dacă rivalitatea declarată dintre Patrick și Richard ar fi luat sfârșit.

Richard se întreba adeseori dacă Isabella se împăcase cu soarta ei. Traiul ei cu Josiah îi oferise

unele satisfacţii. Discretă, nu vorbise nimănui despre propriile ei nemulţumiri.

Moartea mamei lăsă un gol în sufletul lui Richard. Regreta că nu fusese de faţă la înmormântare. Ar fi îndeplinit un act de pietate filială...

Nu avu însă timp să se lase pradă durerii. Fabrica de la New Schenectady îi solicita atenţia. Chastellux reuşise să expedieze din Franţa un prim transport de utilaj necesar fabricării puştilor. Joe Phipps îl şi montase la New Schenectady. Fabrica de pulberi producea acum şi arme uşoare, ceea ce contribui să-i tripleze clientela. În Statele Unite concurenţa era aproape nulă. Nu se înfiinţase încă nici o altă mare fabrică de armament. Puştile şi tunurile erau procurate din Europa. Richard îşi asigurase exclusivitatea fabricării de arme în Lumea Nouă.

Aştepta acum cu nerăbdare utilajul pentru turnarea tunurilor. Maşinile de forat ţevi nu puteau fi executate în Statele Unite.

Când fabrica de la New Schenectady scoase la iveală prima puşcă, executată în întregime în Statele Unite, Richard încercă o mare bucurie. Pe ţeava lucioasă, uşor brumată, era imprimată marca fabricii: Un vultur purtând în gheare o banderolă cu titlul Sunderland-Beauclair-Steel.

Richard era hotărât ca această marcă să reprezinte chintesenţa calităţii. Regreta că bunicul şi părinţii săi nu erau martori la acest triumf. De fraţii şi surorile lui nici nu se sinchisea. Când îşi aducea aminte de cumnatul său, Zechariah Abercrombie, îi venea să râdă. Desigur că Abercrombie, îşi muşca furios pumnii când auzea vorbindu-se despre succesele fabricii de armament, care ar fi trebuit să fie numai a lui.

Richard rămase trei săptămâni la New Schenectady. O scrisoarea strict confidenţială,

primită de la Chastellux, la începutul lunii mai, îl făcu să plece de îndată la New York.

„*Monsieur la Marquis,* scria Chastellux, care continua să folosească titlurile abolite de revoluție, a intervenit o complicație care m-a împiedicat să expediez în Statele Unite al doilea transport de utilaj, potrivit planului. Lucrătorii din uzină s-au opus cu îndârjire demontării pieselor, amenințând că vor da foc întreprinderii. Agitatorii strecurați printre ei, le-au băgat în cap că aceasta este o manevră contrarevoluționară și că urmărim să-i lăsăm muritori de foame. În ultima vreme, numeroase întreprinderi și-au închis porțile. Iar cele care mai continuă să funcționeze și-au restrâns considerabil activitatea. Lucrătorii concediați fac manifestații pe străzi, lapidează pe unii patroni, se dedau la violențe de rău augur. Față de situația creată, socotesc că ar fi cazul să vă deplasați până la Nantes, spre a decide asupra măsurilor ce se impun. În oraș circulă zvonul că autoritățile municipale ar intenționa să confiște fabrica. Se spune că tranzacția încheiată între dumneavoastră și ducele de Lusignan n-ar fi decât o manevră destinată a feri de riscurile confiscării bunurile unui nobil emigrat.

Al dumneavoastră prea umil și plecat servitor,
Ambroise Chastellux"

Mesajul fusese adus de un curier, ce îl cususe în căptușeala hainei.

Richard rămase pe gânduri. Complicația aceasta îi încurca planurile. Ar fi plecat imediat în Europa. Dar trebuie să mai zăbovească la New York spre a desăvârși organizarea centralei întreprinderilor sale din Statele Unite, precum și pentru a grăbi înființarea unei bănci cu un capital de circa cinci milioane de dolari.

Transformase în birouri locuința sa din Wall Street, rezervându-și un mic apartament la etaj. Această centrală avea să dirijeze pe viitor fabrica de armament de la New Schenectady, șantierul de la Long Island, flota sa comercială care ajunsese să cuprindă șase corăbii de mare tonaj, domeniile din Virginia, precum și operațiile de parcelare și vânzare a domeniului din statul New York. Fabrica de armament din Nantes și Societatea de import-export din Londra depindeau de un birou aparte, specializat în afacerile europene.

Cu un an înainte, resimțise acut necesitatea unei bănci proprii, care să-i sprijine operațiile financiare. Pentru înființarea ei, pornise o vastă campanie publicitară în presă și prin prospecte. Deși deschise registrele numai pentru două milioane de dolari, se găsiră de îndată subscriptori pentru opt milioane. Afacerile luaseră mare avânt în Statele Unite, iar nebunia speculațiilor era în plină creștere. Toate aceste elemente contribuiseră din plin la succesul campaniei sale. Richard își rezervă trei cincimi din acțiuni, lăsând numai două cincimi la dispoziția publicului. Voia să păstreze un control deplin asupra băncii, menită în realitate să rămână o unealtă în mâna lui.

În felul acesta fu întemeiată „The Bank of Manhattan". Înființarea ei întâmpinase și unele dificultăți. Banca New Yorkului, care își începuse operațiile în 1784, își atribuise în ultimii ani monopolul de fapt al operațiilor de bancă efectuate cu titlul privat în statul New York. Influența politică a lui Alexander Hamilton, membru activ în consiliul de administrație, făcea imposibilă obținerea unei licențe din partea Parlamentului pentru crearea altor bănci. Richard izbutise acest tur de forță folosindu-se de un șiretlic. Pretinsese că societatea înființată de el avea drept scop îmbunătățirea și mărirea portului New

York. În cererea înaintată Parlamentului prevăzuse o clauză, aparent inofensivă, care scăpase partizanilor lui Hamilton. Dacă întregul capital nu va fi indispensabil operațiilor propuse, fondurile excedentare ar putea servi fie cumpărării de valori publice sau private, fie efectuării oricăror tranzacții sau operații financiare, compatibile cu legile și Constituția statului New York. Parlamentul, fără să bănuiască adevăratele intenții ale lui Richard Sunderland, aprobase proiectul.

Intrarea în arenă a Băncii Manhattan sfărâmă monopolul Băncii New Yorkului. Lovitura aceasta, care făcu mare vâlvă, răci brusc relațiile dintre Richard și Alexander Hamilton.

— Am încălzit la sân un șarpe, declara Hamilton intimilor. Iată recompensa sprijinului și prieteniei pe care i le-am arătat.

Richard acceptă cu inimă ușoară ruptura. Era de părere că prietenia nu trebuie să impieteze asupra afacerilor. Acestui principiu avea să-i rămână credincios toată viața...

Sunt momente când omul, asemenea unui alpinist în plină escaladare a muntelui, face un popas și privește înapoi drumul parcurs, cântărind în minte greutățile întâmpinate și învinse. Așa proceda și Richard.

Sfârșitul Războiului de Independență îl găsise fără nici o situație. Un rezervist oarecare, ca mulți alții, fără sfanț în buzunar, fără perspective, și care nu avea la activ decât un trecut furtunos. Scurta epocă de prosperitate de la Londra și spectaculoasa prăbușire care o urmase nu-i îmbogățiseră decât experiența. După căsătoria sa cu Ophelia Effingham, în aproximativ zece ani cunoscuse o ascensiune vertiginoasă. Rezervistul anonim ajunsese unul dintre corifeii vieții economice americane. Tentaculele lui se întindeau nu numai asupra statelor Virginia,

Pennsylvania și New York, ci și dincolo de ocean, asupra Indiilor Occidentale, asupra Angliei și Franței. Însuși Richard era uimit de aceste rezultate prodigioase. Asemenea regelui Midas, transforma totul în aur.

În octombrie, Banca Manhattan își deschise ghișeele într-o clădire încăpătoare din Wall Street, *vis-à-vis* de Trinity Church. Acțiunile noii bănci înregistrară din primele zile o curbă ascendentă, publicată de toate ziarele comerciale în listele lor de valori bursiere, alături de elogioase articole semnate de cei mai cunoscuți comentatori ai problemelor financiare. Gurile rele șopteau că Richard Sunderland stipendia generos această presă neobișnuit de favorabilă.

Conducerea nominală a băncii o exercita Wilbur Morrison, un tânăr și talentat laureat al Universității Columbia. Ultimul cuvânt îl avea însă Richard, care dirija totul cu mână de fier.

Între timp, mesajele lui Chastellux deveneau tot mai alarmante. Situația politică din Franța se complica. În iunie familia regală încercase să fugă peste graniță. Fusese recunoscută la Varennes și readusă cu mare alai la Paris. Moderații, care susțineau că Franța nu era coaptă pentru o schimbare de regim, înființaseră clubul Feuillant, susținut de burghezia tradiționalistă și de un grup de aristocrați cu vederi liberale, printre care Lafayette, frații Lameth și Charles de Talleyrand-Périgord, pe care Richard îl cunoscuse la Paris. Iacobinii erau persecutați. Ziarul lui Murat, liderul extremismului de stânga, fusese suprimat. Parte din căpeteniile iacobinilor se ascunseseră spre a nu fi arestați. Adunarea Constituantă fusese dizolvată. O Adunare Legislativă îi luase locul.

Contrarevoluția părea să triumfe. Dar partidul Feuillant nu avea sprijinul maselor. Girondinii și

iacobinii continuau o politică de agitație, subminând autoritatea guvernului. În țară efervescența era în creștere.

În decembrie, Chastellux, simțind că nu mai are nici o autoritate asupra muncitorilor, trimise o ultimă și disperată scrisoare lui Richard, conjurându-l să vină în Franța.

În ianuarie 1972, profitând de o îmbunătățire a timpului, Richard se îmbarcă pe corabia „Neptun". Îndrăzneala lui era mare. Puțini erau acei care se încumetau să navigheze în plină iarnă spre Europa. Dar Richard nu șovăia a se lua la trântă cu dificultățile. După o traversare grea, acostă la Portsmouth în primele zile ale lui martie. Nu rămase la Londra decât o săptămână. La 15 martie sosi la Paris. Prima vizită o făcu ministrului Statelor Unite, Morris, pe care-l cunoscuse în casa lui Alexander Hamilton. Amabil, Moris îl puse în curent cu situația politică.

— Cred că în scurt timp Franța va declara război Austriei. Toate partidele doresc acest lucru. Iacobinii vor „să declare război regilor și pace națiunilor". Aceasta e formula, oarecum obscură, pe care a lansat-o purtătorul lor de cuvânt, Merlin de Thionville. Girondinii sunt convinși că războiul va grăbi prăbușirea monarhiei și deci împlinirea logică a idealului revoluționar. Partidul Feuillant speră că un război localizat — de exemplu o acțiune militară limitată la o expediție de pedepsire a electorului de Trèves, care manifestă o bunăvoință exagerată față de emigranți — le va întări poziția, dându-le posibilitatea să devieze interesul opiniei publice, spre problemele de politică externă. În sfârșit, Ludovic și Marie-Antoinnette își văd salvarea numai într-o invazie străină, care să înăbușe revoluția. Narbonne, ministrul de război și Lessart, ministrul afacerilor străine, au trimis la Londra o delegație oficioasă,

dirijată de Talleyrand și de Lauzun, spre a obține neutralitatea Marei Britanii în cazul izbucnirii unui război continental.

— Interesant, foarte interesant! rosti Richard gânditor. Declanșarea unui conflict armat însemna comenzi de muniții și de armament, însemna o înviorare a afacerilor și un prilej unic de speculații financiare. Fabrica de la Nantes va cunoșate iarăși zile bune. Împiedicarea lui Chastellux de a trimite în America utilajul necesar fabricării tunurilor se întorcea acum în avantajul său.

În loc să plece la Nantes, așa cum plănuise, își prelungi șederea la Paris. Iminența deschiderii ostilităților îi impunea să ia legătura cu reprezentanții Ministerului de Război, singurii în măsură să încheie contracte de furnituri militare. Din nefericire, cunoștințele lui se limitau la cercurile ultraregaliste. Lipsa de relații cu oficialitățile noului regim se făcea grav simțită.

Richard era însă omul resurselor. Experiența îl învățase că femeile se pricep a deschide cele mai ferecate porți. *Mademoiselle* Lange, prietena lui de acum doi ani, era cea mai indicată pentru acest rol.

Actrița nu-i înșelă așteptările. Françoise cunoștea intim pe mai toate mărimile zilei. Iar nevoia de bani, întotdeauna acută, o făcea receptivă la orice manevre, susceptibile a-i procura venituri suplimentare.

La recepțiile pe care le organiză pentru Richard, acesta cunoscu pe contele Louis de Narbonne, ministrul de război al maiestății sale. În ciuda ideilor sale liberale, Narbonne era un nobil de viță veche. Persoane bine informate pretindeau că ar fi copilul natural al răposatului Ludovic al XV-lea. Asemănarea cu prezumtivul său tată era izbitoare. Frumos, spiritual, libertin, manierat, făcea notă discordantă cu colegii săi din guvern, în majoritatea cazurilor

burghezi mărunți, cu principii morale rigide. La două sau trei dineuri, Françoise plasă ca din întâmplare pe Richard alături de ministru. De câteva ori îi invită în același timp în loja ei.

După două săptămâni de manevre, Richard obținu contractul râvnit. Ministrul de război îi comandă un prim lot de douăzeci de mii de puști, o sută de tunuri ușoare, cincizeci de mortiere și muniția corespunzătoare. Își începuse ucenicia în sforăriile industriei de armament printr-o lovitură de maestru. Înarmat cu acest contract, Richard plecă la Nantes. Pe Chastellux îl găsi slăbit, palid, cu ochii în fundul capului.

— Situația e gravă, raportă Chastellux. Acum o săptămână, în miez de noapte, bande înarmate au năvălit în curtea fabricii. După ce au scos din luptă pe paznici, au spart depozitul de arme, furând trei sute de puști și patruzeci de butoiașe de pulbere. Nu s-au atins de tunuri. M-am plâns reprezentanților municipalității, care mi-au râs în nas. Am impresia că sunt de conivență cu indivizii care au dat lovitura. Au nevoie de arme. Iacobinii pregătesc ceva. Ce anume, n-aș putea să spun. Orașul e cuprins de panică. Se închid prăvăliile. Depozitele angrosiștilor de produse alimentare sunt luate cu asalt. Dacă haosul mai durează, vom fi nevoiți să închidem fabrica. Clienții nu își mai ridică armele comandate. Armatorii din Lorient, Saint-Malo și Nantes, care au contractat cu noi turnarea a două sute de tunuri de bord, vor să ne plătească în asignate depreciate.

— Își înarmează corăbiile? întrebă Richard cu interes. De ce? Se pregătesc pentru războiul de cursă?

Se confirmau zvonurile care circulau la Paris în legătură cu iminența unor acțiuni militare.

— Se vorbește de război, *Monsieur* Sunderland. Armatorii îl așteaptă cu nerăbdare. Cursa e o afacere bănoasă.

Richard își dezbrăcă mantaua îmblănită și o aruncă pe un scaun.

— Am obținut comenzi pentru fabrica noastră, Chastellux. Iată contractul! zise el scoțându-l din geantă. Citește-l !

Chastellux ridică întrebător din sprâncene. Despături contractul, îl parcurse atent, apoi cercetă caietul de sarcini.

Richard se feri să-l întrerupă. Trecu în fața ferestrei. Ploaia ciocănea în geamuri cu picături mari, pe jumătate înghețate.

— Mda. Frumos. Foarte frumos! zise Chastellux luminându-se. Termenul e cam scurt față de posibilitățile noastre.

— Trebuie să executăm comanda în termen. Potrivit cifrelor de pe ultimii cincisprezece ani, fabrica noastră poate produce și mai mult.

Chastellux închise încet caietul de sarcini.

— *Monsieur* Sunderland, în vremuri normale aveam la dispoziție materie primă, posibilități de transport, lucrători calificați...

— Întrerupeți orice altă lucrare. Comanda aceasta are prioritate. Folosiți echipe de zi și de noapte. Plătiți prime muncitorilor. Stimulați mâna de lucru. Înțelegi, Chastellux? Vreau să onorez comanda.

Fostul ofițer de marină oftă adânc.

— Fie, *Monsieur* Sunderland. Voi împlini porunca.

Richard se ridică de pe scaun.

— Îmi place acest limbaj, Chastellux. La lucru!

După patru ani de lâncezire, uzina intră într-o perioadă de activitate febrilă. Chastellux se dovedi un organizator de prim ordin. Angajă lucrători noi, mobiliză pe cei vechi, repartiză echipe de zi și de noapte, repuse în funcție toate secțiile fabricii, asigură paza atelierelor și a depozitelor cu detașamente din garda națională. De data aceasta autoritățile îi acordară sprijin necondiționat. Fabrica

lucra doar pentru apărarea cuceririlor politice ale poporului.

Acei care se îndoiseră de buna-credinţă a noului proprietar al fabricii îşi puseră deocamdată frâu gurii. Dar îşi sporiră vigilenţa. Richard Sunderland, acest american de origină franceză, căruia regele îi confirmase titlul de marchiz, nu le inspira încredere.

Richard lăsă pe seama lui Chastellux conducerea tehnică a fabricii, rezervându-şi problema procurării fondurilor pentru plata materiilor prime şi a salariilor.

Pentru că nu avea încredere în stabilitatea asignatelor, monedă în care guvernul îi plătise acontul lucrării, se înapoie la Paris, unde se avântă într-o speculă activă, dar discretă, jucând la *baisse* hârtiile şi efectele de stat. Fiindcă deprecierea asignatelor continua în ritm accelerat, se ferea să păstreze în casă monedă-hârtie. Folosindu-se de interpuşi, vindea asignatele pe sub mână, cumpărând aur a cărui valoare creştea zi de zi. După două sau trei săptămâni, când sosea termenul diferitelor plăţi, vindea numai o parte din aurul achiziţionat. În schimbul acestuia îşi procura un număr de asignate egal cu cel folosit cu două sau cu trei săptămâni înainte pentru cumpărarea întregii cantităţi de aur. Diferenţa în aur o băga astfel în buzunar. Puterea de cumpărare a asignatelor cu care plătea salariile, scădea pe măsură ce creştea puterea de cumpărare a aurului, care-i rămânea lui.

Profitul lui Richard era dublu. În afară de beneficiul legal pe care-l obţinea de pe urma executării comenzilor de armament, se alegea şi cu un frumos câştig personal, rezultat din manipularea secretă a asignatelor şi a aurului.

Bineînţeles, jocul era periculos. Numeroşi speculatori, surprinşi asupra faptului, fuseseră sfâşiaţi de populaţia înfometată. Într-un tripou, un jucător mucalit declara cu umor: „Am pierdut 25 de ludovici

de aur, iar către sfârșitul partidei am câștigat 80 de ludovici în asignate. Cine ar crede că făcând bilanțul, am pierdut totuși mai mult decât am câștigat? Cum am ajuns la această concluzie. Ghici, ghicitoarea mea?"

Bursa neagră a aurului își muta sediul dintr-o stradă întunecoasă într-alta mai dosnică, dintr-o fundătură cu ieșiri secrete într-alta și mai ușor de evacuat în cazul raziilor. Asignatele false, aruncate pe piață de falsificatori stabiliți în străinătate, sporeau discreditul hârtiilor emise de stat. În Anglia, cu 35 de franci de aur, se puteau cumpăra 1 000 de livre false. Cei care voiau să folosească moneda falsificată nu aveau de învins decât dificultatea de a o trece fraudulos peste graniță.

Cu timpul, apăru și în Franța o ciupercărie de tiparnițe clandestine, destinate falsificării asignatelor. La Passy fură descoperite și confiscate 15 000 000 de asignate, gata să fie puse în circulație. Unii falsificatori atingeau perfecțiunea. Tiparnița lui Guillot, un librar executat prin spânzurare la Verdun, fu preluată de monetărie, care o folosi pentru tipărirea asignatelor oficiale.

În aceste condiții, prăbușirea economică a Franței devenea o certitudine. Sărăcirea populației era invers proporțională cu îmbogățirea speculatorilor, care cunoșteau o prosperitate nemaiauzită.

La 27 martie 1792, Franța trimise un ultimatum agresiv imperiului austriac. Împăratul Franz al II-lea răspunse pe același ton.

La 20 aprilie, Ludovic al XVI-lea fu obligat să propună Adunării Naționale să declare război Austriei. Pus la vot, decretul fu adoptat într-o atmosferă de entuziasm delirant. Șapte deputați, printre care și Robespierre, un avocat din Arras, se abținură de la vot.

Richard jubila. Războiul destinat să dea aripi producției uzinei sale fusese, în sfârșit, declarat. Operațiile militare în sine nu-l interesau. Înfrângerea generalilor Lauzun și Dillon, în luptele de la 28 aprilie, îl lăsară indiferent. Îl bucura în schimb complicarea situației politice internaționale. La Berlin, regele Friederich-Wilhelm pusese în aplicare Tratatul din 7 februarie, decretând mobilizarea generală. La Londra, trimisului Franței, „cetățeanul" Talleyrand, i se făcuse un mare afront. Foreign Office-ul îi comunicase oficial că e *persona non grata*. În douăzeci și patru de ore trebuia să părăsească Anglia. Aceasta însemna că ostilitățile băteau la ușă. Potrivit negocierilor dintre inamicii Franței revoluționare, Marea Britanie urma să furnizeze armament aliaților, lăsând descoperită piața americană. Consecințele erau lesne de prevăzut. Americanii vor fi nevoiți să își procure armament de la fabricile americane. New Schenectady va cunoaște într-un viitor apropiat o mare înflorire, datorită comenzilor noi care nu vor întârzia să afluieze.

La Paris, oamenii politici erau dezorientați. Războiul amenința să ia proporții neprevăzute. Marie-Antoinette era încredințată că în trei săptămâni nepotul ei, împăratul Austriei, va intra triumfal în capitală. Adunarea Legislativă ținea ședințe nesfârșite fără a lua vreo hotărâre. Dezbaterile erau de o violență nemaipomenită. Schimburile de invective, amenințările, încăierările se țineau lanț.

Cluburile revoluționare răspândeau pe drept cuvânt zvonul că inamicul avea complici în interior: aristocrații, clericii, curtenii și generalii vânduți Austriei. Obținerea victoriei era condiționată de exterminarea acestor trădători. Rezultatele propagandei cluburilor nu întârziară să se vadă. Lessart, ministrul afacerilor străine, fu arestat și trimis în fața înaltei curți. Aceeași soartă o suferi și ducele de Cossé-Brissac, comandantul Gărzilor

Constituționale. Contele de Narbonne pierdu portofoliul războiului. În fața palatului Tuileries patrioții manifestau zilnic, scandând lozinci antiregaliste. Pancarte cereau moartea trădătorilor. Aristocrații bănuiți de reacționarism erau arestați. Unele execuții se făceau fără judecată, în plină stradă.

Evenimentele se precipitau. La 20 iulie, populația cartierelor, exasperată de lipsuri, invadă Tuileries-ul. Autoritățile municipale și gărzile naționale izbutiră cu greu să evacueze mulțimea din palat. În capitală atmosfera devenea tot mai explozivă. Se așteptau evenimente mari.

Pe străzi se auzeau până noaptea târziu cântece revoluționare, intonate de patrioți înarmați, care defilau în lungi coloane.

Dansons la Carmagnole,
Vive le son, vive le son,
Dansons da Carmagnole,
Vive le son du canon !

În calitatea lui de fabricant de armament, Richard avea intrare liberă la Ministerul de Război. În cursul vizitelor sale cunoscu o serie de lideri revoluționari, atât girondini cât și iacobini. Diplomat, împărtășea întotdeauana opiniile interlocutorilor. Era un cameleonism politic, pe care-l practica, de la o vreme, cu măiestrie.

Ministrul Statelor Unite, pe care Richard îl vizita uneori, îl sfătui să părăsească Franța.

— Niciodată atmosfera n-a fost mai încărcată, spunea el domol. Mă tem că vom asista în curând la tulburări grave.

— Muzica aceasta o aud mereu, aci la Paris, zise Richard.

— Nu e de mirare. Din informațiile culese, am ajuns la concluzia că se pregătește o mare insurecție. Deunăzi, am stat de vorbă cu ambasadorul Angliei, lordul Sutherland. Și el așteaptă să fie rechemat dintr-un moment într-altul. E foarte îngrijorat.

Richard era conștient că prelungirea șederii sale în Franța, nu era lipsită de primejdii. Dar mai știa că marile beneficii nu se obțin fără riscuri. Parisul anului 1792 era pentru el o comoară nesecată. Afacerile îl obligau să mai rămână în Franța. În Statele Unite și la Londra avea oameni pricepuți și de încredere, care-i suplineau mulțumitor lipsa. Mecanismul funcționa perfect. La Paris, prezența lui era mai mult decât necesară. În caz de primejdie, putea oricând să fugă. Pașaportul său american era înzestrat cu puteri magice. Americanii, cetățeni ai celei mai tinere republicii democrate din lume, erau adorați în Franța. Americanul Fournier ajunsese unul dintre căpeteniile comitetului de insurecție care se întrunea în taverna „Le Soleil d'Or" din piața Bastiliei, în hanul „Au Cadran Bleu" și în casa lui Duplay, gazda și prietenul lui Robespierre. Gouverneur Morris era cel mai apreciat personaj din întregul corp diplomatic. Scriitorul american Joel Barlow, agentul din Paris al companiei „Sciota Land", creată în scopul de a recruta coloniști, pentru a popula deșerturile americane, se împrietenise cu cei mai extremiști revoluționari.

Dar, spre deosebire de acești compatrioți, care profesau din convingere idei liberale, Richard începuse a frecventa cercurile revoluționare numai după ce constatase că succesul înclina spre curentele de stânga.

De la o vreme, Richard nu se mai limita la furniturile de arme și la specularea asignatelor. La 17 martie 1792 prima sa corabie cu grâu acostase la

Nantes. Întreaga cantitate o vânduse cu preț astronomic unui mare importator, Aristide Beausire, care o depozitase într-un siloz, cu intenția de a o specula mai târziu la sânge. Primul transport fusese urmat la scurte intervale de altele. Richard rămăsese atât de încântat de aceste tranzacții, încât dirijase spre Nantes și Bordeaux încărcăturile de cereale și produse alimentare destinate până atunci Angliei. Foametea făcea ca piața franceză să înghită orice cantitate la prețuri impresionante.

Richard lucra mână în mână cu un grup de firme din Nantes, care realizau, ca și el, profituri uriașe.

Spre a scăpa de controlul vigilent al organelor revoluționare, care vânau pe speculanți și pe agenții lor, își asigurase protecția câtorva personaje suspuse, pe care le mituia regește. Printre aceștia se aflau unii corifei ai clubului iacobin, membri cu vază ai Adunării Legislative, renumiți pentru intransigența și principialitatea lor. Cel mai însemnat era Chabot, un călugăr care își lepădase rasa monahală spre a adopta cea mai extremistă poziție revoluționară. Chabot ajunsese idolul foburgurilor Saint-Antoine și Saint-Marceau și unul dintre cei mai temuți membri al clubului iacobin. Titlul lui de glorie era crearea termenului *sans-culottes*, care avea să rămână pe veci legat de revoluția franceză.

Odată, la o masă copioasă, servită discret în apartamentul său, Richard îl întrebase dacă nu se înrudește cu familie conților de Chabot. Fostul culugăr începuse să râdă cu poftă.

— Cum să nu. Ne tragem din același Adam. Dar ei coboară din ramura lui Abel, pe când eu dintr-a lui Cain. De aceea vreau să le răsucesc gâtul.

Jullien de Toulouse și Basire, iacobini cu mare platformă politică, întregeau trinitatea care asigura lui Richard o cvasiimunitate economică.

Basire, datorită puternicelor sale legături cu Ministrul de Război, îi mijlocise o nouă comandă de

armament. Fabrica de la Nantes lucra acum cu randament sporit.

Richard își stabilise la Paris centrul său de activitate pentru Europa continentală. Statul său major era alcătuit dintr-un număr restrâns de colaboratori americani și francezi, care dirijau însă o armată de agenți nemărturisiți, recrutați din toate straturile sociale. Agenții schimbau asignatele pe valută forte, având totodată misiunea să vâneze și informații cu caracter politic și militar necesare marelui patron, care le folosea pentru interesele sale, sau le vindea Angliei. Mănunchiul de colaboratori, care cunoșteau în parte dedesubturile activității lui Richard, erau recrutați mai ales din rândurile micii nobilimi și ale burgheziei înalte. Toți îi erau devotați. În primul rând fiindcă erau plătiți împărătește, și în al doilea, pentru că știau că la nevoie vor fi susținuți și acoperiți de patron care, din principiu, era loial cu subalternii. Acest nucleu cuprindea și câțiva foști camarazi de arme din timpul Războiului american de Independență. Expeditivi, plini de resurse, cu puteri depline în tratarea afacerilor, când împrejurările îi împiedicau să ceară dezlegarea directă a șefului, străbăteau Franța în lung și lat, trecând la nevoie fraudulos granița.

Pentru a acoperi această activitate sub o firmă inofensivă, Richard deschisese la Paris și la Nantes reprezentanțele unei societăți franco-americane, specializată în vânzarea de terenuri arabile în Louisiana și Saint-Domingue.

Asigurat de protecția trinității Chabot, Basire și Jullien, și sprijinit de grupul său omogen de subalterni, Richard putea să privească liniștit și cu încredere viitorul.

Cu seninătatea cinicului, a candidului și a amoralului, trăsături care se îmbinau paradoxal în

firea sa, Richard releva intimilor — în rarele sale momente de destindere și sinceritate — ciudățeniile situației lui inextricabile. Deși avea sentimente promonarhice, lucra pentru revoluție și democrație. Colaboratorii și-i alegea totuși din rândurile aristocraților și simpatizanților acestora. Viața aceasta, plină de contradicții, îi rezerva surprize extraordinare. Partizanul oligarhiei sprijinea democrația în măsura în care aceasta îi servea interesele. Patrioții îl credeau un aprig partizan al revoluției. Monarhiștii îl socoteau un stâlp al contrarevoluției. Richard era încântat de posibilitățile sale de adaptare...

Richard Sunderland, marchiz de Beauclair, devenise unul dintre vizitatorii asidui al salonului cetățenei Lucille Desmoulins și al cetățenei Roland, cele mai avansate bastioane moderne ale ideilor noi. Girondinii, care țineau cârma statului, se adunau cu predilecție în casa Roland. Iacobinii cu preocupări mondene preferau casa Desmoulins. Mai era și un al treilea salon, al soției actorului Talma, în care își dădeau întâlnire oamenii de artă și actorii cu idei avansate.

De la o vreme, și aceste reuniuni începură a fi suspectate. Adversarii politici denunțau activitatea, calificându-le cuiburi de spioni, de conspiratori, de dușmani ai poporului.

Richard evita să mai circule noaptea pe străzi. Oamenii bine îmbrăcați riscau să fie luați drept aristocrați și tratați ca atare. Primejdia de a fi spânzurați de un felinar inspira celor mai nărăviți noctambuli o spaimă salutară, care-i făcea să se ferece în casele lor de îndată ce se întuneca.

Spiritele se înverșunau. Mânia și disperarea creșteau în suflete. Războiul civil mocnea în cenușă. Insurecția armată era pregătită la lumina zilei, fără

nici un mister. Detaşamentele de patrioţi, organizate de Comună şi de secţiile revoluţionare, erau întărite cu contingente provinciale. Batalioanele sosite din Marsilia şi de la Brest erau gata de acţiune. Comitetul de insurecţie lucra febril, organizând formaţiile de luptă, distribuind arme.

La 15 iulie, Adunarea hotărî desfiinţarea companiilor de elită din Paris. Totodată, ordonă deplasarea în provincie a trupelor de linie. În preajma bătăliei finale, lipsea monarhia de cele mai devotate unităţi militare. Jandarmeria şi unităţile din garda naţională, care primiseră sarcina să asigure paza palatului Tuileries, erau atrase de ideile noi. Parte din aceste trupe făcuseră cauză comună cu poporul, participând la cucerirea Bastiliei.

Regaliştii, simţind primejdia, luau măsuri de apărare. Trei sute de cavaleri ai ordinului „Saint-Louis", scoşi din armată, se prezentară spontan la Tuileries, punându-se la dispoziţia regelui. Batalioanele elveţiene de la Rueil şi Courbevoix, alcătuite din nouă sute de oameni devotaţi monarhiei, fură rechemate la Paris pentru a sprijini apărarea palatului. Două mii de ostaşi din Garda Naţională întregeau forţele defensive. Artileriştii nu inspirau încredere. Comandantul forţelor regaliste se temea de o defecţiune a tunarilor, care manifestaseră adeseori simpatiile lor pentru insurgenţi.

Parisul trăia momente de încordată aşteptare. În zilele următoare avea să se hotărască soarta revoluţiei şi, o dată cu acesta, soarta unei lumi. Toţi ştiau acest lucru.

Într-o noapte, aproape de orele trei, Richard fu trezit din somn de dangătul clopotelor de la Saint-Sulplice şi Saint-Roch. După un scurt interval, porniră să se scurgă pe cheiul Luvrului coloane nesfârşite de oameni înarmaţi, care păreau să se îndrepte spre Tuileries. Cântecele revoluţionare

făceau să vibreze ferestrele. Cartierele populare Saint-Antoine și Saint-Marceau se revărsau ca o mare spre centru.

Clopotele tuturor bisericilor sunau acum laolaltă, într-un concert lugubru.

Toată noaptea bocăniră pe chei pașii sacadați ai mulțimii. Huruitul tunurilor trase de cai sau împinse cu mâinile, zgomotul metalic al căruțelor cu muniție, ropotul de copite al cailor comandanților de detașamente, strigătele mulțimii excitate se învălmășeau într-un vuiet continuu, asurzitor.

De la fereastra apartamentului său, cufundat în întuneric, spre a nu atrage atenția, Richard privea uluit și impresionat acest fluviu uman care se scurgea paralel cu Sena.

Emoția care înflăcăra populația găsea un bizar ecou și înăuntrul ființei lui. Poate că sângele său plebeu, moștenit de la Josiah Sunderland și de la străbunul său patern, piratul, reușea să decoloreze albastrul sângelui transmis de bunicul său matern, marchizul. Așa se explicau poate preferințele sale pentru comerț și finanțe, preocupări atât de străine mentalității nobililor puri.

Spre dimineață, coloanele începură să se subțieze.

Soames îi aduse informații proaspete. O vecină îi spusese că piețele din jurul palatului Tuileries erau negre de oameni. Prin curțile palatului scânteiau în soare baionete, săbii, tunuri.

Dinspre Tuileries se auzi răpăiala neregulată a unor împușcături. Apoi detunăturile, răzlețe la început, se întețiră. În curând, porni să se audă și glasul tunurilor. Focurile de armă și huruitul pieselor se contopeau într-o rostogolire grea de tunete, ca în plină furtună.

Nu trecu mult, și dinspre palat apărură pe cer vălătuci negri de fum și limbi uriașe de foc, pe care vântul le împingea spre Sena. Din balconul

apartamentului său, Richard contempla văzduhul întunecat de vârtejurile de fum, care se înălțau parcă și deasupra Luvrului.

Pe chei treceau în pas alergător patrule, cete de revoluționari, femei din hale, copii. Apoi mulțimea porni să se retragă dinspre palat într-o neorânduială de nedescris. Richard văzu din balcon doi soldați din gărzile elvețiene, plini de sânge, care fugeau urmăriți de o ceată de patrioți înnebuniți de furie. O patrulă tăie drumul fugarilor, care după o luptă scurtă fură uciși.

Se auziră împușcături și dinspre Luvru. O femeie căzu lovită de un glonte rătăcit. Richard văzu un bătrân țeapăn, cu alură de ofițer în retragere, care trecea escortat de doi patrioți cu armele la șold. Aproape de colțul străzii, câțiva revoluționari înșfăcară pe prizonier, îl puseră la zid și îl ciuruiră cu gloanțe.

Luptele durară până spre seară. Împușcăturile se împuținară abia către lăsatul serii. În noaptea aceea, Parisul fu iluminat de sărbătoare. Pe Quai du Louvre treceau acum cete de oameni voioși. Victoria era a lor. Cântecele răsunau iarăși pe străzi:

Ah, ça ira, ça ira, ça ira...

În zilele următoare efervescența se mai domoli. Profitând de acalmie, Richard hotărî să facă un drum până la palatul Lusignan. De data aceasta îmbrăcă un costum curat, simplu, de burghez cu mijloace modeste. Pentru orice eventualitate, strecură sub haină două pistoale încărcate. În cazul că ar fi fost atacat, n-ar fi ezitat să tragă.

Palatul Lusignan era pustiu. Nici bătrânul portar nu-i mai ieși în întâmpinare. Deduse că Patricia se afla încă la Charlemont-sur-Loire.

În noaptea de 28 august începură vizitele domiciliare. Delegații secțiunilor percheziționau casă

cu casă, în căutarea preoților care refuzaseră jurământul pe Constituție, și a aristocraților care participaseră la evenimentele de la 10 august. În două zile fură operate mii de arestări.

Richard găsi necesar să-și ia măsuri de precauție. Arse o serie de hârtii compromițătoare, printre care liste cu numele unor agenți folosiți în operațiile de schimburi de asignate, un pachet cu scrisori primite din partea unor emigranți din Anglia, cu care păstrase legături, și diverse piese cu caracter comercial, care le-ar fi dezvăluit combinațiile cu acaparatorii de devize și de mărfuri.

Semnele prevestitoare unei vijelii și mai mari se făceau simțite. Richard se întreba dacă n-ar fi mai înțelept să treacă granița. În Anglia ar putea aștepta în liniște desfășurarea evenimentelor. Dar nu se îndura să-și lichideze afacerile atât de prospere din Franța.

La vizita domiciliară, care i se făcu și lui, i se confiscară câteva epistole scrise în englezește. Secționarii jubilau. Erau convinși că puseseră mâna pe câteva piese cu limbaj cifrat. Pentru a-și dovedi nevinovăția, Richard se prezentă la Ministrul de Justiție, unde depuse o plângere împotriva secționarilor, cerând restituirea misivelor scrise de fiul său.

În vreme ce își aștepta rândul la audiență, se întâlni cu Charles de Talleyrand-Périgord, fostul episcop de Autun, care solicita un pașaport pentru Anglia.

Danton, noul ministru de justiție, căruia Franța revoluționară îi datora succesul loviturii de stat de la 10 august, dădu satisfacție lui Richard. Eliberă și pașaportul cerut de Talleyrand. Lui Richard nu-i scăpă suspinul de ușurare al fostului cleric.

— Când sperați să ajungeți la Londra? îl întrebă el.

— La începutul săptămânii viitoare. Azi e în treizeci, nu-i așa?

— Exact.

— Dacă nu vor interveni piedici, la 4 septembrie voi debarca la Dover. Dragă *Monsieur* Sunderland, niciodată nu mi-a plăcut să-mi petrec vara la Paris. Anul acesta, barem, capitala noastră a devenit un adevărat cuptor, în care nu mai e de trăit.

Tonul și întorsătura frazei erau ambigui. Richard rămase gânditor. Fuga lui Talleyrand — căci plecarea aceasta intempestivă nu putea fi calificată altfel — dovedea că fostul episcop socotise că e mai cuminte să se facă nevăzut decât să fie martorul triumfului revoluției. Culmea era că luptase și el pentru acest triumf.

— Ador calmul vieții de țară, pe care nu-i guști nicăieri mai bine decât în Anglia, spuse Talleyrand elegiac. Adio, *Monsieur* Sunderland, adăugă el întinzându-i mâna. Nădăjduiesc să ne revedem la Londra.

— Cât de curând, *Monsieur* de Périgord, cât de curând!

Richard era uluit. Mersul rapid al evenimentelor depășea orice așteptări. Monarhia zăcea la pământ. Nobilii și preoții se ascundeau prin vizuini, ca sălbăticiunile încolțite de primejdie.

În cursul acestor zile, Richard trimisese în mai multe rânduri emisari la palatul Lusignan, spre a se informa dacă Patricia sosise la Paris. De fiecare dată primise răspunsuri negative.

De când lucrurile luaseră întorsătură gravă din ultima vreme, Richard lucra mai prudent. Licențiase pe mai toți agenții mărunți, care se făcuseră nevăzuți, în așteptarea unor vremuri mai prielnice. Mulți dintre colaboratorii săi apropiați ceruseră îngăduința să treacă în străinătate. Franța nu mai oferea garanții de securitate foștilor purtători de particule nobiliare și

partizanilor recunoscuți ai monarhiei. Împotriva speculei se pornise o campanie implacabilă. Numeroși importatori denunțați că făcuseră speculă fuseseră întemnițați. În ciuda primejdiilor, speculatorii nu dezarmau. S-ar fi zis că teroarea — potrivnic intenției inițiatorilor ei — crea un climat propice câștigurilor ilicite. Afaceriștii trăiau în umbra ștreangului dar, printr-o ciudată compensație, făceau afaceri de aur. Aceasta era și motivul pentru care Richard își prelungea șederea în Franța. Câștiga atât de mult, încât socotea că și-ar fi batjocorit steaua dacă ar fi abandonat partida.

Într-o zi, pe când traversa Pont-Neuf îndreptându-se spre casă, văzu pe Quai du Louvre o mulțime agitată, îmbulzindu-se în fața unei case cu două etaje. Obloanele trase și poarta mare, destinată trăsurilor, ferecată în plină zi, dădea clădirii masive înfățișarea unei fortărețe.

— Au intrat în casa asta! striga un tânăr *sans-culotte,* arătând lumii bulucite poarta grea. I-am văzut cum s-au strecurat înăuntru.

O patrulă apăru în pas alergător după colțul străzii.

Gloata din fața casei creștea alimentată de trecători curioși.

— Aici sunt! strigă tânărul zelos către ostașii înarmați, care se înfipseră ca o pană în îmbulzeală, spre a-și face drum până la poartă.

— Ești sigur că au intrat aici? îl întrebă comandantul.

— Cum te văd și mă vezi, cetățene ofițer. Au dat colțul străzii și s-au furișat în casa asta, socotind că n-o să prindă nimeni de vest. Noroc că am fost prin apropiere...

Comandantul izbi în poartă cu garda sabiei.

— Deschideți! În numele legii, deschideți!

Poarta răsuna ca doagele unui butoi gol.

— S-o spargem, propuse tânărul zelos.

— S-o spargem!

— Da, s-o spargem se auziră glasuri din mulțime.

De undeva apărură doi oameni cu o bârnă, pe care o repeziră ca pe o catapultă în poartă.

— Ce se întâmplă? întrebă Richard pe un tânăr gură-cască, ce stătea cu mâinile în buzunare și se uita spre ferestrele de la etaj.

— Cică niște aristocrați, scăpați de sub escortă, s-au refugiat în casa asta.

Sub loviturile repetate, poarta pârâi din încheieturi, prăbușindu-se cu zgomot asurzitor.

Tânărul *sans-culotte* se avântă în gang, urmat de soldați. Câteva focuri de armă răbufniră dinăuntru. Sub privirile surprinse ale spectatorilor din primele rânduri, tânărul își duse mâna la pântece, se împletici, apoi se rostogoli cu obrazul pe o sfărâmătură a porții. Căzu și comandantul patrulei. Un glonte îl trăsnise între ochi.

Ca la un semnal, lumea cuprinsă de panică se risipi care încotro. Înnebuniți de spaimă, oamenii neînarmați o luaseră la fugă, îmbulzindu-se, îmbrâncindu-se, călcându-se în picioare.

Era limpede că prizonierii fuseseră așteptați de prieteni pregătiți pentru orice eventualitate. Se trăgea din gang și de la două ferestre, ale căror obloane fuseseră brusc date deoparte.

Richard căută adăpost sub arcada intrării unei prăvălii din apropiere. Deodată simți o usturime cumplită în braț. Furios, înjură printre dinți.

Curioșii se risipiră ca potârnichile. Richard era atât de furios din pricina propriului său ghinion, încât nu mai acordă nici o atenție schimbului violent de focuri. Fusese rănit la antebraț. Pe sub mânecă se prelingea o dâră de sânge care înroșise dantela manșetei, scurgându-se pe dosul palmei.

Alarmat de hemoragia puternică, nu mai aşteptă sfârşitul luptei. Strecurându-se pe lângă pereţi, reuşi să ajungă în dreptul casei lui. Cu un oftat de uşurare intră repede în gang. Îi venea ameţeală şi i se înmuiaseră picioarele. Acum, după ce scăpase de primejdie, simţea un gol în stomac, greaţă şi un început de leşin.

Cu preţul unui mare efort, izbuti să urce scările până la apartamentul său.

Soames nu-şi dezminţi nici de data aceasta calmul.

— Îmi permit să vă atrag atenţia, *Sir,* că la etajul al doilea locuieşte un medic, spuse el cu profesională solicitudine.

— Haidem la doctor. Dă-mi braţul tău să mă sprijin, zise Richard.

Urcară încet, făcând popasuri la fiecare treaptă.

— Numai de-ar fi acasă.

— Este, *Sir.* L-am văzut intrând acum o jumătate de oră.

Ajuns în dreptul uşii medicului, Soames ciocăni cu putere. Nu avură mult de aşteptat. Auziră zgomot de paşi târşiţi, o cheie învârtită în broască. Uşa se întredeschise, lăsând să apară capul hirsut al unei babe ştirbe şi bănuitoare.

— Pe cine căutaţi? întrebă ea răguşit.

— Pe *maître* Paulet, zise Soames cu solemnitate.

— Nu ştiu dacă e acasă. Să văd. Cine sunteţi?

— Mă numesc Sunderland şi locuiesc cu un apartament mai jos, interveni Richard nerăbdător.

Spre exasperarea lui, bătrâna încuie uşa. Paşii târşiţi se pierdură în fundul apartamentului.

Se scurse un minut, două, trei...

— Ce dracu face zgripţuroaica asta? exclamă Richard furios. Cred că doctorului îi e frică să iasă.

În acelaşi moment, uşa se deschise larg. În prag apăru un bărbat de vreo cincizeci de ani, deşirat, în

haine negre, ponosite. Praf de tutun de prizat îi presăra jiletca. Gulerul i se albise de pudra căzută de pe perucă. pantofii aveau crustă de noroi uscat.

— Iertați-mi întârzierea, spuse el cu siropoasă amabilitate. Menajera mea este de vină. Abia se mișcă. Vă rog intrați, *Monsieur* Sunderland.

Doctorul le făcu loc să intre. Încuie ușa cu grijă și porni înaintea lor spre a le arăta drumul. Mergea încovoiat, cu pași mici ca un chinez bătrân. Deschise o ușă, străbătură un salon de așteptare, cu mobile vechi, prost întreținute, cu un covor gros, găurit, ale cărui culori se contopiseră într-un cenușiu murdar, și ajunseră într-o încăpere mare, care servea de cabinet medical.

Așeză pe Richard într-un scaun care scârțâi, apoi începu să trebăluiască într-o cutie de instrumente medicale.

— Tăiem mâneca? Sau preferați să nu stricăm haina? întrebă medicul.

— Tai-o, *Monsieur*! Mai repede!

— Imediat, imediat. Toate la timpul lor, *Monsieur* Sunderland. Nu vă impacientați.

În timp ce doctorul umbla cu instrumentele, Richard remarcă fără voie de-a lungul pereților o mulțime de tablouri, sprijinite unele peste altele și așezate de-a dreptul pe podea. Toate erau cu fața întoarsă spre zid. Pe mesele chirurgicale, pe dulapurile cu cărți, pe biroul din colțul camerei stăteau, claie peste grămadă, vase chinezești, porțelanuri scumpe, statuete de jad, cristale, toate prăfuite și murdărite de muște. Cabinetul acesta medical semăna mai degrabă cu o prăvălie de antichități.

Din bucătărie, menajera slută și știrbă aduse un lighean cu apă fierbinte. Richard urmărea cu sufletul la gură pregătirile. Prezența lui Soames îl făcea să afișeze un calm de fațadă.

Spre surprinderea sa, medicul, care îi făcuse la început impresia unui cârpaci, îl tratã cu pricepere și atenție. După ce tăie în lung mâneca hainei, descoperind brațul, urmașul lui Esculap cercetă rana, apoi clătină doctoral din cap.

— Nu e grav. Necesită însă oarecare îngrijire. Pentru a se evita complicațiile. Nu costă decât opt sute de livre.

— O mie, *Monsieur,* dacă mă tratezi cum trebuie, zise Richard enervat.

— Atunci să ne punem pe treabă, rosti medicul, începând să opereze.

Soames, care își inaugurase cariera făcând pe bărbierul în salonul unui peruchier de pe Holborn Street, își însușise încă de pe atunci rudimentele artei chirurgicale. Rana stăpânului îi păru mai puțin serioasă decât încerca să o înfățișeze medicul. Onorariul îi păru fabulos. Dar nu spuse nimic. „În definitiv, își zise el, patronul n-are decât să plătească. Nu-i lipsesc gologanii."

Glontele atinsese superficial mușchiul extensor comun, sfâșiind pielea și dând naștere unei hemoragii relativ abundente. În realitate, era vorba de o simplă zgârietură, pe care medicul o pansă cu lux de gesturi și schime spre a-și impresiona pacientul.

— Mâine după-amiază să veniți din nou. Va trebui să vă schimb pansamentul, zise doctorul, ștergându-și mâinile cu un prosop de o curățenie îndoielnică. În zece zile se vindecă. Garantez.

Richard plăti onorariul majorat, potrivit făgăduielii, și se înapoie în apartamentul său.

— Chirurgul acesta pare priceput, zise el, în vreme ce valetul îi punea cu grijă pe umeri un halat de casă.

— În cartier se bucură de o bună faimă profesională, *Sir.* Are însă și păcate. E aprig la câștig. Se îndeletnicește și cu cămătăria, numai să-și

înmulțească mai repede banii. Tablourile pe care le-ați văzut în cabinet sunt gajuri ale nenorociților care nu și-au putut achita la timp ratele împrumuturilor.

— Shylock, exclamă Richard gânditor.

— Iertați-mă, *Sir,* îl cheamă Paulet. *Maître* Simon Paulet. Lumea îi mai zice și „Paulet-Mănâncă-Aur".

Richard reflectă cu cinism că porecla acesta i s-ar potrivi poate și lui.

Rana i se vindecă repede, depășind previziunile medicului. Cicatricea, care rămase a-i aminti pățania de pe Quai du Louvre, era prelungă și trandafirie.

— Acum sunteți deplin sănătos, zise Paulet, după ce îi desfăcu ultimul pansament. Puteți folosi mâna fără nici un menajament. Dacă mai aveți vreodată nevoie de *maître* Simon Paulet, știți unde să-l găsiți.

— Sper să nu mai am niciodată nevoie, *maître,* zise Richard.

— Nu se știe, *Monsieur,* nu se știe. *Il ne faut jurer de rien* glăsuiește un vechi proverb al nostru.

— Așa îmi urezi?

— De ce nu? La mine credeți că vin oamenii numai după sfaturi medicale? Se mai găsesc și altele, zise Paulet, arătându-și într-un zâmbet strâmb dinții galbeni și tociți.

— Ce se mai găsește? Ia spune? întrebă Richard amuzat.

Medicul își frecă mâinile.

— Să vă arăt eu ce.

Se îndreptă cu pașii lui mărunți spre perete. Apucă un tablou și îl întoarse cu fața spre Richard.

— Iată ce puteți găsi. Priviți!

— Nu sunt amator de tablouri, *maître* Paulet. Îmi pare rău...

— Vă rog, priviți! stărui doctorul. Nu costă nimic. Și cercetați semnătura.

Mai mult pentru a-i face plăcere, Richard se uită la tabloul pe care lumina căzu din plin. Deodată tresări.

În camera aceea cu pereți albi, cu mese încărcate cu instrumente chirurgicale și porțelanuri prăfuite, tabloul se singulariza izbitor.

În palatele pe care le frecventase, Richard văzuse nenumărate pânze semnate de maeștri cu renume mondial. Dar acolo, în cadrul somptuos al saloanelor aurite, splendoarea lor nu se reliefa. Totul era atât de perfect armonizat, încât obiectele de artă, oricare ar fi fost ele, se contopeau în ansamblul decorativ menit să creeze o anumită atmosferă, și nicidecum un cadru de expoziție.

Dar aci, în încăperea aceasta sordidă, cu pereții goi și tavan afumat, tabloul ieșea în evidență ca un diamant printre cărbuni.

— E un Guerchin, spuse *maître* Paulet. Un Guerchin veritabil. Reprezintă pe sfinții Benoît și Francisc de Assis și vioara.

Richard rămase cu privirile ațintite asupra pânzei, care îi răscolise parcă sufletul. Era pentru întâia dată că un tablou îl făcea să vibreze.

Subiectul era banal. Tratarea însă atingea culmile perfecțiunii. Cei doi sfinți ascultau cu extaz sunetele unei viori. Muzica sugera o viziune supranaturală, un spațiu eterat, în care se întâlneau suflete și îngeri. În tabloul lui Guerchin muzica avea o semnificație ascetică, înălțând nu numai simțurile, dar și materia, printr-o complicitate a decorației pictate ce descoperea plafoanele, continuându-le printr-o arhitectură aeriană. S-ar fi zis că pământul își pierdea consistența și se ridica spre cer. Ansamblul era prezent într-un bogat joc de culori, cu uimitoare artificii de lumină.

Richard contempla această capodoperă, delectându-și ochiul, mintea și sufletul. Uitase că se afla în cabinetul unui medic. Cufundat în extaz, încerca bucuria neofitului care savurează pentru prima dată o intensă satisfacție estetică.

— Piesa e de mare valoare, spuse Paulet, care urmărise cu atenție reacțiile întipărite pe chipul pacientului său. Dacă vă place, v-o cedez pe un preț de nimic. O mie de livre aur.

Prețul îl smulse pe Richard din reverie. Fabuloasa sumă îi trezise spiritul ascuțit de om de afaceri.

— O mie de livre aur? Exagerat, *maître* Paulet. Deși nu sunt cunoscător, aș fi dispus să cumpăr pânza. Dar prețul...

— Prețul e infim față de valoarea reală a tabloului, *Monsieur* Sunderland. Pot să vă arăt și alte pânze, adăugă el.

Simțise că nada sa prinsese o pradă rară. Cu gesturi molcome, spre a stimula și mai mult curiozitatea vizitatorului, îi înfățișă câteva peisaje și portrete de Claude Lorrain, și Le Sueur, de Rigaud și Chardin, de Guido Reni și Bronzino, de Van Eyck și Vermeer. O defilare de tablouri magnifice, un feeric caleidoscop de culori și tonuri măiastru îmbinate. Richard era copleșit.

— Toate sunt originale? întrebă el bănuitor și oarecum rușinat de propria-i ignoranță.

— Desfid să găsiți vreo copie în întreaga mea colecție. Nu s-a născut omul care să strecoare o copie lui Simon Paulet.

Rostise această frază plin de impetuozitate și mândrie. Apoi se încovoaie iarăși. Cu afectată mâhnire adăugă:

— Din nenorocire, timpurile sunt grele. Altfel, nu m-aș îndura să mă despart de aceste minuni cu care s-ar mândri oricare muzeu.

Maître Paulet oftă adânc.

— Dacă ați ști, *Monsieur* Sunderland, ce sacrificii am făcut spre a le procura. Acum, împrejurări vitrege mă obligă a mă despărți de unele din ele.

Richard ar fi jurat că *maître* Paulet nu era tocmai îndurerat. În ciuda talentului său de actor, medicul nu

își putea ascunde satisfacția de a fi dat peste un amator care prezenta toate garanțiile de seriozitate.

Richard își dădea seama că interlocutorul său era un rafinat negustor. Era dornic să cumpere câteva piese, dar nu voia să se lase jumulit. Avusese de-a face cu indivizi mai vicleni decât Paulet.

— Mă tem că nu aveți suficientă încredere în mine, spuse medicul fără ocoluri. V-aș face o propunere. Vă încredințez tabloul lui Guerchin, care pare să vă fi plăcut. Consultați orice expert veți socoti de cuviință. Sunt convins că după expertiză veți achiziționa multe tablouri din colecția mea. V-aș propune să aduceți expertul aci, însă nu vreau să credeți că aș încerca să-l influențez.

Fără să mai aștepte consimțământul lui Richard, care stătea nehotărât în mijlocul camerei, învălui tabloul într-o față de masă verde.

— Trimiteți vă rog valetul să-l ia. Vi-l încredințez fără a vă cere vreo garanție. Dar de ce să mai pierdeți vremea trimițând valetul? Cobor chiar eu cu tabloul până la dumneavoastră.

— *Maître* Paulet... protestă Richard.

— Vă rog! Când e vorba de un vecin atât de prețuit, nici un sacrificiu nu e prea mare.

Luă tabloul sub braț, apoi deschise ușa, poftind cu un gest pe Richard să treacă înaintea sa.

Richard angajase recent în serviciul său personal pe un tânăr recomandat călduros de ducele de Lusignan, pe nume Amaury de Beaumont-Challais. Acest autentic descendent al unor baroni care se ilustraseră în epoca primilor capeți, era tipul eroului de roman cântat de scriitori secolului al XVIII-lea. Efeminat, blond, cu ochi albaștri și corp sculptural, spiritual, inteligent, manierat, păstra totuși o doză de naivitate și exuberanță copilărească, ce îl prindea de minune. Richard se atașase de el, așa cum te atașezi de un cățel de care nu te mai poți lipsi. Nu-l folosea

în afaceri serioase. Nu avea prea multă încredere în seriozitatea tânărului nobil și nici nu voia să-l expună primejdiilor.

Lusignan i-l recomandase stăruitor. Challais, afirmase ducele, era capabil de cel mai sublim devotament. Nu avea suficientă experiență, dar cu timpul va ști să ducă la capăt cele mai grele misiuni.

Richard îl angajase fiindcă avea nevoie de un secretar-curier care să cunoască bine Parisul și care să se achite discret de unele sarcini delicate. Challais nu-l dezamăgise. Știa să fie prezent când trebuia și să dispară la timpul oportun.

În vremuri normale, un Beaumont-Challais ar fi fost la douăzeci și trei de ani demnitar al Curții, colonel-proprietar al unui regiment, șef de misiune diplomatică ori episcop cu venituri princiare. Revoluția însă izgonise pe nobili din armată și diplomație, le închisese izvorul înaltelor grade ecleziastice și, o dată cu măturarea monarhiei, făcuse *tabula rasa* din toate sinecurile gras plătite ale Curții. Nobilii se văzuseră puși în situația fie de a emigra, fie de a trăi modest și cu frica în sân într-o Franță nouă, cu o nouă ierarhie a valorilor.

Pe Challais nu-l ispitise emigrația. Din primele zile ale revoluției adoptase celebra frază a ducelui de Rohan-Chabot: „Când ai onoarea să te naști francez, preferi să ți se taie capul decât să-ți părăsești țara". Fiindcă veniturile sale nu erau îndestulătoare spre a-și asigura un trai comod, corespunzător rangului, acceptase să figureze pe statele de salarii ale arhimilionarului Richard Sunderland. Această aservire îi fusese ușurată de o scuză care-i aurise pilula. Patronul său era un marchiz autentic. Iar istoria cunoștea nenumărate exemple de nobili care primiseră a sluji — fără să deroge — pe alți nobili de un rang superior. Sunderland-Beauclair nu era decât marchiz. Dar nici Bourbonii nu fuseseră de la

începutul începutului în vârful piramidei familiilor nobile din Franța.

Challais se simțea într-o relativă siguranță materială sub aripa lui Richard Sunderland, care-l plătea în aur; imens avantaj în Franța revoluționară.

Consultat de patronul său asupra unui expert în materie de pictură, Challais își frământă două zile mintea, făcu cercetări încoace și încolo, la capătul cărora se înapoie triumfător, propunând serviciile maestrului Fragonard, un apreciat pictor al vechiului regim. Trimis în ambasadă, Challais reuși să obțină din partea marelui artist asentimentul de a face expertiza tabloului semnat de Guerchin.

Într-o diminică, Richard și Challais se prezentară cu tabloul în atelierul venerabilului membru al fostei Academii Regale, care până la prăbușirea monarhiei se mândrise cu titlul de pictor al maiestății sale.

Fragonard era în acea epocă un bătrân încă verde, care mânuia cu virtuozitate penelul. Dar moda lui trecuse. David, pictorul *sans-culotte,* sfătuitorul corifeilor revoluției în domeniul artelor plastice, decretase obligativitatea temelor sugerate de operele sobre ale antichității. Franța regenerată, spunea el, repudia arta frivolă, decadentă, a lui Watteau, Boucher și Fragonard, pe care posteritatea o va disprețui, surghiunind-o prin poduri. Frizele de la Herculanum, vasele etrusce, sculpturile grecești antice trebuiau să constituie unica sursă de inspirație a artiștilor plastici ai revoluției. Fragonard încercase zadarnic să se familiarizeze cu noua manieră, creând opere în stilul neoclasic. Penelul delicatului pictor al formelor rotunde, voluptuoase, al siluetelor elegante, cu sinuozități ispititoare nu putea reda severitatea liniilor și sobrietatea desenului, impuse de noul curent.

— Fragonard s-a demodat. E un om sfârșit, declarau sentențios partizanii lui David.

Richard nu știa acest lucru, și chiar dacă l-ar fi știut nu l-ar fi luat în seamă. În artă, prefera tradiționalismul verificat tendințelor noi, care își căpătau confirmarea numai o dată cu patina vremii. Nu accepta inovațiile îndrăznețe decât în afaceri.

Fragonard îi primi cu amabilitatea și politețea caracteristică societății rafinate în care se formase și care-i confirmase celebritatea.

— Maestre, vă rog să expertizați acest tablou. Onorariul vi-l fixați dumneavoastră, spuse Richard. La nevoie, știa să facă paradă de generozitate.

Experiența îl învățase că față de unii oameni e preferabil să-ți etalezi mărinimia. Dacă Fragonard va fi lăsat să-și aprecieze singur cuantumul onorariului, va cere desigur mai puțin decât s-ar simți obligat să-i ofere milionarul Sunderland. Pictorul îi ceru o sumă atât de modestă, încât Richard se felicită pentru mirosul său fin. Odată tranșată această chestiune, intră în subiect:

— Mi s-a cerut pentru tabloul acesta o mie de livre aur. Cred că e scump. Cât apreciați că valorează?

Fragonard contemplă îndelung tabloul, apoi clătină din cap.

— Dacă îmi cereți un răspuns categoric, mă tem că am să vă dezamăgesc. Cel mult pot să vă atest dacă e autentic sau nu. Și în această privință răspunsul meu e afirmativ. E un Guerchin veritabil. Culoarea, desenul, concepția, maniera, verniul sunt caracteristice. La Roma, eram unul dintre admiratorii lui Guerchin.

Pictorul făcu o pauză.

— Cât despre valoare, continuă el, nu aș putea să vă dau vreo povață. Orice obiect de artă, *cher monsieur,* are mai multe valori. În primul rând, o valoare comercială, pe care o stabilesc negustorii și amatorii; cu alte cuvinte, valoarea pieței. În al doilea

rând, o valoare afectivă, care face ca un obiect de artă, oricât de mediocru, să capete un preț uriaș pentru amintirile pe care le evocă anumitor persoane. În sfârșit, o valoare artistică, o valoare pură, dezbrăcată de orice factori exteriori. Pentru mine, un tablou de Guerchin, de Rafael sau de Rembrandt are o valoare artistică incalculabilă. O asemenea capodoperă are un preț infinit mai mare decât cel mai frumos palat de marmură. De ce? Vă voi răspunde. Orice bogătaș poate să-și dureze un palat de marmură, dar nu să și posede un Rafael. Numărul tablourilor lui Rafael e limitat. Mi-ați spus că vi s-a cerut pe acest Guerchin o mie de livre aur și că vi s-a părut scump. V-ați referit desigur la valoarea comercială. În vremuri normale numai regii, principii și papii își pot îngădui să cumpere un Rafael. În vremurile excepționale pe care le trăim îl poți schimba pe un blid de fasole. Când oamenii sunt amenințați să moară de foame, se deposedează de toate bunurile pentru o coajă de pâine.

Fragonard aruncă o privire încărcată de dragoste și regret asupra tabloului.

— Nu știu dacă m-ați înțeles, *Monsieur*. Dacă aș avea o mie de livre, l-aș cumpăra imediat.

După câteva momente de gândire suspină adânc.

— Dacă cel care vi-l vinde e un particular îndrăgostit de tablouri, îl plâng. Îl plâng fiindcă îmi dau seama cât suferă, cât îl costă această despărțire. Dacă e negustor, e și mai grav. Mă gândesc la prețul de nimic cu care l-a cumpărat, pentru a vi-l putea oferi dumneavoastră pe o mie de livre.

Richard îl ascultase fără a-l întrerupe. Abia într-un târziu sfâșie tăcerea plină de adânc înțeles care se lăsase asupra lor.

— Vă mulțumesc maestre. Îl voi cumpăra. Cel care mi l-a oferit spre vânzare mai are și alte pânze, pe care abia așteaptă să le comercializeze. Le voi

cumpăra pe toate numai datorită dumneavoastră. Vă fac o mărturisire. Într-o oră am învățat de la dumneavoastră mai mult decât într-o viață de om.

Rămase câteva clipe pe gânduri.

— Maestre, acest Guerchin este al dumneavoastră.

— Oh, *Monsieur,* e un dar scump. Nu-l pot primi.

— Este onorariul dumneavoastră, maestre. Onorariul pe care vi-l stabilesc eu.

Richard voia să fie consecvent în mărinimia sa. Tonul vorbelor sale respira însă, fără voie, un orgoliu de Mecena care oferă un dar regesc unui pictor al regilor.

Când plecă de la Fragonard, se lăsase noaptea. Cerul era greu de nori vineți, prevestitori de furtună.

Richard se urcă împreună cu Challais în trăsura de piață care îi așteptase tot timpul vizitei.

— Unde te las, Challais?

— La Palais Royal, *Monsieur,* dacă vă este în drum.

Richard interzisese formal colaboratorilor a i se adresa folosind titlul său de marchiz.

— Bine, te conduc până la Palais Royal.

Zâmbi, apoi continuă:

— Spune drept, nu-i așa că te duci la Dufour's, să joci cărți?

Challais se roși până în vârful urechilor.

— Ați ghicit, *Monsieur,* recunoscu el după o scurtă șovăială.

Richard scoase din buzunar o pungă cu cincizeci de ludovici și o aruncă în brațele lui Challais.

— Să-ți poarte noroc!

Simțea nevoia să fie darnic pe toată linia. Îi plăceau aceste gesturi.

Când trăsura ajunse la Palais Royal, porniră să cadă picături mari, așternând pe caldarâm puzderie de băncuțe întunecate.

— Prudență, Challais, îi mai recomandă Richard. Nu mă refer la joc, ci la comportarea ta. Azi nobilii nu sunt bine văzuți.

Într-o pornire de simpatie, îl bătu ușor pe braț.

— Mă bucur că n-ai fost în capitală la 10 august. Altfel te-aș fi pierdut.

Fără îndoială că Challais s-ar fi prezentat la Tuileries spre a-și pune pune sabia la dispoziția regelui.

— Mă întreb ce i-aș fi răspuns lui Lusignan dacă mi-ar fi cerut vești despre dumneata!

Printre inițiați se șoptea că Challais era fiul lui Lusignan. Așa se și explica interesul deosebit pe care i-l purta acesta.

— Ne-am înțeles! Prudență! rosti iarăși Richard. Porunci apoi birjarului să dea bice cailor.

Îi părea straniu că ajunsese a folosi acest ton patern față de un tânăr de douăzeci și trei de ani. Începuse să îmbătrânească? Era inevitabil. Trebuia să se deprindă cu gândul. Diferența aceasta de vârstă o observa numai în comparație cu alți indivizi mult mai tineri decât el. În ceea ce îl privea, se simțea ca la douăzeci de ani. Françoise ar fi putut s-o confirme, își zise el cu voie bună.

Apoi gândul îi fugi la tablouri. Da, da. Le va achiziționa pe toate. Dacă spusele lui Fragonard erau adevărate, merita să facă oarecare sacrificii spre a intra în stăpânirea colecției lui *maître* Paulet. Instalarea unei galerii de tablouri în palatul său de la Londra îi va crea o reputație de protector și rafinat cunoscător al artelor.

Între timp, stăvilarele cerului se deschiseseră. Din văzduh se revărsau torente de ploaie spulberată de vijelie. Șuvoaiele de apă întunecaseră ferestrele trăsurii. Birjarul mâna la pas. Caii mergeau cu urechile ciulite, speriindu-se de hârtiile și frunzele rostogolite de vânt.

Trecătorii se refugiaseră prin prăvălii și pe sub arcadele clădirilor. Străzile erau pustii. Orașul părea mort. Spectacol puțin reconfortant.

Trăsura opri în sfârșit în fața casei de pe Quai du Louvre. Richard se urcă grăbit în apartamentul său. Pe birou, găsi câteva mesaje sosite din America.

De la Port-au-Prince scria Georges de Ribérac. Administratorul domeniilor Effingham, atât de optimist și nepăsător odinioară, vărsa foc și pară. Negrii *marrons* îi răpiseră fiica. În vreme ce el se afla la Port-au-Prince, unde supraveghea încărcarea pe Neptun a unui transport de cacao, o bandă de negri înarmați atacaseră prin surprindere domeniul. Uciseseră doi paznici, jefuiseră proviziile, ridicaseră armele și muniția găsite la conac, apoi se retrăseseră în munți, luând-o cu forța și pe Angélique. Poterele, organizate de Ribérac, cutreieraseră zadarnic masivele păduroase din împrejurimi. Cavalerul cerea să i se trimită de îndată cincizeci de puști și muniția necesară. În treacăt, scria că atmosfera din insulă era foarte tulbure.

Al doilea mesaj era din partea căpitanului Nathanael Fanning, pe care Richard îl înscăunase nu de mult în fruntea flotei sale comerciale. Într-o formă sobră, de o demnitate puritană, dar care trăda totuși o amărăciune reținută, Fanning deplângea faptul că primul său raport de activitate cuprindea o veste rea. „Pegasus" fusese capturat de pirați în apropiere de Nouvelle-Orléans. Căpitanul Richardson căzuse în timpul luptei.

Din Nouvelle-Orléans scria avocatul Jules Labourde, anunțându-i moartea cavalerului Charles de Vitré, care lăsase prin testament întreaga avere nepoatei sale Ophelia Sunderland, născută Effingham. Bunurile în chestiune cuprindeau un domeniu de două sute de mii de hectare în apropiere de Natchez și un întreg cartier de locuințe de raport

la New Orleans. Avocatul invita pe Richard și pe soția sa a se prezenta personal sau a trimite un împuternicit care să ia în primire succesiunea.

Richard nu rămase prea entuziasmat de această veste. Pentru moment avea destule încurcături pe cap. Bineînțeles, nu renunță la succesiune. O primea ca pe o fatalitate. „Banul trage la bogat, ca puricii la câune". Pe vremuri, când nu avea sfanț în buzunar, nu-l procopsise cerul cu nici o moștenire.

Ultimele scrisori cuprindeau rapoarte de activitate din partea lui Wilbur Morrison și a lui William McFee.

Bogata corespondență avea semnificația unui avertisment. Amintea lui Richard că nu-i era îngăduit să-și limiteze preocupările la Franța și că prezența sa era necesară și în alte puncte ale globului. Bogăția și puterea nu erau numai instrumente. Spre a le păstra, trebuia uneori să le suporte și jugul.

Sezonul nu era prielnic pentru călătorii peste mări și oceane. Numai lupii de mare se încumetau să străbată Atlanticul înfruntând furtunile toamnei târzii. Richard era nevoit totuși să împartă cu ei aceste dezagreabile încercări. Nu se îndura să părăsească Parisul. Îl rețineau prea multe legături. Rațiunea existenței edificiului economic creat de el îl obliga să își înăbușe sentimentele. Se resemnă deci a se prezenta la Ministerul de Război pentru a cere viza de plecare.

În aceste zile, republica se afla în război cu jumătate din Europa. Starea excepțională făcea ca străinii să fie supuși unei supravegheri stricte. Teama de spioni inspirase cele mai severe măsuri de control. Pentru orice deplasări în interiorul Franței sau peste graniță, străinii aveau nevoie de încuviințarea comitetelor de supraveghere și de autorizația Ministerului de Justiție. Richard obținu ușor vizele. Activitatea lui de fabricant de arme era

arhicunoscută. Republica datora recunoştinţă acelora care contribuiau la înarmarea trupelor ei.

Înainte de plecare, acordă depline puteri lui Chastellux în conducerea fabricii. Făcu o încercare şi cu Challais, care rămase să-l reprezinte la Paris. Acesta avea să facă legătura între Ministerul de Război şi Chastellux. În umbră, avea să continue operaţiile atât de fructuoase până atunci. Richard avu grijă să-l recomande lui Chabot şi lui Basire, influenţii săi protectori din sânul Convenţiunii. Aceştia îl asigurară că vor veghea.

— Chabot ţi-o garantează, îi făgădui fostul călugăr, bătându-l cu palma pe umăr. Nici un fir de păr n-o să i se vatăme protejatului dumitale.

Chabot avea tot interesul să îşi respecte cuvântul. Richard Sunderland îi procura cele mai substanţiale venituri.

În seara aceleiaşi zile, Richard primi o vizită. *Maître* Simon Paulet, aflând de proiectata plecare a fostului său pacient, venise să-l întrebe asupra hotărârii luate în legătură cu tablourile. Cu afectat dezinteres, se feri să aducă vorba despre pânza încredinţată lui Richard spre expertizare. Acesta uitase şi de Paulet şi de tablouri. Pregătirile de plecare îl absorbiseră.

— Iartă-mă, *maître* Paulet. Mă gândeam tocmai să trec pe la dumneata. Pe Guerchin îl reţin.

Fiindcă se simţea vinovat, se întrecu în amabilităţi.

— Mă interesează şi restul tablourilor. Sunt dispus să le cumpăr în bloc. Bineînţeles, dacă îmi faci un preţ rezonabil.

Ochii medicului sclipiră. Nimerise în plin.

— Ştiţi bine că piesele mele sunt de mare valoare. Am două tablouri de Rafael, unul de Leonardo de Vinci, patru de Van Dyck, şase de Rembrandt, şase de Velasquez...

Richard făcu un gest de nerăbdare.

— Dă-mi o listă completă chiar în seara aceasta. Mâine dimineaţă vei primi vizita expertului meu, care se va pronunţa asupra autenticităţii lor. Câte tablouri sunt?

— O sută şaptezeci şi două, rosti medicul, neîndrăznind să spere că gazda sa ar putea să le cumpere pe toate.

— Şi în principiu cât ceri pe ele? întrebă Richard, prefirându-şi manşetele de dantelă.

— Vedeţi... nu m-am gândit încă... să le vând global...

— Dumneata ai stofă de negustor, *maître* Paulet. Imposibil să nu fi socotit până acum valoarea tablourilor dumitale, luate în bloc.

Medicul zâmbi mieros.

— Mi-e teamă că suma o să vă pară cam mare. Deşi, faţă de valoarea reală a colecţiei...

— Fii precis, *maître* Paulet, zise Richard privindu-l în ochi.

— Opt sute de mii de livre aur.

— Acesta presupun că e preţul pe care l-ai obţine dacă ai vinde tablourile cu bucata. Eu ţi le cumpăr pe toate. Contează.

Medicul înghiţi în sec. I se uscase limba şi cerul gurii.

— Mă luaţi cam repede, *Monsieur*.

— Bine, bine. Mâine dimineaţă stabilim definitiv preţul mărfii. Al colecţiei, am vrut să zic, se corectă el repede.

La invitaţia lui Richard, Fragonard acceptă să se prezinte la locuinţa lui Simon Paulet. Darul pe care i-l oferise acest client sui-generis îl obligase peste măsură. Richard asistă personal la expertiză. În timpul delicatei operaţii se mărgini să scruteze, fără a fi observat, figura pictorului pe măsură ce tablourile îi treceau prin faţa ochilor. Expresia de religioasă devoţiune oglindită pe chipul pictorului, ori de câte

ori descoperea noi tezaure de artă în acea colecție disparată, îl convinse mai temeinic decât cele mai elocvente laude că tablourile lui *maître* Paulet erau de mare preț.

Din cele o sută șaptezeci și două de piese, Fragonard se pronunță asupra autenticității indiscutabile a o sută cincizeci și trei de pânze.

— Le-ați pus deoparte, maestre? întrebă Richard.

— Da, *Monsieur.* Pânzele îndoielnice, asupra cărora nu mă pot pronunța decât după un examen atent, sunt în colțul de colo. Cele care îmi par fără valoare, sunt pe masa din mijloc.

După ce mulțumi lui Fragonard pentru osteneală, Richard îi promise că în cursul după-amiezii secretarul său îi va aduce onorariul cuvenit. Pictorul se întrecu în mulțumiri.

După plecarea acestuia, Richard se așeză pe un scaun. Picior peste picior și cu mâinile împreunate, se uită zâmbind la medic.

— Și acum, ultimul preț, *maître* Paulet.

De față era și Challais, care asculta atent această lecție de târguială între vulpoi, prefăcându-se că examinează câteva statuete de jad.

— V-am mai spus, *Monsieur* Sunderland. Opt sute de mii de livre.

— În asignate?

Medicul ridică mâinile într-un gest de disperare.

— În asignate? În hârtie? Vai, *Monsieur,* glumiți. O tranzacție ca aceasta nu se face în asignate.

— Aurul e scump, *maître* Paulet.

— Și tablourile mele sunt scumpe, *Monsieur* .

— L-ai auzit pe expert. Autenticitatea unora e îndoielnică.

— *Maître* Fragonard greșește. Mai sunt și alți experți. Consultați-i.

Și unul și celălalt stăteau pe poziție. Challais era curios să afle deznodământul.

— Cu opt sute de mii de livre aur poți cumpăra trei domenii, spuse Richard. Ceri prea mult. Îți ofer două sute cincizeci de mii de livre de aur.

Medicul oftă din greu.

— Regret că nu ne putem înțelege, *Monsieur.* Mă mulțumesc să îmi plătiți pânza lui Guerchin, așa cum am convenit.

Juca tare.

Richard nu se lăsă impresionat. Se ridică de pe scaun, își scutură un fir de tutun de pe jabou, apoi rosti cu indiferență.

— Bine, *maître* Paulet. Te las cu tablourile dumitale. Îți achit pe Guerchin și încheiem discuția.

Paulet intră în panică. Un client ca acesta nu se întâlnea pe toate cărările. În vremurile nesigure pe care le trăia, amatorii de tablouri erau rarisimi. Posesorii de capitaluri achiziționau domenii naționale, castele, palate. cei care voiau să posede valori sigure și ușor negociabile cumpărau bijuterii. Tablourile și obiectele de artă n-aveau căutare. Și Simon Paulet și Richard știau acest lucru.

— *Monsieur* Sunderland, zise medicul dornic să reia negocierile, sunt gata să fac o reducere substanțială. Vă cedez tablourile pentru șase sute de mii de livre.

Richard se opri în prag.

— Scump. Scump. Foarte scump. Aș pune rămășag că pe dumneata nu te costă mai mult de cincizeci de mii de livre.

— *Monsieur,* aceasta e o chestiune care mă privește numai pe mine, replică medicul cu ofensată demnitate.

— Și eu socotesc că ți-am oferit un preț rezonabil. Gândește-te, *maître* Paulet, obții un beneficiu de cinci sute la sută.

Medicul făcu un efort.

— Cinci sute de mii de livre este ultimul meu preț.

— Adică un beneficiu de o mie la sută, completă Richard. Trei sute de mii vrei?

— Cu neputință!

— Află, *maître* Paulet, că nu le-aș cumpăra dacă nu aș avea de gând să le scot din Franța. E o nebunie să le păstrezi aici, la Paris, când nu ești sigur că vei apuca ziua de mâine...

— Sunt atât de îndrăgostit de colecția mea, încât nu mă tem să înfrunt orice pericole, spuse medicul cu patos.

— Să lăsăm vorbele mari, *maître*. nici dumneata și nici eu nu suntem colecționari pasionați. Dumneata ești un negustor priceput, iar eu un snob care ține să aibă o galerie de tablouri autentice. Pe mine mă interesează o pânză de Rembrandt numai fiindcă poartă o semnătură celebră. Subiectul tabloului mi-e indiferent. Un Rembrandt tot găsesc eu. Dacă nu la dumneata, îl dibui la Londra ori Bruxelles. Dacă îmi intră în cap ceva, nu mă las până nu îmi ating scopul. După cum vezi, am fost cinstit cu dumneata. Fii și dumneata cinstit și admite că nu vei mai întâlni multă vreme o ofertă ca a mea. Tablourile nu-ți dau de mâncare. Dar cu trei sute de mii de livre aur cumperi în zilele acestea un ținut.

— Patru sute de mii, fornăi medicul. Nici o livră mai puțin.

— Știi ceva? Să împărțim pe din două, zise Richard zâmbind. Cu o sută de mii de livre aur cumperi palatul contelui de Gisors de pe Rue de Tournelles, iar cu restul achiziționezi un domeniu cu un castel pe Loire.

Richard ar fi debursat patru sute de mii de livre dacă medicul ar fi ținut la preț. Pe acesta îl dezarmase în așa măsură sinceritatea abil calculată a interlocutorului, încât rosti aproape furios:

— Trei sute șaptezeci și cinci de mii. Dacă îmi oferiți prețul acesta, încheiem târgul. Dacă nu, ne

reluăm libertatea de acțiune. Nu vreau să mă ruinez, *Monsieur* Sunderland.

— Challais, zise Richard întorcându-se spre secretar. Ia cheia aceasta și coboară în biroul meu. Ai să găsești în sertarul de sus al comodei de lângă fereastră patrusute de mii de livre în pungi de câte o mie. Adu trei sute șaptezeci și cinci de mii. Să vină și Soames să care până jos tablourile.

După plecarea lui Challais, medicul se uită uluit la Richard:

— Păstrați la dumneavoastră în casă sume atât de mari? E o imprudență de neiertat. Sper că nu mi-o luați în nume de rău...

— Îndeobște nu fac imprudențe. Banii erau pregătiți pentru dumneata, *maître*.

— Cum? Erați încredințat că vom cădea la învoială la prețul dumneavoastră? întrebă doctorul din ce în ce mai uluit.

— Desigur. În afaceri nu concep eșecuri.

Marele său orgoliu răbufnise iarăși...

În vreme ce cobora scările, însoțit de Challais, Richard i se adresă cu veselie:

— Ce zici de chilipir? Am făcut o afacere formidabilă. Un cunoscut al meu, ducele de Northland, are o galerie de aproximativ o sută de tablouri, achiziționate de-a lungul câtorva generații. Experții au evaluat-o la două milioane de livre bani franțuzești. Chiar dacă tablourile mele nu valorează decât un milion de livre, tot am realizat un profit de șase sute douăzeci și cinci de mii de livre. Nu e frumos?

În aceeași zi Richard primi o invitație care îl surprinse. Georges Danton, ministrul de justiție, îl poftea la un dineu în apartamentul său din clădirea ministerului.

Pe Danton îl cunoscuse întâmplător, la cafeaua Charpentier, cu puține zile înainte de atacul palatului

Tuileries. De atunci nu se mai văzuseră. Invitația îl lăsa cu atât mai perplex, cu cât își închipuise că Danton uitase de existența lui.

În seara fixată se prezentă în Place Vendôme, la Ministerul de Justiție. Palatul cancelariatului, pe care îl ocupaseră odinioară parlamentari cu mare vază, printre care Maupeou și Lamoignon, adăpostea pe Danton și pe cei mai apropiați colaboratori ai săi. Îndată după sosirea sa, Richard fu introdus într-un salon luxos. De față se mai aflau câțiva invitați. Printre aceștia nu recunoscu decât pe Camille Desmoulins.

Desmoulins îl întâmpină cu familiaritate.

— Bine ai venit, cetățene Sunderland. Sunt încântat că pot saluta pe un prieten al glorioasei noastre republici, spuse el cu patos. Tunurile și ghiulele turnate de dumneata au îngăduit eroicelor noastre armate să dea lovituri nimicitoare tiranilor coalizați împotriva Franței revoluționare.

Limbajul său grandilocvent era tipic epocii. Desmoulins îi mai prezentă câteva personaje ale căror nume Richard nu le putu reține. Ceva mai târziu, își făcu apariția și Danton, însoțit de miniștrii Clavière și Servan, precum și de secretarul său Fabre d'Eglantine.

Amfitrionul fu deosebit de amabil cu Richard. Îi strânse bărbătește mâna, se întreținu îndelung cu el, iar la masa servită în marea sufragerie îl așeză la dreapta sa.

Ținuta simplă, burgheză a convivilor distona cu eleganța somptuoasă a sălii de mâncare. *Maître d'hôtel*-ul, rămășiță a vechiului regim, conducea cu solemnitate o armată de servitori.

Sunderland se simțea stingherit. Nu se putea antrena în conversația generală. Vorbea alt limbaj decât acești oameni. Nu era deprins cu retorica lor, cu luxul de citate antice, care îmbrăcau cele mai

banale subiecte într-o formă pompoasă, pedantă, de discurs. Discuțiile păstrau un caracter neutru. Richard își dădea seama că oaspeții se fereau să atace probleme importante în prezența sa și a servitorilor.

După cină, convivii trecură în salon. În vreme ce servitorii aduceau pe tăvi cafele și băuturi tari, Danton îl trase pe Richard deoparte.

— Am vrut să stăm de vorbă, cetățene Sunderland, așa, ca doi buni prieteni.

— Mă onorează formula, excelență.

Stăteau pe o canapea ascunsă după un boschet de plante exotice. În curând, apăru și Desmoulins. Abia atunci intră și Danton în subiect. Vorbi în termeni elogioși despre America și despre americani. La primul dineu oferit de el la Ministerul de Justiție se afla printre oaspeți un cetățean cu vază al Statelor Unite. Vorbi în trecere despre ultimele evenimente politice, despre întorsătura de la 10 august, despre campania din Est. Enumeră greutățile întâmpinate de republică, arătând că până în prezent nu se ridicase nici un stat în sprijinul ei. Aminti că Franța lupta pe baricade împotriva tiranilor încoronați. În timpul Războiului de Independență al Statelor Unite francezii își oferiseră cu abnegație sângele pentru triumful cauzei americane. S-ar fi cuvenit ca Statele Unite să facă același gest azi, când Franța se afla în greu impas. Aceasta cu atât mai vârtos, cu cât între cele două state exista un tratat de prietenie încă în vigoare. Danton deplânse inerția guvernanților americani, care stăteau în rezervă, ferindu-se să antreneze Statele Unite în conflict.

Încălzindu-se, atacă în termeni violenți pe federaliștii americani, partizani ai Angliei și dușmani ai revoluției, care se împotriveau ajutorării Franței. Ambasadorul Statelor Unite părea să fie un sincer prieten al francezilor. Bunăvoința sa nu găsea însă ecou dincolo de Ocean.

Danton, care avea stimă pentru oaspetele său, îl ruga să accepte a fi purtătorul de cuvânt oficios al guvernului francez pe lângă președintele Washington, căruia să-i demonstreze necesitatea creării unui front comun împotriva monarhiilor reacționare, vrăjmașe ale libertății și progresului. Dacă s-ar achita cu succes de această misiune, *absolut justă*, stărui Danton, Sunderland ar binemerita de la Franța și de la francezi. Recunoștința guvernului revoluționar, pentru osteneală, nu s-ar limita la vorbe. La New York, Sunderland nu ar lupta singur. Mulți americani de seamă, printre care și personalități din guvern, sprijineau Franța.

La acest pasaj, Richard își încordă atenția. De multă vreme circula zvonul că unii oameni politici americani, printre care și câțiva membri ai guvernului, primeau subsidii din Franța. Vorbele lui Danton confirmau acest lucru.

Richard dădu un răspuns echivoc, care putea fi luat drept acceptare, dar care nu îl angaja cu nimic. Unul din scopurile sale nemărturisite era să pună politica în slujba afacerilor lui, nicidecum să se pună el în slujba politicii. Și mai ales a politicii altui stat.

— Știam de plecarea dumitale fiindcă eu însumi ți-am semnat autorizația de plecare, spuse Danton, scuturându-și coama leonină. La New York vei găsi un colaborator prețios în ambasadorul nostru Genêt.

În vreme ce asculta tirada lui Danton, Richard reflecta ironic. Va să zică *Monsieur* Genêt trebuia să-i dea instrucțiuni după sosirea sa în America. Naivi mai erau acești francezi dacă își închipuiau că puteau face din el o unealtă. Cel mult el se va folosi de Danton și de Genêt, așa cum se folosea de Chabot, de Basire și de Julien. Dacă ministrul de justiție ar cunoaște aceste sforării, ar rămâne uimit. Îi făgăduiau recompense. Ce recompensă îi putea oferi această republică? Când ei nu aveau bani să-și plătească

funcţionarii şi să-şi echipeze trupele! Tariful lui era ridicat. Atât de ridicat, încât un sfert din bugetul republicii nu i-ar acoperi cheltuielile mărunte. În orgoliul său nemăsurat, Richard se vedea deasupra tuturor acestor oameni.

După miezul nopţii se despărţi de Danton şi de musafirii acestuia. Când se văzu în stradă, începu să râdă. Cine ar fi crezut că va ajunge să stea la masă cu călăul monarhiei! Cu hingherul aristocraţilor! Cu făuritorul republicii!... Necunoscute erau căile Domnului...

Capitolul șapte

Atmosfera din capitala Angliei îi păru lui Richard de un calm desăvârșit după zilele de cumplită frământare trăite la Paris. Inima Londrei este City-ul, iar pulsul City-ului îl dau bancherii și negustorii. Aceștia nu erau ostili revoluției, care nimicise comerțul francez, permițând Angliei să dobândească preponderența comercială în Europa. Englezii, în marea lor majoritate, condamnau absolutismul regal. Cercurile liberale salutau răsturnările sociale din Franța. Și Anglia cunoscuse zguduiri asemănătoare. Și populația din cartierele mărginașe ale Londrei privea cu simpatie zdrobirea atotputerniciei claselor avute. Nerăbdătoare, aștepta ca incendiul să se întindă și dincolo de Canalul Mânecii.

Nobilimea britanică, oamenii politici conservatori și burghezia tradiționalistă, care urau din principiu schimbările violente, nu erau în stare să influențeze opinia publică. William Pitt, tânărul premier, nu afirmase oare în nenumărate rânduri că îngenunchierea Franței asigura prosperitatea Marii Britanii?

Richard fu asaltat cu întrebări. Fusese martor la atacul palatului Tuileries? Ce știa despre soarta regelui și a reginei? Dar despre masacrele din septembrie? Cum arăta ghilotina abia instalată? Ieșise cu greu din Franța? Fusese amenințat cu moartea? Era adevărat că revoluționarii beau sângele aristocraților uciși?

Emigranții francezi îi cerură informații asupra rudelor rămase în Franța. Erau înspăimântați de știrile din ziare. Lordul Gower, ambasadorul Angliei la Paris, se înapoiase la Londra de curând, aducând vești îngrozitoare.

Proprietarii de latifundii din Marea Britanie își pierdeau somnul. Soarta principesei de Lamballe, sfârtecată de populație în timpul masacrelor de la închisoarea La Force, strecurase fiori de groază în inimile frumoaselor *ladies*.

Curând după sosirea sa la Londra, Richard primise și vizita prințului Stahremberg, ambasadorul Imperiului Austriac la Haga. În trecere prin Londra, acesta aflase de recenta ieșire din Franța a lui Sunderland. Stahremberg avea la Paris un bun prieten. Pe Charles de Rohan-Chabot. Nu putea oare marchizul să-i dea informații asupra amicului său? Richard se grăbi a-i satisface cererea. Îl văzuse pe Chabot pentru ultima oară în noaptea care precedase atacul palatului Tuileries. De atunci nu mai știa nimic despre el. Asigură însă pe ambasador că va face investigații. Întrevederea se încheie cu o cină oferită de Richard simandicosului vizitator la Sunderland House. La plecare, îl conduse — potrivit protocolului — până în capul scării.

„Încă o relație prețioasă la catastif", își zise Richard, care proiectase de mai multă vreme să își creeze un cap de pod și la Viena.

Paris, Londra, New York, Nantes, New Orleans, Port-au-Prince, Williamsburg...

Tentaculele sale cuprindeau domenii tot mai vaste, obiective din ce în ce mai numeroase. Pentru oamenii de afaceri din City, Richard Sunderland era un fenomen. Concepţia sa originală, oglindită în diversitatea întreprinderilor pe care le crea în diferite puncte ale globului, îi uluia. Nu izbutise să atingă proporţiile imperiului economic al lui John Law şi nici să acumuleze capitalurile casei Fugger. Dar în ritmul în care se dezvolta, promitea să-i depăşească în curând. Interesele sale economice se ramificau ca un cancer într-un organism.

Distanţele uriaşe, căile de comunicaţie nesigure, poşta lentă nu-i permiteau să realizeze o centralizare rigidă. În condiţiile existente în acea vreme era obligat să organizeze puncte economice cvasiautonome, care, în eventualitatea lipsei unor directive, să se conducă şi singure.

O trăsătură caracteristică a concepţiei lui despre afaceri era îndrăzneala, dublată de o sete nesăţioasă de a da o dezvoltare continuă întreprinderilor sale. „United Wheat", societatea de import-export pe care o înfiinţase la Londra, nu mai corespundea vederilor lui. După cercetarea registrelor, ajunsese la concluzia că cifra ei de afaceri era ridicol de scăzută în raport cu rezultatele obţinute în Franţa.

William McFee se justificase invocând lipsa de capitaluri:

— Nu am îndrăznit să mă lansez în aventuri financiare fără să am un postament solid. Când cele mai puternice firme operează cu prudenţă, nu îmi pot asuma riscuri disproporţionate cu posibilităţile mele. Războiul bate la uşă. Tranzacţiile de orice natură trec printr-un marasm accentuat. Până şi bursa se resimte.

Argumentul lipsei de capital nu era fără temei. Richard introdusese mari cantităţi de aur în Anglia, pe care, spre nedumerirea lui McFee, le tezaurizase

în pivniţele Băncii Angliei. Operaţia aceasta avea însă un scop. Richard intenţiona să înfiinţeze la Londra o întreprindere bancară, care să asigure finanţarea tuturor firmelor europene controlate de casa sa.

Când îi expuse lui McFee planul, acesta clătina din cap cu îndoială:

— Situaţia internaţională e atât de complicată, încât mă tem că o extindere imprudentă a afacerilor ar periclita existenţa casei noastre. Riscurile sunt prea mari. Războiul...

Richard îl privi cu compătimire:

— Ai îmbătrânit, McFee. Ţi-ai pierdut avântul.

Irlandezul se întunecă la faţă. Aprecierea patronului său îl îndurerase mai vârtos decât o insultă.

Spre a-l îmbuna, Richard îl bătu prietenește pe umăr:

— Să nu îţi închipui că mi-am pierdut încrederea în dumneata, McFee. Îţi preţuiesc prudenţa. Însă vremurile noi cer procedee noi. Războiul, de care dumneata te temi, constituie un mediu prielnic pentru dezvoltarea casei noastre. Epocile tulburi sunt favorabile marilor afaceri.

— Dar și pierderile...

— Pierderile sunt neglijabile faţă de beneficiile uriașe pe care le poţi obţine, speculând grânele, alimentele, armamentul... În special armamentul.

Câteva zile după această convorbire, Richard făcu o vizită ducelui de Queensberry. Îi împărtăși proiectul său, rugându-l totodată să accepte postul de președinte al consiliului de administraţie. Amfitrionul îmbrăţișă cu entuziasm ideea lui Richard. La invitaţia acestuia, desemnă câteva personalităţi demne de a fi cooptate în consiliu.

La sfârșitul aceleiași săptămâni, Richard pofti la Sunderland House pe Queensberry, pe Horncastle, precum și persoanele propuse de duce pentru a

alcătui consiliul de administrație al viitoarei bănci. Expunerea sa, împănată cu cifre și date seci, nu fu înțeleasă de toți cei prezenți. Ascultătorii reținură un singur lucru: americanul acesta tânăr și întreprinzător le făgăduia dividende, tantieme și beneficii ispititor de ridicate. Docili, încuviințară totul.

Formalitățile necesare înființării noii firme fură îndeplinite cu rapiditate. Capitalul de două milioane de livre fu subscris în mai puțin de o săptămână. Cu aurul scos prin contrabandă din Franța, Richard achiziționă cincizeci și cinci la sută din acțiuni, treizeci la sută fiind rezervate membrilor din consiliul de administrație. Restul reveni subscriitorilor mai mărunți. Queensberry primi un pachet de două sute de acțiuni, fără să deburseze vreun gologan.

În Cannon Street fu stabilit sediul noii firme, înscrisă sub denumirea „The Anglo-American Bank". Richard încredință lui McFee direcția băncii. În fruntea lui „United Wheat" trecu Algernon Travers, un fost coleg de la Oxford.

În sfârșit, putea pleca în Statele Unite având conștiința datoriei împlinite.

În ajunul îmbarcării, lăsă o carte de vizită la locuința lui Talleyrand. Această manifestare de simpatie nu era dezinteresată. Până la limpezirea situației politice din Franța, înțelegea să mențină relații prietenești cu reprezentanții tuturor taberelor. Făcu o vizită și ducelui de Montmorency.

Fiindcă Talleyrand îi era simpatic, în aceeași seară îi trimise un mesaj prin care îl asigură de toată considerația, rugându-l totodată să se adreseze băncii anglo-americane ori de câte ori va avea nevoie. Jena financiară a fostului episcop de Autun nu mai era pentru nimeni o taină.

La 21 ianuarie 1793, Ludovic XVI, ex-regele Franței și al Navarrei, fu decapitat la Paris, în Place

de la Révolution. În seara zilei de 23, vestea execuției ajunse la Londra. În Camera Comunelor, premierul William Pitt ținu un discurs virulent împotriva regicizilor din Convenţiune. Grenville, titularul departamentului afacerilor străine, invită pe marchizul de Chauvelin, trimisul extraordinar al Republicii Franceze, să părăsească în douăzeci și patru de ore teritoriul Angliei. Umilită, îndârjită, de expulzarea ambasadorului ei la Londra, Convenţiunea declară război Marei Britanii și Olandei..

Richard află despre aceste evenimente abia după sosirea sa la New York. Se bucură. Conflagrația care cuprinsese Europa putea fi un nesecătuit izvor de beneficii. Beligeranții vor avea nevoie de grâne și de armament, produse exportate de Richard în cantități masive.

Pentru executarea transporturilor era însă necesară o puternică flotă comercială. Pe șantierul său de la Long Island puse în lucru trei nave de mare tonaj. Deschise apoi tratative cu un grup de șantiere din Indiile Occidentale pentru construirea unui număr de douăsprezece corăbii. În cadrul aceluiași proiect de dezvoltare a flotei comerciale, înființă în Bermude și în Jamaica două șantiere navale proprii. Indiile Occidentale produceau un lemn de construcție rezistent la viermi și la putrezire.

Acest vast plan de lucru necesita un mare efort financiar. Richard nu se mărgini a-și mobiliza propriile capitaluri. Se folosi din plin și de resursele Băncii Manhattan. Pentru a-și asigura și sprijinul Băncii New Yorkului, făcu avansuri prietenești lui Alexander Hamilton. Pecetluiră concilierea printr-un banchet la „Blanck Swan Tavern".

Fiindcă locuința sa de la New York devenise neîncăpătoare pentru marele număr de prieteni politici și de afaceri care îl vizitau zilnic, închirie pe Richmond Hill o casă superbă, învecinată cu

reședința vicepreședintelui John Adams. În această locuință vastă, înconjurată de un parc englezesc de toată frumusețea, oferi o serie de recepții care făcură vâlvă. Pentru aniversarea zilei de naștere a Georginei, dădu o serbare la care asistară trei sute de persoane, printre care membrii guvernului și întreg corpul diplomatic. Președintele Washington, nașul fetiței, sosi în caleașca lui de gală, de culoarea cremei arse. Atelajul, compus din șase cai albi de Virginia, lacheii pudrați și escorta călare erau de mare efect. Îmbrăcat în catifea neagră, cu părul pudrat, cu catarame de diamante la genunchi și la pantofi, cu sabia la șold și tricornul militar sub braț, președintele avea o înfățișare măreață. În ziarele de stânga, radicalii îl comparau cu Cezar. Unii mergeau atât de departe, încât se întrebau dacă nu se va găsi un Brutus care să împiedice încoronarea acestui candidat la tronul Statelor Unite.

La aniversarea Georginei asistă și cetățeanul Edmond Genêt, ambasadorul Franței. Tânărul diplomat își luă revanșa, invitându-l pe Richard la un banchet. Majoritatea comesenilor împingeau până acolo simpatia pentru noua republică de dincolo de Ocean, încât visau să introducă mult admirata *teroare* și în Statele Unite. Radicalii în relațiile lor de toate zilele adoptară — după moda franceză — titlul glorios de *cetățean,* pentru bărbați, și de *cetățeancă,* pentru femei. Un ziar conservator propuse, în derâdere, denumirea de *biped,* care prezenta avantajul de a se referi la ambele sexe, fără deosebire. Partizanii lui Genêt plantau *arbori ai libertății,* preconizau răsturnarea prin forță a regimului și intrarea în război alături de Franța.

Richard nu era potrivnic revoluțiilor din alte țări, dar nu o dorea înscăunată la el acasă. Așa că puse în gardă pe Hamilton împotriva manevrelor lui Genêt. Ambasadorul Franței, care nu cunoștea sentimentele

ascunse ale lui Richard, i se destăinuia fără rezerve, cu atât mai vârtos cu cât Danton i-l recomandase stăruitor. În cursul unei convorbiri confidențiale, Genêt îi declară că era pe punctul de a organiza o insurecție armată, sprijinindu-se pe elementele ostile actualului regim și pe societățile patriotice fundate de Franklin. Îi mai spuse că înarmase un mare număr de corsari americani, încredințându-le misiunea să atace navele comerciale britanice. Fiindcă vasele englezești erau foarte departe, corsarii lui Genêt începuseră să atace pe neutri și chiar pe compatrioți, acțiune care, în termeni mai puțin ocoliți, se numea piraterie calificată.

În ziua în care unul dintre corsari abordă o navă din flota comercială a casei Sunderland, Richard găsi că gluma depășise limitele îngăduite. În cursul unei convorbiri cu președintele Washington și cu Alexander Hamilton dezvălui planurile lui Genêt, făcând aluzie și la rolul îndoielnic jucat de secretarul de stat Randolph. Ambasadorul îi vorbise în termeni puțin echivoci de stipendiile pe care le acorda acestui înalt personaj.

— De multă vreme îl suspectez pe Randolph, zise Hamilton.

Președintele își mângâie gânditor bărbia:

— Hamilton, să-mi prezinți un raport amănunțit asupra lui Randolph. Dacă învinuirile care i se aduc sunt adevărate, situația lui e pecetluită. Trebuiesc luate măsuri și în privința lui Genêt. Abuzează de imunitatea lui diplomatică.

— De ce nu-l declarați *persona non grata?* întrebă Richard.

— Ziua aceea nu e departe, declară președintele. Vom lovi la momentul oportun...

Datorită jocului său dublu, Richard era bine văzut și de federaliști și de democrați. Avea intrare liberă și la Casa Albă și la Legația Franței. Duplicitatea devenise pentru el a doua natură.

În acea epocă tulbure avu și nemulțumiri. Ophelia suferi prima criză de nebunie furioasă. Boala ei luă brusc o formă gravă. Medicii recomandară o izolare totală. Crizele se repetară. Paznicii Opheliei primiră autorizația să folosească la nevoie cămașa de forță.

Pe Richard nu îl afectă peste măsură nenorocirea soției sale. Pentru el, Ophelia nu mai era de mult decât o străină. Câteodată îi era milă de ea. Îndeobște, însă, o ura. O ura fiindcă îl condamna să suporte, cine știe câtă vreme, lanțurile unei căsnicii care-i devenise odioasă.

În timpul șederii sale la New York, Richard află lucruri noi despre Patrick și despre asociatul său, Abercrombie.

După o colaborare aparent fructuoasă, ce durase aproape trei ani, Abercrombie — supusul și blândul Abercrombie — își dădu brusc arama pe față. Profitând de faptul că Patrick — căruia îi câștigase încrederea — lucra de predilecție la atelierul de cuțite, Zechariah trăgea activ sforile din birourile fabricii de pulbere de la Terrytown. Datorită unor manopere ascunse, de o abilitate drăcească, reuși să treacă pe numele său mai toate brevetele invențiilor folosite în întreprinderile lor. Totodată, avu cu Samuel Hickey, soțul Bridget-ei, câteva întrevederi de afaceri, despre care Patrick nu fu informat. În cadrul unui plan rumegat de mai multă vreme, Abercrombie se mută din casa lui Patrick. Pretextase că are nevoie de un spațiu sporit și de liniște. Copiii cumnatului îl tulburau cu nebuniile și gălăgia lor.

Abercrombie închiriase pe Cherry Street o casă nouă, cu două camere și o bucătărie la parter și cu trei camere la etaj. Hannah se instală fericită în noua ei locuință. Rămânea, în sfârșit, singură cu mult iubitul ei Zechariah. Curând după mutare, Abercrombie socoti că sosise timpul să dea marea lui lovitură.

Pentru a-şi inaugura noua locuinţă, invită la o mică petrecere pe cei doi cumnaţi, Patrick şi Samuel, cu nevestele lor. La această reuniune de familie fu poftit şi un avocat priceput, dar cu reputaţie dubioasă, pe numele Leonard Maloney.

După cină, care fu la înălţime, bărbaţii trecură să-şi bea cafeaua în salon, iar femeile rămaseră în sufragerie să strângă masa. Ca din întâmplare, Abercrombie închise uşa salonului, pentru ca discuţia care avea să urmeze să nu fie auzită şi de dincolo.

În vreme ce sorbeau cafelele, Maloney istorisea glume piperate spre hazul lui Hickey, care se tăvălea de râs. Puritanul Patrick stătea înţepat şi nu schiţa nici un zâmbet.

— Nu sunteţi de părere să vorbim despre lucruri mai serioase? spuse el la un moment dat.

— Chiar că mă gândeam şi eu să fac această propunere, zise Abercrombie, cu exagerată amabilitate. Îmi ziceam că n-ar fi rău să profităm de ocazie spre a discuta anumite chestiuni care ne privesc pe toţi cei de faţă în egală măsură.

— Da, da, n-ar fi rău, întări Hickey, de conivenţă cu Zechariah.

Avocatul se adânci cu voluptate în fotoliul său. Se pregătea să guste cu voluptate scena pe care o pregătise migălos.

— Atunci să punem cărţile pe masă, zise Abercrombie cu un ton bizar. Este vorba de atelierul de cuţite şi de fabrica de pulbere de la Terrytown.

— Ei, da, ce-i cu ele? zise Patrick.

Zechariah îşi frecă gânditor mâinile. Nu ştia cum să înceapă. Îşi aminti lecţia pe care i-o dăduse avocatul înainte de sosirea oaspeţilor.

— Dragă Patrick, zise el, intenţionez să părăsesc asociaţia noastră şi să lucrez, pe viitor, pe cont propriu.

Cumnatul său încreţi sprâncenele:

— Ce vrei să spui?

— Ce am spus. Vreau să mă retrag din asociație. Totodată, am hotărât, împreună cu Samuel să cerem tribunalului ieșirea din indiviziune.

Fruntea lui Patrick se întunecă. Simțea instinctiv că i se întinde o cursă.

— Cum adică? întrebă el, încercând să câștige timp pentru a-și pune rânduială în gânduri.

— Foarte simplu. În momentul de față suntem asociați la conducerea fabricii de pulberi. În același timp, stăpânim, în codevălmășie, atelierul de cuțite și casa părintească. Până acum treaba a mers cum a mers. Dar ce-i amestecat...

Patrick se înroși ca un curcan.

— Ce prostii ți-au mai trecut prin cap? Cum să împărțim atelierul rămas de la tata? Ar fi o insultă adusă memoriei lui. Atelierul trebuie să rămână mai departe...

— N-am avea nimic împotrivă să-ți rămână în întregime ție, spuse Abercrombie cu blândețe.

Fața lui Patrick se lumină bucuros.

— Nu zău! Ați fi dispuși să-mi cedați părțile voastre din atelier?

— Da. De ce nu? spuse Abercrombie. Bineînțeles, cu oarecare compensații.

Patrick își încreți sprâncenele. Bănuielile îl încolțiră iarăși.

— Evident, sunt gata să vă despăgubesc.

Abercrombie aruncă o privire întrebătoare avocatului, care clătină din cap în semn de încuviințare.

Încurajat, începu:

— Uite ce e, Patrick. Sunt gata să-ți cedez partea mea din atelier — adică partea nevestei mele — în schimbul porțiunii tale din fabrica de pulbere de la Terrytown... Renunț și la casa părintească.

Patrick se înfurie brusc.

— Mult te-ai gândit? Cred că nu ești întreg la minte. Fabrica face cât patru ateliere. Afară de asta, am cumpărat-o cu banii lăsați de tata. Nu, nu. Nici nu poate fi vorba! Prefer să rămânem în codevălmășie.

— Renunță și Hickey la partea lui, stărui Abercrombie.

— Cu el sau fără el... rosti Patrick cu dispreț.

Abercrombie se uită iarăși la avocat, care îi făcu iarăși semn să debiteze lecția așa cum o învățase.

— Vezi tu, Patrick, reluă el cu blândețe, asta nu se poate. Când coindivizarii voiesc să se despartă nimic nu-i poate împiedica să o facă.

— Eu am să vă împiedic.

— Nu fii absurd, dragul meu. Îți faci iluzii. Dacă ajungem la proces, tribunalul îmi va da dreptate. Întreabă și pe Mr. Maloney. E avocat, ce dracu'!

— Refuz. În condițiile astea nu cad la învoială, stărui Patrick. Sunt dispus să îți răscumpăr partea ta din atelier. Sunt gata să răscumpăr și partea lui Samuel. Dar la fabrică nu renunț. Nu! Pentru nimic în lume.

— De ce nu vrei să fii om de înțeles, Patrick? Dacă aș vrea, aș putea să trec ușor peste tine. Am preferat să rânduim frățește lucrurile.

Patrick își scoase războinic bărbia în afară.

— Și, mă rog, cum ai putea să mă constrângi?

— Foarte ușor. Mai toate brevetele folosite în fabrică sunt pe numele meu.

— Ce? Ce spui? bolborosi Patrick.

— Da! Pe numele meu. Le-am cumpărat cu bani grei. Am avut chiar bunăvoința să le pun la dispoziția fabricii fără să cer vreun avantaj pecuniar.

— Acum, în schimb, mă strangulezi cu brevetele tale, scrâșni Patrick, simțind cum i se urcă sângele în cap.

— Vai de mine, de ce folosești termeni atât de tari? Să nu dramatizăm lucrurile, dragul meu. Ți-am

propus o afacere. Eşti liber să accepţi sau nu. După cum şi eu sunt liber să stărui în acţiunea mea.

— Pe orice cale, Zechariah?

— Pe orice cale, Patrick.

— Canalie! tună Patrick, ridicându-se de pe scaun şi uitându-se ameninţător la cumnatul său. Acesta aruncă o privire alarmată avocatului.

— Să ne păstrăm calmul, Mr. Sunderland, interveni acesta. Nici invectivele şi nici atitudinile ameninţătoare nu-l vor împiedica pe clientul meu să-şi valorifice drepturile. Dacă vrea să obţină partea dumitale din fabrică, o poate face cu multă uşurinţă.

— Cu multă uşurinţă? S-o crezi dumneata, zise Patrick, străduindu-se a-şi păstra calmul. Dacă nu vrea să mai lucreze cu mine, n-are decât să se retragă din asociaţie. Eu nu renunţ la fabrică!

— Bine, zise avocatul calm. Suntem dispuşi să discutăm şi această formulă.

Abercrombie îl privi consternat. Înnebunise Maloney? Cine îl autorizase să facă această declaraţie?

— Dar o să coste scump, Mr. Sunderlad, continuă avocatul, fără să se lase intimidat de semnele alarmate ale clientului său.

— Cât cereţi? întrebă Patrick, gândindu-se că nu i-ar fi imposibil să-şi procure capitalul necesar.

— Patru sute de mii de dolari, spuse Maloney.

— Aţi căpiat! urlă Patrick. În aprecierile lui cele mai extravagante, partea lui Zechariah nu se ridica la mai mult de patruzeci sau cincizeci de mii de dolari. De unde vreţi să scot atâţia bani?

— Vă priveşte. Dacă nu vă convine preţul, acceptaţi propunerea noastră.

— Şi dacă nu primesc?

— Avem mijloace de constrângere. V-am mai spus.

— Aş vrea s-o văd şi pe asta.

— O s-o vedeți.

Patrick își încleștase pumnii. Turba.

— Dacă încercați să vă atingeți de atelier, de fabrică, vă fac praf, vă zdrobesc!

— Sunt de părere să chibzuiți mai adânc înainte de a vă pronunța. V-aș sfătui să consultați un avocat. Orice om de lege vă va demonstra că situația dumneavoastră e disperată. Să presupunem că Mr. Abercrombie, clientul meu, s-ar retrage din combinație. Știți ce s-ar întâmpla? Ați rămâne cu pereții goi ai fabricii. Toate procedeele noi pe care le folosiți, toată aparatura modernă sunt proprietatea lui. De unde veți procura capitalul necesar despăgubirii asociatului dumneavoastră pentru partea sa din fabrică, pentru brevetele, pentru utilajul său, pentru folosirea în trecut a brevetelor sale? Vă dați seama că Mr. Abercrombie va pretinde să-i plătiți toate drepturile bănești din urmă.

În mintea lui Patrick se făcu brusc lumină. Înțelese că era pierdut. Vinele gâtului i se umflară, învinețindu-se.

— M-ai lucrat, Zechariah, rosti el cu liniște amenințătoare.

Se îndreptă spre Abercrombie, care se retrase înspăimântat înapoia scaunului său.

— Mr. Sunderland, păstrați-vă calmul, îi vorbi avocatul, încercând să-i taie drumul.

Cu o vâslire a mâinii, Patrick îl dădu la o parte. Pierzându-și echilibrul, omul de legi se prăvăli pe o canapea.

Abercrombie aruncă o privire disperată avocatului, care dădea din mâini și din picioare, ca un gândac căzut pe spate.

Deodată Zechariah se repezi șchiopătând spre ușă.

Din câteva salturi, Patrick îl ajunse din urmă. Cu dreapta îl înșfăcă de ceafă, priponindu-l în ușă, iar cu stânga răsuci de două ori cheia în broască.

Samuel Hickey căscase niște ochi rotunzi de pește scos pe uscat. Se făcuse mic în scaunul său și nu mai scotea un cuvânt.

— Lăsați violențele, izbuti să strige avocatul. Vă rog, Mr. Sunderland, lăsați violențele.

Ținut de ceafă ca un cățel, Abercrombie horcăia, înspăimântat de moarte.

Leonard Maloney se repezi iarăși la Patrick. Hickey recunoscu în sinea lui că avocatul nu era lipsit de curaj. El n-ar fi intervenit pentru nimic în lume.

Omul legilor se agăță de brațul cu care Patrick îl ținea pe Abercrombie.

— Mr. Sunderland, dați drumul clientului meu. Nu uitați că sunt de față martori. Eu, Mr. Hickey...

— Nu mă băga în chestia asta, băigui Hickey. Nu vreau să am de-a face cu Patrick.

— Mr. Sunderland, strigă din nou avocatul, protestez! Chem poliția!

Cu mâna rămasă liberă, Patrick îl plesni peste față cu latul palmei. Avocatul icni, pornind-o de-a-ndărătelea. Dădu peste o măsuță pe care o răsturnă, prăbușindu-se apoi peste ea. Din gura năclăită de sânge, scuipă trei dinți, apoi leșină.

— Acum să ne socotim între noi, Zechariah scumpule, scrâșni Patrick, scuturându-l ca pe un sac.

Îl mută în mâna stângă, iar cu dreapta porni să-i care pumni. Ridicat la câteva palme deasupra pământului, Abercrombie se învârtea în aer ca un spânzurat în ștreang.

Urletele lui atraseră pe femeile din sufragerie, care începură să strige și să bată cu pumnii în ușă.

Apoi Zechariah încetă să mai zbiere. Pe jumătate căzut în nesimțire, gemea, în vreme ce sângele îl podidea pe gură, pe urechi, pe nas, prin pielea sfâșiată a obrajilor. Ploaia de palme și de pumni continua să-l potopească, să-l frângă, să-l zdrobească.

Abia după ce se obosi, Patrick îl zvârli alături de avocat. Își aranjă hainele și, fără să arunce vreo privire lui Hickey, se îndreptă spre ușă. O deschise fără grabă și ieși în sufragerie.

Femeile îl priveau înnebunite, neștiind ce să creadă.

— Hai acasă, Rebecca, se adresă el nevestei sale.

Hannah băgă capul pe ușa salonului. Când îl văzu pe scumpul ei bărbat pe jumătate mort, începu să urle.

— Zechariah! Zechariah! Ce ți-a făcut banditul, Zechariah!

Șase luni zăcu Zechariah în spital. Patrick îl lipsise de toți dinții din față și îi rupsese patru coaste.

În schimb, avocatul Maloney făcu treabă bună. În ziua în care Abercrombie ieși din spital, consilierul său juridic îi prezentă triumfător hârtia prin care Patrick renunța la drepturile sale asupra fabricii din Terrytown, primind în schimb partea din atelier a lui Abercrombie. Maloney izbutise să smulgă lui Patrick tranzacția, amenințându-l că în caz contrar îl va reclama justiției pentru tentativă de omor, săvârșită asupra cumnatului său.

Cel mai rău căzu Samuel Hickey. După rolul jucat în această lucrătură, nu i-ar mai fi fost posibil să conlucreze cu Patrick. Acesta îl prevenise prin interpuși că îi va rupe gâtul dacă îl va mai prinde prin atelier. Laș, Hickey, ajunse la concluzia că era preferabil să vândă partea Bridget-ei decât să mai aibă de-a face cu Patrick. Îl văzuse doar în acțiune. Bridget se văitase, invocase cerul, blestemase, dar în cele din urmă acceptase inevitabilul.

Patrick rămase astfel stăpânul întregului atelier părintesc. Afacerea nu era tocmai proastă. Scăpase de orice amestec în conducerea micii lui întreprinderi, ceea ce în fond nu putea decât să l mulțumească. Partea Bridget-ei o cumpărase pe o

sumă relativ măruntă. Acum nu avea a se mai teme de lucrăturile neamurilor.

Abercrombie se alese cu cel mai mare profit. fabrica de pulbere de la Terrytown se dezvoltase considerabil în ultimii ani. Şi el şi Hickey vândură lui Patrick părţile lui din casa părintească.

Pe Richard îl amuzase nespus această afacere. Se bucura pentru Patrick, care merita o compensaţie pentru toate neplăcerile suferite. De când nu mai avea nici o legătură cu fratele său, începuse să-l vadă cu alţi ochi.

Printr-o scrisoare amplă, Charles de Lusignan anunţă pe Richard că Roger d'Hautefeuille făcuse minuni de ingeniozitate, reuşind să-i scoată copii din Franţa şi să-i treacă în Anglia. Era însă îngrijorat de soarta Patriciei, de la care nu mai avea nici o veste. Se părea că şi aceasta încercase să părăsească Franţa, dar că fusese arestată la Bordeaux. Era un mister cum de ajunsese acolo. Lusignan ruga pe Richard să intervină pe lângă Danton, pentru a obţine informaţii asupra Patriciei şi eventual a-i solicita eliberarea.

Pe Richard nu-l alarmă ştirea. Cunoştea bine caracterul Patriciei. Ar fi pus rămăşag că nu fusese arestată şi că în clipa aceea stătea ascunsă prin cine ştie ce colţ de ţară. Într-un decor câmpenesc, pastoral, ca în pânzele lui Boucher, trăia o nouă idilă, alături de vreun tânăr ofiţer, urmaş al lui D'Hautefeuille.

Richard mulţumea cerului că nu se însurase cu ea. Cel puţin Ophelia nu-i dădea bătaie de cap în privinţa aceasta.

Totuşi, pentru a potoli temerile lui Lusignan, îi scrise că în curând va pleca în Franţa şi că va face tot posibilul spre a-i găsi nevasta. Nădăjduia că va reuşi.

Înainte de a se îmbarca, Richard trimise la New Orleans pe avocatul Sanders, cu împuterniciri speciale, spre a lua în primire succesiunea cavalerului de Vitré.

La 1 iulie scrise la Paris lui Challais, rugându-l să-l aștepte la Nantes între 1 și 15 august. La 5 iulie se îmbarcă pe „Corsaire", ultima navă construită pe șantierul său de la Long Island, iar în dimineața zilei de 10 august acostă la Nantes.

Pierdut în mulțimea de marinari, hamali, negustori și gură-cască, ce înnegreau cheiul, Challais îl aștepta pe Richard. Un Challais aproape de nerecunoscut, nebărbierit, cu ochelari pătrați, cu părul nepudrat prins într-o coadă soioasă. Hainele-i jerpelite erau de o curățenie dubioasă.

— Amaury, tu ești? Ce deghizare! exclamă surprins Richard, în loc de bun găsit, când această caricatură a lui Challais se strecură lângă el, apucându-l de braț. Vii de la un bal mascat?

— M-am deghizat ca să-mi scap pielea, zise Challais zâmbind.

— Ce s-a mai întâmplat? întrebă Richard nedumerit. Ce e comedia aceasta?

— S-au întâmplat multe, foarte multe. *Monsieur,* de când ați plecat în Statele Unite. Iar comedia aduce mai mult a tragicomedie.

— La New York, Genêt, ambasadorul Franței, m-a informat că s-au petrecut oarecare schimbări pe la voi. Că s-ar fi abolit termenii de *Monsieur* și de *Madame,* care aminteau neplăcut vechiul regim...

— Dacă ar fi numai atât, *Monsieur.* Probabil că nu ați primit rapoartele mele pe mai și iunie.

— Nu le-am primit. Poate că s-au încrucișat cu mine, pe drum. M-am îmbarcat la 5 iulie. Raportul pe iunie nu putea să ajungă la New York înainte de minimum treizeci de zile. Numai raportul pe mai ar fi avut oarecare șanse să mă găsească în America. E

adevărat că timpul a fost nefavorabil N-ar fi exclus ca nava curier să fi întârziat pe drum.

Mergeau încet prin mulțimea bălțată, îndreptându-se spre centru.

— V-aș sugera să intrăm în cărciuma aceasta, zise Challais, arătând un local modest, într-un colț de stradă. Pe firmă scria pompos: „Au vrai arbre de la liberté". Putem sta de vorbă în liniște. Azi, dacă vrei să treci neobservat, trebuie să stai acolo unde e îmbulzeala mai mare.

— De ce atâta mister? întrebă Richard din ce în ce mai intrigat.

— Am să vă explic de îndată, zise Challais, aruncând o rapidă și bănuitoare privire circulară, înainte de a intra în cârciumă.

Găsiră o masă într-un colț, unde puteau să discute cu glas scăzut, fără să fie auziți.

Era aproape zece. La ora aceea matinală, localul era totuși plin. Cei mai mulți clienți purtau bonete roșii și bluze largi, denumite *carmagnoles*.

Richard comandă o sticlă de Bordeaux.

— Acum sper, Challais, că îmi vei lămuri mascarada aceasta, zise el după ce patronul le aduse vinul.

— Challais nu mai există, *monsieur*. Challais a dispărut, s-a volatilizat. În momentul acesta mă numesc Jean Lelong, sunt de profesie pictor, iar domiciliul îl am la Lyon, Rue du Bouc 15. Posed acte care dovedesc noua mea identitate.

— De ce această metamorfoză?

— Fiindcă împotriva bietului Challais s-a emis mandat de arestare.

— Nu se poate!

— Uite că se poate!

— Ce ți se impută?

— Legături cu fostul ofițer de dragoni Roger d'Hautefeuille, arestat sub învinuirea de spionaj în favoarea lui Pitt și a lui Coburg.

— D'Hautefeuille a fost arestat?

— Din nenorocire.

— Când? De mult? Cum de l-au prins?

Richard era îngrijorat. Dacă fostul ofițer făcuse mărturisiri compromițătoare și pentru el?

— L-au înhățat acum o săptămână, zise Challais. La Paris. Un denunț. Venise în Franța pentru a înlesni evadarea ducesei de Lusignan.

— Ducesa e arestată?

— Da. A fost arestată la Bordeaux în port, pe când încerca să se strecoare pe o navă suedeză.

— Uluitor!

— Uluitor, dar adevărat.

Richard rămăsese împietrit. Deci Lusignan avusese dreptate. Nu se alarmase pe degeaba.

— Ducesa și d'Hautefeuille au vreo șansă să scape?

— Nici una. Cei care au nenorocirea să încapă pe mâna tribunalului revoluționar nu mai scapă. Cunoașteți celebra frază a lui Dante: *Lasciate ogni....*

— Totuși, trebuie să facem ceva pentru ei, spuse Richard.

— Pentru Roger d'Hautefeuille nu se mai poate face nimic. Situația lui e atât de grea, încât cel care ar interveni în favoarea sa ar fi arestat pe loc. Revoluționarii nu se joacă. Trădarea și spionajul sunt crime capitale.

— Ducesei i se impută același lucru?

— După câte sunt informat, nu. E însă o *fostă.* Ceea ce e suficient de grav. Faptul că soțul ei a emigrat, îi îngreuiază și mai mult situația. Pentru ducesă cred că s-ar putea face o încercare.

— Îi cunosc pe Danton, pe Desmoulins, pe Fabre d'Eglantine...

— Danton nu mai e ministru de justiție.

Richard își mușcă buzele. Era mai grav decât se așteptase.

— Sper că Chabot, Basire și Julien mai sunt încă la putere. Când am plecat din Franța tătau și spânzurau.

— Mai sunt la putere, dar situația lor e șubredă. Li se aduce învinuirea că fac afaceri, că primesc mită... Poate îl cunoașteți pe Tallien. Pe *proconsulul* Tallien. La Bordeaux el are pâinea și cuțitul.

— Pe Tallien nu-l cunosc.

— Dar pe amanta lui? Pe superba Thérèsia Cabarrus?

— Nici pe ea.

— E de mirare. Tot Parisul vorbește de frumoasa Thérèsia,

— Poate că o cunoaște Françoise.

— N-ar fi exclus. *Mademoiselle* Lange are o colecție de relații... Vorbiți cu ea.

— Tallien primește bani?

— Se spune că nu. Primește însă frumoasa Thérèsia și pentru el.

— Atunci nimic nu e încă pierdut, Challais.

— Lelong, îl corectă acesta.

— Fie. Lelong.

— Să nu luați în nume de rău această precauție. Dacă îmi rostiți în public numele adevărat, n-ar fi imposibil să vă audă vreun delator. Și atunci s-a terminat cu mine.

— Dragul meu, aș vrea să-ți pun o întrebare, la care, bineînțeles, ești liber să nu răspunzi.

— Vă ascult.

— Ai lucrat cu d'Hautefeuille?

— Nu. Dar cu câteva ore înainte de a fi arestat, a trecut pe la mine. Era întunecat la față. Mi-a spus că e urmărit de presimțiri rele. Avea asupra lui o mapă. M-a rugat să i-o păstrez până când se va înapoia de la Bordeaux. „Ce cauți acolo?" l-am întrebat eu. Răspunsul lui a fost evaziv. „Am ceva de lucru." Apoi mi-a destăinuit că face o tentativă disperată pentru a

salva pe ducesa de Lusignan. „Dacă nu mă mai înapoiez, mi-a mai spus d'Hautefeuille, să faci tot posibilul ca mapa aceasta să ajungă în Germania, în mâinile prinţului de Condé." Am făgăduit să-i îndeplinesc dorinţa. Tonul lui grav, sepulcral, mă impresionase. „Pot să ştiu ce e înăuntru?" l-am întrebat. A şovăit o clipă, apoi mi-a răspuns: „Planurile de campanie ale armatelor franceze de nord. Ordinea de bătaie şi date asupra unităţilor militare". Am simţit că mă trec fiori. „Ceea ce îmi ceri tu se numeşte înaltă trădare!" i-am spus eu. D'Hautefeuille era fanatic. Apoi şi-a luat rămas bun şi a plecat. Era noapte. În momentul acela am avut şi eu presimţirea că n-am să-l mai revăd. A doua zi, în vreme ce mergeam spre casă, mi-a ieşit înainte un băiat care mi-a strecurat un bilet. Fără să mai aştepte răspuns, şi-a luat picioarele la spinare, topindu-se în îmbulzeala de pe stradă. Mi-am închipuit că e vorba de o aventură galantă. Mai primisem şi altă dată asemenea mesaje. Am deschis biletul. Era concis. Am încă în faţa ochilor scrisul acela nervos, ascuţit: „În baza unui denunţ, cavalerul Roger d'Hautefeuille a fost arestat azi-noapte în ascunzătoarea sa din Rue Chantereine. În cursul dimineţii s-a emis mandat de arestare şi împotriva dumneavoastră. Vă sfătuiesc să vă faceţi nevăzut. Locuinţa dumneavoastră este pusă sub supraveghere. Deseară, la orele opt, un prieten vă aşteaptă la hanul „Le Bonnet Phrygien", de lângă poarta Saint-Antoine". Biletul nu era semnat. Am cugetat adânc. Poate că era o glumă proastă. Dar chiar dacă era glumă trebuia să ţin seama de ea. În vremurile pe care le trăim, nimănui nu-i e îngăduit să nesocotească asemenea avertismente. Până la opt seara am rătăcit pe străzi. La ora fixată am intrat în han. Era arhiplin. Am reuşit să dibuiesc o masă liberă. Puţin timp după ce m-am aşezat, un individ cu mutră de bandit s-a oploşit lângă mine. Sughiţa şi

vorbea vrute și nevrute. Puțea a vin. Îmi ziceam că bețivul îmi va strica toate socotelile. A comandat o sticlă de Anjou. M-a tratat cu un pahar. Când s-a apropiat de mine ca să ciocnim mi-a șoptit repede: „Eu sunt prietenul. Ține actele acestea, a adăugat el, strecurându-mi în buzunar câteva hârtii. Sunt pe numele pictorului Jean Lelong. Ai să găsești un certificat de civism, semnat de Secția Saint-Antoine. Mâine în zori să părăsești Parisul. Ai bani la dumneata?" I-am răspuns că nu aveam prea mulți, dar că acasă dispuneam de unele rezerve. „Renunță la ele și procură-ți bani din altă parte." Apoi a schimbat vorba. N-a amintit nici de d'Hautefeuille, nici de mapă. La masa noastră se așezaseră trei indivizi patibulari, care ar fi putut să tragă cu urechea. După un sfert de oră, prietenul a plătit, s-a ridicat de la masă, și a plecat fără să mă salute. În aceeași noapte m-am dus la bancherul Perrégaux, care mi-a pus la dispoziție douăzeci de mii de livre în asignate și o mie în aur. Am dormit la prietenul în casa căruia ascunsesem mapa. În zori am plecat la drum. Purtam niște haine vechi scoase dintr-un colț de pod. Mi le împrumutase gazda. Arătam ca un tipic pictor ratat. Am ieșit cu ușurință din Paris. Nimeni nu s-a gândit să cerceteze mapa îndesată cu desene sub care ascunsesem documentele militare. În primul moment, m-am gândit să mă îndrept spre nord. Știam însă că porturile de pe coastele Mării Mânecii erau sever supravegheate. Prezența mea nejustificată ar fi dat naștere la bănuieli. În est, războiul făcea ravagii. Granița cu Spania era închisă. Nu-mi rămânea decât o singură ieșire: porturile dinspre Atlantic. Nantes era cel mai indicat, cu atât mai mult cu cât între 1 și 15 august trebuia să mă întâlnesc cu dumneavoastră.

— Ești de o candoare dezarmantă, dragul meu Challais.

— Lelong, *Monsieur.*

— Iartă-mă, Lelong. Îmi vorbești de afacerea aceasta de spionaj cu o seninătate care — drept să-ți spun — atinge inconștiența. În clipa aceasta ești mai primejdios decât un butoi cu pulbere pe care o arde o lumânare.

— Îmi dau seama, *Monsieur,* și nu-mi fac iluzii.

— Te pândește ghilotina.

— Știu. Dar puteam să procedez altfel? Am făgăduit lui d'Hautefeuille să duc documentele la destinație.

Richard își împreună mâinile și aruncă teatral o privire disperată spre cer.

— Iartă-l Doamne căci nu știe ce face. Și mapa aceea blestemată unde e?

— Ascunsă. La loc sigur.

— Te-ai gândit, Challais, că mă compromiți și pe mine?

— *Monsieur,* vă știam atât de îndrăzneț, atât de nepăsător în fața primejdiilor, încât nu mi-am închipuit că fleacul acesta ar putea să vă supere.

— Mă încântă aprecierile tale. În ceea ce mă privește, sunt îndrăzneț, dar nu temerar. O combinație financiară necurată e una; spionajul e alta.

— Depinde de optică, *Monsieur.* Specula cu asignatele se pedepsește cu moartea, ca și spionajul.

Richard începu să râdă.

— Ești incorigibil. Intri de bună voie în gura lupului.

Challais zâmbi cu amărăciune.

— M-am deprins să am de-a face cu lupii.

Făcu o pauză, golindu-și paharul.

— Mă gândeam, *Monsieur,* că mă veți ajuta să ies din țară.

— Cu mapă cu tot?

— Cu mapă cu tot! Aș putea s-o las, când știu cât e de prețioasă pentru cei care luptă dincolo de baricadă?

— Nu demult gândeai altfel.

— E adevărat. Am crezut un timp că e posibil să urmez un drum de mijloc. Acum îmi dau seama că neutralitatea e imposibilă. Trebuie să lupți pentru revoluție sau împotriva ei. D'Hautefeuille avea dreptate. Un nobil nu-și poate renega casta.

Richard umplu din nou paharele.

— Nu te înțeleg, Challais. Renunți să te îmbogățești cu ușurință, lucrând alături de mine, și te arunci într-o aventură din care e problematic dacă vei scăpa teafăr. Te angajezi pe un drum la capătul căruia se întrezărește ghilotina.

— Este greu să eviți ghilotina, *Monsieur*. E destul să fii nobil, pentru a fi trecut în rândul suspecților. Și azi a fi suspect echivalează cu o condamnare la moarte. Fouquier-Tinville nu stă cu mâinile în sân.

— Challais, te credeam deasupra considerentelor politice.

— Am încercat să vă împărtășesc vederile, *Monsieur*. Dar din ziua în care revoluția a proclamat „război castelelor și pace colibelor" am înțeles că Franța s-a împărțit în două lumi. Un compromis nu mai e posibil. Nobilii care au crezut că pot merge în pas cu revoluția au fost depășiți. Cei care n-au reușit să fugă peste graniță zac acum în închisori, așteptând să-și plece grumazul sub cuțitul ghilotinei. Azi, pentru mine, pământul Franței este de jăratic. Trebuie să plec.

Richard ridică paharul cu vin.

— Să ciocnim. Lelong, pentru succesul ieșirii tale din Franța. Cu mapă cu tot.

— Mă ajutați, *Monsieur?*

— Îmi rămâne altă alternativă? Am făgăduit lui Lusignan să-ți port de grijă. Voi face pe dracul în optsprezece spre a te scoate din Franța. „Corsaire" descarcă grâu și încarcă vin pentru Statele Unite. Operația va dura aproximativ zece zile. Până atunci

stai ascuns, dar nu într-o casă particulară. Mă tem de percheziții și de gura vecinilor. După-amiază te prezinți lui Chastellux și începi să lucrezi la fabrică. Pentru toată lumea vei fi un muncitor oarecare. E deghizarea perfectă. Nimeni nu va bănui că urmașul unei căpetenii de cruciați e capabil să toarne fontă. Știu, munca manuală e grea. Dar trebuie s-o suporți. Cel puțin câteva zile. Voi da dispoziții lui Chastellux să te pună la o muncă ușoară, astfel ca neîndemânarea ta să nu bată la ochi. Vei dormi în dormitorul comun. E mai sigur. Grija mapei o las în întregime pe seama ta. E bine?

— Perfect. *Monsieur.*

Richard se simțea iarăși bun, generos, gata să săvârșească fapte mari. Fapte despre care biografii săi vor scrie mai târziu pagini patetice. De la o vreme îi intrase în cap că viața sa va inspira pe scriitori și că bustul lui va fi primit cu onoruri în marea galerie a celebrităților secolului.

— Deși nu sunt un băutor pasionat, aș zice să mai dăm peste cap un pahar, propuse el, folosind argoul chefliilor.

— De acord! încuviință Challais, căruia apropiata ieșire din Franța îi crea o stare de nervozitate, de neliniște, lesne de înțeles.

— După ce te îmbarc pe „Corsaire", zise Richard, plec la Paris. Voi încerca să o salvez și pe *Madame* de Lusignan.

— D'Hautefeuille ar fi fericit să afle că strădaniile sale pentru salvarea ducesei sunt continuate.

— N-o fac numai pentru d'Hautefeuille. Am și eu obligații față de Patricia de Lusignan și de familia ei, zise Richard visător.

Și-o amintea tânără, amețitor de frumoasă. Pe atunci o iubise ca un nebun. A-i dobândi dragostea devenise un țel, o ambiție a vieții lui. Reușise să o seducă. Repurtase primul lui triumf. Nu izbutise să o

însoare cu ea. Dar dragostea ei îi adusese noroc. De atunci, urcase treaptă cu treaptă scara succeselor. Avea datoria să facă totul pentru salvarea ei. Deși acum nu o mai iubea...

— Spuneți că aveți de gând să plecați la Paris, zise Challais întrerupându-i reveria. Mi-aș permite să vă dau o povață.

— O povață e întotdeauna binevenită. Chiar de la un copil, surâse Richard.

— Nu mai sunt de mult copil, *Monsieur.*

— Să admitem că nu mai ești. Mentalitatea copilăriei ai păstrat-o încă neatinsă. Să auzim povața.

— La Paris să fiți prudent. Prudența nu exclude curajul.

— Tu îmi vorbești de prudență? Tu care te-ai încărcat cu mapa aceea blestemată? Tu care îți joci capul pe o carte? Haida de! Să fim serioși, dragul meu. Din gura ta povața aceasta sună fals.

— Totuși, ar fi bine să țineți seamă de vorbele mele. Parisul pe care îl cunoașteți dumneavoastră, Parisul de acum un an, nu mai există. Azi, capitala Franței e o capcană de lupi. O capcană de lupi în care se prind și oi. Lupii, în schimb, se mănâncă între ei ca turbați. Girondinii cu montaniarzii, hebertiștii cu dantoniștii, iacobinii cu cordelierii. Dacă Brunswick ar fi cucerit Parisul după faimosul lui manifest, prin care amenința cu trăsnetele și fulgerele sale pe cei care ar îndrăzni să se atingă de un fir de păr al familiei regale, n-ar fi dezlănțuit o hecatombă mai îngrozitoare decât aceea pe care fiii revoluției și-o pregăteau pentru ei înșiși. E uimitor câte s-au petrecut de la plecarea dumneavoastră. S-a înființat tribunalul revoluționar. Bogații au fost loviți de impozite grele. Săracii au primit arme, fiind organizați într-o armată revoluționară care terorizează Parisul. Orléaniștii, în cap cu Philippe Égalité, au fost arestați. În Vendée regaliștii au proclamat insurecția.

Convenţiunea, sub presiunea Comunei, a ordonat arestarea a douăzeci şi nouă de deputaţi girondini. Marat a fost lichidat. Bursa a fost închisă. S-a introdus pedeapsa cu moartea împotriva acaparatorilor care înfometează populaţia. Speculatorii care depreciază forţat cursul asignatelor sunt daţi pe mâna călăului. Se vorbeşte de apropiata confiscare, în folosul statului, a băncilor şi întreprinderilor conduse de străini. Vedeţi, aşadar, *Monsieur,* de ce vă povăţuiesc să fiţi prudent. Când vreţi să intraţi în capcana lupilor trebuie să fiţi pregătit sufleteşte.

Richard îşi goli paharul.

— Se pare că ai dreptate, mânzule. Dacă tabloul tău corespunde realităţii, situaţia nu e trandafirie.

— Tabloul e sumbru *Monsieur.* Ar trebui să vedeţi tribunalul revoluţionar în şedinţă, ghilotina hăpăindu-şi victimele, strada frământându-se şi zbătându-se ca un şarpe, Convenţiunea sfâşiindu-şi, ca Moloch, copiii...

— Primejdia mă stimulează, Challais. Pardon, Lelong. Ocupaţiile mele, adeseori pe marginea legii, m-au deprins să evoluez pe muchie de cuţit. Şi în vremuri normale risc să îmi frâng gâtul.

— Acum, însă, riscurile sunt înmiite, *Monsieur.* Numai aci, la Nantes, ştiţi ce se petrece? Castelul Bouffay, mânăstirea carmelitelor, vechiul palat al ducilor de Bretagne, mânăstirea penitentelor, a vizitaţiunii, şi încă multe altele, au fost transformate în închisori. Mii, zeci de mii de oameni zac, claie peste grămadă, în temniţele improvizate, în condiţii neînchipuit de sălbatice: murdari, nehrăniţi, pradă bolilor, terorizaţi. O viziune de infern pe care nu vă urez s-o cunoaşteţi de aproape.

— Ţi-a intrat frica în suflet, râse Richard.

— După ce veţi vedea tot ce am văzut eu mă veţi înţelege. *Monsieur.*

— Sunt călit, dragul meu.

Challais ridică din umeri. Vinul, băut pe stomacul gol, începuse să-l amețească.

Richard plăti consumația.

Când ieșiră în stradă, Challais clipi ca o pasăre de noapte scoasă la lumină.

— Ce soare puternic! Mă orbește!

— Așa ne va orbi lumina care va străluci mâine, risipind bezna de azi, zise Richard.

— Vom ajunge să trăim ziua de mâine?

— Te mai îndoiești? Cine merge cu mine nu pierde cursa. Auzi, Lelong? Nu pierde cursa!

La 25 august Richard plecă la Paris, însoțit de Chastellux și de Soames, nelipsitul său valet. În capitală îl aștepta o activitate febrilă. Trebuia să încheie noi contracte de furnituri militare, să reorganizeze rețeaua de agenți care speculau în numele lui deprecierea vertiginoasă a asignatelor, să facă posibilul și imposibilul pentru eliberarea Patriciei.

La 1 septembrie sosi în capitală.

În Place de la Révolution văzu de departe o schelărie înaltă, cenușie, în creștetul căreia sclipea orbitor, reflectând razele soarelui, o placă de metal trapezoidală.

— Ghilotina, explică laconic Chastellux.

Piața era aproape goală. În fața Convenției se zăreau pâlcuri de oameni.

Diligența pătrunse în labirintul străzilor strâmte, întunecoase și arhipopulate ale Parisului.

Richard constată că Challais avusese dreptate. Ceva era schimbat. Bonetele roșii se înmulțiseră uluitor. Părea că străzile fuseseră invadate de o fabuloasă recoltă de maci roșii. Bluzele *carmagnoles* aveau mare căutare. Fracurile englezești își făceau câte o rară și timidă apariție. Sutanele prelaților

pieriseră. La ușile brutăriilor, măcelăriilor și băcăniilor, cozile nesfârșite de parizieni înfometați semănau cu niște șerpuitori dragoni chinezești.

Diligența își descărcă pasagerii în fața hanului „Le Croissant d'Or" de pe Rue de Richelieu, punctul terminus al călătoriei.

Richard găsi o birjă trasă de o mârțoagă nemâncată, care îl transportă până la locuința sa de pe Quai du Louvre. Apartamentul mirosea a mucegai și a praf. Atmosfera era închisă, fierbinte, irespirabilă. Soames deschise ferestrele, lăsând aerul curat să pătrundă în casă. Deși era obosit, Richard se spălă, își schimbă hainele de călătorie, apoi ieși de unul singur în oraș. Avea de făcut mai multe vizite. Ghinionul se ținu scai de capul său. Nu găsi pe nimeni din cei pe care îi căuta. Nici pe Françoise Lange, care se afla la teatru, nici pe Chabot, protectorul său, nici pe Danton, și nici pe Camille Desmoulins. Călcase cu stângul. Dădu acestei întâmplări semnificația unei prevestiri rele. Se înapoie devreme acasă și se culcă fără să cineze.

În noaptea aceea somnul nu i se lipi de geană. Închipuirea sa plăsmuia un necontenit și macabru cortegiu de trupuri decapitate. Îl obseda ghilotina pe care o văzuse în Place de la Révolution, profilându-se hâdă pe cerul văratic. Îl urmărea chipul Patriciei și al lui d'Hautefeuille, care zăceau în închisoare, așteptându-și osânda.

Gâfâind, cu trupul năclăit de sudoare, Richard își ridică de pe pernă capul tulburat de fumurile închipuirii. Coborî din pat. Deschise larg ferestrele. Camera sa îl înăbușea ca și celula unei închisori.

Spre dimineață, reuși să atipească. Dar nu apucă să-și odihnească trupul vlăguit. Soames îl trezi la orele opt.

— Monsieur Chastellux vă reamintește că la nouă și jumătate sunteți convocați la Ministerul de Război.

— Bine. Mă îmbrac imediat, mormăi Richard.

La ora fixată, intră la minister, însoțit de Chastellux. Și aci se schimbaseră multe. Descrierea plină de venin pe care o făcuse, nu demult, generalul Dumouriez îi reveni fără voie în minte: „Birourile Ministerului de Război au devenit un club în care se preamărește setea de sânge și măcelul. Funcționarii poartă berete roșii. Lumea se tutuie. Până și ministrul afectează o ținută neglijentă. Murdăria lui e neînchipuită. Ministerul a ajuns un fel de cavernă infectă". Cită lui Chastellux vorbele lui Dumouriez.

— Nu-i așa că avea dreptate generalul?

Chastellux nu-i cântă în strună.

— *Monsieur,* e prudent să nu mai repetați aceste cuvinte, spuse el cu toată seriozitate.

Pe Richard îl irita să i se recomande mereu prudența.

— Adevărul n-ar trebui să-i supere, Chastellux.

— Nu știu, *Monsieur,* dacă acesta e purul adevăr. Nu trebuie să uitați că generalul Dumouriez a rostit aceste cuvinte după eșecul loviturii sale de stat. Era firesc să vadă totul în negru.

— Mi se pare că te-a contaminat și pe dumneata microbul revoluției, zise Richard ironic.

— *Monsieur,* n-am făcut și nici nu fac politică. Nu pot însă nega realitatea. Acestui minister atât de hulit i-a revenit sarcina de a organiza și de a susține unsprezece armate. Unsprezece armate care, în condiții vitrege, apără cu succes fruntariile Franței.

Richard se întunecă. Nu-i plăcea ca salariații lui să aibă opinii personale. Era evident că optica lui Chastellux se schimbase. Și aceasta îl indispunea.

— În birourile ministerelor nu înflorește eleganța, continuă inginerul, care nu remarcase expresia feței patronului său. Dar patriotismul acestor oameni nu poate fi pus la îndoială. Fac greșeli. E firesc. Dar sunt

de bună-credință. Unii fură. Nu e ceva extraordinar. Parcă sunt singurii!

Richard încreți sprâncenele. Făcea Chastellux vreo aluzie? Inginerul aluneca pe o pantă primejdioasă. Îl va pune sub supraveghere. La nevoie, nu va șovăi să-l concedieze. Spera însă că depresiunea lui Chastellux era trecătoare.

Nu avu timp să reflecteze prea mult asupra acestei chestiuni. Ușierul îi introduse în cabinetul secretarului general Vincent. Vincent era un hebertist înflăcărat. Nebărbierit, neglijent îmbrăcat, afecta o atitudine degajată, familiară, și un limbaj verde, în tonul idolului său. În birou se mai afla și Miot, un birocrat din vechea falangă, care ducea tot greul ministerului. Miot prezentă lui Sunderland caietul de sarcini al unei importante comenzi de armament.

Vincent se scărpină la ceafă.

— Pe toți dracii, cetățene Sunderland, vei ajunge în curând să monopolizezi toate comenzile de armament. Nici Creusot nu te întrece. Nu ne zgârcim la bani. Pretindem, în schimb, armament de calitate superioară. Te previn! Să nu ne pui în situația de a regreta că ți-am acordat încrederea.

Amenințarea deghizată a lui Vincent nu fu pe placul lui Richard.

— Cetățene secretar general, zise el, folosind la rândul său această formulă revoluționară care-i ardea parcă buzele, să fiți încredințați că nu veți avea motive să regretați alegerea făcută, adresându-vă uzinei mele.

— Să nădăjduim, cetățene Sunderland, să nădăjduim.

— E o certitudine, cetățene Vincent, interveni Chastellux. Cuvântul cetățeanului Sunderland nu s-a dezmințit niciodată.

Înțelegea să fie loial față de patronul său, deși nu îi mai împărtășea în întregime convingerile politice.

— Mă bucur, cetățene. Pe toți dracii, numai în chipul ăsta vom învinge trufia dușmanilor republicii.

Contractele fură semnate în ziua următoare. După îndeplinirea acestei formalități. Chastellux plecă la Nantes.

Richard rămase la Paris. Era neliniștit. Tonul lui Vincent, privirea lui ciudată, iscoditoare, îl pusese pe gânduri. În străfundul sufletului său suna timid un clopoțel de alarmă. Challais și Chastellux aveau dreptate. Trebuia să fie prudent.

La câteva zile după audiența sa la Ministerul de Război, primi o vizită neașteptată. Se ridicase tocmai de la masa de prânz când un ciocănit în ușă îl făcu să tresară. De când se afla la Paris îl speriau toate zgomotele. Nervii începuseră să-i joace feste.

Soames introduse în salon pe un bărbat voinic, masiv, cu fața rotundă, bărbia revărsată și ochi vicleni de vulpe. Hainele negre, jaboul și gulerul alb, înalt, gesturile blânde, onctuoase, îi dădeau înfățișarea unui cleric.

— Îmi permiteți să mă prezint, spuse străinul. Mă numesc Frey. Sunt bancher. Poate că ați auzit de mine.

— Oh, cine nu a auzit de frații Frey, zise Richard, poftindu-l să ia loc. În lumea bursei sunteți figuri de prima mărime.

— Ca și dumneavoastră, *Monsieur* Sunderland. Vă întorc complimentul fără să greșesc.

Bancherul avea un vag accent străin.

Richard era intrigat. Ce căuta acest ins? Frații Frey aveau reputația unor speculatori îndrăzneți, cu relații puternice în lumea politică. Se știa că lucrau mână în mână cu danezul Diedrichsen, cu spaniolul Guzman, cu germanul Westerman și cu francezul d'Espagnac, cei mai temerari speculatori ai epocii. Era o camarilă a marii finanțe, care dirija din umbră acțiunea de depreciere a asignatelor și care tindea să

stabilească un monopol al furniturilor militare. Se spunea că și baronul de Batz, gasconul vorbăreț, care trăgea sforile Ministerului de Finanțe, n-ar fi străin de această clică.

Richard, gazdă perfectă, își tratâ musafirul cu șampanie și gustări fine, într-o vreme în care Franța era bântuită de foamete. Bogații sunt în general feriți de aceste meschine dezagremente. Și Richard nu făcea expcepție.

Oaspetele vorbi despre ultimele piese de teatru, despre sezonul care abia se încheiase la Londra, despre dispariția treptată a manifestărilor mondene pariziene și — foarte în treacăt — despre evenimentele politice. Abia după o jumătate de oră de sporovăială se hotârî să intre în subiect.

— *Monsieur* Sunderland, de multă vreme voiam să vă cunosc. Țineam să stăm de vorbă, să ne împărtășim vederile. Mi-a plăcut întotdeauna să am de-a face cu oameni superiori.

Richard se înclină.

— Vă mulțumesc pentru apreciere.

— Ei da, să nu păcătuim printr-un exces de modestie. Noi, care dirijăm realmente finanțele Franței, trebuie să păstrăm legături, să ne înțelegem, să judecăm împreună anumite situații. Nu-i așa *Monsieur* Sunderland?

Richard se înclină iarăși

Muțenia interlocutorului îl înciudă pe Frey. De ce păstra tăcerea? Aștepta ca vizitatorul să-și descopere bateriile. Era viclean americanul. Dar nici pe marele Frey nu-l băga oricine în cofă.

Bancherul reluă cu amabilitate:

— Scumpe *Monsieur* Sunderland — ah, îmi iertați digresiunea, nu știți cât e de plăcut să scapi pentru câteva ore de acest obsedant *cetățene* și în prezența dumneavoastră îmi permit să fiu deschis. Nu-i așa, *Monsieur* Sunderland?

Richard socoti că sosise momentul să plaseze un cuvânt.

— Cum spuneți dumneavoastră, scumpe *Monsieur* Frey.

„Iar îmi lasă inițiativa, vulpoiul, gândi musafirul. Bănuiește motivul care m-a adus la el, dar face pe niznaiul ca o fecioară care știe ce vrea curtezanul, dar deschide ochii mari și nedumeriți când acesta o imploră să rostească un *da,* care să-i deschidă porțile paradisului."

„Spune tot ce-ai de spus, cumetre", îl invită în tăcere Richard, privindu-l cu exasperantă candoare.

„Așteaptă fățarnicul. Eu să dau tot și el nimic. Escrocul, cugetă Frey, zâmbind cu aceeași nemărginită simpatie. În război, cea mai sigură metodă e atacul. Să atacăm!"

— *Monsieur* Sunderland, amândoi știm ce vrem. Ce să mai batem apa în piuă. Să discutăm deschis.

Richard se înclină pentru a treia oară.

Bancherul Frey începu să fiarbă.

„Scârbă, fariseule, prefăcutule!" îl bombardă el cu invective mute.

— Scumpe *Monsieur* Sunderland, criza prin care trece Franța e cumplit de grea. Trebuie să conveniți și dumneavoastră că nu fac decât să enunț un adevăr.

Fără să mai aștepte încuviințarea gazdei, Frey continuă:

— Este inutil să ne divizăm forțele, într-o epocă în care uniți am doborî orice concurență, am înfrânge orice rivalitate. Și noi și dumneavoastră, *Monsieur* Sunderland, suntem prietenii cetățeanului Chabot — iar pârdalnica aceasta de formulă, de care nu reușesc să mă dezbar. Cum v-am spus, avem prieteni comuni, vederi comune, scopuri comune. De ce să nu folosim în comun mijloacele noastre de luptă? Adversarii noștri din Convențiune sunt puternici. Chabot,

Basire, Julien, prietenii noştri, sunt tot mai vehement atacaţi de hebertişti şi de iacobinii „turbaţi". Căderea susţinătorilor noştri ar însemna şi căderea noastră. Dacă stipendiem pe anumiţi membri ai secţiunilor pariziene dărâmăm şi pe Hébert şi pe partizanii săi. Dacă furnizăm armament defectuos armatei, discreditătm Ministerul de Război, care e în mâna hebertiştilor. Compromiterea lui Bouchotte, actualul ministru de război, ar atrage înlocuirea sa cu Chabot sau cu un om al acestuia. Mă urmăriţi *Monsieur* Sunderland?

— Cu multă atenţie, *Monsieur* Frey.

— Cu alte cuvinte vrem să iniţiem un sindicat care să dezorganizeze armata, care să semene discordia în sânul secţiunilor şi care să ducă la prăbuşirea adversarilor lui Chabot şi deci alor noştri. În ziua în care vor fi măturaţi nu numai Hébert, dar şi Chaumette, Danton, Robespierre şi întreaga lor clică vom pune mâna pe putere. Franţa va fi a noastră, *Monsieur* Sunderland. Cuvântul nostru va fi lege.

— Şi dacă nu reuşeşte? Dacă îl dă cineva în vileag? V-aţi gândit la consecinţe?

— Ne-am gândit, *Monsieur* Sunderland. Dar dacă nu atacăm, suntem pierduţi. Ştiţi că toate băncile şi întreprinderile cu capital străin vor fi confiscate?

— Ştiu. Am fost informat.

— Şi aveţi de gând să staţi cu mâinile în sân, *Monsieur?* Vă resemnaţi în faţa fatalităţii *oarbe?* Aşteptaţi să fiţi târât sub cuţitul ghilotinei?

— Bineînţeles că nu, replică Richard stânjenit.

Discuţia aluneca pe o pantă primejdioasă. Dacă Frey era agent provocator?... Nu! Nu putea fi spionul lui Robespierre sau al lui Hébert. Chabot îi vorbise de fraţii Frey în termeni elogioşi. Challais, însă, îi recomandase prudenţa. Şi mânzul acesta ştia ce spune. Parisul ajunsese o capcană uriaşă. O capcană a lupilor, în care Richard nu avea de gând să-şi lase

pielea. Acumulase destul capital dincolo de graniţele Franţei ca să joace la disperare ultima carte. Ah, nu! Nu va aştepta să fie prins ca un şoarece în cursă. Frey şi acoliţii lui n-aveau decât să se angajeze pe această cale. El îşi va păstra libertatea de acţiune. Chabot îi făcuse mari servicii. Dar pentru Chabot nu avea de gând să-ţi rişte existenţa. Recunoştinţa lui nu mergea până acolo. Moare Chabot? Trăiască urmaşul lui Chabot!

Chipul impenetrabil al lui Richard nu-i trăda agitaţia lăuntrică. Dacă Frey i-ar fi citit gândurile, l-ar fi denunţat lui Chabot. Şi acesta mai avea destulă putere pentru a-l zdrobi. Richard văzuse ghilotina. Nu avea poftă să-i facă îndeaproape cunoştinţă. Era hotărât să răspundă în doi peri, făgăduind atât încât să nu se angajeze cu nimic.

— *Monsieur* Frey, apreciez sinceritatea dumneavoastră. Mi-aţi lămurit o serie de chestiuni care-mi erau încă neclare. Voi studia propunerea dumneavoastră. Pot să vă declar încă de pe acum că o socotesc foarte înţeleaptă. Vă rog să-mi acordaţi un timp de gândire, înăuntrul căruia să-mi cîntăresc posibilităţile. Vreau ca participarea mea să nu aibă un caracter formal.

— Sunt încântat, *Monsieur* Sunderland, că priviţi lucrurile cu aceeaşi seriozitate ca şi mine. Primul dumneavoastră aport este armamentul pe care-l fabricaţi la Nantes. Furnizaţi pulbere care să nu ia foc, arme defectuoase, tunuri descentrate. În felul acesta veţi servi cauza noastră, care trebuie să fie şi a dumneavoastră.

Trecură o săptămână, două, trei, fără ca Richard să dea răspunsul aşteptat. Primejdia era mare. Nu voia să-şi precizeze atitudinea înainte de a afla dincotro bate vântul.

În acele zile de aprigă frământare, încercă în mai multe rânduri să aibă o întrevedere cu Danton sau cu Desmoulins.

Cei doi oameni politici erau însă indisponibili. Şedinţele Convenţiunii, ale cluburilor, adunările Comunei, pertractările din culise nu le mai dădeau răgaz să-şi primească solicitanţii. Afară de aceasta, Danton nu era prea mulţumit de serviciile pe care Richard Sunderland le adusese Franţei revoluţionare în timpul călătoriei sale în Statele Unite.

Dornic să dea ochii cel puţin cu Desmoulins, Richard hotărî să-l caute la Convenţiune. Avea de gând să aştepte sfârşitul şedinţei şi să-l acosteze la ieşire.

Şedinţele se ţineau într-o sală a palatului Tuileries. În faţa enormului edificiu tălăzuia agitată o mare de patrioţi înarmaţi.

Richard îşi făcea cu greu loc spre primele rînduri. Ajutându-se cu coatele, cu pumnii, izbuti a se apropia de intrarea palatului. În sala de şedinţe nu-i fu posibil să se strecoare. Din frânturile de discuţii purtate de patrioţii masaţi la intrare înţelese că tribunele şi culoarele erau înţesate de oameni.

Cu preţul unor eforturi eroice, reuşi să-şi facă loc prin gloată până la uşa sălii de şedinţe. Dinăuntru se auzeau frânturi de discursuri, întretăiate de aplauze, ovaţii sau de zbierete ameninţătoare.

Un revoluţionar din apropierea lui Richard striga, încercând să acopere tumultul:

— Hébert ne-a poruncit să înconjurăm palatul şi la nevoie să-l luăm cu aslat. Să nu dăm înapoi când adunarea nu va adopta măsurile necesare eliberării patriei.

— Foarte bine!

— Să stăm pe baricade!

— Trăiască Hébert!

— Trăiască Robespierre!

— Moarte intriganților!

— Moarte inamicilor publici...

— Moarte...

Un vlăjgan cu spinare lată de urs, zbiera, dominând gălăgia.

— Gura! Gurrra! În sală vorbește cetățeanul Couthon!

— Da, da, tăcere!

Vacarmul se domoli gradat, ca un tunet care se pierde.

Din sală se auzea un glas aspru sacadat:

— ...contrarevoluția și-a găsit prieteni în sânul Convenției naționale! Să ne ridicăm împotriva ei! Să ne ridicăm cu toții! Să arestăm pe toți dușmanii republicii, pe toți suspecții. Să facem de petrecanie tuturor conspiratorilor, dacă nu vrem să ne facă ei de petrecanie. La arme! Vom lupta până la ultimul! Printre noi s-au strecurat dușmani... trădători, spioni, acaparatori... Să-i demascăm și să decretăm punerea lor sub acuzare!

Un glas răsună vehement:

— Moarte trădătorilor!

— Moarte speculanților!

— Marat! Voi ține seama de lecțiile tale! răsună o voce ascuțită, stridentă, ca o trompetă.

— Vorbește Hébert, spuse un patriot din pragul sălii de ședință.

— Pe toți dracii, Marat! Nu te vom uita! Nu te vom uita, umbră scumpă! Victimă a cuțitului agenților tiraniei... Îți jur că voi înfrunta fără șovăială amenințarea pumnalelor și a otrăvii, și că îți voi urma pilda. Război veșnic conspiratorilor, intriganților, hoților! Asta e deviza mea, pe toți dracii! Și să fii sigur Marat că îmi voi respecta jurământul. Iar pe toți acei care vor refuza să ne urmeze îi vom îngenunchea sub cuțitul ghilotinei!

— Bravo, Hébert! Mergi până la capăt! Jumătățile de măsură n-au fost niciodată bune.

Furtună de aplauze.

Proteste.

Tumult.

Apoi, ca la poruncă, se pogorî iarăși liniștea.

— Reprezentanți, Robespierrre are cuvântul!

— În aceste momente de mare primjedie, îngăduința e crimă. Dacă trădătorii vor să nimicească republica, dacă speculanții vor să sugă sângele poporului, îi vom da pe toți pe mâna poporului însuși! Dacă răuvoitorii din sânul acestei adunări vor încerca să ne pună piedici, spre a scăpa de sancțiunile justiției pe vânzătorii de neam, pe conspiratori și pe acaparatori, vom cere poporului să-și facă singur dreptate.

Robespierre dădea frâu liber maselor. Propovăduia insurecția. Mulțimea porni iarăși să freamăte.

— Bravo, Robespierre!

— Trăiască Robespierre!

— Trăiască...

— O delegație, în frunte cu Chaumette, se apropie de tribună, vesti patriotul din pragul ușii.

— Nici o cruțare pentru ticăloși! Nici o milă pentru trădători! Să le-o luăm înainte! Între ei și noi să aruncăm bariera veșniciei!

Robespierre răspunse cu gravitate:

— Libertatea va supraviețui intrigilor și mașinațiilor conspiratorilor. Convențiunea se va strădui să aline durerile poporului.

Moțiunile erau prezentate fără întrerupere. O delegație a clubului iacobinilor străbătu mulțimea, purtând un drapel tricolor pe care era brodat un ochi vigilent cu deviza: „Liberté ou la mort!" Purtătorul drapelului se adresă imperios președintelui adunării:

— Cerem ca teroarea să fie trecută la ordinea de zi!

— Foarte bine, răsună glasul puternic al lui Danton. Susţin cu toată căldura această moţiune. Să instaurăm teroarea. Adevărata teroare! În fiecare zi să cadă cel puţin o ţeastă sub tăişul ghilotinei.

— Da, da! Să trecem teroarea la ordinea de zi!

— Trăiască teroarea!

— Trăiască...

— Vorbeşte Barère!

— Teroarea va stârpi o dată pentru totdeauna pe regalişti, pe moderaţi şi tot gunoiul contrarevoluţionar. Aristocraţii au vrut sânge. Ei bine, se vor alege cu sângele conspiratorilor, cu sângele ticăloşilor de teapa lui Brissot ori a Mariei-Antoinette! Regaliştii vor să tulbure lucrările Convenţiunii. Zadarnic. Convenţiunea va şti să le vină de hac. Conspiratori, aţi vrut să nimiciţi pe montaniarzi; ei bine, vă vor nimici pe voi!

Richard urmărea cu respiraţia tăiată fazele dramatice ale acestei şedinţe, care avea să rămână memorabilă în analele revoluţiei. Sângele îi zvâcnea în tâmple. Nemaiputând îndura tensiunea care creştea clipă de clipă, ieşi afară. Se întunecase. Făclii aprinse, purtate în zeci de mâini, luminau piaţa uriaşă, sângerie. Din când în când, câte un patriot ieşea din sala de şedinţe explicând mulţimii mersul dezbaterilor.

— S-a votat legea suspecţilor!

— Bravo!

— Traăiască...

— Aristocraţii nu vor scăpa nici în gură de şarpe, comentau patrioţii.

— S-a votat legea maximului general!

— S-a zis cu specula, se bucurau femeile şi bărbaţii livizi de nemâncare.

— Orice negustor care va îndrăzni să ascundă mărfuri ori va afișa liste de prețuri inexacte va fi executat — vesti același crainic.

— La ghilotină cu speculanții!

— La ghilotină...

— Moarte lor...

Richard era năuc. Avea senzația că mulțimea aceea dezlănțuită îi simțea prezența, că toate privirile erau ațintite asupra lui.

Fără să-l mai aștepte pe Desmoulins, se îndepărtă de palat. Când izbuti să se smulgă din mijlocul gloatei și se văzu singur pe cheiurile largi, aerate, ale Senei respiră adânc. Pentru prim dată cunoscuse frica. O frică oarbă, mistuitoare...

Criza aceea de spaimă dementă, animalică, nu-l stăpâni din fericire mult. După o sticlă de șampanie băută pe nerăsuflate și după un somn bun, reparator, își veni în fire. Zorile îi risipiră ultimele temeri. Richard nu își pierduse încrederea în steaua sa. Era cu neputință să i se întâmple ceva rău lui, alesul zeilor!

Trei zile după acea furtunoasă ședință a Convenției, pe care o audiase din anticameră, Richard bătu din nou la ușa casei lui Camille Desmoulins. De data aceasta avu noroc. Tânărul prieten al lui Danton se înapoiase mai devreme ca de obicei de la redacția lui „Le Vieux Cordelier".

În acele zile, Desmoulins locuia în casa pe care i-o construise socrul său, controlorul financiar Duplessis, în fundul unei grădini frumoase de pe Rue de Condé.

Deși era obosit, Desmoulins își primi cu amabilitate vizitatorul. Richard nu-și pierdu vremea în preambuluri inutile.

— Cetățene Desmoulins, sper că n-ai să iei în nume de rău demersul pe care-l fac azi. Am îndrăznit

să apelez la dumneata pentru că îți cunosc generozitatea și spiritul de dreptate. Socotesc că ești cel mai în măsură să-mi dai o mână de ajutor, cu atât mai mult cu cât ești colaboratorul cetățeanului Danton, fost până mai deunăzi șeful Departamentului Justiției.

Desmoulins zâmbi:

— Aș vrea să-ți pot fi de folos. Despre ce e vorba?

— Cetățeana Patricia Lusignan a fost arestată la Bordeaux sub învinuirea că ar fi încercat să treacă fraudulos granița, zise Richard. Vina ei nu este atât de mare, dacă ținem seama de motivele care au determinat-o. Voia să meargă la soțul și la copiii ei, aflați în străinătate.

Expresia feței lui Desmoulins se înăspri:

— Dacă nu mă înșel, este o *fostă?*

— E adevărat. N-are nici un rost să ascund acest lucru. Faptul că a fost ducesă nu poate constitui o cirumstanță agravantă.

— Te înșeli, cetățene Sunderland. Cazul fostei ducese de Lusignan nu e lipsit de gravitate. Soțul ei, un emigrant înrăit, complotează la Londra cu dușmanii republicii. Amantul ei, fostul locotenent Roger d'Hautefeuille, a fost prins pe când făcea spionaj în favoarea unor puteri străine. Iată pentru cine intervii dumneata.

— Dar ce i se impută Patriciei Lusignan, cetățene Desmoulins? Trebuie să fie ghilotinată numai pentru că este soția unui *fost?*

Desmoulins își mușcă iritat buzele:

— Dacă mi-ai fi cunoscut principiile, cetățene Sunderland, sunt convins că n-ai fi venit la mine. Patricia Lusignan a favorizat acțiunile de spionaj ale amantului, a ascuns în castelul ei din Tourraine conspiratori și preoți care au refuzat să depună jurământul. Când a simțit că autoritățile sunt pe urmele ei, a încercat să dispară. A fost prinsă la

Bordeaux și întemnițată. Acum își așteaptă osânda. Regret, cetățene Sunderland. Nu pot face nimic pentru ea. Regret de asemenea că m-ai socotit capabil a mă preta la o infamie. Nu sunt trădător, Mr. Sunderland, zise Desmoulins, subliniind cuvântul *Mister.*

— Omenia înseamnă trădare, *Monsieur* Demoulins?

Obrazul gazdei se făcu pământiu.

— Îmi ceri să fiu omenos cu trădătorii? Cu ticăloșii care, pentru a-și recâștiga privilegiile, pactizează cu vrăjmașii patriei lor? Mentalitatea dumitale este ciudată, Mr. Sunderland. Iartă-mă că nu folosesc termenul de cetățean, dar acesta îl rezerv exclusiv prietenilor republicii.

— Mă socotești un dușman al Franței, *Monsieur* Desmoulins? Uiți că sunt american? Că sunt cetățean al unei mari republici, care nu de mult s-a smuls de sub jugul tiraniei?

Desmoulins zâmbi ironic:

— Îmi pare rău, Mr. Sunderland, dar nu văd în dumneata un cetățean al republicii americane. Un cosmopolit... da. Un om fără patrie, căruia i se aplică dictonul *Ubi bene,sibi patria.*

— Aceasta nu v-a împiedicat să apelați la serviciile mele și dumneata și *Monsieur* Danton, replică Richard tăios.

— Pentru asemenea servicii nu avem nevoie de *caractere.*

Richard își privi interlocutorul cu ostentativă milă:

— Credeam că stau de vorbă cu un om de suflet. Constat însă că am de-a face cu un fanatic. În aceste condiții, prezența mea nu mai are rost.

— Sunt de acord. Nu-mi plac prietenii trădătorilor.

„Mi-am făcut un dușman de temut, gândi Richard după ce părăsi casa lui Desmoulins. Pe viitor va trebui să fiu atent. Foart atent."

Acest prim eșec nu-l descurajă. Făcu o vizită și lui Chabot. Fostul călugăr îl primi cu râsul său zgomotos și jovial.

— Îmi pare rău că te dezamăgesc, amice Sunderland, dar nu pot interveni pentru prietena ta. Bordeaux este *fieful* lui Tallien, care e foarte gelos de prerogativele sale. Relațiile dintre mine și Tallien nu sunt tocmai cordiale. Dacă ar putea să mă jupoaie de viu, ar face-o cu voluptate. Și eu de așijderea. Ți-aș da o sugestie. Încearcă să iei legătura cu Thérèsia Cabarrus. Proconsulul din Bordeaux nu ridică un deget fără încuviințarea ei. Și, pentru edificare, adaug că Thérèsia e foarte sensibilă la cadouri.

— Cetățene Chabot, la cine mă sfătuiești să mă adresez ca să obțin o scrisoare de recomandație pentru acest personaj?

— Știu eu? După câte sunt informat este în relații amicale cu Françoise Lange, prietena dumitale. Mă tem însă că iubita îți va face dificultăți.

— De ce?

— Eterna gelozie feminină. Gândește-te și dumitale. Ceri unei femei frumoase o scrisoare de recomandație pentru altă femeie frumoasă, care să intervină pentru eliberarea unei protejate despre care se spune că are mult farmec. Ce zici? Am dreptate?

— Françoise Lange este o ființă înțelegătoare.

— În primul rând e femeie, cetățene Sunderland.

— Totuși, trebuie să încerc.

— Desigur. Încearcă. Dar cu prudență. Ah, să nu uit principalul. Zilele acestea să nu pleci la Bordeaux, căci vei avea mult de lucru. La începutul săptămânii viitoare se va vota o moțiune pentru deprecierea asignatelor. Până atunci să vinzi toate asignatele pe care le ai la dispoziție. Exact peste cincisprezece zile se va vota altă moțiune, prin care se va cere revalorizarea asignatelor. Cu trei zile înainte de depunerea ei pe masă președintelui Convenției, te

voi anunța, ca să faci cumpărături masive de asignate. Diferențele... zâmbi Chabot...

— Le împărțim, completă Richard, făcând semnificativ cu ochiul.

Vestea era plăcută. Această alternanță de moțiuni, care duceau fie la prăbușirea asignatelor, fie la consolidarea lor temporară prilejuia câștiguri uriașe inițiaților.

— Cetățene Sunderland, îl rechemă fostul călugăr, când Richard dădu să plece, bancherul Junius Frey mi-a spus că ți-a făcut o vizită. Ți-ar fi propus încheierea unui pact...

— I-am făgăduit că voi reflecta asupra acestei chestiuni. Sunt gta să cad la învoială. Un singur considerent m-a împiedicat să închei până în prezent acordul. M-am gândit că nu e sănătos să lucrăm în grup. Dacă regimul — care de la o vreme înăsprește vizibil măsurile respective împotriva speculatorilor de asignate — va pune mâna pe unul din noi, întreaga organizație se va prăbuși ca un castel de cărți de joc. Pe când așa, păstrându-ne libertatea de acțiune, dăm mai mult de lucru autorităților. Capturarea unuia dintre speculatori va spori vigilența celorlalți. Cred că ești de acord cu mine.

— S-ar putea să ai dreptate. Da, da. S-ar putea să ai dreptate, zise Chabot gânditor. Procedează cum crezi că e mai bine, cetățene Sunderland. Am încredere în judecata dumitale.

Cu mâinile la spate, Richard stătea nemișcat în fața ferestrei deschise. Cugeta adânc. Sena își rostogolea apele umflate de ploile stăruitoare de toamnă.

În ultimele două luni câștigase foarte mulți bani. Chabot reușise să anuleze ordinele de confiscare ale fabricii de armament de la Nantes și ale băncii fraților Frey. Dar pe măsură ce cuferele lui Richard se

umpleau cu ludovici de aur, mizeria creştea în Parisul revoluţionar. O dată cu apropierea iernii, foametea căpătă proporţii de calamitate naţională. Lipsa de bani, de alimente, de haine, mergea mână în mână cu înăsprirea mijloacelor de represiune. Tribunalul revoluţionar lovea fără deosebire pe speculanţi, pe aristocraţi, pe contrarevoluţionari, pe spioni şi pe susţinătorii lor. Arestările se ţineau lanţ. Chiar şi Françoise Lange fusese încarcerată laolaltă cu întreg ansamblul Teatrului Naţiunii, după reprezentarea piesei *Pamela,* considerată de fanaticii revoluţiei insultător de reacţionară. Capul reginei Marie-Antoinette căzuse la 16 octombrie, în vreme ce populaţia striga „trăiască republica". Bailly, fostul primar al Parisului, urcase treptele eşafodului. În ziua aceea ploua mărunt. Bailly tremura. „Ţi-e frică?" îl întrebase călăul râzând. „Nu. Mi-e frig", răspunsese fostul primar. Fusese executat şi ducele de Lauzun, alături de care Richard luptase în Războiul de Independenţă al Statelor Unite. Tăişul ghilotinei decapitase pe contesa Du Barry şi pe Brissot, căpetenia girondinilor, pe *madame* Roland şi pe ducele Philippe d'Orléans, care votase moartea vărului său, regele. Căpeteniile revoluţiei începeau să-şi plătească tributul sângelui. Moartea aduna recoltă bogată. Oamenii mureau de foame ori seceraţi de boli, mureau în închisori şi pe eşafod, mureau în încăierări de stradă ori pe câmpul de bătălie. Se mai găseau şi oameni care mureau de bătrâneţe. Dar aceştia erau mai puţini la număr.

Peste Franţa ploua sânge. În buzunarele lui Richard ploua aur. Moartea care secera în jurul lui începuse să-i tulbure liniştea. Chiar şi încrederea în propriile puteri are uneori limite. Câteodată îi era frică de moarte. Un glonte rătăcit, un denunţ, o eroare judiciară îl putea expedia rapid dincolo de Styx. Devenise bănuitor. Nu mai avea încredere nici

în colaboratorii apropiați. Se temea și de Soames. Nu cumva acesta se pusese în slujba lui Hébert sau a comitetului de supraveghere?

În vreme ce stătea la fereastră, atenția îi fu atrasă de un geamgiu care umbla legănat, purtându-și samarul cu geamuri.

Strigătul lui profesional tulbura la intervale regulate liniștea străzii.

— Geamuri!... Geamuri!... Pun geamuri!... Geamuri!... Geamuri!... Pun geamuri...

În dreptul ferestrei lui Richard, vânzătorul ambulant se opri și își aruncă privirile în sus.

— Cetățeanul dorește geamuri?... Avem geamuri colorate! Geamuri verzi, geamuri roșii!

Richard tresări.

„Geamuri roșii"...

Făcu semn geamgiului să intre în casă. Îi deschise personal ușa — căci Soames era plecat după cumpărături — și îl lăsă să intre în salon.

Îndată ce se văzură singuri, geamgiul își lăsă jos samarul și căzu într-un fotoliu.

— Uff, sunt rupt de oboseală, Beauclair.

— Te ispitește un pahar de Porto?

— Mă mai întrebi? Aș bea o sticlă întreagă. Dar nu-mi permit să mă îmbăt.

Richard îi servi băutura.

Geamgiul o sorbi pe nerăsuflate.

— Mai vrei un pahar?

— Mulțumesc, n-am voie.

— Prescripția medicului?

— A prudenței.

— Vrei să mănânci?

— Sunt furios că trebuie să te refuz. Nu rămân la dumneata decât câteva minute.

Richard închise ferestrele.

— Ai primit banii pe care ți i-am trimis prin Cornuel? întrebă el.

— Primit. Mulţumesc. Am primit şi plicul cu documente.

— Bun.

— Totuşi am să mai beau un pahar de Porto, spuse geamgiul.

— Foarte bine. Două pahare nu îmbată.

Vânzătorul ambulant bău de data aceasta cu înghiţituri rare, savurând vinul fin.

— Ai aflat? Ieri, d'Hautefeuille a fost condamnat la moarte de tribunalul revoluţionar. Mâine, la ora prânzului, sentinţa va fi executată. Fouquier-Tinville a prelungit cercetările trei luni, în speranţa că va pune mâna şi pe alţi complici. Osteneala i-a fost zadarnică. Roger n-a făcut nici o mărturisire.

— N-aţi încercat să faceţi ceva pentru el? întrebă Richard.

— Tentativele noastre au eşuat. La „Conciergerie", unde e întemniţat, paza e foarte severă. Reuşisem să cumpărăm un paznic, care din nenorocire a fost denunţat de femeia lui. Fouquier-Tinville l-a executat în douăzeci şi patru de ore.

— Execuţiile acestea au început să mă scoată din fire, zise Richard, plimbându-se agitat prin cameră. Când aveţi de gând să striviţi revoluţia aceasta blestemată? Aţi asmuţit Europa întreagă împotriva ei, fără să obţineţi vreun rezultat.

— În curând o vom zdrobi, spuse geamgiul, cu convingere. Aliaţii pregătesc ofensiva generală.

— Cunosc povestea. De un an şi mai bine se tot pregătesc pentru lovitura de graţie. Mă tem să nu se întâmple contrariul. Armatele acestea, alcătuite din revoluţionari famelici, sunt formidabile. Trebuie să recunoşti, dragul meu de Guiche, că minunile de vitejie pe care le săvârşesc azi n-au avut precedent sub ultimii doi Bourboni.

— Vom sugruma totuși revoluția, spuse oaspetele cu încredere. Teroarea, crimele comise zi de zi nu sunt decât zvârcolirile agoniei.

— În orice caz, eu nu mai am de gând să rămân multă vreme la Paris, spuse Richard. Evenimentele au luat o întorsătură gravă. Mă tem să nu fiu arestat.

— De ce nu ți-ai organizat o rețea de informatori care să te țină în curent cu mișcările autorităților? întrebă vizitatorul. Slavă Domnului, cu banii pe care îi ai poți cumpăra toate conștiințele. Nu vezi? Țara întreagă e la mezat.

— Mi-am luat eu măsuri de precauțiune. În port, la Nantes, e ancorată o corabie sub pavilion american, care poate ieși în larg în două ore. Corabia e a mea. Oricând sunt gata să te iau cu mine.

— Mulțumesc, Beauclair, dar am datoria să mai rămân în Franța. Mi s-a încredințat o misiune grea. Nu mi-e îngăduit să dezertez. Dumneata n-ai obligațiile mele.

— Nici eu nu plec până când nu voi reuși să scot din închisoare pe ducesa de Lusignan și pe Françoise Lange.

— *Madame* de Lusignan e la Bordeaux, dacă nu mă înșel?

— Exact. E la Bordeaux. Mi s-a spus că Thérèsia Cabarrus ar putea să facă ceva pentru ea. Nu știu cum să ajung până la această femeie. Françoise Lange, care o cunoște și care mi-ar fi dat o scrisoare de recomandație, a fost încarcerată în septembrie.

— De *Mademoiselle* Lange să nu ai grijă, spuse vizitatorul. Nu-și va pierde capul pe ghilotină. Are destui prieteni cu influență care s-o scoată din închisoare. Alta e situația ducesei de Lusignan. La Bordeaux, Tallien are mulți dușmani. Altfel Thérèsia Cabarrus ar fi scăpat mulți prizonieri până acum. Femeia aceasta are o inimă de aur. Dacă ai norocul

să-i placi, ţi se dăruieşte trup şi suflet. Păcat că s-a vândut lui Tallien.

— Văd că toţi o cunoaşteţi, spuse Richard.

— Mă mir că nu o cunoşti şi dumneata. Cabarrus e numele ei de fată. În prezent e căsătorită cu contele de Fontenay. Tallien e nebun după ea. Îi satisface toate capriciile. De ce nu iei legătura cu ea? E de-a noastră. Oricât ar fi de putredă, nu va rezista să răspundă la apelul tău.

Pe Richard îl mustra conştiinţa. De peste două luni îşi propunea să ia măsuri operative pentru salvarea Patriciei, dar de tot atâtea ori le amânase sub diferite pretexte. Sosise timpul să intre în acţiune. Pentru Patricia orice întârziere putea să fie fatală.

— N-ai pe cineva care să tragă sforile? Eu, drept să-ţi spun, nu ştiu cum să încep. La Bordeaux n-am fost niciodată. La Tallien şi la amanta lui nu sunt în stare să ajung. Mă aflu într-un punct mort.

Contele de Guiche reflectă câteva clipe.

— Cred că te pot ajuta. Am un om de nădejde, Aristide Quillau. Un diavol. Dacă Quillau nu ţi-o scoate pe *Madame* de Lusignan din închisoare, nimeni nu o mai poate face. Dar o să te coste scump.

— Nu importă. Precizează, cât? întrebă Richard practic.

— În primul rând cadoul pentru Tallien, în al doilea rând, cheltuielile pentru deplasare şi, în al treilea, un fond pentru mituirea paznicilor, a soldaţilor din gardă...

— Pentru Tallien ajunge o sută de mii de livre?

— E suficient.

— Şi pentru celelalte cheltuieli ale lui Quillau să zicem douăzeci şi cinci de mii...

De Guiche rămase visător.

„Douăzeci şi cinci de mii! repetă el în gând. La cifra aceasta se ridicau economiile generalului

Custine, înainte de a fi executat. Douăzeci şi cinci de mii de livre, după o viaţă întreagă de activitate militară. Şi Beauclair dispune cu dezinvoltură de această sumă, care pentru posibilităţile lui nu reprezintă desigur decât o firimitură"...

— Ei, ce zici? E destul? întrebă Richard.

— Cred că da. Deşi Quillau e pretenţios. În fond, este o secătură. Dar îşi cunoaşte valoarea comercială. Mâine în zori ţi-l trimit. Pregăteşte-i până atunci banii sau o scrisoare de schimb. Şi încă ceva. La Bordeaux trebuie să asiguri ducesei ieşirea din Franţa.

— Nimic mai simplu. Trimit la Bordeaux pe „Neptun". Îl ţineam pentru orice eventualitate la Nantes.

Richard era încântat. Făcuse o afacere bună. Debursa ceva bani, dar se descărca de răspundere.

— Mâine de dimineaţă vii să asişti la execuţia lui d'Hautefeuille? întrebă de Guiche, înainte de a pleca. Eu voi căuta să mă strecor în primele rânduri. Prezenţa mea îl îmbărbăta. Cred că va fi bucuros să te vadă şi pe dumneata.

Richard spuse că nu putea veni.

În noaptea aceea nu reuşi să închidă ochii. Se temea ca agentul contelui de Guiche să nu ajungă prea târziu la Bordeaux. Regreta că nu făgăduise contelui să-l însoţească în Place de la Révolution. Nu i-ar fi plăcut să fie acuzat de laşitate. Tot colindând străzile Parisului, se încrucişase de câteva ori cu căruţele folosite pentru transportarea condamnaţilor la moarte. Paloarea acestora, urletele, huiduielile, mulţimii masate de-a lungul străzilor, scârţâitul căruţelor, zgomotul roţilor pe caldarâm, mersul lent al mârţoagelor care se poticneau de bolovani îl umpluseră de groază.

D'Hautefeuille urma să fie executat laolaltă cu un întreg lot de condamnaţi, printre care un falsificator de asignate, un agent regalist al lui Stofflet, o femeie

de stradă care strigase din senin „trăiască regele", în vreme ce stătea la coadă în faţa unei brutării, un speculant care dosise o mare cantitate de grâu şi un avocat ce îşi ucisese nevasta.

În cursul dimineţii, Richard îşi propusese să lucreze mai mult ca de obicei. Voia să îşi creeze un pretext, care să-i scuze în proprii săi ochi absenţa de la execuţia lui d'Hautefeuille. Cu Quillau lichidă la iuţeală. Îşi găsi de lucru şi la Ministerul de Război, unde, parcă era un făcut, treburile îi fură rezolvate mai expeditiv ca niciodată. Dădu o raită pe la bursa clandestină a asignatelor, unde zăbovi, cu tot riscul de a fi prins în laţul vreunei razii. La unsprezece termină cu toate treburile. Dacă Françoise Lange ar fi fost liberă, ar fi trecut pe la ea. Dar apartamentul ei era sigilat. Nu-i venea să se înapoieze acasă, în apartamentul acela mare, populat numai de stafiile propriei lui închipuiri.

Mergea ca un automat pe străda în vreme ce gândurile îl asaltau frenetic. Într-adevăr, atmosfera Parisului devenise inespirabilă. De mult ajunsese la concluzia că trebuia să treacă graniţa. Numai lăcomia de bani şi acea blestemată pornire de a sfida primejdia îl mai reţinuseră în Franţa. În condiţiile normale, n-ar fi câştigat nici în cinci ani de eforturi continue beneficiile pe care le realiza într-un an la Paris. Pofta de câştig ajungea să-i înăbuşe instinctul de conservare. Simţea că se afundă în marasm, dar nu găsea resursele sufleteşti pentru a se desprinde.

Pierdut în lăstărişul gândurilor, nu observă că paşii îl duceau tocmai spre locul pe care voise să-l evite. Spre Place de la Révolution. Nu se dezmetici decât în momentul în care văzu la capătul străzii, spre care-l împingea curentul de curioşi, ghilotina cu braţele negre înălţate spre cer.

Vru să se întoarcă din drum, dar curiozitatea, bolnăvicioasă, îi birui repulsia.

Cele două căruțe cu condamnați apărură dinspre Rue Saint-Honoré.

Împietrit, Richard asistă la toate fazele execuției. Călăul și ajutorul său așteptându-și victimele, căruțele oprindu-se la picioarele eșafodului, condamnații coborând unul după altul, apoi, tot pe rând, urcând treptele stropite de sânge. Un bătrân cu barbă cenușie, slab ca o arătare și doborât de frică — probabil speculantul care dosise grâul — puse cel dintâi gâtul sub tăișul ghilotinei. Cuțitul căzu cu zgomot sec și capul, secționat de trup, se rostogoli într-un coș. Urmă apoi o fată tânără, simplu îmbrăcată. Câteva mișcări precise și capul ei se înfrăți cu al bătrânului.

Veni și rândul lui d'Hautefeuille. Cu mâinile legate la spate urcă hotărât treptele eșafodului. Era în cămașă. Îi tăiaseră părul. Fostul locotenent de dragoni era mândru, ca la paradă. Surâse cuiva din mulțime — poate lui Guiche, gândi Richard — apoi se întoarse spre executorul sentințelor capitale.

— Fă-ți datoria, călăule!

— Oricând la dispoziția dumneavoastră, zise acesta râzând.

Cuțitul ghilotinei căzu iarăși.

Richard nu fu în stare să asiste și la celelalte execuții. Nu îndrăznea să plece, căci ar fi trezit bănuielile privitorilor. Și atunci s-ar fi terminat cu el. Până la terminarea execuțiilor, se mărgini a se uita, pe deasupra ghilotinei, la rândunelele care săgetau văzduhul.

„Rândunelele erau sufletele condamnaților?"

După încheierea spectacolului, se lăsă dus de mulțime spre Pont-Royal. Voia să ajungă mai repede acasă. Simțea o bizară slăbiciune în picioare. Așa se manifestau marile lui emoții.

O luă pe Quai du Louvre, trecu pe lângă măreața colonadă a palatului, deasupra căruia fâlfâia drapelul tricolor, și după zece minute de mers ajunse acasă.

Se culcă fără să mai cineze.

Zâmbetul lui d'Hautefeuille îl urmări și în somn. Se făcea că se află iarăși în Place de la Révolution. De data aceea nu printre spectatori, ci în căruța cu condamnați. Stătea pe o scândură întinsă de-a latul pe loitre. Caldarâmul de bolovani făcea să se zguduie căruța, scuturându-i și lui trupul ca într-un acces de friguri. Încrâncenat, se apucase cu mâinile de scândura care nu era bine geluită și-l înțepa cu mii de așchii. Ajuns în dreptul ghilotinei, cortegiul se opri.

Richard fu chemat cel dintâi. Năucit, coborî din căruță, străbătu clătinându-se cei câțiva metri care-l despărțeau de eșafod apoi, ajutat de un necunoscut, începu să urce treptele.

Una, încă una și încă una... Scara nu se mai termina. Ajunsese în sfârșit sus. Priveliștea era frumoasă. Piața semăna cu o pajiște stropită cu flori roșii. Miriade de flori roșii. Bonetele frigiene.

Călăul îl pofti râzând:

— Poftim! Întindeți-vă pe scândură.

Richard vru să rostească mândru, ca și d'Hautefeuille: „Fă-ți datoria, călăule!" Dar nu putu. Gâtlejul i se încleștase într-un spasm nervos. Se așeză cu pântecul pe scândura pe care călăul o manevră la repezeală, culcându-l cu gâtul într-o scobitură rotundă. Cu o mișcare bruscă, îl înțepeni apoi într-un fel de colier de lemn, ca un jung, prins între brațele ghilotinei. Auzi apoi un zgomot ciudat, un clănțănit metalic și un fâșâit scurt. Cădea cuțitul ghilotinei. Richard răcni ca un animal înjunghiat. Ud, de transpirație, se trezi din somnul greu. Își duse mâna la gât. Nu simți nici colierul de lemn, nici tăișul cuțitului fatal. Respiră adânc. Deodată începu să râdă. Un râset bolnăvicios, lipsit de veselie. Era fericit că fusese numai un coșmar. Frica însă nu-l părăsise. Îl gâtuia și acum, încleștându-i beregata într-un colier nevăzut, dureros.

Afară ploua. Picăturile băteau darabana în fereastră. Era o muzică tristă, monotonă, de înmormântare. Ropotea asemenea pământului ce cade cu sgomot sec pe capetele sicrielor. O imagine rizibil de ieftină, care-l urmărea cu tenacitate.

Coborî din pat, își aruncă pe umeri halatul, apoi începu să aprindă lumânările din cameră. Voia lumină. Cât mai multă lumină.

În cămin focul se stinsese.

Sună pe Soameș.

— Aprinde focul! Aprinde-l mai repede! Am înghețat.

Somnoros, boscorodind fără să fie auzit, valetul aduse cioplituri și jar din bucătărie.

„De mâine mă pregătesc de plecare, își zise Richard febril. Plec. Plec neapărat. Nimic nu mă mai poate reține. Nimic. Nimic."

Își respectă cuvântul.

Încă de a doua zi încredință cantități mari de aur agenților săi, dând poruncă strașnică să fie neîntârziat scos peste graniță. Strecurat în fundurile duble ale unor butoaie cu vin ori ale unor cufere abil meșterite, purtat în raniță de pseudosoldați, care cică se înapoiau din permisie, îndreptându-se spre unitățile dinspre hotare, ascuns în oiștea scobită a căruțelor ori în chesoanele îndrumate — de formă — spre unitățile militare de pe front, aurul acumulat de Sunderland se scurgea din Franța ca sângele prin zeci de răni deschise. Pânzele achiziționate de la *maître* Simon Paulet urmară același drum.

Activitatea aceea titanică îi fura tot timpul. Uitase iarăși de frică. Înfierbântat, cu energie reînoită, își degaja aurul din această țară, în care afacerile bănoase de odinioară deveniseră imposibile.

Ploile cădeau fără întrerupere. Toamna își plângea cu lacrimi mărunte și reci agonia. Ploua. Ploua

neîncetat, obsedant. Ploua dimineața, după-amiaza, noaptea, de parcă văzduhul nu și-ar mai fi ținut baierele.

Richard era satisfăcut. Avea și motive temeinice. Mai bine de nouăzeci la sută din aurul său luase calea străinătății. Câteva transporturi se rătăciseră. Un exod atât de masiv nu era posibil fără unele pierderi. Dar acestea nu micșorau succesul operațiunii.

Richard fixase la 1 decembrie termenul plecării sale din Franța. Până atunci trebuia să încheie acel formidabil transfer, efectuat în condiții epice.

În fiecare zi rupea câte o filă din calendar.

Ajunsese la mijlocul lui noiembrie.

De la Bordeaux primise vești bune. Aristide Quillau făcuse minuni. Procurorul Rouvroy semnase o ordonanță de neurmărire în dosarul Patriciei Lusignan. Tallien și Thérèsia Cabarrus se achitaseră de obligațiile lor. Fosta ducesă nu obținuse încă pașaport. Dar aceasta era o chestiune secundară. Quillau își luase angajamentul să o strecoare pe „Neptun" fără ca gărzile din port să prindă de veste.

15 noiembrie...

16 noiembrie...

17 noiembrie...

Noul calendar revoluționar intrase în vigoare încă din septembrie, însă Richard rămăsese tot la vechea denumire a lunilor și a zilelor.

„17 noiembrie."

Deși nu se terminase încă ziua, rupse fila din calendar.

„Încă treisprezece zile", anticipă Richard cu plăcere clipa în care își va scutura papucii de țărâna Franței. Bineînțeles, se va mai înapoia în Parisul de care îl legau nu numai interesele, dar și sentimentele. Dar nu va face acest pas înainte de lichidarea crizei politice actuale.

Se uită la ceasul de pe comodă. Era patru și jumătate. Începuse să se întunece. În casă era cald și bine. Soames îi servise un prânz excelent. Valetul știa să fie la înălțime. Nu-l întreceau nici bucătarii de casă mare.

În cămin focul ardea vesel. Vântul izbea în geamuri rafale de ploaie. Richard trecu la fereastră. Pe chei nu se vedea picior de om. Apele Senei se rostogoleau tulburi, întunecate. Umbrele înserării se lăsau cu repeziciune. Deodată, Richard observă un om strecurându-se pe lângă case. Un fel de pitic înfășurat într-o pelerină amplă, din care nu i se vedea decât nasul.

„Ce l-o fi găsit și pe ăsta să iasă pe așa vreme?"

Richard mai rămăsese un timp în dreptul ferestrei. Un ciocănit în ușă și Soames își făcu apariția.

— Un domn, care refuză să-și spună numele, dorește să vă vorbească. Pretinde că are o comunicare urgentă...

Richard fu ispitit să spună că nu poate primi pe nimeni. Nu voia să-și strice plăcuta după-amiază. Dar în vremurile acestea nu era înțelept să refuzi a sta de vorbă cu un om care voia să-ți comunice ceva urgent.

— Să intre.

Spre uimirea lui Richard, apăru în prag piticul învăluit în pelerină, pe care îl văzuse cu câteva minute înainte înfruntând ploaia. Vizitatorul își descoperi fața. Richard recunoscu chipul întunecat al grefierului Bardoux de la tribunalul revoluționar.

— Bună seara, *Monsieur* Sunderland. Aș vrea să vă vorbesc între patru ochi.

Grefierul folosea termenul *Monsieur* ori de câte ori vorbea cu Richard. Nu concepea să-i zică cetățene, ca oricărui om de rând.

— Soames, poți să pleci, zise Richard arzând de curiozitate să afle veștile aduse de Bardoux.

Grefierul era unul dintre cei mai buni informatori ai săi.

— Vorbește, Bardoux, zise Richard, după ce rămaseră singuri. Mai întâi leapădă-ți pelerina și ia loc.

— Nu e timp, zise Bardoux cu grabă. Se petrec lucruri grave. Azi de dimineață Convenționea a decretat punerea sub acuzare a lui Chabot, a lui Basire și a lui Jullien. Primii doi au și fost arestați. Jullien a reușit să-și ia tălpășița. Dosarele lor se află în prezent pe masa lui Fouquier-Tinville. Acum o oră, în prezența mea, procurorul a semnat mandate de arestare împotriva lui Dubuisson, Desfieux, Proli, Pereyre, și a bancherilor Frey și Diedrichsen. Hébert a cerut și arestarea dumneavoastră și a bancherilor Oesterheim. Semnarea acestor mandate nu va întârzia.

Richard simți un fior de-a lungul șirei spinării și o căldură ciudată în ceafă. Apoi căldura i se răspândi în țeastă. O greutate i se lăsase parcă pe creier.

— Vorbești serios, Bardoux? îngăimă el.

— Foarte serios, *Monsieur*. Atât de serios, încât vă dau un sfat. Lăsatul serii să nu vă găsească acasă.

— Ce mi se impută?

— Fraude fiscale, sabotarea asignatelor, speculă, complot împotriva republicii.

Lui Richard i se făcu părul măciucă.

— Și care e pedeapsa pentru asemenea capete de acuzare?

Grefierul rânji.

— Nu știți? Sfânta ghilotină. Ei, ați plecat?

— Unde? Da, sigur. Plec. Plec imediat, bolborosi Richard.

— Eu am șters-o, zise grefierul. Nu e sănătos să fiu găsit aici. N-aș vrea să mă văd cot la cot cu atâtea figuri simandicoase. Am dreptate? Nu? Spuneți și dumneavoastră.

Grefierul făcu un pas spre ușă, apoi se opri. Voia să spună ceva dar șovăia. Richard înțelese. Trecu la

comoda în care ţinea banii. Scoase o pungă pântecoasă, cu cinci sute de ludovici.

— Poftim, Bardoux. Pentru serviciile dumitale. Iar după sosirea mea la Londra — dacă bineînţeles voi mai ajunge acolo — vei primi prin Banca Perregaux încă cinci mii de livre.

Grefierul se ploconi scurt şi dispăru pe uşă.

Richard auzi paşi în vestibul, scârţâitul unei uşi, apoi nimic. Împietrit, stătea în mijlocul încăperii, întrebându-se dacă e treaz sau visează. Îşi duse mâna la gât. Avea impresia că simte pe grumaz răceala tăişului ghilotinei.

Ploaia şi vântul se întreceau să bată în geamuri. În bucătărie Soames trebăluia umblând cu nişte sticle.

Zgomotele acestea, familiare altădată, îi păreau acum străine, duşmănoase.

„Lăsatul serii să nu vă găsească acasă".

Dar bine, începuse să se întunece! Procesul acesta de gândire nu dură decât o frântură de secundă. Împins parcă de un resort, Richard intră brusc în acţiune. Se repezi la comoda cu bani, din care începu să scoată pungi de aur. Febril, le înghesui claie peste grămadă într-o geantă mare, de piele. Sună pe Soames.

— Pregăteşte-mi imediat o manta de călătorie! Îmbracă-te şi tu de drum. Apoi coborî în grajd şi înşeuează doi cai. Plecăm imediat.

— Să vă pregătesc o valiză cu lucruri de primă necesitate, Sir? întreabă Soames calm, deşi în sinea lui era uimit de agitaţia stăpânului.

— Nu e timp. Fugi la cai!

Soames îi aduse o manta groasă şi costumul de călărie.

Soames era un valet model. Ştia să execute ordinele fără să pună întrebări. Înţelegea că se petrece ceva grav. Ajuns în cămăruţa lui, aruncă o privire plină de regret asupra costumelor din dulap.

Ridică resemnat din umeri și începu să se îmbrace la iuțeală cu haine groase, bune de tăvăleală. Apoi se năpusti pe scări în jos. Într-un sfert de oră termină pregătirile.

Când orologiul de la Saint-Roch bătu de șase ori, Richard și Soames ieșiră călări pe Quai du Louvre.

Richard, care era de multă vreme pregătit pentru orice eventualitate, avea asupra sa două rânduri de pașapoarte. Ieșiseră fără greutate din Paris. Porțile orașului nu se închideau decât la ora șapte.

Apoi, în galop întins, o porniră pe șoseaua Versailles-ului.

Se întunecase de-a binelea. Ploaia se întețise.

Abia după o oră de mers, Richard își aminti că greșise drumul. O pornise spre Nantes, când de fapt ar fi trebuit s-o ia spre Orléans și de acolo spre Bordeaux.

Făcu deci cale întoarsă, dar nu spre Paris, ci pe niște drumuri ocolite, care duceau spre Sceaux. Frica îi dădea aripi. Aproape de ora nouă sosi la Sceaux. Trase la hanul „Le Paon d'Or", unde îi așteptau cai de schimb. Pe drumul care ducea la Bordeaux, Richard își organizase din vreme un releu cu cai de schimb la oameni de încredere.

Călătoria aceea infernală, cu popasuri scurte, cu câte un pui de somn furat pe vreun colț de masă, cu gustări frugale, înghițite cu noduri și pe fugă, dură trei zile. La 20 noiembrie, către ora prânzului, sosiră la destinație. Vestea arestării lui Chabot, a lui Basire și a complicilor lor nu ajunsese încă la Bordeaux.

Îmbarcarea pe „Neptun", nu necesită decât simpla formalitate a examinării pașapoartelor. Richard Sunderland, cetățean american, nu era supus nici unei restricții. Soames și Patricia de Lusignan figurau pe documentele sale de liberă trecere sub numele de soții Clayborne, cetățeni americani, amândoi în serviciul lui Richard Sunderland-Beauclair.

Prova lui „Neptun" despica valurile verzi, acoperite cu o rețea de vine alburii, de spumă. Rezemat de balustrada dunetei Richard contempla țărmurile Franței, care se pierdeau pe nesimțite la orizont. Pale de vânt îi fâlfâiau pelerina, umflând și pânzele albe, imense, ca și vălătucii de nori ce pluteau răsfirați spre soare-apune. Grementul scârțâia ușor, însoțind tangajul navei.

Privirile lui Richard se desprinseră de linia subțire a pământului, învăluit alocuri în zdrențe argintii de pâclă, și se plecară asupra talazurilor, care goneau pe lângă flancurile vasului. Un delfin zglobiu, sfâșia învelișul apelor albastre, făcând tumbe.

Țărmul abia se mai profila în zare. Falezele cenușii subțiate ca un fir de ață, despărțeau albastrul oceanului de albastrul văzduhului. În curând, aveau să dispară.

Deodată, Richard încercă o senzație ciudată. I se părea că privește cu ochii bunicului său pământul care se topea la orizont.

Cu șaptezeci de ani în urmă, marchizul Henry de Beauclair părăsise Franța, căutând ascunziș în pustietățile Americii. Marchizul ucisese un om. Hăituit de poliție se îmbarcase clandestin pe o corabie, nădăjduind că în Louisiana i se va pierde urma.

Printr-o ciudată fantezie a soartei, nepotul său îi călca pe urme. Și Richard Sunderland-Beauclair părăsea pe ascuns Franța. Aici însă, înceta simetria de situații. Marchizul Henry fugise ca un învins. Sărac, trecut de pragul maturității, secătuit de iluzii, de speranțe, avea să eșueze într-o lume care nu era a lui.

Nepotul său era însă bogat. Foarte bogat. În clipa în care pusese piciorul pe puntea lui „Neptun" se închisese un capitol din viață. Un alt capitol se deschidea. Richard Sunderland-Beauclair nu concepea înfrângerea.

Un albatros cu aripile larg deschise plutea lin deasupra valurilor cu creste înspumate.

Falezele dispăruseră dincolo de zare.

Cerul și oceanul se contopiseră...

SFÂRȘITUL VOLUMULUI I

Tiparul executat sub comanda nr. 30.306
Regia Autonomă a Imprimeriilor
Imprimeria CORESI
Piața Presei Libere, 1, București
ROMÂNIA

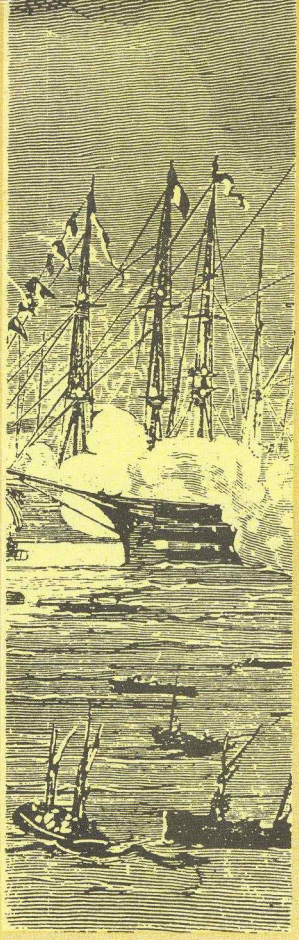

Richard Sunderland-Beauclair cunoscuse în aproximativ zece ani o ascensiune vertiginoasă. Fără un ban în buzunar la început, ajunsese unul dintre corifeii vieţii economice americane. Tentaculele lui se întindeau asupra Americii, asupra Indiilor Occidentale, asupra Angliei şi Franţei. Asemeni regelui MIDAS, transforma totul în aur. El visa să cumpere lumea cu aurul său. „...cu aur cumperi totul, chiar şi puterea."

EDITURA

ISBN 973-9127-95-9

Vol. I—II—III Lei 3800